

141. lib. 1. Alexand. consil. 156. nume. 1. lib. 6. & alij, quorum meminit Tiraquelus lib. primo. de retract. §. 1. glos. 14. nu. 20. text. insignis in l. 16. & 18. tituli 11. part. 4. notat Bart. in l. si ut certo. §. nunc videndum. ff. commodati. col. 2. qua qui dem regula constituta, sunt aliquot in practicis exemplis examinanda, quæ amplius aperient huius tractatus difficultatem.

¶ Primum etenim constat, hanc opinionem veram esse, etiam ubi ab initio dantur res in dote absq; certa æstimatione, pacto tamen expresso, quod hæ res æstimentur per arbitros ad id electos: atq; ita dantur res in dotem æstimatæ illa æstimatione, quæ fuerit per arbitros definita, nec illi arbitri eam æstimationem definiuerint. Nam censentur datæ res illæ æstimatæ ea æstimatione, quæ facit emptionem ad precium illud, quod tempore traditionis res illæ iuste valebant. Fit enim in hoc casu æstimatio ab ipsa lege: quemadmodum eleganter in hac specie respondet Socinus in consil. 56. lib. primo colum. penult. huius opinionis auctorem allegans quendam ex iunioribus in l. æstimatæ. ff. solut. matri. is vero est Bald. Nouellus, quem citat, & sequitur Barthol. Socinus in consil. 60. lib. 3. quasi favore dotis arbitris non arbitrariis, locus sit arbitrio boni viri. l. 3. C. de dotis promiss. l. cum post. §. gener. ff. de iure dori. de quo statim latius versic. se primo.

¶ Secundo apparet ex his, quod si præesse rit dotis promissio in certa quantitate, & sequuta fuerit rerum quarundam traditio pro dote promissa: illæ res censentur æstimatæ illa æstimatione, quæ facit emptionem: quemadmodum visum est Bartho. Socino consil. 69. lib. quarto colum. penult. quem sequitur Socin. iunior. in dict. consil. 141. col. 2.

¶ Tertio, quod mihi fortius, & audacius di-

ctum esse videtur, eidem Socino in dict. consil. 69. colum. penult. placet, quod si priori marito fuit promissa dos certa quantitas, & deinde secundo, ac posteriori marito sit promissa dos absq; certa quantitas mentione, & res quædam pro dote tradantur huic posteriori marito simpliciter, censentur datæ pro quantitate priori viro promissa, & æstimatæ illa æstimatione, quæ emptionem facit.

¶ Quia dos data priori viro in dubio videtur etiam posteriori promissa. l. diuus. & l. dotem. ff. de iure dori. l. penultima. §. vxor. ff. solut. matri. l. cum maritus. §. Titius. ff. de pact. dota. C. in auth. sed quantis. 3. quest. C. de rei vxor. actio. Bart. in disputatione incipienti. quædam mulier habens amplum patrimonium, hac etenim ratione Socinus ipse usus est ad huius conclusionis probationem.

¶ Quarto adeo verum est, æstimationem rerum dotialium in dubio emptionem efficere, ac venditionem, ut id etiam obtineat, quoties datis rebus in dotem, eisdemq; æstimatis, apposita fuerit clausula hæc, quod soluto matrimonio res illæ tradantur, & restituantur his modis, & formis, quibus datæ fuerant. Nam hæc verba hunc sensum habent, ut integra fiat dotis restitutio quo ad prætaxatam æstimationem: sicut tandem opinatur Anton. Rubens in consil. 5. cui refragari videtur text. in l. si inter virum. C. de iure dori. l. ult. ubi Baldus, Fulgo. & Salycet. C. de pactis dotali. l. si æstimatis. ff. solut. matri. quibus in locis probatur, rerum dotialium æstimationem non efficere venditionem, ubi adijcitur in contractu clausula illa, quod soluto matrimonio illæ res in dotem datæ restituantur sub eisdem precijs. Nihilominus istæ clausule differre videntur, cum hæc posterior magis aperiat mentem contrahentium, à quibus actum esse par est, & præsumi potest, quod matrimonio solu-

R 4 to fiat

Practicarum Quæstionum

to fiat earundem rerum restitutio, non quo ad æstimationem, sed præcise quoad ipsasmet res. idcirco prior clausula maxime distincta videri poterit à posteriori, de qua ulterius hoc in capite tractabimus. num. sequenti.

¶ Sed ex contrario constitui debet conclusio, quæ primam ad praxim, & vsum forensem distinctius deducat in hunc sane modum. Rerum dotialium æstimatione non efficit venditionem, nec emptionem constituit, quoties deduci potest ex pacto contrahentium expresso, vel tacito, æstimationem factam fuisse ad alium effectum, non vt venditionem efficeret. Probat hanc conclusionem textus in l. si æstimatoris. ff. solut. matri. & fatentur omnes vtriusq; iuris interpretes, qui quæstionem istam tractauere: præsertim Socinus in dict. consil. 56. lib. primo text. optimus in dict. l. si inter virum. C. de iure dori. & illic omnes hoc ipsum adnotarunt. Quod apertius explicabitur traditis aliquot illustrationibus, quæ hanc controuersiam attingunt.

¶ Primo ex hoc patet, æstimationem, rerum dotialium non efficere emptionem, vbi adiicitur huic æstimationi, quod soluto matrimonio restituantur vxori pro eodem precio, quo fuere æstimata: text. singularis in dict. l. si inter virum. & inibi Bald. Barto. Salicet. & alij post glos. & Cinum. text. optimus in l. vlti. ff. de pactis dotialib. cuius æstimationis effectus est, quod soluto matrimonio res ipsæ æstimatæ, si extant minime diminutæ, aut nulla ex parte deteriores, restituendæ sunt vxori. At si deteriores fuerint effectæ culpa mariti, tenebitur is ad æstimationem præfixitam in contractu: sicuti probatur in dictis locis, & est communis omnium interpretatio. Teneatur tamen maritus in hac specie de culpa leuissima, secundum Paulum de

Castro in dict. l. si æstimatoris. ff. solut. matri. num. 3. tamen si res istæ dotales nihilominus sint, de quarum periculo propter præscriptam æstimationem maritus teneatur si id contigerit ob culpam eius etiam leuissimam: vt ipse Paulus existimat. idem repetit Paulus ipse in l. penulti. §. mancipia. ff. solut. matri. qui vtrobiq; censet, maritum non teneri nec ad res nec ad æstimationem in hoc casu si res perierint, aut deteriores fuerint effectæ absq; ipsius, vlla culpa: idē notant gl. vlt. & Sal. in dict. l. si inter virum. quæ sequitur asseuerans, communiter receptam esse Socin. in dict. consil. 56. col. 2. lib. 1. cum alioqui regulariter maritus pro rebus dotialibus teneatur de dolo, lata culpa, & leui, non de leuissima. l. etiam. §. 1. & illic omnes. ff. solut. matri.

¶ Vnde infertur ad intellectum text. in dict. §. mancipia. quo in loco iuriconsultus scribit, maritum teneri de periculo rerum dotialium æstimatarum, vbi ipsi æstimationi adiecta fuit clausula prædicta, quæ res soluto matrimonio pro eodem precio restitueretur vxori. Est etenim intelligendum, maritum teneri de culpa leuissima, non tamen de periculo absq; eius vlla culpa contingenti. Regia vero lex 20. tit. 11. part. 4. cum hoc iuriconsulti responsum in linguâ, & sermonem Castellani traduceret, non tam dictæ clausulæ, quam pacto expresso tribuisse videtur, maritum teneri de periculo rei date indotem: vt eadē Regia constitutio fortassis sit intelligenda quo ad periculum absq; vlla culpa mariti contingens. quod & regia. l. 18. eo. tit. in vltimis verbis sensisse videtur: non quo ad culpam leuissimam.

¶ Hinc etiam constat interpretatio huius clausulæ, quæ ita concipitur, vt res dotales æstimatæ, soluto matrimonio pro eodem precio vxori restituantur, est etenim hic verus sensus, quod si res illæ tempore

pore matrimonij soluti valeant idē pre-
cū, quo fuerūt æstimatæ, sit satis easdem
vuxori restitui: si vero res sint minoris va-
loris propter culpā, etiam leuissimā ma-
riti teneatur is ad æstimationem præfina-
tam in cōtractu, quod notat Paulus Ca-
stren. in. d. §. mancipia. quod si absq; cul-
pā viri res perierint, vel factæ sint deterio-
res, aut ratione temporis earū valor
fuerit minor absq; vlla rerum lēfione fa-
tus erit easdem res vuxori restitui: & tra-
diā viro, qui non poterit inuita vuxore
res easdem sibi retinere soluta æstima-
tione.

¶ Huius autem periculi ratione maritus in
hac specie consequitur commodum il-
lud, quod partus ancillarum, alioqui ad
vuxorem pertinentes, ipsius viri efficiun-
tur, nec eos tenebit restituisse vuxori ma-
trimonio soluto. Partus autem intelligo
matrimonio constante editos. tex. in lig-
nis in dict. §. mancipia. secundum com-
munem intellectum. Nam iurisconsultus
nihil aliud ad effectum istum exigit,
quā periculum marito incumbens ex
clausula superius tradita: licet Regia lex
20. titu. 11. part. 4. exigit, quod maritus
recepit in se periculum rerum dotaliū
æstimatarum absq; vēditione, quo ad ea-
rum interitum, vel diminutionē. Quin
& eadem lex sensit, partus ancillarū do-
talium ad virū pertinere, si editi fuerint
matrimonio constante, quoties ipse pe-
riculum ancillarum, etiam non æstima-
tarum in se suscepit quo ad interitum,
vel quo ad diminutionem tantum. Cuius
decisionis æquissima ratio est, & de-
ducitur à responso iurisconsulti in dict.
§. mancipia. Sed & fortassis pactum hoc
expressim ita cōceptum maiorem vim,
& potestatem obtinebit, quā tacitum,
quo ad hoc, vt maritus teneatur, etiam
si absq; vlla eius culpa, etiam leuissima
res dotales perierint, vel fuerint deterio-
res effectæ.

¶ Secūdo deducitur ex dicta principali cō-
clusionē, æstimationē non facere emp-
tionē, quoties adijcitur pactū, quod res
æstimatæ soluto matrimonio restituantur
vuxori, si tunc extiterint, habita tamen ra-
tione augmēti, & diminutionis boni vi-
ri arbitrata. tex. optimus in dict. l. si æsti-
matis. Quē Paul. Castren. & alij sic inibi in-
terpretantur: & Socinus in. d. cōf. 56. cō.
2. lib. 1. huius autē clausulæ ille potissimū
cōstat effectus, quod res illæ, si soluto ma-
trimonio extāt, etiam apud tertiū, quia
nondū perierunt, restituendę sunt vuxori,
ab eaq; peti poterunt ipsęmet res, aut ea-
rum iusta eius tēporis æstimatio: vt Pau-
Castren. post alios explicat in. d. l. si æsti-
matis. & est cōmunis opinio. Etenim cū
dominiū non sit verē translatū in mari-
tū, imō matrimonio soluto sit penes ip-
sam vuxorē, quia æstimatio non fecit em-
ptionem, poterunt res istæ ab vuxore rei
vindicari. arg. l. quod si fundus. ff. de fun-
do dotali. Sic sane in hac specie propter
vim, & potestatem præscriptæ clausulę
si tempore matrimonij soluti res extan-
tes sint maioris æstimationis, hoc aug-
mentum cedit lucro mariti, modo non
sit augmentum intrinsece contingens: si
vero sint minoris æstimationis extrin-
sece ob culpam, etiam leuissimam ma-
riti damnum hoc marito incumbit: &
propterea consequitur commodum tra-
ditum à iurisconsulto in dicto. §. manci-
pia. nec tenetur maritus de diminutio-
ne, aut interitu absque vlla eius culpa
contingenti, secundum Paulum de Ca-
stro in dicta. l. si æstimatis, & Salycet.
in dicta. l. si inter virum. C. de iure doti.

¶ Tertiò colligitur, adhuc æstimationem
rerum dotalium emptionem non effice-
re, si pactum sit, quod res ipsę matrimo-
nio soluto restituantur. Etenim in hoc
casu idem respondendū erit quod in præ-
cedenti, etiā si non fuerit adiecta clausu-
la illa: habita ratione augmenti, & dimi-

R 5 nutio-

Præcticarum Quæstionum

nutionis: quia hæc censetur tacite subintellecta: quemadmodum sensit Paul. de Castro in d. l. si æstimator. nu. 5. & tenet Socinus in dict. consil. 56. versic. quartus casus lib. 1. idcirco ea, quæ proximè diximus erunt & in hoc casu repetenda.

¶ His verò prænotatis est adnotandū, quod licet alioqui res dotalis non possit à marito alienari, etiam consentiente vxore, vt Instit. quibus alienare licet in principi. & per totum. ff. de fundo dotali. attamen in his tribus casibus fundus dotalis potest alienari à viro consentiente vxore: quibus soluto matrimonio vxor petere valeat æstimationem in ipso contractu dotis diffinitam. text. singularis secundum omnes fere iuris ciuiliis eius interpretes in dicta. l. si æstimator. Cuius meminere idem tenentes Bald. Nouellus de dote. part. 7. priuilegio. 1. num. 10. Ioan. Campanius de dote parte. 1. q. 40. probat idē text. in l. vnica. §. & cum lex. C. de rei vxor. actione. & in l. vlt. ff. de pact. dotali. ex qua apparet, hoc procedere siue res dotalis sit mobilis, siue immobilis secundum Paul. & Roma. in d. l. si æstimator. num. 19. tamen si tex. in dict. l. si æstimator. loquatur de rebus mobilibus. Quod est hac in materia memoriæ, ac menti tenendum. idem notat Ioan. Lupi. in rub. de donationi. §. 17. num. 8. pulchre Saly. in l. interest. C. de usufructo.

¶ Horum autem trium casuum illa potissimum ratio traditur in dict. l. si inter virū & in l. cum post. §. cum res in dotem. ff. de iure doti. Quod hæc æstimatio facta sit non causa venditionis, aut emptionis sed vt cognoscatur, an res sit effecta deterior, vel preciosior. Vnde Socin. in d. consil. 56. inquit, facta simpliciter æstimatione cum pacto quod res ipsæ matrimonio soluto restituantur, tacite subintelligi clausulam illam, cuius meminit iuriconsultus in dict. l. si æstimator. Et idem illic tenet Paulus de Castro, vt di-

ximus. Quam ob rem periculum rerum dotalium contingens culpa, etiam leuissima mariti, viro incumbit, non vxori: cui tamē accedit damnum absq; vlla mariti culpa eueniens, sicut & ipsius rei augmentum intrinsecum nulla facta per maritum melioratione.

¶ Quod si hæc vera sunt, vt videntur à doctoribus recepta, inde constabit intellectus ad l. 19. tit. 11. par. 4. quæ expressim asserit, augmentum, & damnum rerum dotalium æstimatorum, ipsi vxori accedere, & ad ipsam pertinere, quoties æstimatio facta est ad effectum, vt appareat matrimonio soluto, an res sint effectæ viiores, an preciosiores. Nam quo ad dānum rerum est constitutio intelligenda vbi id contigerit absq; vlla mariti culpa etiam leuissima. Siquidem damnum ipsis rebus ita æstimatoris contingens culpa viri, etiam leuissima non pertinet ad vxorem, sed ad maritum. Atq; ita erit prædicta Regia lex interpretanda, vt conueniat his, quæ iure communi decisa sunt.

¶ Quartò, tunc æstimatio rerum dotalium emptionem manifestè facit. cum pactū fuerit soluto matrimonio, res ipsas, vel earum æstimationem arbitrio, & electione mariti restituendas esse. l. plerumque. ff. de iure doti. Regia. l. 18. tit. 11. part. 4. notant omnes in dict. l. si æstimator. Adhuc tamen nō est hæc ipsa pactio vera emptio. quia si maritus eligat tradere, ac restituere ipsas res, etiam deteriores, obligationi satisfacciet, modo non fuerint deteriores effectæ culpa saltem leui ipsius mariti. l. sane. ff. de iure doti. quam ita explicat Paulus in l. æstimator ff. soluto matrimonio. Idem sensit dicta Regia lex decima octaua. ad finem dum inquit, marito eligēte restitutionē earū de rerum, augmentū, & diminutionem ipsarum pertinere ad vxorem, nisi diminutio culpa viri contigerit, aut ipse vir in se

in se susceperit damnum ipsarum rerum dotialium. Nam ubi æstimatio emptio- nem effecerit veram: quia præcise ipsa æstimatio restituenda est, dubio procul damnum, & periculum ipsarum rerum utrunq; contingens, etiam absq; culpa mariti leuissima, ipsi marito imputatur: quemadmodum vxori incuberet, si nulla fieret æstimatio rerum dotialium, damnum absq; culpa leui mariti contingens dict. l. plerumq; dict. l. 18. titu. 11. part. 4. l. etiam. §. 1. ff. solut. matri.

¶ Sed & in hoc quarto casu, maritus re- penitus extincta, etiam absq; vlla eius culpa leui, vel leuissima, tenebitur præcise ad æstimationem. quod probatur in. d. l. plerumq; cum. l. seq. optime tradit Paul. de Castr. in. d. l. æstimata. qui in dict. l. si æstimatis. scribit, posse in hac specie ma- ritum res alienare absq; vlllo cōsensu vxoris. l. quod si fundus. ff. de fundo dotali. idem adnotauit Ludo. Roma. in. dic. l. si æstimatis. nu. 12. & sequentibus, quibus in locis ab his, & alijs receptū est, in du- bio quoties in cōtractu dotis actū sit, so- luto matrimonio res ipsas, vel earū æsti- mationē restituendā fore electionē ad ipsū maritū pertinere: idq; apertissimē cō- stat in dict. l. plerumq; §. vlt. & notat Soci. in dict. consi. 56. col. 2. lib. 1. quod si ele- ctio rerum, vel æstimationis expressim vxori fuerit excepta in cōtractu dotis: tunc maritus matrimonio constante nō poterit res dotales æstimatas alienare absq; consensu vxoris, dict. l. quod si fun- dus. Harumq; rerum periculum ad mari- tum pertinebit, si vxor elegerit æsti- mationem: sicut & in eo casu augmentum ipsius erit viri. At si vxor elegerit res ip- sas, plane augmentum earum, & damnum ipsi vxori accedent: quod satis constat ex. l. 19. tit. 11. par. 4. & dict. l. plerumq; tenebitur tñ vxor meliores rerum mariti opera, & impensis factas ipsi viro soluere: etenim hoc non tollitur per pa-

tionem superius commemoratam.

¶ Quinto, si mentem ipsorum contrahen- tium, & rationes iurisperitorum con- sideremus, manifestum erit, multum no- cere marito æstimationem simpliciter factam in cōtractu dotis earum rerum, quæ licet non constent numero, ponde- re, nec mensura, vsu tamē consumuntur. tenetur siquidem maritus ad æstimatio- nem præfinitam, etiam si res fuerint con- sumptæ, vel attritæ per vsu ipsius tan- tum vxoris. tex. est celebris in. l. æstima- tæ. ff. solut. matrimo. vbi Bart. & omnes illius responsi rationem, & decisionē cō- mēdant ex eo, qd hæc æstimatio emptio- nē in dubio effecerit: & ideo maritus præ- cise tenetur ad æstimationē: cum sit per- fecta ipsa rerum æstimatarum venditio.

¶ Sexto, constituitur à lege absq; pacto cō- trahentiū tacita quædam rerū dotialium æstimatio, quoties res in dotem datæ cō- sistunt in pondere, numero, vel mensu- ra: nam soluto matrimonio tenetur ma- ritus ad earū æstimationē, licet fuerint absq; eius culpa cōsumptæ. gl. sing. in. d. l. æstimatæ. ff. solut. matr. per tex. in. l. res in dotē. ff. de iure dotiū. cuius hæc sunt verba. Res in dotē datæ, quæ pōdere, nu- mero, mēsurave constant, mariti pericu- lo sunt. quia in hoc dantur, vt marit⁹ eas ad arbitriū suū distrahat: & quandoq; so- luto matrimonio eiusdē generis, & qua- litatis alias restituat vel ipse, vel hæres eius. Hactenus iuriscōsultus, cui⁹ ideo in specie memini, quod gl. nō satis sensum illius respōsi explicuerit. Siquidē mari- tus non tenetur ad æstimationē, sed ad restitutionē aliarū eiusdem generis, & qualitatis, sicuti optimē admonet Paul. de Castr. in. d. l. æstimatæ. notat Io. Lup. in rub. de dona. §. 17. num. 8. Regia. l. 21. titu. vndecimo. part. 4. quæ est singula- ris, Est ad hoc ratio elegans ex. l. 2. §. mu- tui datio. ff. si certum petat. quo in loco res istæ dicuntur eius esse cōditionis, vt in suo

Practicarum Quaestionum

in suo genere functionem recipiant: id est, quæ propter naturæ, vel artis similitudinem recipiant promiscuum usum, ita quod una possit alterius vice fungi: ut frumentum, cum frumento: vinum cum vino: oleum cum oleo: aut tandem formalem, & substantialem æquipollentiam res istæ habent in suo genere, ut una res uniformiter fungatur vice alterius, & substantialiter: sic quod non eadem res, & certa in indiuidua specie redatur: sed eadem res, & certa secundum veram & realem, substantiam genere, & qualitate solvatur: id est solui possit: quæ admodum explicat Carolus Molinæ. in tract. de contractib. num. 17.

¶ Septimò, ut rem istam amplius exponamus, non prætermitemus disputationem hanc: an æstimatione rerum dotialium efficiat emptionem, quoties certa quantitas ipsius æstimationis expressa non fuerit. & Bar. in l. si ut certo. §. nunc videndum ff. commodati. num. 5. asserit, non constitui emptionem ex hac æstimatione, quæ incerta est. Unde si dictum sit in contractu, res illas tradi æstimatas, nulla æstimationis diffinita quantitate, non efficitur emptio: atque ideo re perempta non debetur æstimatio. Quam opinionem sequitur Curti. Iunior in l. ex conventionem. col. 2. C. de pactis. adduciturque à Bart. text. in l. quidam. §. 2. ff. de legatis. 1. ubi re legata alicui, & grauato legatario, alteri precium eiusdem rei restituere: re ipsa perempta non tenebitur legatarius ad precium, nec ad æstimationem: ut Bart. confet, quia incerta fuit æstimatio: quasi non sit locus iurisconsulti responso, ubi testator legatarium grauaret alteri certam ipsius rei æstimationem restituere: quod tenent idem Bart. in l. vir uxori. ff. de dote præleg. Paulus de Castro in d. §. 2. idem Paul. & illic Iason in l. Titia textores. §. vltim. ff. de legat. primo. text. optimus ad hoc in dic. l. vir uxori. quam sic

intelligere Alex. in l. quod te mihi. col. 2. Socin. num. 12. Deri. nu. 6. & illic Purpurat col. 3. & 4. qui hanc opinionem Bar. sequuntur, licet quo ad intellectum dict. l. vir uxori. dubitauerint, ut statim trademus. Oportet etenim examinare, an opinio Bart. probetur in locis ab eo adductis.

¶ Nam quod attinet ad intellectum. l. quidam. §. si tibi. non constat illius responsi ratio ex precij certa diffinitione, sed à voluntate testatoris, qui legauit per fidei commissum precium serui, respectu, & ratione ipsius serui: & idcirco videtur de disse primo legatario, cui seruum legauit, electionem dandi seruum legatum alteri legatario, vel eius precium. ut scribit glossa illic recepta in dicto. §. si tibi. Quam ob rem accedit conclusio illa communis fere omnium in l. quod te mihi. ff. si cert. pet. cuius ipse memini in lib. 2. variar. resolu. cap. 4. num. 14. asseuerans, non teneri quæ perempta re ad eius æstimationem, nec ad illam quantitatē, quæ respectu, & ratione illius rei & speciei debet, quoties debitor rem ipsam extantē posset inuito creditori dare. Igitur in specie, & casu iurisconsulti, etiam si quantitas certa foret à testatore nominatim expressa, idem esset dicendum: quia testator illam quantitatem omnino respectu, & ratione rei, & speciei legauit, & posset primus legatarius tradendo rem ipsam liberari ab obligatione legati: atque ita contra Bar. illum text. intellexerunt Aretin. & Alexand. in dicta. l. Titia textores. §. vltim. ff. de legat. primo, ubi Iason non satis certus est de huius conclusionis veritate: quæ constat ex dicta. l. Titia. §. vltim. & multis alijs locis, & autoritatibus, quæ late adducuntur in dict. l. quod te mihi. Nec tamen inficior, maximam esse Bart. & Pauli Castr. autoritatem quo ad prædictum intellectum, & interpretationem: tamen si videam non satis urgere rationes ab

eis pro hac parte adductas: cum non cōueniat iuriconsultis differentia ista quātitatis certe ab incerta.

¶ Eadem ratione respondēdum erit aduersus Bart. & sequaces, iuriconsulti respōsum in dict. l. vir vxori. etiam obtinere, vbi quātitas esset incerta: quia mortuis dotalibus mancipijs viuo testatore, qui legauerat vxori pro eis æstimationem, aut quantitatem, & post mortem eorum non reuocante testatore legatum: volūtas eius constat, vt legatum debeat, etiam mortuis dotalibus seruis: quæ quidem ratio ita obtinet vbi est legata quātitas incerta, ac si certa foret expressim relicta: quemadmodum Areti. & Alex. in dict. l. Titia. §. vlti. & ibi Iason. idem Iason. num. 15. Deti. num. 6. Ripa. nu. 18 adnotarunt in dic. l. quod te mihi. Vnde non placet Bart. inductio in dict. §. nunc videndum. pro hoc septimo intellectu.

¶ Sed huic septimæ declarationi suffragatur ratio ab eo deducta, quod æstimatione censetur quedam propria venditio. l. ex conuentione. C. de pactis. venditio autē non cōstat sine precio. l. empti fides. C. de contra. empt. §. precium. Inst. de emptione & venditione. Igitur cum in hoc casu æstimatio fiat absq; quantitate certa, consequitur, eam nō efficere emptionem. Nam quod superius attingimus in hoc capite. vers. primum. procedit, quoties precij quātitas, & diffinitio collata est in alterius arbitrium: tunc etenim illo non arbitrate fauore dotis, vt res sit periculo mariti, non vxoris, succedit ad æstimationem faciendam boni viri arbitrium, & sic æstimatio faciet emptionē: quod est vxori fauorabile: secus autem vbi precij, & æstimationis diffinitio in nullius arbitrium fuit collata. Quod deducitur ex l. vltim. C. de contr. emptio. quo fit, vt hic septim⁹ intellectus ex Bar. & Curcio adnotatus iure possit probari & defendi. legito tamen Fabianum in

tracta. de emptione. §. q. vers. circa tertium. qui tractat, an valeat venditio, quæ sit absq; precio certo, nec collato in alterius arbitrium, vt succedat iudicis æstimatione, maxime re tradita. Illic etenim adducit authores varia probantes: ex quibus disputari poterit contra Bar. & Cur. Iuniorē, quibus nihilominus accedem in hac dubia questione: multa siquidem sunt supplēda, vt ex incerta æstimatione rerum dotalium, emptionem constituuamus, præsertim rerum immobiliū.

¶ Octauo, quibusdam placet, æstimatione rerum dotaliū in dubio non efficere emptionem, quoties eo tēpore, quo fit æstimatione, maritus dotem recipiens non est soluendo, nec habet bona, ex quibus æstimationem rerum dotalium soluere possit. Huius opinionis censentur authores Bald. & Salycet. in l. interest. ad finem. C. de usufruct. Cremenensis in singul. 18. Ioan. Lupi. in capit. per vestras. in repet. rubr. de donationib. §. 17. num. 8. Iason. & Deti. in dicta. l. ex conuentione. C. de pactis. idem Iason. in §. actionum. Instit. de actioni. num. 84. Socin. Iunior. in cōsil. 141. libro primo. nu. duodecimo. qui rationē hanc adducit, quod lex non potuerit fingere, precium æstimationis datum fuisse pro rebus vxori à marito inopi, & rursus illud precium receptum in dotem. Quæ quidem ratio, vt ingenue fatear, adeo debilis mihi videtur, vt planē censeam, eam indignam esse cuiusvis mediocriter docti autoritate. nā m & si fateamur, legem non fingere, impossibile: attamē nihil in hac specie fingitur impossibile: siquidem maritus ille pauper, potuisset habere natura, & iure precium illud, quo fuere res dotalis æstimatæ. Sic tandem ipse opinor, falsam esse opinionem istam, quam in hoc versiculo octauo tradidimus, etiam si tot iuris vtriusque interpretes eā de probauerint, licio etenim, æstimationem

Practicarum Quæstionum

nem rerum dotalium in dubio efficere emptionem: nec video alicubi probari, hoc non procedere, vbi maritus res illas accipiens eo tempore non fuerit ita diues, quod potuisset tunc estimationis precium reddere. Imò quidquid Crenensis, Iason, Deter. Ioan. Lupi. & Soci. scripserint: Bal. & Salye. in d. l. interest. hanc conclusionem minime tenuerunt, vt plane mirer, cur viri diligentissimi sic in referendis veterum sententijs fuerint hallucinati. Etenim Bal. & Saly. nihil aliud voluerunt, quam quod mulier possit utili rei vendicatione agere ad rem æstimatam, etiam ea æstimatione, quæ emptio nem fecerit, in subsidium, quoties maritus, aut eius heres nō habet bona, ex quibus soluat dotis æstimatione ipsi vxori. Quod notat glos. celebris in l. in rebus. verb. æstimatæ. ff. de iure doti. quam illic sequuntur omnes, & Bald. Nouellus de dote part. 7. priuilegio. 23. & parte octaua. priuilegio. 7. atq; itē Iason. in d. §. actio num. nu. 84. & in l. traditionibus. C. de pactis. col. vii. Bal. in l. ex conuentione. 3. oppo. C. eo. tit. idem Bald. & pulchre Salye. in dict. l. interest. qui non negant, æstimationem fecisse emptionē, sed probant, quod vbi æstimatione emptionem fecerit, possit, etiam tunc in subsidium vxor agere utili rei vendicatione ad rem æstimatam, quæ per tertium possidetur titulo lucratiuo, vel oneroso. Atq; ita non potest vere adduci Baldi autoritas pro hac opinione, quam in hoc versiculo extor authoribus retulimus: & quam iterum paulò diligentius retulit Ioan. Lupi. in rep. cap. per vestras. §. 21. nu. 2. dubitans, an in casu inopiæ, res æstimatæ tali æstimatione, quæ emptionem constituat, pereant ante restitutionē periculo vxoris: & tandem opinatur, eas perire viri periculo. Quod ipse absq; dubio libentissime probauerim. Nec refert, quod Bald. & Salye. scribunt, data inopia ma-

riti rem istam ita æstimatam, manere dotalem: quia non intelligunt, quod vere sit dotalis: sed quo ad effectū consequendi dotem, ne illa pereat, & præterea hi authores non tractant de inopia mariti tempore contractus dotalis tantum, sed de inopia eiusdem eo tempore, quo dos ab vxore repeti potest: & idē idem respondissent, quoties tempore contractus marit⁹ esset diues, modo postea pauper fuerit effectus. Illud verò non est præter mittendum, quod opinio gl. in dict. l. in rebus obtinet, etiam si vxor consenserit alienationi rei æstimatæ, quæ facta fuit per maritū eo casu, quo æstimatione fecit vel nō fecit emptionē scdm Saly. in d. l. interest. ad. fi. & Bal. Nouel. de dote parte. 8. priuilegio. 7. Sed si vxor egerit utili rei vendicatione ad rem æstimatā ea æstimatione, quæ fecit emptionē iuxta opinionem glo. præcitatæ, adhuc dubitatur an possessor possit condemnationem restitutionis rei effugere offerendo æstimationem ipsius rei? & sane Mari. Socin. in conf. 224. lib. 2. vers. quin imò et Iason in l. traditionibus. C. de pactis. nu. 20. eleganter responderunt, non esse in hac specie præcise necessariam rei restitutionem, sed satis esse, quod tertius possessor offerat precium estimationis. Quod probatur ex eo, quod hic tertius possessor ius habens à marito possit vti eisdem defensionibus, quib⁹ maritus vti potuisset: quemadmodum satis cōstat, cum in ius mariti successerit: maritus autem satisfecisset vxori ad dotem agentī, si æstimationem daret: idcirco satis manifestū est quod So. & Ias. adnotarūt. Deinde vxor non pōt agere ad rem æstimatā qñ æstimatione fecit emptionē, nisi in subsidium: quæ ex bonis mariti non pōt cōsequi æstimationē propter eius inopiā. Ergo tantū ei cōperit utilis reuendicatio in effectu ratione illius estimationis: & vere licet sit utilis rei vendicatio, tamen hæc nō differt

fert quo ad restitutionem dotis ab Hypotheca: quanuis quo ad prælationem, & alios effectus possit differre: quā ob rem sequor ipse Soci. & Iasonis sententiam, etiam si late reprobet Socini opinionem Antoni. de Fano in tract. de pig noribus. 5. part. membro. 3. num. 28. qui multa alia tradit hac in re, quæ sunt memoriz commendanda: eum legito, licet eius assertio qua ex parte Socinū improbat mihi nusquam placuerit.

¶ Nonò est egregiè obseruandum, æstimatione rerum dotalium tunc efficere emptionem, cū æstimatio sit ad quantitatem dignam pro ipsarū rerum precio iusto, quasi dicendum sit, nō efficere venditionem æstimatione illam, quæ non fuerit facta pro precio iusto: secundū Bal. Saly. Iaso. & Deti. in d. l. ex cōuentione. Ioā. Lupi. in c. per vestras. de dona. inter vir. & vxor. super tex. §. 21. num. 4. Are. cōf. 84. col. 2. Bald. in l. 1. q. 3. C. commodat. Barbat. in cōf. 19. col. 4. lib. 4. Soci. Iunior in d. cōf. 141. lib. 1. col. 4. quibus suffragatur gl. in l. 1. §. 1. verb. agendo. ff. de superficiebus. quæ probat ex quantitate precij præsumi contractum venditionis, vel alium ab eo dissimilem. Cuius meminere Corsetus in singularibus verb. contractus. Iason in l. 1. col. 3. C. de iure emphyteu. Panor. in cōf. 116. lib. 2. col. vlti. sic deniq; hanc nouam conclusionē communi omnium sententia probatam ac receptam esse asseuerat Socinus Iunior in d. cōf. 141. num. 21. quo in loco ad eius probationem post Salyce. inducit duos text. scilicet. l. 3. §. 1. ff. de condict. cau. data. & l. si is. C. si mancip. ita fuerit alienat. ego verò hanc opinionem tunc admitterem, cum æstimatio facta fuerit precio minus iusto ex deceptione ultra dimidia: etenim in hoc casu propter maximam precij iusti diminutionem, vel augmentum præsumitur ad alium effectum factam fuisse æstimationem, non

ad constituendam, nec efficiendam emptionem: quod mihi probatur, & sit verisimile ex ipsius Salycei verbis in dict. l. ex cōuentione. qui scribit, æstimatione cōstituere, & efficere emptione, vbi facta sit pro precio iusto, vel fere iusto. Alioqui enim, si indistincte contrariū admitteremus, cum varia cōtingant de iusto precio sepius testimonia, nec precij iustum cōsistat in indiuidua certitudine, maximis esset locus litib; hac de re. & cōtrouersijs, nec posset frequēter ad praxim induci cōmunis illa regula, ex q̄ diximus, æstimatione rerū dotaliū in dubio emptione efficere. His accedit regia lex satis insignis in l. 16. ti. 1. par. 4. qua cautū extat, in æstimatione rerū dotaliū quæ simpliciter facta fuerit, non esse per mittendum, quod vxor, vel maritus aliquā, etiā intra dimidiā iusti precij, læsionem patiantur: imò si æstimatio fiat pluri, vel minoris iusto precio, læsio est reparanda: vt eadem lex respondet. Igitur lex illa non statuit, æstimationem factā pro precio minori, vel maiori, quā iustitia commutationis patiat, nō efficere venditione: sed maximè censet eam factam esse, modo iustum precium per additionem, vel diminutione cōstituatur. Vnde text. hic satis posset induci contra Bal. Salyce. & communem: nisi fortassis Regia constitutio ita intelligatur, vt obtineat quoties læsio contingit intra dimidiam, quod si ultra dimidiam læsio in precio contigisset, tunc locus sit opinio ni Baldi, & aliorum, vt æstimatio non faciat emptione, saltem vbi læsio esset in vxoris damnum.

¶ Decimò, Regula iuris, quā superius tradidimus, est vera, & procedit vbi res dotalis alicuius minoris traduntur marito æstimatæ autoritate tutoris, & decreto iudicis, ac denique ea forma, & solennitate, quæ iure necessaria est in alienandis rebus minorū. Nam, etiam si quibusdam

Practicarum Quæstionum

dam visum fuerit, posse res minorum dari in dotem pro ipsis minoribus absq; decreto iudicis, & id fortassis non sit à publica utilitate alienum: receptius tamen est, decretum exigi ultra tutoris auctoritatem ad dationem dotis, illarum equidem rerum, quæ non possunt absq; decreto alienari, eritq; dotis causa sufficiens ad iustitiam alienationis. tex. & ibi glos. & Doctor. in l. lex quæ tutores. C. de admi. tutor. notatur in l. 1. C. si aduers. dotem. tradit Bart. in l. si constāte. ff. soluto matri. num. 77. optimè Fabianus de Monte in tract. de emptione. q. 5. vers. sequitur videre de forma. col. 26. totius quæstionis. Nec potest iure dubitari de hac conclusione, quoties non tantum agitur de simplici datione in dotem, sed de datione illa, quæ per æstimationem emptionem facit, & est vera, propriaq; alienatio dict. l. ex conuentione. C. de pactis. Vnde opinor, æstimationem rerum dotalium minoris non efficere emptionem absq; decreto iudicis, etiam si tutoris auctoritas accesserit. Quæ ratione posset contingere, æstimationem rerum dotalium partim emptionem efficere: vt pote, si quædam ex rebus dotalibus æstimatis sint eius cōditionis, & qualitatis, ut à tutore absq; decreto alienari possint: & facta fuerit æstimatio absq; decreto iudicis. Etenim in hac specie æstimatio facit emptionem quo ad res illas, quæ possunt per tutorem alienari absq; decreto. Quod est notandum omnino: quia p̄sum contingere potest.

¶ Quod si rerum immobilium facta sit æstimatio à tutore absq; decreto iudicis, & ita datæ fuerint res in dotem, poterit vxor soluto matrimonio ratam habere hanc æstimationem, & premium illius eligere ac petere, si sibi ea electio visa sit utilior. Hanc sententiam ex eo probamus, quod episcopus ratam possit habere alienationem rerum ecclesiæ absq; solennitate se

de vacante factam. glo. in cap. 1. ne sede vacan. verb. sede vacante. quam commendant, & sequuntur Abb. in cap. causam q̄ in. 2. de iudic. col. ult. idem in cap. diuersis fallacijs. col. 2. de cleri. coniug. & in consi. 84. lib. 2. Areti. in consi. 77. col. penul. Iason. in l. non eo minus. num. 3. C. de procurat. quibus accedit Matthes. notab. 156. Fulgosius, & Iason in l. cum hi. §. eam transactionem. num. 3. ff. de transactioni. tex. optimus in l. iulianus. §. si à pupillo. ff. de actio. empt. pulchre Innocent. in cap. 1. & illic omnes. de his, quæ fiunt à prel. sine consensu cap. minor etc. nim, vel ecclesia poterit ratum habere cōtractum factum absque iuris solennitate nec potest alter huic rati habitioni contradicere: quod probat tex. in dict. §. si à pupillo, & idem erit in ecclesia, secundum Innocent. & alios, quorum modo meminimus, sicut contractus dolo contrahentis gestus, licet sit nullus, potest ratus haberi ab altero, qui dolum non adhibuit. glo. Bald. & omnes in l. iuris gentium. §. prætor ait. ff. de pactis. gl. in l. eleganter verbo. nullam. & illic Bart. ff. de dolo. Iason. in §. actionum. num. 41. de actioni. & tradit Bald. in l. dolum. C. de pericul. & commod. rei vend. idem Bald. in l. 1. C. plus valere quod agi. col. 2. sic igitur vxor potest ratam habere æstimationem rerum dotalium, & immobilium factam absq; decreto iudicis, ut talis æstimatio emptionem faciat in ipsius vxoris utilitate, si ipsa velit matrimonio soluto eligere æstimationem, nisi quis dixerit, glos. & communem, cuius modo meminimus, procedere in vera, & propria venditione, quæ fuerit absq; ullo dubio facta non tamē in hac æstimatione rerum dotalium, quæ ex præsumptionibus venditio censetur: atq; ideo hæc præsumptio cessare videtur ex vtraq; parte, quoties non accesserit contractui ea forma, quæ ad veram venditionem est necessaria: quasi

quasi ob defectum formæ dici possit contrahentes noluisse uti æstimatione ad effectum venditionis.

¶ Undecimò, illud hoc in tractatu non erit obliuioni tradendum, quod rerum dotalem æstimatione emptionem facit, quando sit statim tempore traditionis, aut tempore, quo dos constituitur, vel paulò post secus autem erit, ubi semel dote tradita, & constituta, ex intervallo postea matrimonio cōstante sit æstimatio: hæc enim non facit emptionem: cum non sit verisimile contrahentes per nouationem à priori contractus lege discessisse: & præterea nec donatio fieri possit inter virum, & uxorem, nec alienatio rei dotalis, quæ forsan ex hac æstimatione, quæ emptionem efficeret, sequeretur. atq; ita hanc undecimam conclusionem tenent Bal. Saly. Iason & alij in dict. l. ex conuentione. Aretin. in dict. cons. 84. col. 2. Barb. cōfil. 19. col. 4. lib. 4. Soci. Iunior in dict. cōfil. 141. col. 4. num. 24. Ioan. Lupi. in reper. cap. per vestras. super textū. in principio. §. 21. num. 4. de donatio. inter virum & uxorem.

¶ Duodecimò, ne quem decipiat iunioris cuiusdam dubitatio, non verebor adnotare, minime fore necessarium ad hoc, ut æstimatio faciat emptionem, quod res æstimatæ sint præsentis. Nā dubio procul sicuti rerum absentium sit vera, & propria venditio, ita & hæc præsumpta per æstimationem. Quod nemo vsquam negauit ex his, quos memoria teneo me legisse. Quauis Ioannes de Neuizanis in Sylua nuptiali. cap. ampliant primo. num. 73. de hac opinione dubitauerit propter Bart. auctoritatem in l. si propter. frerum amotar. & iuriconsulti in l. eius. & in l. hæc si res. ff. de rei vendicatio. quibus illud tantum probatur, quod rei æstimatæ dominium non transit in illū, cui per æstimationem venditur, nisi præsens ipsa res sit. Id verò nō vrget, nec du-

bitationem inducit, si quidem & in vera venditione, ac perfecta nō transit dominium ante traditionem, & nihilominus vera est, propria, & perfecta venditio ex ipsa conuentione. Sic & in æstimatione conuenta consensu contrahentium venditio à iure constituitur, etiam si res æstimata præsens non sit: quia hoc nō est necessarium. Imò ipse censeo, etiā re præsentis per æstimationem non transferri dominium, nisi ipsius rei traditio fiat. nec contrarium probatur in dict. l. eius, & in l. hæc si res. nec in dict. l. si propter. Quibus in locis quædam specialia traduntur responsa, quæ specialem rationem habent, quæ palam constat ex ipsorum iuriconsultorum verbis.

Ex capite sequenti.

- 1 Creditor prior Hypothecæ, & priuilegium prælationis habens potest agere contra posteriorem creditorem, cui fuit soluta pecunia, etiam si ea sit bona fide consumpta.
- 2 Creditor habens hypothecam absque priuilegio, vel priuilegium absque hypotheca in actione personali, an eodem iure uti possit.
- 3 Et quid ubi posterior creditor habet causam onerosam.
- 4 Hypotheca generalis, etiam tacita futura bona debitoris complectitur.

De creditore priuilegium habente, an possit agere ad pecuniam solutam posteriori creditori, qui eam consumpsit. Cap. XXIX.

Stat pulchra, & insignis Cæsari constitutio in l. pecunia. C. de priui. fisci. quæ expressim respondetur, fiscū priorem credito-

S rem

Practicarum Quaestionum

rem agere posse ad pecuniam posteriori creditori à debitore solutam; etiam si ea iam consumpta sit bona fide, si debitor sit inops, nec habeat bona, unde possit fisco satisfacere. idem probat tex. in l. deferre. §. ultimo. ff. de iure fisci. Nec in fisco est aliqua controuersia: cum is dubio procul hoc priuilegium habeat. Sed practici maximè dubitāt, sit ne idem in quocunque priori creditore, qui priuilegium habeat, & praesertim in vxore ratione dotis agente. Nam hoc dubium videtur semel, atq; iterum in hoc Regio Granatensi praetorio maximè disputatū fuisse propter varias iudicum, & aduocatorum sententias. Accursius sane in dict. l. pecunia. palam asserit, idem esse in quocunque priori creditore priuilegium habente. & ad hoc citat. l. ex facto. §. ult. ff. de peculio. l. sed an hic. ff. quod cum eo. quarum autoritatum prior tractat questionem istam, quoties tempore solutionis, quæ sit posteriori creditori, cautio ab eo exigitur, de restituendo quantitatē, quam acceperit, si inferatur postea quaestio priuilegij à priori creditore aduersus patrem de peculio filij, cuius nomine à patre sit solutio creditoribus: posterior vero idem fere tradit respondēs, creditorem priuilegiarium praeferendū esse his, qui nō sunt priuilegiarij: & hoc tempore solutionis debitorum fieri debet. Vnde ex his locis non deducitur qđ glo. in dict. l. pecunia. scripsit, & adnotauit. Similis tamen glo. est in dic. l. sed an hic. & in dict. l. deferre. §. vlti.

Quibus in locis Accursius decisionem. l. pecunia. interpretatur ita benigne, vt obtineat, & seruanda sit in quocunque creditore, cui priuilegium iure competit praelationis. Eandem conclusionem in hoc creditore priuilegium praelationis, & hypothecam habente, probant, & sequuntur Petrus à Bella Pertica. Paulus de Castro, & Salycet. in dict. l. pecunia. Iacobus de

Arenis, & Bar. in l. pupill. ff. quæ in fraudem. cred. & Matthæ. Afflict. in decisione Neapolit. 190, qui fatetur, hanc opinionem communem esse quod sensim asseuerare videtur Cuma. in dict. l. pupillus. colum. secunda.

His etiam, vt quidam opinantur, patrociniatur tex. in l. ult. §. & si praefata. C. de iure delib. vers. si vero hæredes. vbi hoc ipsum in quibuscunque creditoribus priuilegiū habetibus statutū est, vt possint condicere pecuniā solutā posterioribus creditoribus, qui nō habent idē priuilegiū. Sed ea constitutio procedit, quādo ab hæredibus per iudicē coactis, & cōpulsis sit solutio debitorū ipsius defuncti: quasi aliud sit dicendū, quoties pecunia libere, & sponte soluitur à debitore creditori posteriori. Nam in hoc casu prior creditor habens priuilegiū nō poterit hanc pecuniā condicere, etiam extantē, nisi habuerit hypothecā, nec tunc agere poterit, vbi fuerit pecunia consumpta. dic. l. pupillus. §. vlt. quā ratione maximè dubia est communis Accursij, & aliorū interpretatio: quæ itē improbari potest ex eo, quod etiā dominus alicuius pecuniæ si ea per alium alteri sit absq; eius cōsensu data, & deinde consumpta, nequaquā agere aduersus illū, cui pro solutione debiti, & æris alieni data fuit, poterit: nec ad hoc ullū habet iure auxiliū. l. si filius familias. ff. sicer. pet. igitur multo minus poterit agere qui tantū habet hypothecam, & praelationis priuilegium contra illum secundum, aut posteriorem creditorem, cui à debitore pecunia soluta est, & deniq; cōsumpta per eū, ita vt penes ipsum non extet. Adcirco Fulgosius eleganter in dict. l. pecunia. ab opinione glo. & aliorū discedit asseuerans, illam constitutionē solum obtinere in fauorem fisci, & in eo esse specialem, nec admittendam fore in fauorem aliorum creditorum quorūcunque, etiā quibus hypothe-

ca cū

ca cum praelationis privilegio cōpetit. Idem repetit propriam sententiam mordicus tenens ipse Fulgosi. in l. cum fundus. §. seruum tuum. 4. num. ff. si cert. pe. idem in l. ex facto. ff. de peculio. in fine. hoc ipsum tentat tenere Cumanus in d. l. pupillus. col. 2. quibus accedit elegans sententia Baldi in l. vbi adhuc. C. de iure dori. col. 5. vers. sed pone maritus. Nam licet mulier habeat hypothecam ad bona mariti, poterit maritus libere, ac tuto merces, & alias res venales vendere, atq; earum ratione contrahere: nec vxorius habet per actionem hypothecariā petendi res illas pro dote: & hoc sane fit, ne commercium impediatur: idem tenet Paulus Parisius in consi. 69. libr. 4. num. 3. sic etenim in pecunia, cui⁹ vsus adeo necessarius est ad humana cōmercia, si ea fuerit soluta per maritum creditori, & denique bona fide consumpta, non poterit mulier actione, quę ad dotem datur, agere contra creditorem ad illius pecunię restitutionem. Fit igitur, vt communis sententia non sit omnino certa, & fortassis in fisco sit specialis decisio text. in dicta. l. pecunia.

¶ Nihilomin⁹ vidi semel in hoc Regio pretorio iudicum sententia receptam fuisse cōmunem opinionem in causa, & privilegio dotis: tamen si res fuerit diligenter disputata. Nam & Bart. in l. 1. ff. solu. matri. scribit, fisci privilegium etiam doti competere. l. 2. C. de privileg. fisci. licet hoc receptum sit quo ad hypothecā non ita quoad alia fisci privilegia.

¶ Sed illud est diligenter observandum, dictam scilicet constitutionem, quę privilegium hoc tribuit fisco, eiusq; communem interpretationem, quę idem admittit in quocunq; creditore privilegium praelationis habentē, & hypothecā: non esse seruandam in alijs prioribus creditoribus habentibus priorem hypothecam, non tamen praelationis privilegium.

in his etenim locus non est dictę. l. pecunia. vt eleganter tradit Matthæ. Afflict. in dict. decis. Neapolit. 190. scribens, ita pronuntiatum fuisse in pretorio Regis Neapolitani, etiam si plures viri doctissimi, & maximi nominis apud Italos contrariū consulti respondissent. Quidquid hac de re Capietus voluerit decisio. 78. dum conatur probare, quod responsum imperatoris in dict. l. pecunia. habeat locū in priori creditore privilegiato quo ad actionem personalem, etiam si is non habeat hypothecę ius, nec privilegium. quod, ni fallor, est aduersum communem interpretationem, & sententiam.

¶ Quod si vera est communis opinio, ea erit admittenda non tantum quoties pecunia bona fide consumpta, fuerit soluta secūdo creditori ex causa lucrativa, sed & vbi soluta est secūdo creditori ex causa onerosa: siquidem lex illa, quę traditur in dic. l. pecunia. & eius privilegium obtinet, etiam si ille posterior creditor, cui est soluta pecunia, & ab eo bona fide consumpta, sit creditor ex causa onerosa: quemadmodum illic omnes interpretes sentire videntur: licet Ioan. Faber. in §. item si quis in fraudem. num. 25. Insti. de actioni. eandem constitutionem, & communem eius intellectum ita intellexerit, vt procedat in secundo creditore ex causa lucrativa, qui pecuniam sibi solutam bona fide consumpsit: non autem creditore posteriori ex causa onerosa. censet etenim Faber, aduersus hunc creditorem, qui posterior est, & pecuniam sibi solutam titulo, & causa onerosa, bona fide consumpsit, fiscum, nec priorem creditorem, vtcunq; privilegium habentem agere non posse. Quod mihi falsum videtur, si communis est admittenda interpretatio ad præcitatam. l. pecunia.

¶ Cæterum, quando hac in parte de hypothecaria actione non vulgarem quæstio

S2 nem

Practicarum Quæstionum

nem attigerim, libentissimè aliam itidè adnectam, quæ semel, atq; iterum in hoc Regio tribunali fuit per sententiam definita. Creditor etenim egerat cōtra tertium possessorem cuiusdam rei actione hypothecaria, & iuxta iuris regulas res fuit illi adiudicata, ut eam teneret in pignus, & hypothecam, donec quantitas debita solveretur: quemadmodum nos explicuimus lib. 1. variarum resolution. capi. 8. num. 1. tandem ipse creditor sibi tradita re iure pignoris, videns ipsum teneri ad computandos in sortem fructus ipsius rei: atque ita cogi ad recipiendum particulares solutiones in maximum, & graue ipsius creditoris damnum, petit à iudice, ut sibi liceat in publica subhastatione rem illam vendere, si possessor ille tertius, à quo illam euicerat, intra diem iudicis arbitrio datam non solueret sortem ipsam principalem, remq; ipsam acciperet. quæsitum est, an iustè hoc petatur, & fieri possit? Nam hic tertius possessor non tenetur ad solutione debitæ quantitatis, nec est in mora, etiā si ipsam non soluerit intra decem, aut viginti annos. Et tamen decisum fuit per sententiam, quod creditori liceret publica subhastatione pignus sibi addictū vendere, ut ex precio debitam quantitatem perciperet, nisi tertius ille possessor intra diem præfinitam arbitrio iudicis debitam quantitatem soluisset. Hæc verò diffinitiuæ sententiæ multis rationibus apparet iusta, quas hic repetere omittam, quippe qui eas tradiderim lib. tertio variarum resolutionum. capit. decimo octauo. num. quarto.

¶ Nec tamen illud est prætermittendum, quod practici frequentissimè commemorant, nec alienum est ab intellectu dict. l. pecunia. cum & quæri possit, an ea responsio procedat in pecunia per debitorem post contractum prioris creditoris acquisita? sed huic quæstioni respō-

4 det altera constitutio, quæ vltima est. C. quæ res pignori obliga. poss. l. quinta titul. decimotertio. partit. quinta. hypothecam generalem bonorum alicuius non tantum comprehendere bona illius, quæ tunc habet, sed etiam ea, quæ postea habebit: & sic bona futura. Quod obtinet etiam in tacita hypotheca. l. hac editali. §. his illud. C. de secundis nupt. gl. communiter recepta in dicta. l. vltima. quam opinionem sequuntur Roman. in singul. 146. Matthæ. Afflict. decisione Neapolit. 335. latissimè tractat hæc quæstionem Ripa in l. prima. colum. prima. & sequentibus. ff. de pignoribus. qui & hoc apertissimè probat: sicut & constitutū, siue precarium habet vim trāsferendæ possessionis non solum in bonis præsentibus, & iam quæ sitis, sed & in futuris quoque, & quærendis. Cuius rei extat exemplum: si quis donet omnia bona præsentia, & futura, atque constituat se possidere pro donatario. Nam tunc, eo casu, quo donatio valida est, ex huiusmodi constituto trāsferetur possessio bonorum illorum futurorum tunc, cum erunt acquisita, sicut & nunc præsentium: quemadmodum diligentissimè disputat Andræas Tiraquellus in tracta. de cōstituto. ampliacione. 30. idcirco Cæsaris constitutio in dict. l. pecunia. etiam erit admittenda quo ad pecuniam quæsitam à debitore post obligationem cum priori creditore contractam.

Ex capite sequenti.

- 1 Sterilitas quando dicatur contingere ad effectū remittendi pensionem.
- 2 Regia Partitarum lex adducitur, eiusq; intellectus examinatur.
- 3 Inquilino alicuius domus, an sit faciendæ remissio pensionis propter pestem, similemve causam, cuius ratione vti non potuit domo conductæ.

Qua

Qua nam ratione practici vtan-
tur in remittēda colonis ste-
rilitatis causa pensione.

Caput. XXX.

Ivre pontificio, & Cæ-
sareo constitutum est
pensionem locationis
colonis remittendam
esse propter sterilita-
tē absq; culpa ipsorū
colonorum contingentem. cap. propter
sterilitatem. de locato. l. licet. C. locati.
& in. l. si vno. ff. eod. titul. & illic. l. ex cō-
ducto. §. si vis. & l. si merces. §. vis maior.
quibus conuenit Regia. l. 12. titul. 8. par-
tit. quinta. ad quarum omnium decisio-
num aptissimē congruentem intellectu
dubitatur, quādo hęc sterilitas, vt remis-
sio mercedis fiat, dicatur cōtingere. Qui-
dam etenim opinantur, hoc iuxta vulgi
opinionem iudicādum fore ita quidem,
vt licet fructus colligantur ex prædijs cō-
ductis, si tamen vulgus iudicauerit com-
muni sentētia, & opinione, sterilitatem
contigisse, fieri debeat remissio merce-
dis. glo. in dict. l. licet. vbi Salycet. asserit
hęc opinionem communem esse. idem
tradit Alexand. in consil. 3. libr. primo.
Bar. in dict. §. vis maior. idem Bartol. in
dict. l. si vno. §. vbiq; rursus idem A-
lexan. consil. 107. libr. tertio. num. 18. sic
sane licet hęc probatio non sit omnino
tuta, & sufficiens, quippequæ sit incerta
quandoque tamen ab aduocatis exhibe-
tur ad testium examen huiusmodi inter-
rogatio, quæ utilis est, & ad causæ diffi-
nitionem plurimum conducit.

¶ Alijs placet, hoc relinquēdum esse arbi-
trio iudicis ex Baldi opinione in. l. pri-
ma. C. si aduers. vendit. pignor. quo in lo-
co dum text. mentionem facit de dam-
no graui, Bald. existimat, damnum illud
græue cēferi, quod iudex fuerit arbitra-

tus. atque ideò Barba. in dict. capit. pro-
pter sterilitatem. cēset, arbitrio iudicis
relinquendam huius dubitationis diffi-
nitionem, vt ipse arbitretur, an contige-
rit ea sterilitas, quæ iuxta iuris vtriusque
regulas sit sufficiens ad mercedis remis-
sionem, idem ipse libentissimē probaue-
rim, modò illud sit constitutissimum,
hoc iudicis arbitrium. non posse com-
mode, nec iuste adhiberi, nisi prius per
probationes testium, & his similes ipsi
iudici cōstiterit, quōt fructus fuerint ex
prædio conducto percepti: vt inde pos-
sit arbitrari, an damnum intolerabile co-
lonus passus fuerit, & ideò fieri debeat
remissio mercedis, non enim quodcu-
que damnum sufficit ad mercedis remis-
sionem, sed illud est necessarium, quod
sit intolerabile. l. si merces. §. vis maior.
& cap. propter sterilitatem. & l. licet. de
locato. quo fit, vt necessaria sit quædam
hac in re probatio damni contingentis,
ex qua iudex commode arbitrari valeat
sit ne propter sterilitatem merces remit-
tenda. Hoc igitur arbitrium instrui de-
bet ex his opinionibus, quas iuris vtrius-
que interpretes hac de re tradidēre, &
maximē poterit iustificari ex communi
vulgi opinione: vt in dō commemorau-
imus. & ideò hoc in loco adscribam a-
lia, quæ video passim recepta hactenus
fuisse.

¶ Est etenim quorundam sententia in hoc
sterilitatis tractatu nō prætermittēda, ex
qua tunc constat sterilitas ad remissio-
nem faciendam, cum colonus ipse pati-
tur damnum in tertia parte fructuum,
quos ex illo fundo colligere solit⁹ erat.
Sic Bartol. in dict. l. licet Ioann. Andræ.
& Panormitan. in dict. l. propter sterili-
tatem. num. decimotertio. & plerique
alij opinantur: quibus minimē accedo,
quippequi existimem, hoc damnum nō
sufficere regulariter, vt pro rata, pensio-
nis remissio fiat.

S 3 ¶ Quā

Practicarum Quaestionum

¶ Quam ob rem proprius ad veritatem accessere quire existimarunt, sterilitatem ad pensionis remissionem eo casu sufficere quo tanta contrigerit calamitas, ut colonus minimè collegerit fructus, qui deductis expensis valeant dimidiam pensionis partem: quasi necessaria sit deceptio ultra dimidiam habita ratione pensionis conuentæ, & ipsius temporis, ac fundi conducti sterilitate, ut pro rata fiat remissio ipsius pensionis. Ioan. Andræ. Panormit. num. duodecimo, & alij in dict. capit. propter. Cinus, & Bart. in dict. lili. cer. Paulus Castrensis in l. ex conducto. §. si vis. ff. locati. Antonius de Butrio in dict. capit. propter sterilitatem. Alexan. in consil. 112. & consil. tertio. lib. primo Paulus Parisius in consil. 38. lib. primo. quæ quidem opinio communis est, secundum Aretin. consil. 52. colum. secunda, & Ludou. Gozadinum consil. 74. colum. prima. idem fatetur Parisius, probatq; eadem sententiam iterum Alexander in consil. 307. lib. tertio. num. decimo octauo. idem notat Franciscus à Ripa in tractat. de peste. secunda parte. num. vigesimo quinto.

¶ Sed & hæc sterilitas ad remissionem pensionis solet tunc diffiniri, quoties Colonus non colligit dimidiam partem fructuum, qui ex eo prædio colligi solent. gloss. in l. si vno in princip. ff. locati. Alexand. in dict. consil. tertio. & in dict. consil. 107. num. decimo quinto. Antoni. & Imola. num. 15. in dict. capit. propter sterilitatem. Bald. in dict. l. licet. Paul. Parisius in dict. consil. 38. colum. vltim. quorum opinio satis conducit ad huius controuersie certam, aut saltem iustam decisionem. Nam & eam esse communem asseuerat Carolus Ruynus in consil. 81. & consil. 87. lib. primo.

¶ Bartolus verò in dicta. l. si merces. §. vis maior. ff. locati. in ea est sententia, ut opinetur, propter sterilitatem pensionis

remissionem faciendam fore, vbi colonus deductis expensis nihil ex prædio conducto percepit. Idem tenet Aretin. in dict. consil. 52. colum. secunda. Paulus Parisius in dict. consil. trigesimo octauo colum. vltima. hanc tamen opinionem Panormitan. reprobatur in dict. capit. propter. num. decimo tertio. ex eo, quod si esset vera, semper ratione sterilitatis fieret remissio totius pensionis, non autem alicuius partis pro rata damni contingentis: quod falsum est, quia etiam remissio pensionis fieri debet pro rata, seu ratione damni contingentis, quamuis damnum id non acciderit ad omnium fructuum calamitatem, deductis expensis. Idque constat ex dict. capit. propter sterilitatem.

¶ Verum Regia lex vicesima secunda. tit. octauo. parti. quinta. hanc quaestionem aliter diffiniuit, duo subiiciens responsa quæ singularia sunt. Primum etenim tractat de sterilitate illa, quæ tantam induxit Colonum calamitatem, ut nullos fructus omnino collegerit ex fundo conducto, & quidem nec ad expensas: nam in hoc casu lex aptissimè voluit, prorsus esse Colonum liberum à pensionis solutione: quia nulla est iniquitas in ea liberatione: cum & ipse Colonus expensas, & semina perdiderit: ideòq; mirum non est, quod dominus ipsius prædij locati pensionem nequaquam accipiat. Alterum eiusdem legis responsum celebrè apud practicos decisionem habet his sanè verbis contextam.

¶ Pero si acaesciesse, q' los frutos no se perdiessen todos, e cogiere el labrador alguna partida de ellos: estonces en su escogencia sea, de dar todo el arrendamiento al señor de la heredad, si se atreuiere a darlo, e si no de sacar para si las despensas, e las misiones, que faxen en labrar la heredad, e lo que sobrare de lo al Señor de aquella cosa, que tenia arrendada. Hactenus Regia constitutio.

Ex

¶ Ex qua palam probatur, verè dici ad remissionem pensionis sterilitatem contigisse, etiam eo casu, quo præter impensas, aliquot fructus collegerit colonus. Nam & tunc liber erit à pensione tota, si deductis fructibus ad expensas soluendas necessarijs, velit reliquos fructus tradere ipsi domino fundi locati. unde huius legis autoritate Bartoli. opinio in dicto §. vis maior. refellitur: cum, & si colonus fructus aliquot perceperit ultra expensarum valorem, & æstimationem, tamen propter sterilitatem lege Regia liber erit à solutione pensionis, si fructus illos deductis expensis domino restituerit. Iure autem communi quoties verè contigerit sterilitas, & colonus fructus perceperit, etiam ultra expensarum æstimationem, remissio pensionis fieri debet pro rata: id est pro ratione illius partis, quæ à solita fructuum collectione sterilitatis causa defecit: iuxta textum in dicto. capi. propter sterilitatem.

¶ Illud verò est animaduertendum ad Regiæ constitutionis intellectum, quod est necessaria sterilitas ad praxim huius secundi responsi, cuius modò mentionem fecimus. Quæ ratione obseruandi sunt præscripti modi, quos tradidim⁹ ad probandam sterilitatem, ut ea probata locus sit electioni, quam prædicta lex Colono tribuit, ut vel integram pensionem soluat domino, vel deductis expensis fructus perceptos restituat eidem fundi locatori. Unde si sterilitas non contigerit, huic electioni locus non erit: imò tenebitur Colonus integram pensionem soluere domino: nec poterit ab eius solutione excusari ex eo, quod velit deducere sibi expensas, & fructus residuos domino tradere. Hoc etenim satis apparet ex dicta Regia lege, quæ calamitatē in fructibus propter sterilitatem requirit: tamen si non diffitear, Colonom posse sibi

consultare auxilio. l. secūde. C. de rescindendi. quod maximè differt adhuc secundum legem Regiæ ab hoc auxilio, quod sterilitatis causa iure canonico, & civili Colono competit.

¶ Hoc ipsum constat ex eo, quod subsidium ex. l. secunda. deducitur à læsione, quæ contingit ab initio contractus in conuentione pensionis. remissio autem sterilitatis causa fit, & fieri debet, quoties post conuentionem, etiam iustissimè factam calamitas acciderit in ipsius fundi fructibus. Et idè potest fieri, ut locus non sit actioni. l. secunde. & tamen sterilitatis causa remissio fiat sicuti & ex contrario absque vlla sterilitate. potest ipse colonus agere ad rescissionem contractus ea ratione, quod in conuentione pensionis fuerit læsus ultra iusti precij dimidiam: nec refert ad actionem istam, quod contingat sterilitas: cum sit læsio consideranda ex tempore contractus, post quem calamitas in fundi fructibus damnum graue Colono intulit. Igitur quoties in conuentione Colonus non est læsus ultra dimidiam iustæ pensionis, etiam si læsionem patiatur: nec post calamitas contigerit: quia absque villo casu fortuito fructus ex agro collegit, quos ferè solebat ager ille reddere: tunc sanè colonus nec poterit sibi consultare actione. l. secunde. nec electione Regiæ constitutionis, quæ palam ad eius praxim sterilitatem exigit.

¶ Sed Colonus is, qui vti voluerit propter sterilitatem Regiæ constitutionis electione, quo res ista tutius, ac iustius fiat, debet ipsum fundi locatorem interpellare, & requirere, ut per se, vel per alium præsens sit, vel adsit messium collectioni ad hoc, quod ipso præsentem constet, quot fructus colonus perceperit, ex ipso fundo, eosque deductis impensis accipiat. Etenim hoc cautissimè fit ad exactam legis Regiæ rationem. Quod si Colonus hac vti cautela omiserit,

S 4 adhuc

Attende.
2^a. Solene
It. data. est

Practicarum Quaestionum

adhuc poterit vti legis Regiae electione per actionem, vel exceptionem, modo legitime absque vlla fraudis suspicione constare possit data sterilitate, quot fructus ex fundo collegerit, quantasque fecerit impensas.

¶ Viditamen non semel in hoc Regio Granatensi praetorio in quaestionibus sterilitatis omissa legis Regiae forma, cum de sterilitate non plene apparet, aut sane de ea constat, non tamen est, nec tanta censeri potest, ut plane sit locus omnino iuris utriusque constitutionibus: nec fructuum perceptorum quantitas, nec impenfarum ratio ita commode haberi potest propter controuersas, maximeque varias testium responsiones: tametsi ad modum urgeat aliqua sterilitatis probatio: vidi inquam in hac specie per diffinitiuam sententiam remissionem fieri pensionis arbitrio iudicantium pro ratione tertiae, vel quartae partis. His vero iudicijs ipse sepius subscripsi propter maximam huiusce diffinitionis aequitatem, & propter rationem earum constitutionum, & responsum iuris communis, ex quibus in hac de sterilitate controuersia obtentum esse, apparet, pensionis remissionem pro rata, ut aiunt, seu pro ratione sterilitatis faciendam fore. Nam & ea, quae superius scripsimus versic. alijs placet. & versicul. ex qua palam probatur. huic opinioni suffragantur.

¶ His autem omnibus multa sunt adiungenda ex gloss. & illic doctoribus in dict. capit. propter. item ex l. 23. titul. octauo. part. quinta. Bald. in dict. l. licet. quaest. nona. Hippol. in singul. 85. & in singulari. 134. Gozadino consil. 83. & Paulo Parisio. consil. 40. lib. primo.

¶ Haec plane obtinent in fundis conductis ab his, qui Coloni dicuntur: atque ideo quaestio est, an inquilino alicuius domus, qui eam habitare propter pestem non potuit, sit pensio remittenda?

& legibus, earumque rationibus congruit, posse inquilinum propter pestem a domo locata impune abire, soluendo tamen pensionem ad eum usque diem, quo abierit: argumento text. in l. habitatores. §. iterum. ff. locat. l. prima. §. si pensio. ff. de migrando. l. item queritur. §. exercitu. ff. locat. tex. optimus in l. si fundus. ff. eodem. adnotarunt Calderin. in consil. quinto. titu. de locato. Socin. consil. 44. lib. primo. Ioan. Baptista. de S. Seuerino in l. diem functo. quaest. 40. & illic Curri. Iunior. ff. de offic. assess. Fulgo. in l. si in lege. §. si domus. ff. locati. post glo. ibi. idem Fulgosi. in l. cum in plures. ff. locati in princip. Hyppo. in singulari. 615. Francis. à Ripa in tracta. de peste. 2. parte. num. decimo octauo. Arnoldus Ferronus in consuetudin. Burgalensibus. titu. octauo. §. tertio. quorum omnium opinio teste Ripa communis est in hunc sane sensum, ut ratione pestis sit inquilino remittenda pensio pro eo tempore, quo non potuit causa pestis domum habitare. Haec etenim opinio manifeste deducitur ex his autoritatibus, quas hi authores adduxerunt ad probationem huius assertionis. Idcirco sunt cautissime intelligenda multa, quae hac in quaestione solent tractari. Nam quod ratione pestis possit inquilinus omnino dimittere domum conductam, ita ut cessante peste non teneatur eam habitare, ac soluere pensionem eius temporis, quo potest eadem domo uti ad habitationem cessante peste, mihi falsum videtur: nec alicubi, quod sciam, probatur tametsi Panormit. in dict. capi. propter. §. verum. Hippoly. in dict. singulari. 615. & Ferronus in dict. §. 3. hoc ipsum probare fuerint conati, ut ipse Ferronus existimat ad idem allegans Fulgo. in d. l. cum in plures. idem ipse Ripa tribuit Panormit. in dict. cap. propter. quae in re falluntur Ripa, & Ferronus. Nam Panor.

num.

num. 8 nihil aliud scribit, quàm quod inquilinus propter pestem possit dimittere domum. Quod & nos modo probauimus ex communi sententia, quam etiam sequitur Rebuffus in authentica. Habita C. ne filius pro patre. priuilegio. 11. non tamen ex hoc sequitur, velle Panormit. quod cessante peste, & eius tēporis causa remissa pensione, non teneatur inquilinus domum vltius habitare, nec stare contractui conductionis. Hoc etenim nec Panor. nec Fulgosi. nec Hippo. tenuerunt. Qua ratione in hoc fallitur Ripa quod hanc sententiam Panormitano adscripserit, etiam si ipse eandem opinionē quam nos probamus, multis rationibus probet.

¶ Imo excepta causa pestis non est par ratio, nec par est ius domini locantis, & inquilini conducētis. Siquidem dominus propter vrgētem necessitatem, quę post contractum contigerit, potest inquilinum expellere, & domum sibi accipere, vt si vxorem ducat. Inquilinus vero, etiam in hoc casu tenebitur stare locationi, nec poterit domum dimittere absq; solutione pensionis: quemadmodum tenent Barb. colum. quarta in dict. capitu. propter Roma. cons. 432. Ripa in dict. 2. parte num. 18. ex eo, quod maius priuilegium habeat ipse dominus domus locatę, quam eius inquilinus: & ideo licet ob vrgentem post contractum necessitatem possit dominus domum locatam ad habitationem propriam petere, & a contractu discedere: ipse tamen inquilinus, etiam si propter vxorem post conductionem ductam maiori domo indigeat, non ex hoc a cōtractu iure discedit: nec potest domum deferere absque solutione pensionis. Quam opinionem ego veriolem esse opinor: etiam si existimē Panormita. sequutus, posse inquilinum domum conductam deferere absque solutione pensionis ex causa pestis, & ex

alia quacunque simili: nempe propter bellum graue, & periculosum: atque hoc est, quod Panormit. ipse vere sensit in dict. capit. propter. num. 8. & Fulgosi. in dict. l. cum in plures. & Hippolit. in dict. singul. 615.

¶ His vero adijciam libentissime, Panorm. in dict. nume. 8. asseuerasse, difficilimū fore, eius opinionem, quam de pensione remittenda tempore pestis adduximus in practicis forensium actionibus admitri. Cui conuenit quod Matthæ. Afflictis decisione. 258. scribit, ex consilio iuris prudentum Alfonso secundum Neapolis Regē contrariū decreuisse. Quod equidem decretum potius pertinet ad illius regni consuetudinem, quam ad iuris rigorem, vt ipsemet Matthæus sensim insinuat.

Ex capite sequenti.

- 1 Clericorum exemptio à potestate iudicis secularis, an sit iure diuino, vel humano instituta?
- 2 Expenditur text. in cap. futuram. 12. questione prima.
- 3 Exemptio clericorum potuit à Romano Pontifice iure humano induci, etiam, si non fuerit iure diuino statuta.
- 4 Exemptio clericorum, & eorum priuilegia quo ad forum, & canonem, an possit tolli, vel limitari per Romanum Pontificem.
- 5 Consuetudo, an possit hanc exemptionem clericorum restringere.
- 6 Summus Pontifex iuste potuit priuilegium fori quo ad clericos coniugatos temperare in cap. vnico de clerici. coniug. in. 6.
- 7 Clerici coniugati quo ad ciuiles causas sub diuina sunt iudicibus secularibus.
- 8 Quę dicantur vestes clericales? & quid in hoc possit consuetudo efficere?
- 9 Clericus coniugatus, an sit cogendus soluere gabellas, cēsum, & alia munera in dicta per principem secularem.

Practicarum Quaestionum

De seculari, & laica iurisdictione in eos clericos, qui prima tantum tonsura sunt insignati.

Cap. XXXI.

ECCLESIASTICAM, & spirituales potestatem ita a temporalis distinctam esse, ac fuisse constat ut nihil derogat illi, aut detrahat, quominus & diuina dei optimi maximi ordinatione seculares principes propriam exercere valeant iurisdictionem absque vlla veterum canonum, & conciliorum vniuersalium laesione, & iniuria: praesertim ex eo, quod & ipse summus ecclesiae pontifex non semel testatissimum faciat, se minime velle Regiam, civilem aut secularem perturbare iurisdictionem. Idcirco cautissime agendum est ab his, qui vicaria pontificum, vel Regum vtuntur potestate, ne aduersus eorum principum instituta, quibus ministrare, & subseruire tenentur, alienam vsurpent iurisdictionem: cum & in hoc potissime diuinæ maiestati offensa fiat. Nec mihi animus est, quenquam speciali notare culpa: scio etenim hoc maiori cum examine, diligentiori que censura, grauiore ve autoritate inquirendum, ac decernendum fore: tamen illud inuestigare conabor, qua nam ratione sedari iure possint frequentissime iudicum ecclesiasticorum, ac rursus ex aduerso laicorum magistratuum querelae super ea iurisdictione, quæ in primæ tonsuræ clericos exercenda est. Nam hac de re ita passim controuertitur, ut non alienum sit ab huius operis instituto, nostrisque conatibus tractare, quando cle-

rici primæ tonsuræ possint per seculares iudices puniri, si crimen aliquod in Reipublicæ, vel alterius offensam commiserint? Quo in articulo multa sunt iuris pontificij, & Cæsarei, & Regij responsa, quæ videntur quæstionem istam absoluisse: quorum intellectum tractaturi illud necessarium esse opinamur, ut per scrutemur, quò nam iure, diuino, vel humano clerici fuerint à iudicibus, & iurisdictione seculari exempti. Nam & hinc apparebit, quid iura humana potuerint hac de re statuere, ac diffinire.

¶ Et sane. glo. in capit. si Imperator. 96. distinct. verb. & discuti. scribit, clericos ante omnem humanam legem iure diuino fuisse, & esse exemptos à iurisdictione seculari, idem notat glo. illic ab omnibus recepta in cap. quanquam. de cens. in. 6. quam opinionem sequuti sunt & omnes in dict. cap. si Imperator. optime Card. in repet. cap. perpendimus. 7. oppo. de sentent. excom. Roma. in singul. 414. Abb. Felin. & Deti. 2. col. in cap. ecclesia. S. Mariæ. de constit. Rota in antiquis. 840. & in antiquioribus. 2. titu. de consuetudine. Abb. in capitu. at si clerici num. 23. de iudic. Ausseri. in Clem. 1. de officio ordi. versic. ad quæstionem. eandem sententiam itidem sequuti asserunt communem esse Feli. in cap. 2. col. 1. de maior. & obed. Rochus Curtius in cap. vlti. de consuetud. folio paruo. 51. col. 4. Rebuffus in concordatis. rub. de protectione. quorum omnium ea est concors sententia, quod hæc clericorum exemptio sit omnino iuris diuini, cui per humanam legem derogari non possit. Idem probare conatur Driedonius de libertate Christiana folio. 109. Huius autem conclusionis probatio à multis locis adsumitur, quorum aliquot ipse prætermittam libentissime, quia vel pertinent ad leges diuinas veteris testamenti, quæ noua lege, & Christi morte abrogatæ

1 rogata fuerunt, vel nihil ad ius diuinum
 attinet, quippe quæ ex humanis refe-
 rantur legibus, quarum mentio fit in
 veteris testamenti libris. Adducitur ta-
 2 men locus insignis ex testimonio David
 propheta psalmo. 104. dicentis. Nolite ta-
 gere Christos meos. Quo in loco Deuse
 3 xemisse videtur à principibus Christos
 eius: id est sacerdotes, qui Christi hoc est
 4 vncti, & consecrati dicuntur. Secundo ad
 idem adnotari solet locus ex nouo te-
 stamento apud Matthæ. capi. 17. vbi Chri-
 stus, cum ab eo exigeretur census Petrū
 interrogat dicens. Reges terræ, à quibus
 accipiunt tributum, à filiis suis, an ab alie-
 nis? cumque Petrus respondisset: ab alie-
 nis: Christus collegit conclusionem.
 Filij ergo liberi sunt. Ne autem eos
 scandalizemus, vade, & staterem, quem
 aperto ore piscis inueneris da eis pro
 me, & te. Ex hoc etenim loco argumen-
 5 tantur quidam, Christum exemisse à tri-
 butis principum secularium clericos,
 qui filij eius dicuntur, & qui sub Chri-
 sto, & Petro, qui caput est ecclesiæ, fue-
 runt significati. Tertiò est ad hoc textus
 in dict. capitu. si Imperator. vbi Ioannes
 Papa testatur, ex diuina institutione
 clericos non à secularibus principibus,
 4 sed ab ipso Romano Pontifice, & eccle-
 siæ prælatis esse iudicandos. Quarto
 hoc ipsum & summus Pontifex mani-
 feste asseuerat in dict. capitu. quanquam
 de censibus in sexto scribens, clericos,
 & eorum res iure diuino eximi à prin-
 5 cipibus secularibus, & ab eorum tribu-
 tis, & exactionibus. Quintò his accedit
 testimonium Constantini Imperatoris,
 qui præsidens in sancta synodo, quæ a-
 pud Nicæam congregata est: cum que-
 relam quorundam clericorum conspi-
 ceret coram se deferendam, ait. Vos à
 nemine iudicari potestis: quia ad Dei so-
 lius iudicium referuamini. Vt refert
 Gratianus in capitu. continua. 11. quæ-

1 stione prima. & in capitu. futuram. 12.
 quæstione prima. quem locum ex testi-
 monio Melchiadis Papæ adducit: falsò
 tamen, vt illic admonet glo. & constat:
 quia Melchiades Papa ab Imperatore
 2 Maximino Martyrio est occisus: & Ma-
 ximinus Constantinum præcessit in im-
 perio: vt tradit Platina. Nec enim Mel-
 chiades Papa potuit mentionem a-
 gere conuersionis Constantini, eiusue
 donationis in ecclesiam collatæ, nec a-
 liorum, quæ in dicto capitulo. futu-
 ram. commemorantur: cum post ipsius
 Melchiadis obitum sub Papa Syluestro
 contigerint: quemadmodum ex chro-
 nicis constat, & probat eleganter Au-
 gustinus Eugubinus lib. secundo. de do-
 natione Constantini aduersus Vallam
 pagina. 148. & rursus ex testimonio
 Theophanis pagina. 159. Quamobrem
 potius est asseuerandum text. præcita-
 tum deductum fuisse ab illo capite,
 quod de primitiua ecclesia, & munifi-
 centia Constantini Magni habetur pri-
 mo conciliorum tomo folio. 132. ante
 edictum Constantini. Sed & illud, quod
 in eodem capitu. futuram. adducitur de
 Constantino præsidente apud Nicæam
 synodum, & iudicium in clericos recu-
 sante, traditur à Ruffino lib. decimo Hi-
 storiarum ecclesiasticarum. capitu. secundo. &
 Sozomeno lib. secundo tripartitæ. capi.
 secundo sic sane quod in eodem capitu.
 futuram. exponitur: nempe, Constani-
 tinum primum Imperatorem Christia-
 num fuisse: vel ex eo falsum est, quod
 multo ante. M. Iulius Philippus primus
 omnium Imperatorum Christianus Ro-
 mæ factus fuerit: sicut ex Historicis ad-
 monet Corasius li. miscell. 4. c. 23. sed &
 in lege diu. C. de natur. liber. nequaquã
 dicitur, primum Imperatorem Christia-
 num fuisse Constantinum sed eum pri-
 mum fide Christianorum Romanum
 munisse Imperium: quia ecclesiarum
 ædifica-

Practicarum Questionum

ædificationem permiserit, omnibusq; Romani imperij subditis legem profiteri Christiane publice quidē qd nemo Cæsari ante ipsum fecerat: quō in sensu accipiendum est quod in dict. ca. futuram. traditur, vt verum sit eius testimonium, etiam refragante Corasio. Atq; hæc sunt authoritates, ex quibus receptum est, nō humana lege, sed diuina ordinatione clericos à potestate seculari exemptos esse simul cum eorum rebus.

¶ Contraria opinio: imo quod clerici lege diuina non sint exempti à iurisdictione, & potestate seculari, nec item eorum res sed potius humana probare, & tenere conantur Innocent. in cap. 2. de maiorit. & obed. Petrus Ferrari. in practica. titu. de confessoria. §. plenam. col. 1. Alciatus in cap. cum non ab homine col. 2. de iudic. Carolus Molinæ. in additionibus ad cōf. Alex. 8. libro. 1. Hanc itē opinionē multis probat, & asserit veram esse Ioannes à Medina in tract. de restitutione. q. 15.
L **¶** Et potissimum hæc sententia constat, primum ex eo, quod nulla sit euangelicæ legis, & noui testamenti lex, quæ clericos à iurisdictione principum secularium exemerit: & ideo dici poterit, eos lege humana exemptos esse: cum non appareat diuina lex, quæ vere diuina sit, & post Christi aduentum vim, & potestatem habeat, ex qua clerici fuerint cum eorū rebus à iurisdictione principum secularium exempti. **2**
¶ Secundo: quia in primitiua ecclesia clerici, & eorum res iurisdictioni Regum, & Imperatorum suberāt: vt constat ex multis Imperatorum, etiā Christianorum legibus, & constitutionibus latis de personis ipsis, & rebus ecclesiasticis, omnique disciplina ecclesiastica, quæ continentur sub titulis. C. de sacrosanctis ecclesijs. De episcopis & clericis. & de episcop. audi. maxime in nouella constitutione. 83. vt clerici apud propri. episcop. vbi Iustinianus ad

supplicationem episcopi Constantino-politani dedit clericis priuilegium fore in civilibus tantum, & episcopo non impedito: alias & omnino in criminalibus eos reliquit sub iudice seculari. Plures alias hæc de re Cæsarium constitutiones refert Carolus Molinæus ad edictum Henrici secundi Gallorum Regis in præfatione. numer. 20. tametsi opus illud cautissime sit à Catholicis legendum: siquidem is auctor multa tradit aduersus ecclesiasticam iurisdictionem, quæ ipse libentissime subticuissim, & subticenda esse censerem: ne vel minia ex parte ob peculiare affectus, summiæ Romanorum Pontificum auctoritati præiudicium fiat. Nam & Remundus Rufus, Apostolicæ sedis aduersus ipsum Carolum Molinæum defensio-nem edito nuper libello acerrime suscepit. Tercio principalis conclusio deducitur ab authoritate Pauli, qui cum videret, causam suam inique tractari, ad Cæsarem appellauit, à quo cum oportere iudicari dixit. Actu. capit. 25. **4**
¶ Quarto idem manifeste constat ex eodem Paulo ad Romanos capit. 13. vbi scribit omnes anima potestatibus sublimioribus subditi sit. Quo in loco Chrysostomus adnotauit, illic obedientiam iniungi omnibus, etiam si quis euangelista sit, aut propheta: cū ista subiectio pietatem minime subuertat. Et tamen in eo capite Paulus de secularibus potestatibus tractat præcipue. vt lector facillimeprehendere valeat, locum illum satis hanc posteriorem opinionem probare. Quæ efficacius quo ad exemptionem à tributis inibi fulcitur: cum Apostolus scribat, omnem animam, & sic etiam sacerdotes, subditam esse potestatibus secularibus, & ideo eisdem tributa præstare, & debere. Atque ita Diuus Thomas ibidem asserit, iure humano non diuino sacerdotes à tributis exemptos

emptos esse. Quinto hæc ipsa opinio comprobatur testimonio Petri in prima epistola cap. secundo. ita ad omnes, etiam sacerdotes, scribentis. Subditi estote dominis vestris, siue Regi, siue ducibus ab eo missis. capit. magnum. 11. questione prima. Quibus tandem locis, & testimonijs hæc posterior pars defendi potest non obstantibus his, quæ prior loco tradita fuere, ut quidam opinantur.

¶ Non enim obstat locus ex autoritate David, apud quem scriptum extat ore prophetico, Nolite tangere Christos meos: quia illud pertinet ad hoc, ut nulla fiat iniuria, nec vis sacerdotibus & clericis: non autem illic prohibetur iudiciū principum secularium in ipsos clericos iuxta iuris ordinem exercendum: cum & in veteri testamento ante legem euangelicam dubio procul sacerdotes à principibus secularibus iudicarentur. Nam quanuis dominus inter Leuitas sacerdotes, & alios quoad officia, & rerum seu terrarum possessionem discrimen constituerit, & voluerit Leuitas, & sacerdotes sacra tractare: attamen viuente Moyse illius iudicio ceteri omnes tamen qui ex Leui, quam qui ex alijs descenderant erant iudicandi.

¶ Secundo non obest locus apud Matthæ, capi. 17. quia illic non censentur à Christo omnes sacerdotes, & clerici liberi, & immunes à tributis: cum non omnes sacerdotes sint vere filij Regum: sed ex responsione Petri infert Iesus libertatem filiorum Regis ad subintelligendam aliam conclusionem: ergo liber sum ego qui sum naturalis filius æterni Regis, & omnipotentis, qui vniuersum Regit: ut illic plures interpretes locum illum intellexerunt. Quamobrem damnatus olim fuit error Marsilij Paduani, asseuerantis, Christum soluisse tributum, aut censum illum Didrachmi necessitate obligationis coactum. Ut refert Cardinalis

à turre cremata lib. quarto de ecclesia. capit. 37. partis secundæ ex constitutionibus Ioannis. 22.

¶ Tertia vero probatio, atque item quarta parum vrgent, quippe quæ sint intelligendæ iuxta morem in canonibus, & pontificijs constitutionibus obseruariissimū. Nam frequenter dicitur aliquid iure diuino statutum ex eo, quod à veteri lege diuina, aut ab aliqua veteris testamenti autoritate originem duxerit: sicuti nos probauimus lib. primo Variar. resolut. capit. 17 tractatum de decimis exponentes. Atque ideo cum aliquot in locis testamenti veteris cõstet, sacerdotes ex principum priuilegijs exemptos fuisse à tributis, fit sane, ut & apud pontificias sanctiones scriptum sit, hæc exemptionem iure diuino, aut lege diuina inductam fuisse: præsertim quia plerumque dicitur ius diuinum, quod in vetustissimis ecclesiæ vniuersalis concilijs, & synodis ad imaginem, & imitationem veteris legis fuerit statutum. Quod in dict. capitu. adnotauimus. Nec tamen ex hoc probatur aliquid lege vere diuina, quæ vim hodie & autoritatem habeat, nempe euangelica statutum fuisse. Sed & illud manifestum est, etiam si proprie sint intelligendi præcitati canones de lege vere diuina, id accipiendum esse quo ad quædam, & quo ad illa, quæ verè, ac propriè spiritualia sint de quibus statim agemus, sic & illa Constantini publica apud Nicenam synodum confessio est ad hæc referenda: aut beneuolentiæ potius principis Christianissimi, quàm vere iuri diuino tribuenda.

¶ Nos tamē omisis aliorum opinionibus, quæ videntur rem istam iuxta rigorem diffinisse absque vlla congrua distinctione: aliquot conclusiones exponemus, ex quibus, quid vere sit in hoc respondendum manifestè constabit.

¶ Prima conclusio. In his, quæ vere, ac propriè

Practicarum Quæstionum

prie spiritualia, & ecclesiastica sunt, clerici à potestate, & iurisdictione principis secularis iure diuino eximuntur.

*lege diuina
Rebus spiritibus
esse membris
et iurisdictione*
¶ Hoc probatur: quia potestas ecclesiastica, quæ circa spiritualia versatur, ab ipso deo est supernaturaliter lege Euangelica instituta, & Petro vt principi, ac cæteris Apostolis, eorumq; successoribus omnino commissa, non principibus secularibus: vt constat: ergo principes seculares nullam in his rebus potestatem habent. Qua ratione consequitur, non lege humana sed diuina clericos in hisce rebus spiritualibus à principibus secularibus exēptos esse. Nam si clerici in his, quæ pertinent ad spiritualia non essent lege diuina exempti à principibus secularibus, sequeretur, ipsos seculares principes aliquam lege diuina habuisse potestatem spiritualem, & ecclesiasticam: quod adeo falsum est, vt id fuerit iam diu velut erroneum aduersus Marfilium Paduanum in ecclesia Catholica improbatum. Causæ verò, quæ ex natura sua spirituales sunt, & ad potestatem ecclesiasticam peculiariter pertinent, sunt quæcunque de ordinibus, gradibus, sacramentis, obseruationibus, alijsque rebus ecclesiasticis quæstiones, & controuersie: quidquid denique inter quoscunque Christianos contingens ortum habens ex aliquo, quod specialiter ad ecclesiam, legem, fidem ve Christianam pertineat: quemadmodum doctè tradit Albertus Pighius lib. quarto. de eccles. Hierarchia. capit. 2. colum. 5. sic facit omnes rationes, quibus probari potest, clericos à iurisdictione seculari exemptos fuisse iure diuino: ita accipiendæ sunt, vt ad hanc primam conclusionem referantur.

¶ Secunda conclusio. In rebus temporalibus, & in criminibus, quæ spiritualia non attinent, clerici & eorum res non sunt iure diuino à iurisdictione principum

secularium exempti. Hæc conclusio, constat ex his, quæ tradidimus ad probationem posterioris opinionis contra communem. Atque ideo, si iure diuino absque humanis constitutionibus res esset examinanda, respondendum foret, in hisce temporalibus nec clericos, nec eorum res à iurisdictione seculari immunes esse. Vnde quia per leges canonicas, & pontificias constitutiones clerici & eorum res regulariter sunt à iurisdictione principum secularium exemptæ, constituendæ sunt & reliquæ conclusiones.

¶ Tertia conclusio. Potuit nihilominus summus ecclesiæ pontifex clericos, & eorum res à iurisdictione seculari eximere: idque conueniens fuit, & est Christianæ Reipublicæ, non tantum in spiritualibus, quod iure diuino iam erat institutum, sed & in temporalibus. Huius conclusionis author est Innocentius in capit. secundo de maior. & obedi. quem alij communiter sequuntur præsertim Cardi. in repet. capit. perpendimus. de sentent. excommunic. oppo. 7. & Aufrelius in Clemen. 1. de offic. ordinar. versi. ad quæstionem. ¶ Hoc probatur: quia summus Pontifex potestatem habet ferendi leges in his, quæ sint ecclesiæ regimini, & administrationi conducibilia: conducit autem plurimum, quod ministri ecclesiæ non implicent se negocijs secularibus secundæ ad Timothe. capit. 2. cum non possint commodè vacare ministerio diuino, si trahi possint, & conueniri apud iudices seculares: ergo vtile quidem est, & denique necessarium ad liberius, & rectius ministrandum ecclesijs, quod clerici, & eorum res sint à iudicibus secularibus immunes. Præsertim ex eo, quod hæc immunitas maximam originem ducat à diuinis veteris testamēti institutionibus, à sanctorū patrū testimonijs, à publicisq; Imperatorū quorūdam confessionibus: vt tandē totus fere orbis Christiana-

Christianus in hanc exemptionem propter publicam utilitatem consenserit: eaque prater summorum pontificum auctoritatem hunc tacitum, & expressum quodque consensum habuerit. Hæc autem exemptio clericorum quo ad fori priuilegium multis in locis probatur: sed potissime in cap. at si clerici. c. cleric. & ca. qualiter. de iudic. ca. 2. de foro compet. cap. continua. & multis illius questionis capitibus. 1. q. 1. l. vlt. tit. 2. lib. 16. codicis Theodosiani. & plerisque illius tituli constitutionibus ante Iustinianum latis l. 57. tit. 6. part. 1. l. 6. tiru. 3. lib. 1. ordinat. De qua re latissime tractauerunt iurisperiti interpretes in præcitatis locis: & præter eos Aufseri. in rep. cle. 1. de officio ordinarij. Guilielmus Benedict. in capi. Rainuncius. de testam. verb. & uxorem. in. 2. num. 322. & num. 410. Carolus lib. 2. Regalium Franciæ. cap. 17. Chassanæ. in consuet. Burg. rub. 1. §. 5. vers. Archidiaconus. nu. 44. & Rupellanus lib. 1. forensium Institutionum ca. 34. Nicolaus Boerius decisione. 69. eadem exemptio quo ad tributa, & censum constat expressim in cap. quanquam. de censib. in. 6. capit. non minus. de immunit. eccles. traditur late ibidem, & per Doct. in. l. placet. & in. l. ad instructionem. C. de sacro. eccles. in capi. si tributum. 1. 1. questio. 1. Abb. in capit. vlti. de vita & honest. clericor. Felin. num. 76. & alij in cap. ecclesia. de constit. Ripa lib. 2. responsorum capitu. 22. Chassanæ. in consuetud. Burgundicæ rubr. 1. §. 4. nume. 17. Aufseri. in Clé. 1. de offic. ord. reg. 2. fallent. 27. Driedonius de libert. Christina pagin. 109. & 198. Ioannes Mauricius post Bart. in rep. l. vnicæ. C. vbi mulier. in quo loco. folio. 45. & pluribus sequentibus. Regia lex hac de re optima in. l. 1. tit. 3. lib. 1. ordinat. l. 51. & 54. tit. 6. part. 1. l. presbyteros. C. de episcop. & clericis.

¶ Quarta conclusio. Quauis exemptio cle-

ricorum à iurisdictione iure seculari tantum humano sit inducta: princeps tamen secularis, ut cunque summus sit, non poterit huic immunitati, aut exemptioni proprijs legibus, propriaue auctoritate derogare. Hæc conclusio multis probari poterat, sed præcipue probatur ex his, quæ proxima in conclusione adnotauimus: nam si ad Romanum pontificem, ut summum ecclesiæ rectorem iure pertinet clericos eximere à potestate seculari: & ea exemptio ab eo est ob publicam ecclesiasticæ Reipublicæ utilitatem instituta: plane, consequitur, non posse hanc exemptionem ab alio, quam ab eodem pontifice reuocari: cum omnes seculares principes sint in spiritualibus, & ecclesiasticis rebus summo Pontifici inferiores, non superiores, nec æquales: & ideo legem superioris potestatem eam ferendi habentis tollere non possunt.

¶ Deinde cum tota respublica Christiana & ipsimet principes seculares in hac exemptionem consenserint, eam minime poterunt reuocare: quod probatur ex his, quæ notantur in capitu. nouit. de iudic. & præterea hæc reuocatio maxime fieret contra ecclesiasticam libertatem: ut constat: igitur fieri non potest à principibus secularibus secundum ea, quæ traduntur in capit. nouerint. de sentent. excommunic. in capit. ecclesia. de constitut. & capitul. vltimo. de rebus eccles.

¶ Ex his sane conclusionibus multa possent deduci, & disputari, quæ iustum profecto volumen exigerent, & postularēt potissimum tamen aliquot hoc in loco tractare conabimur, quæ sint huiusce tractatus resolutioni conducibilia.

¶ Primum etenim sese nobis obtulit Cardinalis sententia in capitu. perpendimus. de sententia excommunicatio. in repetitione. oppositione septima. qui expressim probat, & asseuerat, summum Pontificem

Practicarum Quæstionum

441
 tificem non posse tollere clericorum exemptionem à iurisdictione seculari quo ad omnes clericos, & quo ad omnes causas in vniuersum: licet optime possit eam exemptionem quo ad quosdam clericos vel quo ad quasdam causas reuocare: sicuti & potest priuilegiū canonis in vniuersum abrogare. Hanc opinionem Cardine sequitur Felini. in cap. 2. de maiorit. & obed. col. 1. Barthol. Chassa. in consuet. Burgundia rub. v. §. 5. vers. Archidi. nu. 47. Aufteri. in clem. 1. de officio ord. reg. prima. Ex quibus constat, iurē tamen humano pontificio non diuino statutū esse quod clericum percutiens sit excommunicatus ea excommunicatione, à qua nō possit per alium quā per Romanum Pontificem absolui. Quod verum est, nec negari potest: si quidem Innocentius Secundus in concilio Lateranensi primus eam constitutionem edidit, quæ extat apud Gratianum. 17. q. 3. cap. si quis suadente. vt constat ex Platina & Philippo Bergamo in supplemento Chronicorum. vnde in cap. non dubium de sentent. excō. ea constitutio concilio tribuitur: tamen si apud Gratianum ipsi tantum Innocentio secundo fuerit adscripta. Nec tamen ex hoc certum esse existimo quod Cardine describit. Nam etiā si possit Romanus Pontifex cum Cardinalium consilio canonis illius censuram tollere, quia iure humano fuerit indicta: nihilominus illius censuræ abrogatio Reipublice Christianæ conueniens non est, nec expedit illi honori, qui clericorū ordini iure debetur: vnde si Papa canonem hunc tolleret: proculdubio existimarem à censura excommunicationis liberum illum, qui clericum percussisset: etiā si summum ipsum pontificem à culpa, & peccato minime excusarem. Nam quamuis mutatio legum humanarum, quæ vim, & potestatem à voluntate, & consensu principis accipiunt, commissæ sit libero arbitrio

trio principum, ita quidem vt cessante voluntate legislatoris legem ipsam reuocatis, cesset ipsius legis potestas: attamen vt princeps ipse sit immunis à culpa, peccato, & iniuria, quæ Reipublicæ sit, necessaria est regulariter causa, quæ legis mutationē ac reuocationē iustificet: cū teneat princeps eas leges ferre, promulgare nouas, & veteres omnino seruare illas quæ maximè necessariae sint, vel viles ad optimū Reipublice regimē, eius tutelam, & conseruationem: sicuti nos adnotauimus in cap. Alma mater. de sentent. excomm. in. 6. secundæ relectionis partē in principi. Quamobrem non omnino hæc in parte accesserim Cardinali. Sed & dū ipse præmittit, exemptionem clericorū à foro seculari iure diuino fuisse institutam, & concedit, posse summum Pontificem quosdam clericos, aut quasdam clericorum causas ab hoc legis diuinæ instituto eximere: non satis sibi constat: quia si illi clerici, aut illæ clericorum causæ iure diuino sunt à foro seculari immunes, nō potest summus pontifex illam immunitatem tollere absque læsione iuris diuini, quæ nec in vniuersum, nec in vlla sui parte tolli potest à principe humano: tamen si possit per summum Pontificem declarari: quod nos satis probauimus in epitome in. 4. librum decretalium. 2. parte. cap. 6. §. 9. & lib. 3. Variar. resolut. cap. 6. hunc. 9. Sed quia superius asseuerauimus, hanc fori exemptionem clericis iure tantum humano competere, non diuino: conclusionem Cardine eius ratione ommissa probamus ex ea deducentes, non posse summum Pontificem hanc exemptionem clericis à foro seculari competentem in vniuersum tollere. Effet enim hæc abrogatio maximè iniuriosa ordini, & statui clericali, & sacerdotali: nimisq; ministeria diuina perturbaret funditus euertens sacrosanctam illam sacerdotum, & ministrorum dei maiestatem

à tot

inq. Pontificis
 solus. privileg.
 sequi. Siabula

à tot Cæsaribus, Regibus, & principibus pluribus priuilegijs ab initio, & exordio militantis ecclesiæ hætenus communitam, & ornatam: atq; ita eandem opinio nem Cardin. sequitur Iacobatius in tracta. de concilijs lib. 10. arti. 6. col. 2. illud tamen ex eodem Cardinali, & sequacibus palam admittimus, & probamus: nepe summum pontificem posse iuste, & sancte, quoties id visum fuerit expedire Christianæ Reipublicæ, temporali, & spiritali, hanc exemptionem à foro seculari clericis iure humano datam limitare, ac restringere vel quo ad quosdam clericos, vel quo ad quasdam causas. Probat enim hoc ea ratione: quia hæc exemptio iure humano iustis ex causis data est: & ideo poterit ex publica utilitate restringi, certisue limitibus distinguere, ne quid in perniciem communitatis concessum esse videatur. Hoc verò constabit amplius ex his, quæ in sequentibus corollarijs, & illationibus tradentur ad huiusce quæstionis vberiore cognitionem.

¶ Secundo ex præmissa resolutione constat, quid possit consuetudo circa exemptionem istam clericorum à foro seculari. Nam text. in capitu. clerici. de iudic. tradit non valere consuetudinem, quod clerici in criminalibus apud secularem iudicem conueniantur: quo in loco glo. idem generaliter respondisse videtur considerata ratione ipsa, qua utitur: & idem illic Panormit. & Doct. notant. Rota in antiquis. 840. & 2. in antiquioribus titu. de consuetud. Rochus Curti. in capitu. ultimo. de consuetud. folio paruo. 39. & item. 51. colum. 4. etiam si consuetudo sit immemorialis. Quorum omnium ea est potissima ratio: quod hæc exemptio fuerit instituta iure diuino, cui nulla consuetudo derogare potest iuxta text. in dict. cap. ultimo. Hæc verò ratio non est omnino certa: imo in plerisque casibus

falsa, vt probauimus: & ideo dubia est opinio communis: præsertim quia consuetudo mixta procedens à tacito cōsensu clericorū & laicorū maximam vim habet etiā in his, quæ ecclesiastica sunt: quæmadmodum adnotarunt glo. & Doct. in capitu. vir autem. de secundis nuptijs. text. optimus, & illic. Abb. in capitu. cum venissent. de eo qui mittitur in possess. caus. rei seruandæ. & in ea. cum causa. de re iudicat. tractat Rochus in dict. capitu. vltim. de consuetud. folio paruo. 67. colum. 2. Quamobrem etiam si existimē, non posse consuetudinem tollere hanc exemptionem clericorū, nec ita restringere, ac limitare, vt inde maxime clericis, & ordini ecclesiastico iniuria fiat, grauissimumq; imminet præiudicium ex eo, quod ministri Dei passim ad forū seculare inuiti trahantur, opinor tamen aliquot in casibus posse per consuetudinem legitime præscriptam exemptionem istam restringi, ac limitari. Iuris etenim est positum & humani immunitas hæc: & ideo, nisi ea ex parte, qua de decus imminet ordini ecclesiastico, & graue damnum infertur quieti, ac tranquillitati ministrorum dei, poterit restringi cōsuetudine legitime præscripta, quæ procedat à tacito consensu clericorum, & laicorū simul. Qua ratione consuetudo Anglorū, apud quos clerici quicūque, etiam coniugati in sacris cōstituti corā iudice seculari litigare coguntur super actionib⁹ reabilibus, mixtis, & personalibus tantum, mihi non satis iusta, & rationabilis videtur: nisi moderamen aliquod publica institutione ad iustitię modum obtinuerit: & ideo merito à iuris pontificij professoribus reprobatur: vt eam improbant Rotæ iudices in dict. decis. 840. in antiquis. & decisione secunda. in antiquioribus. Hæc siquidem consuetudo multum impedit clericos: ac retrahit à ministerio cultus diuini: cum passim cogantur qua-

T cunq;

Practicarum Quæstionum

cunq̃ue ex causa coram secularibus iudicibus actoribus respondere. Non ita iniqua est, imo fortassis aliquot ex causis admittenda, nec admodum improbanda, etiam si iuxta sacrorum canonum rigorem aliud respondendum foret, consuetudo illa, qua Galli absque vlla retractatione vtuntur: secundum quam clerici in actionibus realibus conueniuntur coram iudicibus secularibus: vt testatur Ioannes Faber in dict. §. vltim. colū. secunda inst. de satisfat. Ausserius in Clement. prima. de offic. ordinarij Regula. 2. nume. quinto & Guilielmus Benedictus in capit. Rainuncius. de testament. verb. & uxorem in. 2. numer. 322. Boerius decis. 69. num. 20. & Andr. Tiraque. in lib. primo de retract. §. 32. glo. prima. num. 81. & pleriq; alij. Non enim audeo forensē istum Gallorum vsum, & praxim vtique damnare: etiam si apud Hispanos nusquam viderim opinionem istam admitti: si quidem clerici, etiam in realibus actionibus apud iudicē ecclesiasticum non secularem conueniuntur.

¶ Tertiū illud est obseruandum, quod etiam si exemptio clericorum a foro seculari, & eius potestate ac iurisdictione foret secundum communem opinionē iure diuino inducta, id obtineret quo ad sacerdotes, Diaconos, & Subdiaconos, atque itidem clericos primæ tonsuræ, qui tamen actu ministerio diuino vacarent, & ecclesiæ propriū exercētes officium seruirent: ac ministrarent. Illi etenim clerici prima tantum tonsura donati, qui solo nomine clerici sunt nulli ecclesiæ, nec ecclesiastico ministerio seruiētes, quiq̃ue nihil a laicis differunt non videntur a seculari iurisdictione exempti, nec immunes ex illo iure diuino, quod hanc exemptionem concessit illis clericis, qui vel sacris sint ordinibus insigniti, vel ministerio ecclesiastico seruiāt & vacauerint. Tamen si & hos primæ ton-

suræ clericos iura pontificia decreuerint exemptos fore a iurisdictione principū secularium: quemadmodum constat ex notatis in capit. vnico. de clericis coniug. in. 6. & in. 1. præbyteros. C. de epis. & clericis. Imo & Ioannes Bernardus episcopus Calaguritanus in practica criminali. capit. 90. ad finem, indistincte censet, primæ tonsuræ clericos iure tantum humano, non diuino a potestate seculari fuisse exemptos. & idem notat Carolus Molinæus in Alexand. i. consil. 8. col. 1.

¶ Quarto deducitur ex his, posse facilius Romanum Pontificem exemptionem istam clericorum a iurisdictione seculari restringere, ac limitare circa primæ tonsuræ clericos, quam erga clericos in sacris constitutos: quanuis in vtrisque iure tantum humano statuta fuerit hæc clericorum exemptio. Hoc corollarium probatur ex his, quæ proximè diximus: cum clerici primæ tonsuræ fere nullum ministerium ecclesiasticum exerceant: & præterea, quia prima tonsura potius est gradus quidam ad ceteros ordines, quàm ordo vere ecclesiasticus, & proprie: sicuti & nos adnotauimus in capit. quia nos de testam. nume. tertio & quarto.

¶ Quinto hinc apparet, summum pontificem iuste quidem potuisse hanc clericorum exemptionem a iurisdictione seculari, circa primæ tonsuræ clericos coniugatos certis quibusdam temperare, ac restringere limitibus, qui traduntur in dict. capit. vnico. de cleri. coniugat. in sexto. Hæc etenim exemptio iuris est humani non diuini: & licet iure diuino foret inducta, potuisset papa illud ius diuinum ita interpretari, vt clericus coniugatus non aliter hac immunitate gauderet, quàm si tonsuram, & vestes, quæ sunt clericorum insignia, detulerit. AEquisissima profectò est Pontificia cō-

stitutio

stitutio: cum alioqui clerici coniugati nullo fungantur in republica ecclesiastica ministerio: imo sint ab eo se parati quippe qui uxorem acceperint. capitu. Ioannes. de cleri. coniugat. Quod si libere, & indistincte clerici coniugati essent à potestate seculari exempti, maximam haberent immunitatem, & ex ea licentiam, atque audaciam multa committendi scelera, & delicta: nec essent clerici ad alium finem, & effectum, quàm ut immunes essent à potestate seculari, liberi quæ, & exempti: quo possent tute absque metu iustæ punitionis multis dare operam criminibus in Reipublicæ perniciem, arma, & seculares, larcasue deferentes vestes, mille negocijs secularibus impliciti. Hoc præsertim tempore, quo tanta clericis primæ tonsuræ, qui minime ecclesiasticis ministerijs, & officijs funguntur, delinquendi occasio datur ex eo, quod à iudicibus ecclesiasticis, etiam ob homicidium voluntarium, leuissime puniantur, & benigne absque ullis compedibus, & carceribus ante punitionem tractentur: grauissima, & maxima pœna digni, qua essent omnino lege iustitiæ ab ipsis ecclesiasticis iudicibus iuxta canonicas sanctiones puniendi: idcirco Bonifacius octauus æquissime constitutionem præcitatam edidit, ex qua decisum extat, clericos primæ tonsuræ coniugatos, tunc privilegio fori, & canonicis gaudere, cum vnica, & virginem uxorem acceperint, tonsuram, & vestes honestas, ac clericis conuenientes detulerint: etiam si Speculator in tractatu de concilio. parte secunda capitu. quarto scripserit, constitutionem istam reuocandam fore à concilio vniuersali, quia fuerit aduersus libertatem ecclesiasticam promulgata: atque ideo magis è Republica esse Christiana, quod clerici coniugati absque ulla distinctione immunitates habeant ve-

teribus canonibus, & legibus clericis cessas: quod ipse minime crediderim. Licet Ioan. Monachus in dict. cap. vnico doleat, cōstitutionem illam editam fuisse: cum & illic Ioan. Andre. tertia. colū. scribat, querelas principum secularium iustam dedisse causam eius editioni. Nec omnino consentiam Iacobo à Bello Visu, seu potius Iordano Bretio in repeti. §. contrahentes, de foro competen. in. 6. qui numer. 90. prima oppositione censet, clericos coniugatos, etiam si tonsi, & vestibus induti honestis, & clericilibus incedant, quo ad omnia subditos esse iudicibus secularibus: non obstante constitutione prædicta: quæ tantum erit secundum eum obseruanda in his prouincijs, quæ fuerint quo ad temporalem iurisdictionem Romano Pontifici subiectæ.

¶ His ita prænotatis operæ precium me facturum opinor, si ad vsum forensem, & praxim aliquot tradidero huius, de clericis primæ tonsuræ coniugatis, constitutionis interpretationes, quo expeditior sit eius intellectus.

¶ Prima igitur constituitur interpretatio, ut ea constitutio intelligenda sit in causis criminalibus: cum in civilibus clerici coniugati non sint exempti à iurisdictione iudicis secularis: imò coram ipso sint conueniendi, etiam si tonsuram, & vestes deferant clericales. Sic etenim voluit Ioan. Andre. Domi. Ancha. & Banchelius in dict. cap. vnico Lopus allegat, 118. Card. & Imola in cap. ex parte. col. 1. de cleri. coniugat. Montal. in. l. 25. tit. 9. partit. prima & est communis opinio etiam si idem Lopus allegat. 41. & Francus in dict. cap. vnico. contrarium probare conentur ex verbis illius constitutionis: dum in ea expressim decisum extat clericum coniugatum cum vnica, & virgine, tonsuram, & vestes clericales deferentem, non esse trahendum ad iudicem

¶ T 2 secula

Præcticarum Quæstionum

secularem criminaliter, nec ciuilitè. Et tamen verus sensus in hoc constat, quod clericus hic coniugatus pro criminibus, & in criminalibus causis non conueniatur coram iudice seculari nec criminaliter, nec ciuilitè: id est, etiam si pro crimine ciuilitè agatur: atq; hæc est communis, & manifesta huius text. interpretatio: etiam si non desint qui aliter præcitata verba interpretentur ita quidem, vt etiam in ciuilibus clerici coniugati quo ad carceres, & ipsorum capturam liberi sint à iurisdictione seculari. Nam licet possit iudex secularis de causa ciuili cognoscere, & eam diffinire, non tamen poterit clericum coniugatum capere, & in carcerem pro exequutione detrudere, si ipse clericus ea seruauerit, & fecerit, quæ in dicta Bonifacij Octauj constitutione continentur: quod præter alios placet Ancha. in dict. capitu. vnico. & Ripa in lib. 1. responso. cap. 13. col. 3. quæ quidem opinio communis est, & in hunc sensum intelligitur, vt iudex secularis in canonis excommunicationem incidat, si clericum coniugatum in hisce causis in carcerem miserit, secundum Montaluum in dict. l. 25. Qui tamen contrarium probat, & iure quidem, ni fallor. Clerici etenim coniugati hæc duo tantum priuilegia non obstante matrimonio retinent: scilicet priuilegium fori, quo ad criminalia, & priuilegium canonis: vt in dict. capitu. vnico. expressim probatur: vnde in ciuilibus nullam habet fori præscriptionem, nec priuilegiu: imo manet in his sub potestate iudicis secularis, qui minimè incidet in excommunicationem canonis ex eo, quod licet clericum sibi subditum in carcerem ad exequutionem contractus, sententiæ, vel alterius ciuilis rei causa miserit. Atque ita passim apud Hispanos absque vlla controuersia in causis ciuilibus clerici coniugati, vbi hoc iuris, & iustitiæ

ministerium exegerit, à iudicibus secularibus capiuntur, & detruduntur in carcerem.

¶ Secundo hæc Bonifacij decisio est ita examinanda, & intelligenda, vt non sit satis clerico coniugato vnā tantum deferre vestem clericalem, si alias vestes sit indutus inhonestas, & seculares. Cum sit necessarium, clericos coniugatos ad hæc priuilegia obtinenda, vestes omnes induere clericales, & honestas: illas saltē, quæ facile videri possunt. Quemadmodū ex dictione pluralis numeri probatur in d. c. vnico. secundū Domini. & Doct. inibi. text. optimus in. c. si iudex. laicus. de sent. excō. notat decisio Tolosana & illic Aufreri. q. 252. & 227. quibus adde. l. 16. tit. de los perlados. lib. 1. ordinat. & quæ tradentur in cap. sequenti.

¶ Tertio, vt locus sit huic constitutioni de clericis coniugatis duo sunt ab eisdem clericis probanda: primū, quod tonsurā, secundū, qd & vestes detulerint clericales: quemadmodū in d. c. vnico. apparet, ac notat Rota in nouis. 202. Bal. in. l. si qd per calumniā. C. de epis. & cle. & Guido Papæ. q. 138. Imola in. c. Ioannes. de cler. coniugat. nu. 3. & Car. in. d. c. perpēdi mus. vlt. oppositione. & præterea necessariū est, quod probent, vxorem vnica, & virginē duxisse: vt illic respondetur: quæ uis in hoc vltimo non ita præcisam exegerint probationē: cum vnica tantū matrimonium, & foemina virgo præsumatur: nisi contrarium probatum fuerit.

¶ Quarto illud est obseruandum, quo nam modo diffiniri valeat, ac certis limitibus præscribi quod de vestibus clericalibus in dicta constitutione continetur. Nā in c. penult. de vit. & honest. cleri. & in Cle. 2. eo. tit. etiam si quædam vestes clericis fuerint interdictæ, non tamē est satis cautū, nec omnino diffinitū, quæ vestes sint honestæ, & vere clericales: idcirco gl. illic cōmuniter probata in. d. c. pen. verb. deauratis

de auranis. respondet, eas censeri clericis vestes honestas, quæ communi vsu fuerint admittæ ea in prouincia: vt tandem non dicatur clericus indecoris vestibus indutus, qui iuxta regionis consuetudinem, vsu, & morem vestitus incedat. Hoc ipsum in hac specie probat Alex. in conf. 149. nu. 12 lib. 6. idem conf. 8. col. vlt. lib. 1. glo. insignis in cap. si quis viro rum. 30. dist. ad idē optima glo. in Cle. 1. ver. secularis. de electione. & gl. in summa. 24. q. 1. notant Gard. in di. Cle. 2. ad finem Abb. in cap. 1. de apostat. Rochus in cap. vlt. de consuetud. folio paruo. 18. col. 2. & 50. col. 4. tex. optimus in c. Ioā. de cleri. coniugat. quæ quidem opinio potest multifariā intelligi, & accipi: primum etenim quibusdam fortassis placebit, satis esse, quod clerici coniugati his vtantur vestibus, quibus ceteri laici, & seculares, qui vxores habent, secundum cōmunem regionis vsu vtuntur: hoc vero nō sufficit ad hoc, vt sit locus priuilegijs, quæ in dict. ca. vnicō. commemorātur. vt expressim asserit Fulgos. in cōfil. 124. col. 1. atq; ideo illic idem author existimat, illam consuetudinem sufficere, quæ legitime præscripta induxerit, clericos coniugatos priuilegium fori habere, etiam si vestibus non vtantur clericibus, nec tonsurā deferant. idem probant & sequuntur Rochus Curtius in dict. c. vlt. de consuetud. fol. 51. col. 1. Alberti nus in cap. 1. de hereticis in. 6. q. 13. vers. Septima declaratio. num. 19. & Chassanæus in consuetud. Burgundiæ. rub. 1. §. 5. vers. Archidiaconus. nu. 59. atq; ita intelligi poterit quod Alex. & alij adnotarunt: quamuis eorum propius, ac verus sensus sit in hunc modum deducendus: vt possit satisfieri canonibus, ad effectū, quod clerici coniugati priuilegium fori & canonis retineant, & habeant, si ipsi illis vestibus vtantur, quibus ex consuetudine, & vsu regionis honeste vtuntur.

eiusdem qualitatis, & conditionis homines: nempe clerici primæ tonsuræ coniugati. Nam cum ius canonicum secundū communem minime diffiniuerit vestijū qualitatem, & modum, potuit consuetudo diffinire, quæ vestes censeantur clericis coniugatis honeste: cum illud sit cōstitutissimū, nō omnino, nec præcise illis vestibus vti debere, quibus indui debeant clerici in sacris ordinibus cōstituti, vel in minoribus, ecclesiastico in ministerio vacantes: quod sensit summus Pōtēfex in dict. cap. Ioannes. de cleri. cōiugat. Scio tamen, & sæpissime certis testimonijs compertum habui, a multis iudicibus ecclesiasticis pronūciatum fuisse, clericos coniugatos, qui ensibus, armis, & vestibus omnino laicis vsi, & induti fuere cōmuniter, & nihil ab omnino laicis differentes: nec adhuc ipsa tonsura: gaudere priuilegio fori, & ea ex causa iudices seculares inhibitionibus nō satis canonicis & cēsuris minime iustis passim adeo grauari, & lædi: vt non temerē possimus asseuerare, hoc ecclesiasticos iudices nihil censere proprius iurisdictionis ecclesiasticæ, quā meros laicos, & sceleratissimos homines, in graue Reipublicæ dispendium, & diuinæ, atq; humanæ iustitiæ læsionem, a iudicibus secularibus eximere. Quod quam iuste, sanctē, ac pie id fiat viderint ipsi, qui tot sacris canonibus obstātibus maximam laicis, qui nullo ecclesiastico ministerio vacāt, delinquendi licentiam præbere satagunt: præsertim post Alexandri Sexti constitutionem, cuius mentionem in capite sequenti facturi sumus.

¶ Quinto potissimum est adnotandū, clericos coniugatos nō ex hoc amittere fori priuilegium, q̄ semel, aut aliquando tonsuram, & vestes clericales dimiserint, modo tempore delicti tonsuerint, & vestibus clericalibus induti. Nō etenim aliqua canonica constitutione statutum

T 3. est,

Practicarum Quaestionum

est, privilegium hoc ea ex causa prorsus amitti, si tempore commissi criminis, aut alio in specie requisito tonsurā, & vestes clericales deferat clerici: quasi eo tantum priuentur tempore his privilegijs, quo vestes, & tonsuram dimiserint, sicut responderunt Ioann. Andrā. & illic omnes in d.c. Ioannes. & idem in d.c. vnic. de cleri. coniug. in. 6. quorum opinio communis est, ut eam sequutus asserit Alex in conf. 8. libro. 1. & con. 149. lib. 6. & Hippo. in sing. 480. auctoritate rex. in Cle. 1. & ibi glo. verbo. quandiu. de vita, & honestate clerico. idē probatur expressim ex Alexandri Sexti constitutione, quæ inter huius Regni sanctiones est memorabilis. Nam ex ea satis est, quod clerici primæ tonsuræ vestibus, & tonsura utantur tempore commissi criminis, & quatuor mēsis proximis fuerint vsi. ergo si ante quatuor menses a tempore commissi criminis vestes dimiserint, & tonsuram, non amittunt clerici privilegium fori. Sic sane clericus coniugatus, qui tempore commissi criminis tonsuram & vestes deferbat, non erit priuatus hoc fori privilegio, etiam si post delictum commissum vestes dimiserit, nec tonsura utatur: quemadmodū ex mente omnium Alex. respōdet in dictis consilijs.

Eadem fere ratione clericus cōiugatus, qui tamen vnicam uxorem, virginemque acceperit, ea mortua, & matrimonio soluto cōsequitur, & habet omnia privilegia, quæ clerici primæ tonsuræ nō cōiugari iure habent, & obtinēt, secundū Abb. in c. clericus. in. 2. de vita, & honestate cler. cuius opinionē fere vnanimi sententia probant omnes in dict. cap. vnic. de cleri. coniug. in. 6.

Sexto, eadem privilegia quæ in dict. c. vnic. concessa sunt clericis coniugatis, tonsis quidem, & clericalibus vestibus amictis, etiam conueniunt his clericis coniugatis, qui negotiationi operam dent: cū

his coniugatis licita videatur quædā honesta victus causa negotiatio; quāvis alioqui clericis alijs sit interdicta: arg. ca. Ioannes. de cleri. coniugat. Atq; ita notant Francus in dict. cap. vnic. col. 3. & Alex. in dict. conf. 8. col. vlt. lib. 1. tametsi Ioan. Imolensis in dict. capit. Ioannes, col. 2. contrarium probare conetur.

Septimo, hæc omnia sunt sic ad amussim intelligenda, ut constet, clericos cōiugatos cum vnica, & virgine, tonsura, & vestibus clericalibus utentes tantum hæc duo fori, & canonis privilegia obtinere: quo ad reliqua vero clericorum privilegia laicos omnino censerī. text. est sing. & ibi glo. cōmunitē recepta verbo. cæteris in d.c. vnic. de cleri. coniug. in. 6. ubi Francus multa commemorat privilegia, quæ clericis coniugatis iure negantur, cum alioqui clericis sint non coniugatis cōcessa. Idem fecere Cardi. in Cle. 1. de vit. & honest. cler. Aufrerius in Cle. 1. de offic. ordi. notab. 3. Domini. in c. 1. de offi. vicar. lib. 6. col. vlti. & Paulus Parisius in conf. 40. nu. 20. lib. 4. præsertim clericis coniugatis, etiam cū vnica, & virgine & q vestibus, ac tonsura utantur iure negatur privilegiū immunitatis, quo ad gabellas, munera secularia, indictiones, collectas, aliāque quævis regalia obsequia, censum, & his similia. Nam hæc subire tenentur hi clerici, sicuti subeunt, & præstant omnino laici. Quod in specie adnotarunt glo. memorabilis in dict. ca. vnic. verb. in cæteris. & ibi omnes. Panormit. in capit. ex parte. de cleri. coniugat. Guido Papæ quæstione. 383. Bertachinus in tracta. de Gabellis. 7. parte. nu. 12. Angelus in auth. de monachis. §. penult. Ioannes Mauricius in repet. l. vnicæ. C. quo loco mulier. munera subire soleant. lib. 10. pagina. 75. quorum opinio communis est, & ab omnibus probatur in dict. capi. ex parte. atq; item lege Regia. l. 23. tit. 4. li. ordi. & l. 13. tit. 3. lib. 1. ordi.

ordi. quibus quidem legibus constat dif-
finitum esse, quod clerici primæ tonsuræ
non coniugati liberi sint & immunes ab
omnibus subsidijs, censibus, ac tributis,
& indictis, à quibus clerici in sacris con-
stituti liberi censentur. Quam opinionē
iure probant Guido Papæ, & alij autho-
res modo citati. Et est communis opinio
atque intellectus ad omnes iuris canoni-
ci constitutiones, quibus clerici eximū-
tur ab his muneribus secularibus perso-
nalibus quidem, & mixtis. Hoc ipsum
poterit probari multis locis vtriusq; iu-
ris, in quibus appellatione clericorū con-
tinentur & clerici primæ tonsuræ: de qui-
bus agere nunc omittam: traditur etenim
in capit. cleric. de iudic. & in rubri.
de vit. & honest. clerico. per Deti. in cap.
2. de præbendis. textus elegans in hac
specie in l. præbyteros. C. de episcop. &
cleri. Sunt tamē qui opinentur, hanc cō-
clusionem admittendam fore, cum ele-
rici primæ tonsuræ probam & honestā
viuendi rationem sectentur saltem ve-
stes, & tonsuram non dimittentes: quod
deducere videntur ex Innocentio in ca.
primo de apostat. Thomas Parpalias in
reper. l. placet. C. de sacros. eccles. Ioan.
Mauricius in dict. l. vnica. pagina. 73. te-
net idem Guido Papæ. quæstione. 381.
Nam, vt refert Matthæus Afflict. in con-
stitut. Neapolit. rub. 3. num. 13. Carolus
Secundus Neapolis Rex per constitutio-
nem Regiam idem visus est statuisse ita
iura pontificia interpretatus. Quæ qui-
dem interpretatio non est fortassis à mē-
te iuris canonici aliena hisce præsertim
temporibus, quibus tot clerici primæ tō-
suræ absq; tonsura, & vestibus pāssim va-
gantur, moribus, & vitæ honestate à cæ-
teris laicis minime distincti: imo pro-
pter priuilegia peccādi licētia ipsis mul-
to peiores in maximam Christianæ Rei
publicæ dispendium: potissimum hac

in re, cum alij laici sint horum clericorū
onera subituri: quod illis satis graue, &
molestum est, quippe quibus cōstet, hos
clericos primæ tonsuræ, qui ab his oneri-
bus immunes esse contendunt, nec vesti-
bus, nec tonsura clericos esse, nec alicui
ecclesiastico ministerio vacare, nec id ip-
sum vel minima ex parte cogitantes.
Vnde cum hæc exemptio iure sit tantū
humano instituta, plurimum poterit ci-
ca eius vim, & vsum consuetudo legiti-
me præscripta: maxime nō erit eius quæ-
uis interpretatio Reipublicæ conueniēs
abijciēda, cū de muneribus agatur, quæ
mixta sunt, & ratione rerum tēporaliū
personis quo ad census, & pecuniæ con-
tributionem indicuntur. Etiam si iuxta
iuris canonici rigorem clerici primæ tō-
suræ non sint priuādi hoc priuilegio ex
eo, quod tonsuram, & vestes dimiserint
nisi prius tertio moniti in hanc incide-
rint contumaciam: sicuti notat Imola in
capit. vltimo. col. 1. de vita, & honestate
clerico. & idem probat Regia lex. 13. tit.
3. lib. 1. ordinat. sufficeret tamen ea mo-
nitio, quæ fit per publicationem consti-
tutionis Alexandrinæ, cuius statim cap.
sequ. mentio fiet. Vidi semel Regias lit-
teras in hoc decretas, vt clerici primæ tō-
suræ etiam non coniugati, cogantur sol-
uere decimā partem precij, quo res pro-
prias, etiam seclusa mercimonijs, & nego-
tiationis causa, vendiderint. Quod ius
Alcauala Hispani, alij Gabellā appellāt.
cum tamen ius Pontificium in dict. cap.
quanquam. de censibus. in. 6. non minus
hanc exactionem, quā alias in clerico-
rum rebus, & personis prohibuerit. Vn-
de fateri oportet, posse multum in hisce
immunitatibus consuetudinem.

Ex capite sequenti.

Traditur Alexandri Sexti constitutio, quæ de tō-
sura, & vestibus clericalibus tractat.

F 4 2 Ele.

Præcticarum Quæstionum

- 2 Clericus in sacris constitutus, quando puniri possit per iudicem secularem absq; degradatione, & traditione.
- 3 Clericus primæ tonsuræ puniri potest quandoq; per secularem iudicem absque vlla solenni degradatione
- 4 Ordo ecclesiasticus post delictum assumptus, quando liberet quem à iurisdictione iudicis secularis.

Rursus agitur de clericis primæ tonsuræ, qui nondum matrimoniū contraxere.

Cap. XXXII.

Hæc tenus, etiam si de clericorum exemptione tractauerim, illud peculiari conatu agere cōstituimus, vt quid de clericis primæ tonsuræ apud iudices seculares, seruandū sit, summatim respōderemus, distinctionē illā explicaturi, quæ frequenter fieri solet, dum clerici cōiugati ab his, qui vxores nondū accepere, quo ad aliquot iuris effectus segregantur. de coniugatis autē iam multa diximus: & ideo nunc de his, qui coniugati non sunt, expedit quædā practicas vtilia explicare. Clerici sane primæ tonsuræ, q cōiugati non sunt, quo ad criminalia, & ciuilia exempti à potestate seculari censentur secundum communem in dict. capi. vnico. de cleri coniug. in. 6. & in. c. q̄liter. & c. clerici. de iudic. quæ probatur in cap. 2. de foro cōp. moribus tamen receptum est, quod clerici primæ tonsuræ, etiam non coniugati non possint vti præscriptione fori in ciuilibus: nec temere quidem præferim quo ad clericos, qui nec tonsura, nec vestibus vtuntur, nec ministerio ecclesiastico vacare satagunt. Idcirco illud erit præ-

notandum, clericos primæ tonsuræ, qui coniugati non sunt, quo ad criminalia exemptos esse à potestate iudicum secularium. Nec hi clerici priuilegium istud admittunt ex eo, quod vestibus, & tonsura non vtantur, donec tertio moniti fuerint & nihilominus in eadem perseuerent cōtumacia: quemadmodum probatur in ca. in audiētia. de sent. excom. glo. cōmuniter recepta in cap. ex parte. in. 2. de priuileg. Panor. in. c. tuq. de apostatis. Henr. in cap. cum non ab homine. de iudi. Ful. conf. 157. Alex. in conf. 8. col. pe. lib. 1. & est cōmunis opinio, in. c. vnico. de cleri. coniugat. licet in hisce coniugatis clericis hæc monitio necessaria nō sit vt illic omnes fatentur. Extat tamen inter Regias huius Regni leges Alexandri Sexti Pontificis maximi constitutio hac de relata, etiam quo ad clericos primæ tonsuræ, qui coniugati non sunt. Etenim illic statuitur, clericos primæ tonsuræ quoscunq; etiam si liberi sint a matrimonio, non esse exemptos, nec immunes in criminalibus causis à iudicibus secularibus, nisi tempore commissi criminis, & quatuor proximis ante mensibus, tonsura, & vestibus clericalibus vli fuerint. Quæ quidē constitutio continetur inter huius Regni practicas. l. 21. & data fuit anno Domini. M. cccc. xxiij. cuius interpretationem tradere conatur doctissimus Petrus Auendanius in tract. de exequend. mandat. cap. 22. sed & idem omnino concessum est à Leone Decimo Pontifice Maximo Francisco Gallorum Regi: quæ admodum meminere Nicolaus Boerius decisio. 69. numero. 13. Chassanq. in consuetud. Burg. rub. 1. §. 5. vers. Archidiaconus. num. 46. Carolus Degraffalius libro secundo Regalium Franciæ. iure. 17.

¶ Est tamē vtrq; sanctione cōstitutum ad eius vim, & vsum, quod à iudicibus ecclesiasticis, & prælatis publicetur. & promge

promulgetur hæc summi Pontificis constitutio tribus primis dominicis quadragesimo: quasi hæc publicatio sit sufficiens monitio ad constituendum clericos primæ tonsuræ in ea contumacia, ex qua sit satis, ut priuilegio fori priuentur ipso iure. Hæc verò publicatio passim à iudicibus ecclesiasticis prætermittitur non alia ex causa, quam ut eis liberum sit, quoscunque primæ tonsuræ clericos, qui dimissis vestibus: & nulla tonsura ornati delictum commiserint, censuris, & excommunicationibus à iudicum secularium euellere, ac impunitos dimittere data criminum impunitate, sic etenim quoti die fraus sit Alexandrinæ constitutioni. id ipsum fieri in regno Neapolitano conuenitur Matthæus Afflict. in cōsti. Neapolit. rub. 3. num. 12. Quæ ratione Regiū supremum Castellani Regni prætorium huic malo obuiam ire poterit, si per literas Regias quolibet anno admoneat iudices ecclesiasticos sub his comminationibus, quæ eis fieri solent, ut Alexandrina utantur constitutione: aut præcipiat secularibus iudicibus, quod ecclesiasticos datis semel literis Regijs requirant ad prædictæ constitutionis publicationem, cuius testimonium publicum accipiant. Quæ quidem in re oportet, non mediocrem diligentiam adhiberi ab ipsius Regis aduocatis fiscalibus, quibus in his, & similibus reipublicæ, & secularis iurisdictionis defensio dubio procul incumbit.

¶ Sed ex Alexandrina constitutione primum hoc deducitur, quod iuris communis responsis contrarium palam videtur: nempe sufficere generalem monitionem, ut primæ tonsuræ clerici non utentes tonsura, & vestibus, priuilegium fori amittant ipso iure: cum alioqui iure communis ad hoc foret, & est necessaria monitio specialis in personam nominatim facta: ut probat text. elegans & illic Cardina. Imola, & omnes in Clementina prima.

de vit. & honestat. clericorum, atque ita hanc constitutionem esse in hoc iuri communi contrariam, asseuerat Nicolaus Boerius in dict. decisione. 69. num. decimotertio.

¶ Secundò ex eodem Alexandri sexti decreto apparet, clericum primæ tonsuræ: qui post monitionem illic præscriptam non fuerit usus tonsura, & vestibus clericalibus, quocunque in crimine puniri posse per iudicem secularem absque vlla degradatione, & traditione solenni facta ab ipso iudice ecclesiastico. Etenim cum ista hæc generalis monitio censeatur ab Alexandro summo Pontifice sufficiens, ut clericus primæ tonsuræ iure ipso priuilegium amittat fori manifestè consequitur, posse ipsum capi, & puniri à iudice seculari absque vlla solenni degradatione legitima siquidem monitio idem operatur, quod actualis degradatio. capi. cum non ab homine. de iudic. notat expressim Anchar. in reg. ea quæ. q. 12. de reg. iur. in. 6. Quæ in re hæc constitutio quid nouum inducere videtur, secundum Boerium in dict. decis. 69. num. 17. qui non satis explicat, an hoc sit in quocunque crimine intelligendum: nec quid olim iure veteri fuerit statutum: idcirco exponere oportet huius quæstionis breuem quandam resolutionem, ut distinctè percipere possimus, quæ nā fuerit olim, & sit nunc doctorum hac in re controuersia.

¶ Primum etenim illud constat, omnino distinguere à prædicta specie, & quæstione illam disputationem, qua tradi solet, an clericus in sacris constitutus, qui grauissimum, & atrocissimum commiserit crimen, sit à iudice ecclesiastico degradandus, & tradendus iudici seculari. Nam & ista quæstio tunc etiam obtinet, cum nulla sit facta dimissio tonsuræ, nec vestium clericalium: quemadmodum nos tractauimus in libro secundo variarum resolutionum. capit. 20. num. septimo. est etenim

T 5 nim.

Practicarum Quæstionum

24
nim, ut fatetur omnes, necessaria degradatio, & traditio, nec iudex secularis punire poterit clericum in sacris constitutum absq; degradatione, & traditione propter quodcūq; grauissimū crimē, quod apparet ex notatis in. c. cū non ab homine. de iudi. c. nouimus. de verb. signifi. c. ad falsariorū. de crimi. falsi. cap. ad abolendam. de hæreti. tamen si propter crimen Assassini iure Pontificio sit statutū clericum, etiā in sacris absq; vlla degradatione puniri posse per iudicē secularem: sicuti probat tex. in cap. 1. de homicid. in. 6. cuius veram interpretationem ipse itidē tradidi in dict. capit. vigesimo num. decimo.

¶ Secundò est adnotandum, clericum, etiā in sacris constitutū, qui tamen sit vere in corrigibilis, posse absq; vlla degradatione puniri per iudicem secularem: text. singularis in dict. cap. cum non ab homine. de iud. quē ita intellexē Io. Andre. Car. & Imo. ibi. Quorū opinio mihi cōmunis est: siquidē fere omnes hanc quæstionem tractantes idem manifeste præmittunt, & probant. Nam si rem istam diligēter scrutemur ratio hoc ipsum probat: cum ex dicto cap. cum non ab homine. ad hoc ut censeatur clericus incorrigibilis multa, quorū illic mentio fit, sint necessaria, ex quibus merito deducitur, ex trina monitione, & ex alijs iustissime fori priuilegium amitti à clerico ita incorrigibili, & contumace.

¶ Tertiò his erit adiiciendum, quod clericus in profundum malorum delatus, quiq; dimissis tonsura, & vestibus clericalibus, multis se immiscuit enormibus delictis, ipso iure est priuilegio clericali etiā fori destitut⁹, quāuis sacris fuerit ornatus ordinibus, atq; ideò poterit absq; degradatione, & traditione puniri per iudicem secularem: modo ita sit his sceleribus deditus ut inueteratus dici possit scelerum minister. Nec est in hoc casu

necessaria trina monitio, quæ alioqui iure ordinario requiritur. Huius opinionis authores sunt gloss. in. capit. ex parte. in. tertio. de priuileg. Hostien. Ioan. Andr. & Anto. in. c. perpendimus. illius capituli autoritate. de sent. exco. Anchi. in reg. ea quæ. q. 12. de reg. iur. in. 6. quorū opinio cōmunis est: ut asserit Aufrer. in Clem. 1. de of. ordi. reg. prima. fallen. 19. quibusq; patrocinator text. in. c. vnicuique. de vita, & honest. clericor. vbi traditur casus, in quo clericus, etiam in sacris absq; vlla degradatione amittit priuilegium clericale omnino ipso iure, etiam quo ad forū iuxta cōmunem illius text. interpretationē. His item accedit tex. in. c. 1. de apostat. quo itidē cōmunis hæc probatur sentētia, à qua nō audet dissentire Henricus in. c. ex literis. col. pe. de vit. & honest. cleri. scribitq; Chassa. in cōsuet. Burg. rub. 1. §. 5. vers. Archidiacono. nu. 55. eādē opinionē cōmuniter in praxi receptam esse. & nihilominus multis hoc displicet, quippe quibus graue nimis videatur, clericū nulla legitima monitione præmissa, priuilegio fori priuari ex eo, quod dimissis vestibus, & tonsura multis etiā enormibus criminibus operā dederit, & se ipsum immiscuerit. Sic etenim Ancha. in. d. c. 1. de apostat. scribit, illius capituli respōsum nō esse seruādū, nisi in specie, & casu, quo loquitur. Panor. item & Card. in. d. c. perpendimus. illā decisionem tantū intelligūt quo ad priuilegiū canonis: non autē quoad forū, quod etiā probant Alex. conf. 8. lib. 1. num. 2. Soci. conf. 12. lib. 1. colū. 7. dum Abbatis distinctionem sequitur. & Angelus verb. clericus. 10. quæst. 1. & Syluest. verb. clericus. 3. §. 9. nec oberit text. in dict. capit. 1. de vit. & honest. clericor. in. 6. quia illa cōstitutio pœnalis est, & ideò non est ad aliū casum extēdenda. vnde mihi potius placet posterior opinio aduersus cōmunem, maxime in clericis constitutis in sa-

in sacris ordinibus. Nā in his video, quo iure satis probetur cōmunis opinio, nisi forsā crimen aliquod ita in reipublica perniciem fuerit à clerico perpetratum ut pium sit, & æquissimum, communē admitti sententiam, eo præsertim casu, quo, si degradatio iudicis ecclesiastici expectāda foret, subsit maxima suspicio libertatis: & impunitatis.

¶ Ut cunque tamen sit, opinor ipse, moribus receptam esse communem sententiam in clericis primæ tonsuræ, quamvis & hi sint solennibus quibusdā ceremonijs degradandi ut in libro Pōtificalli traditur. Nam vsus obtinuit forēsis, ut hi clerici primæ tantū tōsuræ, si dimissis vestibus, absque tonsura enormia crimina frequenter commiserint, absque vlla degradatione puniātur à iudice seculari. Sic etenim cōmunis opinio admitti poterit, ut eadē priuilegium fori ex hoc omnino amittatur ipso iure à clericis in minoribus ordinibus constitutis. Et idē erit, ubi clericus primæ tonsuræ, etiā tonsus, nec dimissis vestibus, crimē aliquod atrocissimum commiserit, propter quod foret in sacris constitutus alioqui curiæ seculari tradendus præmissa degradatione. Hic equidem absque degradatione puniri poterit per iudicem secularem, quod constat ex traditis exēplis ab Aufferio in dict. limitat. 19. & Boerio de cōfessione. 69. num. 17. notant optime Chassançus in cōsuetud. Burg. rub. 1. §. 5. vers. Archidiaconus. nu. 66. Guilhelm. Benedictus in ca. Rainūcius. de testam. verb. & uxorem. in. 2. num. 440. Petrus Auedanius in tract. de exequendis mandatis cap. 22. num. 3. quibus accedit quod de clericis primæ tonsuræ tradit Ioānes Bernardus Episcopus Callagurritanus in practica criminali. cap. 90. quo in loco censet, opinionē Abb. & Ancha. de degradatione clericorum committentium atrocissimum crimen, & traditione curiæ

seculari alioqui dubiam, ut illic ipse tradit, & nos disputauimus lib. 2. variar. resolut. cap. 20. admittendam esse in clericis primæ tonsuræ tantum: non in alijs qui sacris ordinibus fuerint donati: sed & ad hanc opinionem Chassançus, Guilhelm. & aliorum plurimum cōducunt quæ nos tradidimus in cap. quia nos. de testament. num. 4. ubi mentionem fecimus obiter huius consuetudinis, receptæq; apud practicos iudices, opinionis. atq; item adduximus ea, quæ in contrariū citari poterant. Sic intelligenda sunt quæ nimis succincte in hac specie diffinire tentant Hippo. in cōf. 9. num. 17. & Carolus Molina. in Alexandri. cōf. 8. lib. 1. col. 3. litera. B.

¶ Ex quibus deducitur, in omnibus, & quibusque criminibus admittendum esse quod Boerius ex Alexandri constitutione intulit: ut absq; vlla degradatione, & traditione solenni, iudex secularis punire possit clericum in minoribus ordinibus constitutum, qui contra illud Alexandri edictum non fuerit nec tonsura, nec vestibus vsus clericalibus. Quod satis manifestum sit ex ipsius constitutionis mente, & verbis.

¶ Sed & tertio principaliter ex dicta cōstitutione Alex. constat elegās, ac noua in hac quæstione cōclusio ad hoc quidē. qđ licet is, qui post cōmissum crimē ordinē ecclesiasticū acceperit, possit p iudicē secularē puniri quo ad rerū, & bonorū cōdēnationē, non tñ quo ad corporis penā iuxta cōmunē doctorū sententiā ex iure veteri deductā, hodie tñ autoritate dictę cōstitutionis clericus, q eū assumpserit ordinē post crimē cōmissum, poterit à iudice seculari puniri, etiā corporalibus pœnis: quia tēpore cōmissi criminis nec tōsura, nec vestibus utebatur clericalibus. Sic sane nouā istā cōclusionē à cōstitutione Alexā. deduxit doctissimus Auedanius. in tract. de mand. exequen-

quendis cap. 22. nu. 7. Ego verò satis dubius sum hac de re quippe qui opinor, summum Pontificem nihil voluisse mutare circa clericos illos, qui post delictum commissum ecclesiasticum ordinem acceperint: cum de his tantum tractauerit, qui tempore delicti tenebantur iure pōtificio tonsura, & vestibus clericalibus uti. esset enim satis à re proposita, & petita omnino alienum, tonsuram, & vestes clericales exigere in his, qui essent vere laici, nullo quidem ordine ecclesiastico insigniti. Nam de his, qui laici erāt cum crimen fuit perpetratum, nihil est petitum à summo Pontifice, nec ab eodem responsum, aut decretum. Siquidem hi non tenebantur tunc, nec poterant tonsura simul, & vestib⁹ clericalibus uti: eo quod voluerit summus Pōtifex culpa notare ad amittendum fori priuilegium, qui tenebantur tonsura, & vestibus clericalibus uti: ut constat ex ipsius constitutionis serie. vnde sequitur, quod si quis fuerit prima donatus tonsura, quam & vestes clericales nusquam dimiserit, & tamen intra tres menses à die rōsuræ crimen aliquod cōmiserit: non erit per iudicem secularem puniendus ex eo, quod quatuor mensibus ante crimen commissum tonsura, & vestibus non fuerit vsus clericalibus. Nec iudex secularis ius habet puniendi hunc propter Alexandri constitutionem: cum illa tātum afficiat, & cōplectatur illos, qui culpa notari possunt quippe qui nec rōsura, nec vestibus vsi fuerint clericalibus tempore cōmissi criminis, & proximis quatuor mensibus: non autem illos, qui culpa hac in re omnino carent: quia non tenebātur vel tēpore delicti cōmissi, vel quatuor, proximis mensibus tonsura, & vestibus uti, nondum eo tempore ecclesiasticum ordinem habētes. Quod si ratio viri doctissimi esset admittenda, necessario esset à iudice seculari puniendus is, qui tribus,

aut duobus mensibus ante delictum, acceperit ordinem primæ tonsuræ, quæ, & vestibus fuerit legitime vsus: post eius adsumptionem, non tamen antea, & sic quatuor mensibus ante commissum crimen. Quod mihi nec placet, nec videtur iure probari posse. Quamobrem censeo nihil noui posse deduci ab illa constitutione Alexandri Sexti circa illos, qui post delictum fuerint promoti ad primæ tonsuræ gradum. Idcirco eorum ius, & exceptio à iudice seculari erit examinanda his rationibus, & authoritatibus, quib⁹ examinari, & expediri poterat ante prædictam constitutionem. Qua in re, licet multa sint ab alijs tradita, nos pro facillimus quæstionis cognitione aliquot explicabimus conclusiones.

¶ Prima cōclusio. Ecclesiasticus ordo post delictum commissum ab aliquo abiq^{ue} v^{el} la fraude susceptus, cum omnino liberat à iurisdictione iudicis secularis. Hoc probatur argumento. rex. in. l. hos accusare. §. hoc beneficio. & versu item magistratum. ff. de accusat. vbi Angel. & Alberi. & in. l. qui cum vno. §. reus. ff. de re mili. notatur in ca. proposuisti. de foro com. & in. l. si quis postea. ff. de iudic.

¶ Secunda conclusio. Ordo ecclesiasticus post delictum ab aliquo adsumptus, fraude tamen, & dolo, ut iudicis forum declinet, non liberat eum à iurisdictione iudicis secularis. Quod probatur in dicta. l. hos accusare. versicul. dum non re tractandi causa. l. si maritus. §. legis. ff. de adulter. l. vltima. ff. de re milita. l. prima. C. qui milit. non poss. lib. 12. ex quibus, & alijs vtrinq^{ue} conclusionem tenet Oldradus consil. quarto. Barto. eleganter in. l. prima. ff. de pœnis. Ioan. Andræ. & alij in cap. primo. de obligatio. ad ratiocinia. quorum opinio communis est, ut constat ex citatis per Aufreri. in Clementina prima. de offic. ordi. reg. 1. fallētia. 11. per Hippolit. in singula. 534. latissimē

issimè Lamberti. in cap. 1. de heret. in 6. questione. 13. qui has conclusiones post alios, quorum ipsi meminere, sequuntur. Quidquid scripserit Bellamera in capit. proposuisti. questione secunda. de foro compet. qui absque vlla fraudis distinctione censet. non posse hoc crimen puniri a seculari.

¶ Fraus verò maximè præsumitur, si quis post delictum commissum, & ante susceptum ordinem fuerit accusatus, vel denunciatus: aut sane infamatus. tex. optimus in l. vlt. ff. de bonis eorū. qui mor. sibi cōsci. & in d. l. vlti. ff. de re militari. notatur in l. si quis postea. ff. de iudic. & in l. si adulter. §. si eo tēp. ff. de adul. quæ admodū Bar. & alij fatentur: sed & in vniuersum fraudē præsumi ex eo, quod post crimen commissum timore secularis punitionis quis ordinē suscepit, asserit Bal. in l. 1. nu. 2. C. an seruus ex suo facto.

¶ Tertia conclusio. vbi ratione fraudis qui post delictum ordinem assumpsit ecclesiasticum, adhuc manet sub iurisdictione iudicis secularis, non poterit per eum pœna corporali puniri: sed tantum bonorum, & rerum multa, & amissione. Hanc cōclusionem probant, & sequuntur Ioan. Andræ. in capi. primo. de obligatio. ad ratiocinia. Bar. in dict. l. 1. & omnes paulò ante citati, ex quibus hæc est communis opinio. Atque ita hanc opinionem asseuerat communem esse Aufseri. in dict. fallentia. 11. erit tamen hoc in articulo illud obseruandum, quod si crimen mortis pœnam exigat, aut mutilationem membri, erit clericus hic degradandus per episcopum, & tradendus curiæ seculari: vt opinantur Guiliehm. de Cuneo. Iacob. Butri. & Bart. in d. l. 1. ff. de pœnis. Ias. in l. cum quædam. ff. de iuris om. iu. nu. 10. Bal. in l. 1. nu. 2. C. an seruus pro suo facto. Dinus in l. itē Vipianus. ff. de accus. tutor. Ancha. in regula quæ. de regul. iur. in 6. q. 13. Aufseri.

in dict. fallen. 11. & quia iudices ecclesiastici, & episcopi nolunt vti hac degradatione: fortassis iustè, cum nullibi iure pōtificio hoc in casu sit permessa, teste Antonio Butrio in dict. cap. 1. col. 4. de obligatio. ad ratiocinia: seculares iudices absque hac solemnitate nihilominus propriam sententiā ad mortem vsque exequi solent: licet male faciant: vt testantur Bart. & omnes modo nominatim commemorari. Sed si clericus hic tantum sit prima tonsura donatus poterit absque vlla solenni degradatione per iudicem secularem puniri etiam mortis pœna: ex his, quæ superius diximus in versi. vt cunq; tamen sit.

¶ Cæterum quidam hac in questione opinantur, satis esse, vt laicus criminis alicuius author effugiat forum iudicis secularis, & eius punitionem, quod ante delictum votū fecerit vel religionis, vel ordinis sacri suscipiendi. Nam ex hoc non poterit puniri per iudicem secularem: cum votum hoc delicti commissi tempus præcesserit. Sic sane visum est Iaso. in dict. l. cum quædam. num. vndecimo. Hippo. in singulari. 534. Gerardo in singulari. 51. Chassanæo in consuet. Burg. rub. 1. §. 5. vers. Archi. nu. 68. qui tñ scribit, se nō credere, quod hæc opinio à practicis admittēda sit. citatur ad hanc sententiā Bald. in l. 1. C. an seruus ex suo facto. qui illud tantū asseuerat, qđ qui ante delictū votū emisit, & post delictū sit effectus voti. executione clericus, aut religiosus, nō possit puniri per iudicē seculare: quasi maxima sit psumptio bonæ fidei, & nullā subesse fraudē mutationi status. atq; in hūc sensum q̄ proprius est, & à præcitatis authoribus traditur, posset admitti opinio Iasonis à quo plurimum hoc cōmendatur ex eo, quod probatio voti fieri possit iuramēto proprio ipsius met vouentis. In his etenim, q̄ in animo cōsistūt, probatio sufficiens iure censetur ea, quæ

Practicarum Quæstionum

ea, quæ proprio iuramento fit. gloss. elegans in capit. significasti in primo. de homicid. vbi omnes. gloss. in capit. si verò. in secundo de sentent. excommunicata. alia in. §. sed iste. & illic Iason. nu. 89. Insti. de actioni. gloss. in. l. atqui natura. §. cum me absente. ff. de negot. gest. text. optimus in capi. pastoralis. de exceptio. late Hippoli. in rubr. C. de probatio. nu. 122. Alciatus in tractat. de præsumpt. regul. secunda. præsumptio. 10. Bart. in. l. inter omnes. §. rectè. ff. de furtis. Aretin. in. l. interdum. §. quod ex naufragio. ff. de adquir. possess. quæ quidem conclusio tunc admittenda est, cum de modico præiudicio agitur: non autem vbi de maximo sit præiudicio agendum. tunc etenim maior, ac certior probatio requiritur, saltè ea erit necessaria, quæ fieri ea de re communiter possit: vt notant Domi. in cap. eos. de temporib. ordina. in sexto. Abb. in capit. quosdam. de præsumptio. Feli. in cap. cognoscentes. de consti. num. 14. & Hippoli. in singula. 635. Vnde cum in hac specie de maximo agatur præiudicio: nempe de graui, ac enormi læsione reipublicæ, & iurisdictionis secularis: ac deniq; Baldi, & Iasonis sententia non sit satis iure probata, nec conueniat criminū iustæ punitio, minimè mirabimur, etiam si viderimus, eam in praxi refelli. opinor equidem nō esse iustum, eam ad mitti, præsertim recepta illa tantum probatione, cuius à Iasone mentio fit. Nam & si probetur plenè votum olim à delinquente factum, non est omnino exclusæ illa suspicio fraudis, quæ solet in hac specie subesse, ac contingere propter frequentes hominum cautelas, quibus passim vtuntur hi, qui iurisdictionem iudicis secularis ad liberius delinquendum effugere conantur.

Ex capite sequenti.

- 1 Index ecclesiasticus, non secularis cognoscit de quæstione illa: an clericus sit remittendus ad forum ecclesiasticum.
- 2 Exceptio declinatoria fori proponi poterit à clerico apud iudicem secularem, etiam post sententiam, quæ transierit in rem indicatam.
- 3 Clericatus quo modo probari possit?
- 4 Lite pendente apud iudicem ecclesiasticum clericus detineri debet reclusus in carceribus.
- 5 Remissio clerici, cuius expensis fieri debeat?
- 6 Clerici primæ tonsuræ, qui semel Regiam, & secularem iurisdictionem declinauerint, quæ patiantur iure Regio incommoda?
- 7 Clerici arma portantes, an possint per iudicem secularem puniri?

Agitur item de iurisdictione seculari quo ad clericos: præsertim ad breuem interpretationē cap. si iudex laicus de sent. exco. in. 6.

Cap. XXXIII.

Solent non leues oriri contentiones inter iudices ecclesiasticos, et seculares super criminali punitioe clericorum: & frequētissime controuertitur de his clericis, qui tantū primæ tonsuræ gradum assumpserint: cū de his puniendis iudices seculares plerūque cōtendant propter communē cum laicis viuendi rationem. Et tamen summus Pontifex in capit. si iudex laicus. de sent. exco. in. 6. regulam quandā edidit, & constituit, ex qua certa posset assumi diffinitio in ea quæstione, an pēdēt lite super exēptiōe, & clericatu, sit statim cleric⁹ à iudice seculari captus remittēd⁹ ad ecclesiasticū, vel manere debeat apud secularē donec probatione, atq; ordinaria cognitione fuerit decisum p sententiā, cleri-

clericum illum habere priuilegium fori & ideo remittendum esse, etiam quo ad principalis causæ cognitionem ad iudicem ecclesiasticum. Hęc etenim Pontificia responsio est semper præ oculis habenda: quia celebris est, & eam præter Doctores ibi maxime commendarunt Bald. in l. si qua per calumniam. col. 2. C. de epif. & Cleri. & Capola in consil. 11. col. 3. & consil. 10. qui quilibet eius constitutionis partem peculiari adnotatione perpenderunt. idcirco & nos multa hoc in loco summatim ad eius intellectum adnotauimus.

¶ Primum illud est prænotandum, quod huius causæ cognitio, eiusque diffinitio pertinet ad iudicem ecclesiasticum, non ad secularem: atque ideo iudex ecclesiasticus tractabit, an captus per secularem iudicem, vel apud eum accusatus sit clericus, & ecclesiasticę iurisdictionis. Quod probatur in dict. ca. si iudex. ubi huius rei ratio traditur ex eo, quod de re spirituali, vel ecclesiastica sit agendum: id est de ordine. Eandem opinionem, quæ satis communis est, probat, & sequuntur omnes in dicto. cap. si iudex & in capi. unico. de cleri. coniug. in 6. præsertim Francus illic. colum. 3. Rotæ Iudices decis. 202. in nouis. Fulgosi. in consil. 124. Alexan. in consil. 8. col. 3. libr. 1. quibus etiam suffragatur, quod ubi contingit quæstio inter iudicem ecclesiasticum, & secularem super iurisdictione, iudex ecclesiasticus propter maiorem auctoritatem cognoscet, an sua sit iurdictio, secundum Antoni. Butri. in cap. cæterum. col. 3. de iudi. Feli. & Deti. in cap. pastoralis in princip. de rescript. & Iaso. in l. 2. ff. si quis in ius vocat. non ierit. col. 5. atque ita apud Hispanos hæc sententia omnino seruatur: siquidem iudex ecclesiasticus cognoscit de clericatu, de tonsura, & vestibus. Quod non tantum iure Pontificio verum est, sed & æquissima ratione constat: modo

indices ecclesiastici non temere, sed iuxta iuris canonici decreta, Romanorum Pontificum sanctiones, & ipsius reipublicæ vtilitatem negotium hoc absque villo animi peculiari affectu tractare, & expedire conetur, zelo quidem iustitiæ non ambitione defendendæ iurisdictionis, & liberandi sceleratissimos homines, reipublicæ pestem, & perniciem à iustissima iudicium secularium punitione. Apud Gallos huius cōtrouersię cognitio ad secularem iudicem pertinet, ab eoque ista tractatur, & expeditur non admissa, nec recepta decisione Bonifacii octauo in dict. c. si iudex. sicuti testantur Guido Papæ. q. 138. Ioan. Gallus quæstio. 38 qui quidem auctores conantur, vsum istum forensem Gallię defendere, quasi non sit omnino contrarius responsioni pontificis: quæ intelligenda est: quoties de clericatu tractatur: ut tunc cognitio pertineat ad iudicem ecclesiasticum, non ad secularem: qui tamen poterit de causa ista cognoscere, ubi sit quæstio de vestibus clericalibus: an his fuerit usus, qui apud secularem accusatur, aut detinetur in carceribus. Sic sanè Galli iudicalem stilum præcitati auctores, & intelligunt, & iure verum esse censent. Sed vtrumque sit ipse non dubito, hanc opinionem Guidonis, & Ioannis Galli falsam esse, & omnino contrariam communi omnium sententiæ, ac denique Pontificię responsioni, quæ in hoc tendit, ut cognitionem clericatus, & eius quæstionis, vtrum captus à iudice seculari gaudere debeat priuilegio fori, deferat iudici ecclesiastico, non seculari. Id etenim, vel ex eo probatur, quod summi Pontifices, & eorum constitutiones formam præscripserint, qua in tonsura, & vestibus uti debent, & tenentur clerici: ut constat. Et ideo iudices ecclesiastici ius habent: non seculares ad cognoscendum, an clerici iuxta canon-

Practicarum Quaestionum

tas sanctiones fori privilegium amiserint ex eo, quod tonsuram, & vestes clericales dimiserint: cum hoc totum negotium iuris sit Pontificij, nō Casarei. Quam obrem nō potest iure defendi forensis Gallia vsus etiam, ita intellectus ut Guido, & Ioannes Gallus intellexere, praesertim, quod vsus ille itidem obtinuit, ut iudex secularis nullo non in casu cognoscat, an clericus captus sit remittendus ad iudicem secularem, siue agatur de ipso clericali, siue de tonsura, vestibusq; clericalibus: ut fatentur Carolus Molina. in Alexand. consil. 8. libr. 1. col. 3. & Ioannes Rupellanus libr. 4. forensium institutionum. cap. 6.

- ¶ Secundo est & illud obseruandum, quod clericus alioqui quoad criminalia exemptus à iurisdictione iudicis secularis, poterit hanc fori praescriptionem, & exceptionem declinatoriam opponere quocunq; tempore, etiam post sententiam, 2. quauis ad eum vsq; diem ipse tacuerit, ac se ipsum defenderit, & litigauerit coram iudice seculari. Nō enim potuit clericus hic consentire in iurisdictionem iudicis secularis expresse, nec tacite saltē in his criminalibus causis, ubi agitur de coercionem, & punitionem personali. cap. si diligenti. de foro compe. cap. significasti. eod. titu. capit. at si clerici. in princip. de iudi. sic sane in hac specie notat Chaslanus in consuetudi. Burg. rubr. 1. §. 5. versi. Archidiano. nu. 45. Nicolaus Boerius in consuetud. Bituricensibus. tit. de iurisdictione. §. 2. in fine. & Ioā. Rupellanus in dict. capi. 6. praemittit Detius in consil. 241. asseuerans, ita iudicatum fuisse. Huius opinionis ratio illa quidē reddi solet, quod declinatoria fori, quae reddit iudicium ab initio nullum ex defectu iurisdictionis, quae nec prorogari potuit, nec prorogata censetur, potest quandocunq; etiam post sententiam opponi, & impedit executionem illius sen-

tentiae, à qua non posset alioqui appellari: quemadmodum tradit Felin. in capi. exceptionem. num. 28. de excepti. post Anto. Abb. & Imolam ibi. text. optimus secundum vnum intellectum in capi. ad petitionem. de accusationi. Imò hæc exceptio impedit executionem triū sententiarum: sicuti notat glo. ibi communiter recepta in Clemen. 1. de re iudica. atq; ita intellecta ex alia glo. in Clemen. 1. de sequestrat. posse. & fruct. quarum interpretationem & nos tradere conati sumus hoc in opere capi. 25. nu. 4. igitur sententia lata per iudicem secularem est omnino nulla, quauis clericus tacuerit nec fuerit vsus fori praescriptione. quod & Socinus respondit. consil. 12. libr. 1. col. 7. quam sequitur Petrus Auendanius in tract. de exequend. mandatis. capit. 2. num. 2. His accedit quod & ipse iudex ecclesiasticus potest clericos repetere à secularibus iudicibus, etiam si ipsi clerici confessi fuerint, se laicos esse: sic etenim visum est Baldo in l. si qua per calūniam. col. 2. C. de epis. & cleri. Domi. & Franco indiēt. cap. si iudex. quorum opinio satis iure probatur, si consideremus rationē illam elegātem, qua vitur summus Pontifex in dict. cap. si diligenti. de foro compet. Quae ratione mihi non placet arrestū illud, cuius meminit Rebuffus in leges Regias prima parte. tractat. de sentent. exequut. arti. 3. gloss. 2. dum refert à senatu decretum fuisse, quod clericus condemnatus à iudice seculari ad honorabilem emendam non possit executioni opponere primæ tonsuræ exceptionem. Nec enim Bald. ab eo citatus in l. in contractibus. col. 1. C. de non nume. pecunia. hoc ipsum quidquam iustificat, imò potius, ni fallor, improbat.

- ¶ Clericus verò, qui accusatus apud iudicē secularem omisit vsq; ad sententiā, vel eius executionem opponere declinatoriam fori exceptionem, merito est in expē-

expensis condemnandus, secundum Nicola. Boeri. Deti. & Rupellano paulo ante citatos post Felin. col. 1. & alios in dict. capit. exceptionem. ubi est text. ad hunc conclusionis probationem satis celebris. Cuius auctoritate idem tenet Aulfr. in Cle. 1. de offi. ordi. regula. 2. nu. 33. Aegidius a Bellamera in decis. 226. quæ quidem expensarum condemnatio fieri debet per iudicem secularem: vix estimat Boerius: cuius opinio apud Gallos recepta est in praxi: teste Rupellano qui tamen, & Detius probant contrarium & id iure verius est: atq; ideo iudex tantum ecclesiasticus iurisdictionem habet ad hanc condemnationem, non secularis: qui sicut non est iudex competens quo ad principalem causam, ita nec erit quo ad incidentem, & sic nec quo ad multam, nec quo ad expensas: sicuti constat ex Panor. in cap. si diligenti. col. penult. de foro compet. Bal. in l. si ex aliena col. 1. ff. de iudic. & in l. generaliter. col. 2. C. de epis. & cleri. ver. per hoc soluitur. subdit tamen Deti. in dict. conf. 241. clericum ab his expensis oportere absolui ab ipso iudice ecclesiastico eo casu, quo post prolatam clericatus scripturam actor nihilominus apud secularem persistit, ac perseuerat in accusatione, & sententiæ executione tandem in lite principali: cum ex hoc sit verisimile, qd & si in litis exordio reus fecisset fidem de clericatu, ab ea tñ actor non fuisset discessur. Vnde nihil nocuit dilatio editiois, & presentationis scripturæ, qd clericatus probatur. Sed hæc opinio Decij merito displicet Ioāni Rupellano in d. c. 6. Nā si ab initio clericus edidisset, ac protulisset in iudicium scripturam clericatus, omnino euitaretur damnum illud expensarum, quod actori contingit, dum incassum litem principalem apud secularem iudicem hactenus prosequutus est. Nā ubi actor producta scriptura clericatus remissioni cōsentiret, vel

non refragaretur, plane statim remissio fieret: saltem nulla culpa notari actor posset: quod si ipse remissioni contradiceret, lis tractanda foret super sola remissione suspensio negotio principali iuxta decisionem tex. in dict. capi. si iudex. atq; ea ratione in utrunq; euentum, si ab initio clericus litteras clericatus produceret, vel se clericum esse dixisset, actor nullas fecisset expensas in prosecutione litis principalis apud iudicem secularem. Igitur opinio Decij non satis est tuta, nec in re probatur.

¶ Clericatus autem iure ordinario, & regulariter probari debet per scripturam. Quod deduci videtur ex l. si qua per calumniam. C. de epis. & cleri. ubi Iacob. Burriacensis & cap. legum. 2. q. 1. tradit late Rebuffus in practica beneficii tit. de forma litterarum tonsuræ. num. 22. & sequentibus. probari tamē potest per testes, maxime ubi scriptura fuerit amissa, & perdita. l. testium. C. de testib. l. si solēnibus. C. de fide instru. glo. communiter recepta in dict. cap. si iudex. verb. fecerit. notat Guido Papæ. q. 474. in hac tamen specie, quā tractamus, quoties agitur de iurisdictione iudicis secularis declinanda ex causa clericatus, probari debet plene per scripturam, vel per duos testes clericatus ipse: cum de maximo præiudicio tractetur: quod satis constat. & tenent Bal. Alberic. post Cinum in dict. l. si qua per calumniam. text. optimus in cap. tuæ fraternitati. de clericis peregrinis. nam licet Bal. in capit. licet vniuersis. & illic Felin. de testib. Iason in repetit. l. admonendi. num. 198. ff. de iureiur. Hippo. in l. 1. §. idem Cornelio. ff. de questionib. in fine Gerardus in singu. 49. Chassanzus in cōsuetud. Burgundie. rub. 1. §. 6. vers. ponderanda. num. 11. scripserint, primam rōsuram probari posse vnius testis testimonio: ubi de alterius præiudicio non agitur. & Rebuffus in dict. tit. de forma litterarum

V terarum

Practicarum Quæstionum

terarum. nume. 24. & Matthæ. Afflict. in
constit. Neapolit. titu. 3. num. 12. velint
Baldi sententiam adducere, & probare
quod ad controuersiam inter iudicem ec-
clesiasticum, & secularem super iurisdic-
tione in clericum exercenda contin-
gentem. Mihi tamen vera videtur opi-
nio Baldi. vbi vere nō agitur de alterius
gravi præiudicio: & idēō temerarium es-
se censeo, eandem sententiam huic con-
tentioni aptare, quæ super iurisdictione
discutitur: cum ea res sit grauissimi, & e-
normis præiudicij. Quod sensit elegan-
ter Ludou. Gomeci. in regula de Anna-
li possessore. quæstione. 36. nume. 5. quā
in re cauendum est, nam quandoq; Do-
ctorum allegationes non satis distincte
fieri solent. His accedit quod vnius testi-
monium non est regulariter admitten-
dum. ca. licet vniuersis. c. veniēs & ca. in
omni negotio. de testib. c. deus omni-
potens. 2. q. 1. & §. 1. 2. q. 4. l. vbi numerus. ff.
de testib. etiā si præclaræ sit authoritatis,
& dignitatis. cap. Ego solis. 9. dist. glo. in
capitu. sicut. de sentent. excommunica-
cuius meminere Abb. in capitu. cum in
ecclesijs. de maiorit. & obed. Felin. in ca-
pitu. ad eminentiam. de sent. excomm.
idem Felin. in cap. post cessionem. colum.
quarta. de probationi. tex. optimus in ca-
pi. cum à nobis. de testibus, & in l. iurif-
iurandi. C. de testib. notant Abb. & Do-
ctor. in capitu. constitutus. de appellat.
late Iason. in dict. reperit. l. admonendi.
nume. 189. & Corasius lib. tertio. miscel-
laneorum. capitu. 7. & idem erit respon-
dendum, etiam, si quis de proprio facto
testificetur nullum inde consequuturus
commodum: adhuc etenim hoc testimo-
nium non est sufficiens in præiudicium
alterius: quemadmodum tenet Paulus
Castrensis in conf. 337. lib. 1. col. 3. ver-
fic. item non obstat, quem sequutus est
Aymon Sauillianus in conf. 178. col. 3.
quanuis maior sit huic, quam alteri ad

hibenda fides: vt sentit Socinus in con-
sil. 28. col. 2. li. 3. tamen si ad Pau. de Cast.
in l. quicūq; C. de ser. fug. probare velit,
quod huic sit plena, & integra fides ad-
hibenda.

¶ Fortassis in hac materia, quam tractamus
sufficeret primæ tonsuræ probatio per
vnicum testem ad summariam cogni-
tionem, vt clericus captus remittendus
sit statim ad iudicem ecclesiasticum ad-
huc pendente lite super clericatu, & an-
te ipsius diffinitionem: sicut & ad hunc
effectum sufficit fama publica: vel cleri-
calis vestitus tempore delicti commissi,
modo ante id temporis non fuerit lai-
cis vestibus ipse clericus vsus: item suf-
ficit communis æstimatio clericatus: vt
explicat text. in dict. capitu. si iudex. ex
quo apparet, in his casibus esse statim
remittendum clericum ad iudicem ec-
clesiasticum, vt ab ipso custodiatu pen-
dente lite super clericatu, quæ ab eodem
est examinanda, & diffinienda. Certius
tamen est, vt opinor, quod non suffi-
ciat vnus testis ad probationem ton-
suræ, vt clericus captus statim ante o-
mnia pendente adhuc clericatus quæ-
stione remittatur ad iudicem ecclesia-
sticum. Nec enim casus hic par est, & si-
milis casibus illis, qui in dicto capitu.
si iudex laicus. exponuntur: cum in il-
lis consideretur status ille clerici capti,
quo utebatur tempore commissi crimi-
nis. Imo & hodie vsus obtinuit, remissio-
nem minime fieri, donec causa clerica-
tus per ecclesiasticum iudicem senten-
tia, quæ transierit in rem iudicatam, fue-
rit finita. Quamuis statim iudex secu-
lars teneatur super sedere cognitioni
criminis, & ad hoc possit compelli per
iudicem ecclesiasticum suscepta prius
summaria probatione primæ tonsuræ;
quod satis deducitur ex dict. capitu. si
iudex. in vltima eius parte. Quo qui-
dem casu sufficet probatio tonsuræ per
vnicum

unicum tantum testem ad suspensionis effectum, vt iudex secularis nulla vtatur nouatione.

¶ Quod si iudex laicus de criminali causa cognouerit aduersus clericum nōdū ab eodem captum, qui tamen ad iudicem ecclesiasticum accedit petens, se pronūciari clericum, exemptum à iurisdictione seculari, & ideo per censuras canonicas postulet, secularem iudicem inhiberi cognitione illius causæ: debet interim pendente lite clericus hic detineri à iudice ecclesiastico in publicis, & tutissimis carceribus, ita quidem, quod non dimittatur à carcere sub fideiussoribus, nec detineatur in ecclesia, aut monasterio his locis veluti carcere inclusus. Quod in maximam Reipublicæ vtilitatem, & quietem decretum est ab inuictissimo Rege Carolo Burgis anno Domini. M. D. xxiiij. & rursus Pintie ab eius supremo consilio, & senatu anno Domini. M. D. xlv. alioqui, si clericus hic non detineatur reclusus in carceribus, capi poterit à iudice seculari, & in carcerem mitti. Idque non tantum fieri debet pendente lite super clericatu, sed & pendente lite super ipsius criminis punitione: tamen si quidā iudices ecclesiastici conentur Regia decreta intelligere, lite pendente super clericatu: quasi ea finita nondum punito crimine liberum sit iudicibus ecclesiasticis, clericos iam per eorum sententiam redditos, & effectos immunes à iurisdictione seculari, item à carcere dimittere, vt delicta maneant omnino impunita, & vere dici possit, in hisce clericis primæ tonsuræ, nihil aliud ordinem hūc ecclesiasticum esse, quàm liberam delinquendi licentiam, & immunitatem tutissimam, qua freti audaciores fiant ipsis omnino laicis. Quod satis est à qualibet republica bene instituta alienum.

¶ Sed & quoties remissio fit à iudice seculari, clericus ipse remittendus erit cum cu-

stodibus expensis ipsiusmet clerici: quæ admodum notant Aufreri. in Cle. 1. de offic. ordi. quæstione. 2. numc. 22. idem Aufreri. in capella Tolosana. 273. Nicola. Boerius decis. 303. colum. penulti. ex Baldo. in l. generaliter. §. his præsentibus. C. de rebus credit. argumento text. in l. quoniam liberi. C. de testib. & in l. cum sæpe. C. de erog. milit. anno. libr. 12. quod si clericus sit pauper, remittendus erit expensis ipsius episcopi, qui remissionem petit, secundum eosdem. Et videtur notare Bald. in tit. de pace Constantiæ. §. si iudex.

¶ Clerici autem primæ tonsuræ, qui semel vsi fuerint fori præscriptione aduersus iudicem secularem, eiusque forum delinquerint, petentes causæ remissionem, & personæ ad iudicem ecclesiasticum: lege Regia indigni censentur publicis officijs secularibus. l. 17. tit. 3. lib. primo ordi. idque æquissimū est autoritate text. in capit. sacerdotibus. ne cleri. vel mona. quo capite officia secularia clericis interdicta censentur. Huic authoritati accedit ratio, quæ deducitur à publica vtilitate: cum esset maxime absurdum, & iniquum, eos admitti ad officia publica secularia, qui non possunt à iudicibus secularibus puniri, si deliquerint in officio. Siquidem clericus in minoribus etiam constitutus, qui ad officium seculare admissus in eo deliquerit, non poterit à iudice seculari puniri, secundum glo. & docto. in dict. cap. sacerdotibus. quam opinionem dixit cōmunem esse licet apud Gallos minime receptam Aufreri. in di. Cle. 1. de offic. ordi. regu. 1. fallentia. 17. tradit latè, & optime Guilielm. Benedi. in cap. Rainuncius, de testament. verbo. & vxorem. 2. decisione num. 447. qua ratione Regia lex. in dict. l. 17. etiam si permittat clericos coniugatos non deferētes tonsuram, nec vestes admitti ad officia secularia, prohibet tamen ad ea cleri-

Practicarum Quæstionum

cos primæ tonsuræ non coniugatos eligi, & admitti: quod non satis diligenter seruatum hæcenus fuisse, palam constat. Hinc etiam deducitur ratio ad pragmaticam constitutionem Ioannis Regis Secundi, quæ extat inter huius Regni pragmaticas. l. 109. & li. tertio ordin. tit. primo. l. 9. est etenim statutum, clericum primæ tonsuræ iurisdictionem iudicis secularis declinantem, ipso iure priuatum esse omnibus, & quibuscunque stipendijs, muneribus, & officiis publicis, quæ ab ipso Rege obtinuit. A Equum siquidem est, quod clericus officia, vel munera secularia, publica, & regia non obtineat, si eius iurisdictionem est fori præscriptione declinaturus. Hæc verò pœna forsitan non obtinebit, ubi super ipsa exceptione fori declinatoria non fuerit pronuntiatum, nec exceptio habuerit effectum, quasi ad hanc pœnam non sufficiat solus conatus, nisi fuerit sequutus effectus. Quod ita visum est Baldo in l. si quis in suo. in princip. ad finem. C. de inoff. testamen. & Felino in tract. quando conatus. col. penult.

- ¶ Est & illud hoc in tractatu commemorandum, Carolum Cæsarem, Hispaniarum Regem anno Domini. M. D. xxvj. publico decreto statuisse, clericos primæ tonsuræ, qui semel iurisdictionem secularem fori exceptione declinauerint, & fuerint ab eorum punitioe liberati, non posse arma ferre, nec armis uti, etiam illis, quæ sunt alioqui Regia lege laicis communiter permixta: ac ideo posse per iudices seculares hisce armis hos primæ tonsuræ clericos licite expoliari. Extrat hoc Regis edictum datum Hispali: & rursus Granatæ inter huius Granatensis auditorij ordinationes Folio. 74. column. 2. quod quidem poterit examinari ex illa quæstione, qua tractari solet, an clerici arma portantes possint puniri per iudicem secularem. Et sane de interdicto

armorum vsu generaliter extat rubrica Codicis Iustiniani. vt armorum vsus incio principe sit interdictus lib. 11. & in Aut. de armis. vbi hæc de re tradidere interpretes: & in l. armorum. ff. de verbo. signific. atque illic Alciat. & Cattellia. Cotta in memorabilibus. verb. armorum & alij statim citandi. Lex autem principis secularis, quæ de interdicto armorum vsu generaliter lata fuerit in Reipublice vtilitatem, dubio procul etiam clericos complectitur: cum & his iure Pontificio sint arma illa interdicta, quæ solent frequentissime varijs legibus laicis permitti. capitu. clerici. de vit. & honest. cleri. Vnde palam fit, clericos non posse arma portare, quæ lege laicorum sint interdicta text. optimus in capitu. primo. §. si clericus. de pace tenend. & eius violat. de eo tantum articulo, controuerti poterit, an super hac re & interdictis armis clerici possint per iudices seculares puniri. Nam Ioann. de Platea in §. item lege Iulia. Inst. de pub. iudic. col. 4. & Ioann. Lupi. in capi. per vestras. de donationib. inter vir. & vxor. 2. notab. §. 1. num. 13. existimat, pœnâ lege seculari statutâ, & dictam portanti arma vetita, non posse peti contra clericum apud iudicem secularem, sed petendam esse apud ecclesiasticum, etiam si pecuniaria sit. Quod mihi admodum placet. Imò fortassis non tenebitur iudex ecclesiasticus pœnam illâ aduersus clericum exequi, sed poterit iuris canonici pœnis, & pecuniaria multa eius arbitrio clericum punire. Apud Gallos ex priuilegio Romanorum Pontificum obtentum est, posse clericos per regios iudices puniri pœna pecuniaria propter armorum vsu lege Regia vetitum, quemadmodum tradidere Ioan. Faber. in l. addictos. C. de episcop. audi. Chassang. in consuetud. Burgû. rub. 1. §. 5. vers. Archidiaconus. num. 79. Carolus Degraffalius lib. 2. regaliū Franciæ. iure. 17. Aufreri.

freri. in Cle. 1. de offic. ordina. regula prima. Falleria. 13. Guilielmus Benedictus in capit. Rainuncius. de testamen. verb. & uxorem nomine Adelasiam. 2. decisio ne. num. 436.

Vt cunque tamen sit, ipse censeo, clericū quencunque arma prohibita portantem posse per secularem iudicem, & ministrum laicæ iurisdictionis armis his expoliari, & priuari absq, vlllo metu excommunicationis: quia hoc ad secularem iudicem, & Reipublicæ rectorem dubio procul pertinet, nec compelli poterit iudex secularis à iudice ecclesiastico arma illa restituere. Si quidem laica lex arma prohibere potuit: eaque prohibitio clericos etiam complectitur, vt probauimus superius. Et licet non posset iudex secularis punire clericum arma prohibita portantē pœna, etiam pecuniaria, ipsa tñ arma quib⁹ armatus deprehensus clericus est, iustissime poterit eidē auferre. Nec est lex diuina, vel humana, quæ contrarium probet: imò hæc consuetudo, aut tacita iuris permissio sanctissima est, atque in maximam vergit Reipublicæ vtilitatem. Alioqui clerici libere vagarentur armati, cum iudex ecclesiasticus non habeat ministros, qui noctu possint clericos armatos capere, armāq; ab eis tollere. Præsertim, quia frequentior est in toto fere orbe Christiano illa consuetudo, quæ obtrinet, arma non amitti nisi quis fuerit deprehensus armatus, etiā si constet illum arma portasse. Idem quādoque iure probari poterit, si verba legis prohibentis arma exacte perpendantur, vt examinentur, vt docet eleganter Corneus conf. 20. lib. 3. cui adde Alex. in l. possideri. §. Nerati⁹. ff. de adqui. poss. Roma. & Alberi. in l. 1. §. hoc rescriptū. ff. ad Syllanian. & Bal. in l. 3. §. 1. ff. de offic. præf. vig. il.

Ex capite sequenti.

- 1 *Laicus, qui simul cum clerico delictum commiserit, an possit seculare iudicium declinare?*
- 2 *Intellectus. l. si communem. ff. quemadm. seruit. amitt.*
- 3 *Pœnitentes ex iudicis ecclesiastici sententia, nō sunt quo ad alia crimina iudici ecclesiastico subiecti: vt necessario sint apud eundem accusandi.*
- 4 *Expenditur intellectus cap. aliud. 11. q. 1.*
- 5 *Intellectus ad text. in capit. vt commissi. §. nec non faciendi de hæret. in. 6.*

Inquiritur adhuc, an quandoq; possit à laicis forum seculare declinari in criminibus puniendis. Cap. XXXIIII.

Solet interdum, etiam à laicis iurdictio secularis declinari ad effugiendam criminis punitionem: & ea ex causa plures disputantur, ac examinantur quæstiones, & inquiruntur casus, quibus laici immunes, liberiq; censentur à iudicibus secularibus: ex quibus apud authores frequentissimus est ille, quo traditur, an iudex ecclesiasticus excluso prorsus seculari possit cognoscere de crimine commisso, & perpetrato simul à laico, & clerico, non tantum ad puniendum ipsum clericum, sed & ad ipsius laici punitionem. Et sane quidam opinantur, cognitionem & punitionem criminis simul à clerico, & laico commissi ad iudicem ecclesiasticum pertinere, non ad secularem etiam quo ad laicū, vt tandem is sit ab ecclesiastico iudice, non à seculari puniendus. Huius opi-

V 3 nionis

Practicarum Quæstionum

nionis authores sunt Antoni. à Prato in l. 1. in fine. ff. q. sent. sine appel. rescindat. Maria. Soci. in conf. 12. lib. 1. idē Soci. in c. 2. col. 4. de mut. petit. Feli. in c. 1. col. 4. de præscrip. Ferrati. cautela. 10. Ferdi. Loazes in tract. de matrimo. 10. dubitatione num 20. Socin. Junior conf. 34. lib. 2. col. 1. Barth. Soci. in l. cum senatus. ff. de reb. dub. in fine. qui scribit, hanc opinionem in praxi seruata fuisse. Idem testatur se Mediolani vidisse Chassan. in consuet. Burg. rub. 1. §. 5. vers. Archidiaconus. num. 70. eandem opinionem sequitur Robertus Maranta de ordine iudiciorum parte. 4. distinctione. 17. num. 22. cum tamen statim num. 24. rationem huius opinionis veram esse censeat in indiuiduis, non autem in diuiduis. Quod & Socin. sensit in dict. conf. 12. col. 6. sed & Feli. ac pleriq; alij hoc ipsum verum esse censent, quoties potest laicus condigne per iudicem ecclesiasticum puniri: cum alioqui sit puniendus laicus à iudice seculari. Hanc verò sententiam, quam tot authores sequuti sunt post Antoni. à Prato. probare conantur multis, quæ societatis, & communionis causa fuere inducta, quorum mentionem latissimam faciunt Iason. in l. si emancipati. C. de collationi. & Petrus Rebuffus in Authent. Habita. C. ne filius pro patre. privilegio 106. potissimum huic opinioni suffragatur text. in capit. per tuas. de arbitris. vbi ratione societatis laicus potest arbiter esse de causa spirituali simul cum clerico. Cuius decisionis præter doct. ibi meminere Feli. in dict. capit. 1. col. 4. & Hippo. in singu. 180. qui palam sequitur opinionem Antoni. de Prato Veteri. Est etenim ratio satis sufficiens ad responsionem pontificis ex eo, quod laicus non prohibeatur esse arbiter in causa spirituali, quia incapax sit, sed iure cuiusdam honestatis: vt explicat Abb. in cap. cum dilectus. de arbitris. Hæc vero honestatis ratio cessa

re videtur, quoties simul laicus, & clericus arbitrium susceperunt de re spirituali. Alioqui si laicus incapax esset non posset in eum & clericum simul compromitti. l. Padius. ff. de arbitris. tamen si laicus censeretur soleat incapax ad iudicandum iudicis autoritate de re spirituali. capit. 2. & 3. de iudic. ¶ Imo nihil refert, quod compromissum de re spirituali fiat in duos laicos, simul & vnum clericum. Nam & fieri potest. Vt constat in dict. capit. per tuas. quo probatur, actum indiuiduum nomen accipere à digniori parte, etiam si ea minor sit numero, & quantitate: quoties plures considerantur vt singuli: non vt collegium quod Deti. censet in capit. ex literis. de constitut. existimans lecus esse, vbi plures considerari debent vt collegium: nam eo casu in indiuiduis denominatio fit à maiori parte, licet ea non sit dignior. glo. celebris, & illic omnes in c. 1. de locato. verb. sub excommunicatione. Abb. & omnes in dict. ca. ex literis vbi Fel. & Deti. multa tradiderunt, ex quibus apparet, hanc opinionem esse communem. Quauis Antoni. Burgensis in cap. cum dilecti. num. 14. de empt. & vendit. autoritate tex. in dict. cap. per tuas & glo. in cap. quod in dubijs. De consecra. eccles. vel alta. & in l. 1. in princip. ff. de verb. oblig. verbo. stipulatio. probare conetur, collegium clericorum simul, & laicorum, dici ecclesiasticum, etiam si minor pars sit, & constet ex clericis. Quod si par sit numerus laicorum, & clericorum receptum est, vniuersitatem, & collegium à clericis nomen accipere, & ecclesiasticum censeretur. Et tamen adhuc decisio text. in dict. capit. per tuas. non probat opinionem Antoni. à Prato. cum in hac quæstione, quam tractamus, res diuidua sit quo ad cognitionem causæ, & punitionem criminis: & ideo possit facillime iudex ecclesiasticus punire clericum, & secularis laicum absq; vlla vtriusq; iurisdictionis læsione

laxione. Adducitur item & pro Antonio tex. in l. si communem. ff. quemadmod. feruitur. amitt. ubi iuriscultus respōdet, posse quem per socium retinere viā & eius vsum, quam per se non poterat. Sed id respōsum refertur ad eam vtilitatem q̄ diuidi saltē cōmode nō potest: aut simpliciter indiuidua est. Nos vero hac in parte tractamus de re, & causa, q̄ cōmode diuisionem admittit. Adcirco ego opinor, falsam esse opinionem prādictā, nec video, q̄ ratione iuste potuerit a prācticis quandoq; admitti, nisi id fecerint maximo studio fauendi laicis de crimine accusatis. Sic multis rationib⁹ omniū latissime hoc ipsum probat Aymon Sauiillanus in consil. 232. lib. 2. cui accedit tex. elegans in l. si quis vxori. ff. de furtis in princip. ubi in delictis socius criminis minime gaudet priuilegio socij. Nam si vxor, & Titius à marito res surripuerint simul, Titius tenebitur actione furti, licet vxor ab ea libera sit, & solum teneatur actione rerum amotarum. Quem locum expendit contra priorem sententiā Ioann. à Neuizanis in sua Sylua nuptiali. lib. 6. nu. 38. Hanc vero posteriorem opinionem receptam in praxi fuisse, & passim admitti, asseuerant Rebuffus in dict. Auth. habita. priuilegio. 106. Ioan. Rupellanus lib. 3. forensiū Institutionū cap. 11. Philippus Probus in pragmatica sanctione titu. de concubinarijs. §. ipsas. verb. arcere. in additionibus ad Chosmā Rursus idem Rebuffus in proœmio Regiarum constitutionum. glo. 5. nu. 117. imo & Nicolaus Boerius consuetudinibus Bituricensibus. tit. de iurisdictione. §. 9. scribit, priorem opinionem nusquā in praxi seruata fuisse. Quod si contingat, causam esse indiuiduam, & communem ita quidem, vt nulla possit congrua distinctio, nec diuisio fieri inter socios, quorum alter fori priuilegiū habet: tunc tota causa, etiam quo ad socios non ha-

bentes priuilegium, erit tractanda corā iudice illius, qui fori priuilegium habet: sicuti ex dict. l. si communem. adnotarūt Areti. cons. 25. col. 2. Bartholom. Socin. in cons. 82. lib. 3. vers. Noua conclusio. Baldi. in l. prācipimus. C. de appellat. §. eadem obseruādo. notatur in l. 1. C. si in communi eademq; caus. in integr. restit. postuletur. à quibus varia hac de re traduntur exempla: omnes etenim respōsum iuriscultu in dict. l. si communem intellexere in indiuiduis: non in his, quę diuidua sunt. Idem tenent Deti. in l. si emancipati. post alios. num. 5. C. de collationi. idem Deti. in auth. cassa, & irrita nu. 9. C. de sacros. ecclesi. Angel. in dict. l. si cōmunem. Roma in cons. 195. ad finē. Iason in cons. 238. col. vlt. lib. 2. vnde falsa profectō est, & omnino à iuris auctoritate aliena opinio Hippol. qui in dict. lingu. 180. existimat, fratres simul habitantes, & patrimonium commune habentes cum fratre, qui ratione clericatus, vel alia ex causa immunis est ab oneribus publicis ratione rerum indictis, itidem liberos esse, & immunes ab eisdem oneribus mixtis, censibus, vel indictionibus publicis. Nam cum onera ista possint cōmode distribui pro parte illius patrimonij ad huc indiuisi, quę competit fratribus, & socijs laicis, quiq; nullam habent immunitatis causam, nulla ratio patitur hos liberos, & immunes censerī. Atque ita huic opinioni suffragantur expressim Speculat. in tit. de cleri. coniugat. vers. quid si clericus. & Detius in dict. Auth. cassa & irrita. num. 9. & in dict. l. si emancipati. num. 5.

Est in hoc eodem tractatu de laica potestate: & iurisdictione insignis, & elegans quæstio, quam scio semel satis disputatā & controuersam fuisse: scilicet, an poenitentes, qui à iudice ecclesiastico per sententiam propter aliquod crimen ecclesiasticum damnati sunt ad agendam poenitentiam

Practicarum Quaestionum

nitentiam, & ea sub forma fuere admissi ad ecclesiam, veniamq; criminis consequuti sunt, possint a iudicibus secularibus, cum sint alioqui laici, ob alia crimina puniri, & ad punishmentem capi, atque in secularem carcerem mitti? Extat sane text. celebris in capit. aliud. 11. quæst. 1. quod repetitur in capit. aliud. de poenit. dist. 1. ex epistolis Leonis Papæ Primi. Nam Gratianus in dict. capit. aliud. 11. quæst. 1. ad finem deducit ex ipsius diuini Leonis testimonio, hos poenitentes non tantum in criminalibus, sed & in civilibus apud iudicem ecclesiasticum conueniendos esse. Idem probant simpliciter Hostiensis in summa titu. de foro comp. §. ex præmissis patet. Specula. tit. de cõpet. iudic. addit. §. 1. vers. decimus septimus. Antoni. Butrius in capit. 2. de foro comp. col. 2. & illic Barbat. num. 61. hi etenim authores opinionem istam sequuti sunt absque vlla distinctione censes, hos poenitentes publice non posse per iudicem secularem puniri, nec condemnari, etiam civiliter, qui sunt ecclesiasticæ iurisdictionis: vt & aliæ personæ ecclesiasticæ.

¶ Sunt tamen & alij, quibus placet, hoc ita admittendum fore, modo intelligamus sententiam istam de solenniter poenitentibus. Sic sane voluere glo. in dict. capit. aliud. quam Docto. inibi nec expressim reprobant, nec palam probant, licet sensim eam admiserint. Item Cald. in specie in cons. 7. titu. de iudic. Repertorium inquisitorum verb. poenitentiam pecuniaria. solennis autem poenitentia est illa cuius mentio fit in capite. 50. dist. quæ maxime differt à publica, & priuata: quæ admodum nos latius ostendimus lib. 2. Variarum Resolutionum capit. 10. num. 3. ex quibus, etiam si opinio Gratiani, & aliorum vera foret, obtineret utique tempore illo, quo solennis agitur poenitentia: ea vero finita nulla prorsus ratio est,

quæ prænotatam conclusionem probet. in illo, qui solennem egerit poenitentiam: cum nec is clericus sit, nec clericus esse possit: nec vllum habeat fori ecclesiastici priuilegium.

¶ Sed & Antoni. Burgenfis in capit. 2. col. vltim. de emptio. & vendit. obiter attingens huius quæstionis intellectum opinatur, Antoni. Butrii sententiam procedere in eo, cui est iniuncta publica, & perpetua poenitentia. per text. in dict. capit. aliud. Atque ita censet, esse intelligendos omnes authores, qui illius capituli auctoritate prædictâ tenuerunt opinionem.

¶ Rursus Barbat. in dict. capit. 2. num. 61. asseuerat, non probari Antoni. conclusionem in dict. capit. aliud. cum Leo Põrifex Maximus illic potius consilium, quam necessitatem, aut præceptum tradiderit: & tamen veram eam esse ostendere conatur ex eo, quod publice poenitentes sint personæ ecclesiasticæ. Quod nullibi probatur in iure, & ideo falsum esse constat.

¶ Sic & Innocenti. in capi. significantibus. de offic. delegat. aliter quæstionem intellexit dum scribit, poenitentes esse sub protectione ecclesiæ, sic vt sunt aliæ miserabiles personæ: vt tandem non possit ab eis declinari iudicium seculare, tam et si valeant, & possint iudicem ecclesiasticum adire quoties fuerint vi, potentia, vel iniuria oppressi: aut secularis neglexerit eis ministrare iustitiam. Qua de re nos tractauimus superius in capit. 6. huius operis. qua ratione plane deducitur Innocentium velle, atque asserere, poenitentes non esse necessario conueniendos, aut accusandos apud iudices ecclesiasticos, imo posse id fieri apud seculares, neque eos habere ius declinandi fori seculare. Idcirco auctoritatē Innocenti. sequuti expressim tenent, poenitentes indistincte posse apud iudicem secularem conueniri quoad criminalia, & civilia.

Ita videtur scilicet. Panor. præf.

Panor. nu. 9. & illic Areti. col. 2. in d. ca. 2. de foro comp. Maria. Soci. in ca. 1. co. tit. vers. decima declaratio. nu. 13. ex iu-
rioribus optime, ac diligenter Iacobus
Septimacensis Reginus in Pintiana curia
cōsiliarius in catholicis institutionibus
cap. 46. nu. 16. Huius opinionis ea mihi placet ratio, quod secundū regulā iuris laici subsint quo ad criminalia, & ciuilia iudiciis secularibus, & nullibi iure canonico, vel ciuili ab hac regula publice pœnitentes reperiuntur exempti, & immunes. Huic rationi accedit maximum & pene perniciosum Reipublicæ dispēdiū, quod dubio procul ex cōtraria opinione publicæ disciplinæ, & scelerū punitioni cōtingeret. Etenim cum à iudiciis ecclesiasticis ordinarijs, & episcopis laici possint admitti ad publicam pœnitentiā, facillime posset multis laicis ministrari, & exhiberi delinquēdi audacia nullā seueram, nec grauem timentibus punitionem.

¶ Non oberit huic posteriori sententiæ rex. in dict. ca. Aliud varie siquidem intelligitur, etiā ab authoribus prioris opinionis: atq; ideo nō erit adeo facile iudicare, quæ nā sit frequentiori suffragio recepta sententia: cū quidam eum locū de solenniter pœnitētibus, alij de publicā, & perpetuā agētibz pœnitentiam, alij de omnibus intellexerint: quin & quibusdā placuerit, illic nō probari cōclusionem quo sit, vt saltem hoc sit maximū argumentum, nō sat tutam esse opinionem istā, quæ ita incertā probationē habeat. Nihilominus ille text. intelligitur, vt potius cōsiliū det quā præceptū tradat: quasi cōsiliū sit ipsi pœnitenti cōmodum, iudicē ecclesiasticum adire, nō secularem. quod Barb. notat in dict. nu. 6. cuius interpretatio minime pœcedit vel ex eo, quod nullo pacto cōsiliū cōueniat, vbi necessitas iuris adest. Nā si pœnitēs actor est omnino debet reum voca-

re apud ipsius rei iudicē: nec est in eius arbitrio hunc, vel illum iudicē eligere: quemadmodum fatētur omnes in dict. cap. Aliud. & probatur multis in locis vtriusq; iuris. Quod si ipse pœnitēs reus sit, iscertū iudicē habet quem declinare nō poterit, cum sit satis apud propriū iudicem cōueniri: & ideo si actor pœnitēs cōueniat apud illum iudicē, qui eius est proprius, nō est in eius arbitrio iudicium illud declinare. Quāobrem nō cōuenit prædicta interpretatio, si de cōsilio velimas tractare, vbi nulla electio alio qui iure datur ipsi pœnitēti, cui necessitas incūbit, vel ad agēdū, vel respōdēdū corā certo iudice. Igitur cū detur cōsiliū ad electionē, quæ pœnitēti nō incūbit, nec cōpetit: absurdum videtur respōsum Leonis Papæ ita interpretari, vt cōsiliū detur pœnitenti. Nisi cōstituere mus, pœnitentem habere duos iudices, quorum alterum agendo, vel defendēdo posset libere eligere. quod nō probatur iure, nec pbari potest. his adde quæ ipse notauit lib. 1. Variar. resolut. cap. 18. num. 6. quo in loco de electione pluriū iudicum tractauit.

¶ Secundo intelligitur Leonis Papæ Respōsum à quibusdā ita quidē, vt obrineat in illis religiosi, qui olim dicti fuere pœnitentes, publico ipsius instituti nomine: quorū mētio fit in ca. de his. & capit. sequēti. 33. q. 2. & in cōcilio Agathēsi cap. 11. & in cōcilio Toletano. 4. can. 53. Hi etenim cum religiosi sint, & vere religionem fuerint professi, mirum nō est, quod sint exempti à iurisdictione seculari, & ecclesiasticæ tantum subsint, quod probat Iacob. Septimacensis in dicto cap. 46. num. 18. quemadmodum & in simili de eremitis pœnitētibz pœnitentiā tradit Areti. in dict. c. 2. de foro cōpe. nu. 12. scribens cōmuniter receptū esse, hos iurisdictioni tantum ecclesiasticæ, nō seculari subijci. quod gl. notauit in c.

V s qui

Practicarum Quæstionum

qui vere. 16. quæstio. prima. & in l. 2. ff. de in ius vocando. quanuis Abb. in dict. cap. 2. num. 10. Card. in Clem. per literas. de præb. & Aufrerius in Clem. 1. de offi. ord. reg. 2. Fallentia. 33. num. 37. teneant contrarium. & id seruatum fuisse in praxi asseueret Aufrer. eorum etenim opinio procedit in simplicibus eremitis, non in his, qui sunt eremitæ poenitentium religionē professi etiam si glo. prædictæ, & glos. in cap. nulla. 93. distin. priorem opinionē abiq; vlla distinctione probauerint. & Innocent. in cap. cum ad monasteriū. de statu regul. sic nuper nēpe anno domini. M. CCCCXC. exordium habuit apud Lutetiam Parisiorū ordo poenitentium foeminarum auctore Ioanne textore minorita: vt scribit Robertus Arboricensis in tract. de tuendo ecclibatu. Tomo secundo. qui etiam commemorat, hoc institutum ætate beati Ludouici sedē tenuisse. prope muros Parisienses in cœnobio diui Antonij Cāpens: & tamen labētibus annis illis successisse cōuentum virginum, qui hodie extat sub Cisterciensum regula. Sed an hæ poenitentes foeminae pertineant ad iurisdictionem ecclesiasticam, cōstabit ex earum regula, & religionis professione. Ipse verò nō possum mihi aliquo pacto persuadere, restringendum fore Diui Leonis responsum ad religiosos illos qui re, & nomine poenitentes ex peculiari religionis, & ordinis instituto dicebatur. Nec enim d̄ his Leo Papa cogitauit, sed de poenitentibus laicis, quibus liberum erat res seculi tractare, loquit̄ euidenter nō de religiosi ordinem certum, seu institutum aliquod religionis profitentibus. Vnde secundus hic intellectus non satis conuenit præcitatæ Pontificis sanctissimi responsioni.

¶ Terriò Panor. in dict. cap. 2. num. 9. aliter existimat intelligendum esse text. in dicto. c. aliud asseuerans, poenitentem pos-

se conueniri apud iudicem secularem: licet ipse possit agere contra quencunq; coram iudice ecclesiastico. Quæ quidē interpretatio ex eo displicet Barbatio ibidem, quod opinetur, non posse hæc duo simul constare, poenitentem actorem posse agere apud iudicem ecclesiasticum & eundem reum posse cōueniri apud secularem. atq; idem mihi videtur si constituamus, poenitentē esse & cense ri personam ecclesiasticam. cum si hoc iure, quia persona ecclesiastica est, potest agere apud ecclesiasticū, poterit fortiori ratione apud eundē cōueniri, & declinare forum iudicis secularis, quamuis Panor. hūc sensum habere possit, & vere habet, quod poenitens & miserabilis persona possit agere apud iudicem ecclesiasticum, licet teneatur conuentus respondere coram seculari. Etenim in pauperibus & miserabilibus personis possunt hæc duo procedere, & obtinere: vt colligitur ex Innocent. quem citat Panor. in dict. cap. significatibus: & nos obiter diximus superius in ca. 7. & tamen nō omnino conuenit Panor. intellectus. quia poenitens nō est persona ecclesiastica, nec vt miserabilis poterit regulariter coram ecclesiastico iudice agere: quemadmodū paulò ante probauimus. vnde falsa est omnino, nec probatur à doctorebus opinio. glo. in dict. ca. aliud. in. 2. intellectu, dum illud responsum intelligit quoties poenitens reus est. Nā omnes ferre, quorū superius meminimus, paucis exceptis, dū diligenter examināt verū sensum. c. Aliud. plane illud intelligūt in poenitente actore: nō in reo. vt ex modo traditis, & statim explicandis cōstabit.

¶ Quarrò: frequētiori doctorū suffragio responso Leonis Papæ in actore intelligitur: vt tandē, poenitēs, si causam habeat, quā forsan negligere nō debeat, possit reū vocare ad ecclesiasticū iudiciū: eaq; vocatio sit necessaria, quoties reus ipse clericus

clericus est. at ubi reus sit laicus, cōsiliū potius, quā necessitas inducatur: & id cōsentiente reo: nō alias: cū nō habeat maius priuilegiū pœnitens, quā clericus sacerdos, qui laicum reum debet necessario conuenire apud iudicē laicum cap. cum sit generale. de foro compet. cap. experientie. 11. q. 1. Nec quidquā vrget pœnitentie fauor, vt reus inuitus ad alienum trahatur forum, fiatque eidem, ac iudici seculari iniuria: cum potius abstinere debuisset pœnitens, dū pœnitentiā agit, ab actione proponēda, quā dānum & iniuriā irroget alteri eum inuitū trahēdo ad eum, qui eius iudex nō est. Atq; ita hūc intellectū tenuēre glo. in. d. ca. aliud & inibi Domi. Præpos. & Card. à Turre Cremata post alios, quorum sententia mihi probare videtur tacite Aretin. in dict. ca. 2. col. 2. & expressim Septimacensis in dict. cap. 46. nu. 19. qui citat & ad hoc ipsam alterū eiusdem diui Leonis locum ex epistola. 94. ad episcopos, & presbyteros intra Thraciam constitutos. in cuius epistola calce sic ait. Sane si clericus laicum pulset, prius se audiri ab episcopis poscat: tum si petitioni suæ laici viderit obuiare, ex permisso episcopi sui in seculi moderatores disceptatione consiliat. Hæc sane sunt, quæ à multis adnotari solent circa veram interpretationē epistolę diui Leonis Pape, cuius pars à Gratiano adducitur in. dicto. cap. Aliud.

¶ Forſan eius capituli intellectus apertius conſtabit, ſi litera, vt extat apud Leonē Papam, hoc in loco ſubijciantur, ex epistola. 90. ad Ruſticum Narbonēſem episcopum cap. 8. egerat enim ſanctiſſimus ille Pontifex de his, qui pœnitentiā agere diſſerunt, ſegnitiem illam à dæmonis perſuaſione ſenſim hominū mentibus illapſam, impenſiſſime reprobans: tandem ſubdit. Aliud quidem eſt, debita iuſta repoſcere, aliud propria perfectio-

nis amore cōtemnere. Sed illicitorum veniam poſtulantem, oportet multis, etiam à licitis abſtinere. dicente Apoſtolo omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. vnde ſiquis pœnitens habeat cauſam, quā negligere forte non debeat, melius expetit eccleſiaſticū, quā forenſe iudiciū. Hactenus Leo Papa.

¶ Ex cuius contextu apparet manifeſte, ſi Apoſtoli verba, quibus vritur, conſiderentur, & deinde diſtinctio iuſta repoſcentis à cōtemnēte propria perfectio nis amore, diui Leonis epistolā neceſſario intelligendam fore in actore non in reo: Huc etenim pertinet totus reſponſionis contextus: nec pot eſt commodè aliud deduci ex ipſo poſſimiſſimo pontificis ſenſu: cum actori detur, nō reo, agēdi libertas, electio, & arbitrium: de quibus illic manifeſtiſſime agitur.

¶ Sic & illud conſtat, in eodem capite arbitrio, & electioni pœnitentis committi actionem ipſam corā iudice ſeculari, vel eccleſiaſtico ſecundum communem ita-
tamen, vt quamuis non peccet, nec crimen committat agendo apud iudicem ſecularem, melius tamē faciat, ſi corā iudice eccleſiaſtico negociū proſequatur.

¶ Hinc ſequitur: non probari auctoritate Leonis Pape, etiam ſi ſequamur communem eius interpretationē, pœnitentem publice, ac perpetuo ita eſſe ſubditū eccleſiaſticę iuriſdictioni, quod non poſſit apud ſeculārē iudicē cōueniri. Nō enim loquitur Leo pōtifex in reo ſed actore. Nec illi datur libertas declinādi iudiciū ſeculare in præiudiciū eius, qui pro iure proprio exigēdo pœnitentē vocauerit ad eum iudicē, à quo nulla lege vel canone expreſſim immunis, & liber cēſetur. Atq; hæc quidē dicta ſint iuxta eū ſenſum, quē Archid. glo. Domi. Præpoſ. & Cardinalis à Turre Cremata, & plerique alij tradidēre ad Leonis pontificis maximū

Practicarum Quæstionum

maximi responsum. ¶ Ipse verò minime prætermittā & aliter Leonis epistolā accipere, ac interpretari, sic quidem, vt constituamus pœnitentē ex eo velle pœnitentiam differre, quod agere decreuerit pro rebus proprijs apud iudicem exigēdis forensi strepitu, & actione. Nam quilibet potest iustissimē reposcere quæ sibi iure debentur: tametsi perfectionis sit, hæc temporalia remittere, & contemnerē. Potissimē tam en pœnitentibus conuenit, hac vtī perfectione, & id expedit, quoties differri per strepitum iudiciālē pœnitentiam cōtingit, quibus sane perpenſis, etiam si pœnitenti liceat actione forensi vtī pro causa, quam forsan negligere non debeat, melius tam en erit ex consilio Leonis Papæ iudicium ecclesiasticum pœnitentiæ, quā forense id est rerum exactionē, expetere. Etenim nō arbitror Pontificem sanctissimū in præcitata epistola constituisse discrimen inter iudicium seculare, & ecclesiasticum, sed inter iudicium pœnitentiæ, & forense. Cum huic distinctioni conueniant omnia, quæ ab eodem pontifice traduntur. Nec potest dubitari, forēse iudicium rectē dici, iudicium fori exterioris, etiam si ecclesiasticum sit. capi. forus. de verb. signifi. est igitur diui Leonis responsio sic accipienda, vt ecclesiasticum iudiciū exponamus id est iudicium pœnitentiæ: forense autem, id est iudicium exterius pro rebus petendis. Deniq; melius erit & consultius pœnitentibus exactionē forensem, etiam iustam differre, quam eius causa pœnitentiam ad tempus remittere.

¶ Gratianus autem in dict. cap. aliud. vers. non ait minime tractat de pœnitentibus sed ex multis autoritatibus per eū adductis colligit, in ciuilibus, & criminalibus apud iudicem ecclesiasticum clericum esse conueniendum: nō apud secularem: nec de pœnitentibus verbum ali-

quod illic expressum, aut subintellectū extat.

¶ Illud verò in hac quæstione disputari solet an Hæretici ecclesiæ reconciliati, qui habitum gestant publice pœnitentium sint sub iurisdictione inquisitorum, vt & pro alijs criminibus, quæ ab hæresi distincta censentur, ab ipsis tantum inquisitoribus puniri debeant, non ab alijs iudicibus ecclesiasticis, vel secularibus? & planē, si quæstio ista est examināda, & diffinienda ex autoritate Leonis Papæ, satis constat, quid sit hac de re omnino respōdendum. Forſan poterit alijs autoritatibus, & rationibus persuaderi hos pœnitentes ab ipsis inquisitoribus puniendos fore, nō ab alijs iudicibus: q̄ & si mihi hætenus fuerint incognite, tam en pro arbitrio cuiusq; iuxta reipublicæ vtilitatem, & cōmodum expendendæ sunt: atq; ideo erit postulanda decisio, Regia autoritate stabilita, præmissa consultatione à summis curiæ Regiæ consiliarijs, quibus hoc negocium, & alia commissa sunt, quæ ad fidei catholice cultum, & tutelam pertinent. Quos minime verebor admonere, cogit enim Reipublicæ zelus, ne liberam perniciosi hominibus, & semel in Christianam religionem perfidis, præstent delinquēdi occasionem, audaciam, atq; immunitatem, & nihilominus illud constanter asseuerare non dubitabo, nihil ad huius quæstionis decisionem pertinere. text. in cap. vt commissi. §. nec non faciendi. de hæret. in. 6. cuius hic est literæ cōtextus. Nec non faciendi à quibuslibet assignari vobis libros, seu quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factæ, ac processus per quoscunq; autoritate sedis apostolicæ, vel legatorū eius habitī cōtra hæreticos cōtinentur: & illorū, qui vestris mādatis obediētes humiliter stāt ppter hæresim in carcere vel muro reclusi, pœnā vna cū platis quorū iurisdī-

ctoi

Etioni subsunt, mitigandi, vel mutandi, cum videritis expedire. Hactenus Bonifacius octauus, illa siquidem verba: quorum iurisdictioni subsunt, ad praelatos palam referuntur, & referenda sunt: ut tandem constet, illos praelatos simul cum inquisitoribus habere ius mitigandi, vel mutandi penam, quorum ipsi accusati, & hæretici iurisdictioni subsunt, non alios. Deinde quauis ea verba forent referenda in ipsos inquisitores, planè intelligi debet quo ad punitionem hæresis, & quo ad ea, quæ pertinent ad hæresis crimen: non quoad alia: quemadmodum omnes homines vnius prouinciæ sunt subditi inquisitoribus illius, & eorum iurisdictioni quo ad hæresis punitionem, non quo ad alia crimina. & præterea illic tractat summus Pontifex in specie de mitiganda, aut mutanda poena semel hæreticis post reconciliationem imposita. Nā licet alioqui poena à iudice per sententiam nominatim inflicta non possit per eum mutari, nisi in continenti. l. Paulus in prima. ff. de re iudica. quam latissime explicat Felin. in cap. qualiter. in. r. de accusat. poena etenim arbitrio iudicis mitigari potest. l. & si seuerior. C. ex quibus caus. infamia irrog. l. quid ergo. §. poena grauior. ff. de his, qui notan. infamia. modo id fiat antesententiam. glo. communiter recepta in dict. §. poena. tamen in crimine hæresis hoc est speciale ut etiam post sententiam possit iudex poenam mitigare, & mutare, si id viderit expedire. tex. elegans in dict. cap. commissi. quem passim doctores ibi ad hoc ipsum adnotarunt, & Gonsalus à Villadiego in tract. de hæret. q. 17. nec est ad hoc necessarium, quod hæc mitigandi poenam facultas in ipsa sententia fuerit à iudicibus inquisitoribus excepta, aut reseruata: ceteri siquidem iudices possunt regulariter in sententia sibi ipsis reseruare diminutionem poenæ, ipsiusve declara-

tionem: modo declaratio contraria non sit pænæ per sententiam diffinitæ: quem admodum tradidere Baldus in authen. interdicimus. in fin. C. de episcop. & cleri. & Felin. in dict. capit. qualiter in. l. de accusatio. num. 31.

Ex capite sequenti.

- 1 *Causa possessoria rei spiritualis, an sit temporalis, & an possit per iudicem secularē tractari.*
- 2 *Decimarum causa quandoque potest apud iudicem laicum expediri.*
- 3 *Regia, & suprema tribunaalia ius habent in his Regnis tollendi vim, & violentiam, quæ à iudicibus ecclesiasticis appellantis fieri solet.*
- 4 *Nunciorum Apostolicorum potestas à summis Regis consiliariis examinari potest.*
- 5 *Factori non possunt in his regnis ecclesiastica beneficia obtinere.*
- 6 *Obiter attingitur, an liceat quandoque non obedire literis Apostolicis, quæ falsis precibus in publicum dispendium impetrantur.*

De rebus & negotijs ecclesiasticis, quæ solent apud huius Castellani regni prætoria frequenter examinari. Caput. XXXV.

Lerunq; fit, ut p maxima reipublicæ utilitate, & quiete causæ quædam ecclesiasticæ ad Castellani regni suprema auditoria deferantur multis sane de causis, quæ solent in disputationem adduci, ne vlla ex parte distinctis iurisdictionibus, & tribunaliis læsio fiat. Primum etenim conuertitur de causa possessoria, quæ cōtin-

Practicarum Quæstionum

git circa beneficia, & sacerdotia obtinenda. Nam quidam existimant, causam possessoriam rei spiritualis, vel quasi spiritualis temporalem esse, ideoque posse iudicem secularem de ea cognoscere ad eius usque diffinitionem, quod probare multis conantur: præsertim ex glo. in cap. literas. de iuramen. calumnie. quæ asserit causam possessionis cuiuscunque rei spiritualis temporalem esse, & censer. notat Vincenti. in c. ult. de iudic. Bald. in c. 1. apud quem vel quos controversia debeat dici. gl. & Doct. in cap. cum dilectus. verb. iuramento. de electione. Card. in Clem. dispendiosam. de iudic. 3. opposi. 10. q. 1. est & ad hoc text. optimus in cap. ultim. de iudic. & cap. petimus. 11. q. 1. & in causa causam q. in. 2. qui filij sint legit. quibus autoritatibus constat, iudicem secularem, etiam inter clericos esse competentem ad cognoscendum de causa possessionis rei spiritualis, vel quasi spiritualis ut quidam opinantur qui ex hoc conatur defendere usum Gallie forensis, qui diu iam obtinuit, & Martini Papæ literis extat comprobatus, quod iudices seculares cognoscant, etiam inter clericos de possessorio cuiuslibet causæ spiritualis. Huius enim forensis usus meminere Guido Pap. q. 1. & q. 71. ac rursus q. 85. Guilielm. Benedict. in dict. cap. Rainuncius. de testam. verb. & uxorem. in. 2. decisio. num. 331. Nicolaus Boerius in decisio. 69. num. 23. Aufreri. in Clemen. 1. de offi. ordi. regula. 2. Fallentia. 14. Ioannes Dayma in procemio pragmat. sanctionis. §. postremo. folio. 112. Thomas Gramati. decisio. 78. optime Ioan. Gallus. q. 155. qui scribit iudicem secularem apud Gallos inhibere, & prohibere iudicium petitorium donec fuerit lis finita super possessorio. Huius item consuetudinis, & priuilegij meminit late Carolus Degraffalius libro. 2. Regalium Franciæ iure. §. & Ioan. de Selua in tract. de bene

ficio. 1. par. q. 7. colū. 4. sed an hic Gallie forensis usus iure procedat ex sequentibus conclusionibus manifestum fiet.

¶ Prima conclusio. Quoties causa possessoria rei spiritualis mixtam habet proprietatis rationem, non potest per iudicem secularem expediri, sed est omnino per ecclesiasticum examinanda. Hæc conclusio probatur ex eo, quod possessorium istud iudicium minimè dici possit temporale: cum habeat admixtam cognitionem iuris spiritualis. cap. tuam. de ordi. cognit. capi. causam q. in. 2. qui filij sint legit. atq; ita Panormit. in dict. cap. literas. de iuramen. calumnie. probat istam conclusionem: & illic Antoni. Barb. & alij. præsertim, & in specie ex Iunioribus Augustinus Beroius in rubric. de iudic. numer. 51.

¶ Ex quo patet, non posse laicum iudicem secundum rigorem iuris cognoscere de causa possessoria beneficii ecclesiastici: cum ad iustificandam possessionem in hoc casu sit necessaria quædam summaria probatio alicuius tituli apparentis, nec aliter possit possessio obtineri, etiã quo ad interdicta possessoria iuxta glo. celebrem in Clementin. vnica. de caus. poss. & propriet. cuius mentionem nos fecimus in cap. 23. huius operis. num. 4. quantumvis Augu. Beroius in d. rub. de iud. censeat, posse iudicem seculare cognoscere de causa possessoria recuperandæ, ac retinendæ in beneficiorum ecclesiasticorum controversijs, etiã si non possit de possessione adipiscendæ tractare. Nã ubi locus sit opinioni præcitatæ gl. itidē & locus erit huic primæ conclusioni. & in vniuersum latissime hoc probat Ioan. Dayma. in dicto. §. postremo. quam obrem opinor, iudicē seculare nec in interdicto adipiscendæ, nec retinendæ, nec recuperandæ posse cognoscere de causa possessoria beneficiorum ecclesiasticorum: maximè quia in hac specie non solet controversia contingere,

re,

nisi inter clericos: & ideo cum reus clericus sit, ad iudicem ecclesiasticum erit causa deferenda perpenſis iuris vtriuſq; principijs, & conſuſionibus admodum receptis: licet causa poſſeſſoria nihil haberet mixtum proprietatis, nec eſſet in ea quid ſpirituale, imò tota eſſet omnino temporalis. Quod eſt potiffimè aduertèdū. Nā & causa poſſeſſoria in beneficijs eccleſiaſticis ad forū eccleſiaſticū pertinet, & beneficijs dicitur. Cle. 1. de cauſ. poſſ. & propriet. Conducit ad idem textus in Clement. vnica. de ſequeſtra. poſſeſſ. & fruct.

¶ Secunda conſuſio. causa poſſeſſionis rei ſpirituales, vel quaſi ſpirituales per laicū iudicem examinari poteſt, & quandoq; debet, ſi nihil proprietatis mixtum habeat. Hoc conſtat authoritate gloſſ. in dict. cap. literas, quo in loco ita eam intellexit Panormitan, item hoc ipſum tenere videntur Vincen. Ioann. Andræ & Doct. in capitu. vltimo. de iudic. ubi eſt text. ad hanc conſuſionem ſingularis. & in dict. c. petimus. 1. q. 1. notat Guido Papæ in dict. q. 1. quibus accedit opinio Bar. quæ cōmunis eſt in l. Titia. ff. ſolut. matrimo. cui? & nos meminimus in epitome ad. 4. lib. decretaliū. 2. parte. c. 8. §. 12. num. 3. vnde quoties tractabitur de causa poſſeſſionis decimarum, iuris patronatus, iuris præſentandi, iuris eligendi, quia in hiſce caſibus non eſt ad poſſeſſoriū ius neceſſaria proprietatis examinatio, iudex ſecularis erit competēs, & coram eo poterit causa expediri: quia temporalis cenſetur.

¶ Verum, ſi diligenter examinauerimus rationes, & authoritates, quibus hæc ſecunda conſuſio probari ſolet, plane manifeſtum fiet, non eſſe ſatis certam, nec tutā: imò prorsus deſtitutā omni legum, & canonum, quibus ſtandum ſit, auxilio cenſeri. Eſt etenim regula iuris Pontificij, quæ dictat, cauſas eccleſiaſticas

tractandas, & examinandas fore apud iudices eccleſiaſticos, non apud ſeculares. cap. 1. de iudicijs. Eccleſiaſticas autem cauſas intelligo, non de rebus temporalibus eccleſiarum, ſed de rebus ſpirituales, & de hiſ, quæ quaſi ſpirituales cenſentur. & conſtat, cauſam poſſeſſoriam, etiam ſimplicem, & indiſtincte dici eccleſiaſticam: vt probari, ac deduci poterit ex text. in dict. Clementina vnica. de cauſ. poſſ. & propriet. & Clementina vnica. de ſequeſtrat. poſſ. & fruct. & ideo falſam eſſe cenſeo hanc ſecundam conſuſionem ex authoritate Anto. in dict. capitu. vlt. de iudic. & aliorum, quos ſequuti ſunt Ioannes Dayma. & Auguſtinus Beronius in præcitatis locis.

¶ Non oberit glo. in dict. cap. literas. quia ea communiter reprobat: vt aſſeuerat Auſt. in deciſiōe. 470. & præterea priuatā, nō publicā authoritatē habet. text. autē in dict. ca. vlti. de iudic. facillime ab hac controuerſia excluditur cū illic tractetur de officio, & dignitate ſeculari, & electione ad eandem conſtituenda: non de dignitate eccleſiaſtica: vt in ibi gloſſ. & doctor. communiter admonent. Sic & in dict. cap. cauſam quæ. qui filij ſunt legit. causa poſſeſſoria, quæ temporalis cenſetur, & recte, ad hæreditatem bonorum temporalium pertinet: non ad matrimonium, nec ad aliud, quod ſit ſpirituale, ſicuti probat eleganter Robertus de Freta Rotæ auditor in conſil. Aegidij à Bellamera. 40. col. 17. deinde in dict. ca. petimus. 11. quæſtione. 1. ſeculare iudicium potius in auxilium eccleſiaſtici requiritur, & poſtulat, quàm ad principalem cauſæ eccleſiaſticæ cognitionē, & examē. Nec quidquam vrget Bar. opinio in dict. l. Titia. nā & ea non eſt omnino certa: vt in dicto. §. duodecimo obiter attigimus: nec eſt admittenda in diſtincte, ſed in ipſamet ſtriſta ſpecie, de qua

de qua ibidem agitur, & omnino simili. Ex quibus opinor vsum forensem Gallicæ admodum refragari iuris pontificij receptis conclusionibus: tamen si quandoq; reipublice conveniat, illum etiam apud nos admitti. Idcirco sequentia non temere adnotabimus.

¶ Primum etenim illud existimo constitutissimum esse, quod non possit iudex secularis quicunque sit, quoties agitur res inter clericos, aut reus tantum clericus est de causa possessoria tractare, etiam si fateremur, eam esse temporalem: cum clericus sit apud ecclesiasticum iudicem conveniendus ex utriusque iuris regulis: maxime probatur in cap. qualiter. de iudic. Authen. statumimus. C. de epis. & cleri. o. placuit. cap. Inolita. i. r. q. i. imò nec valet consuetudo in contrarium: ut constat Rota in antiq. 840. cuius meminit Martinus Azpilcuera in cap. cum contingat de rescriptis. primo remedio. pag. 154. quo in loco hanc primam conclusionem, quam nos proponimus, palam asserit. & tamen decisio Rotæ non satis in hac specie loquitur, sed in alia, quam nos superius examinauimus cap. 3. r. num. 5.

¶ Secundò erit illud observandum, quòd clerici poterunt apud iudicem secularē petere, laicum solutionem decimarum recusantem compelli ad eas soluendas: cum tantum agitur, an decimæ sint solutæ, vel an teneatur ille soluere, vel alius non autem de iure decimarum, nec de exemptione, aut privilegio ab earum solutione liberanti. Ecclesia si quidē dnos ad hoc iudices habere poterit: nempe secularem, & ecclesiasticum: ut probare vult Frederic. in consi. 245. tamen si referat, quosdam voluisse, quod ubi tractatur tantum de quæstione facti super decimis non de quæstione iuris, causa contra laicum solum pertineat ad iudicem secularem. Quod ipse non admitterem, quia video, posse laicos ad solutionem

decimarum censuris, & alijs modis per ecclesiasticum iudicem compelli: ut constat ex tota rubrica, & titulo de decimis, etiam si quæstio facti tantum sit examinanda: cap. peruenit. cap. nuncios. cap. cum homines. cap. de terris. de deci. Clement. 2. de iudic. atq; ita Regia lex hoc ipsum probat. l. 340. & 8. tit. 1. lib. 3. ordi. & est, nisi fallor, communis opinio.

¶ Tertio, quoties decimæ à Romano Pontifice beneficiario, feudario, iure transferatæ fuerint in principem laicum: potest ille iudex secularis, utcumq; causa tractetur, de decimis cognoscere: imò ad eum pertinet huius causæ cognitio privative. Quod in Regno Franciæ servari tradit Carol. Molinæ in consuetudi. Parisiens. tit. 1. rubr. & §. 46. q. 4. Ioannes Rupellanus lib. 1. forensi. Institut. cap. 25. sic semel ex literis Regijs vidi decimarum causam tractari inter ecclesiasticos apud hoc Granatense Prætorium, ex eo, quod Reges Catholici Fernandus, & Elysa-beth decimas huius Regni Granatensis obtinuerint à Pontifice Maximo, cum onere dotandi ecclesias.

¶ Quartò erit & ad hæc observandum, causam decimarum quandoq; in his regnis tractari apud Regios auditores: nempe cum laici contendunt, decimas ab eis exigere, quæ legitima temporis præscriptio ne minime debentur, & sunt remissæ, deniq; conqueruntur contra morem & consuetudinem decimas ab eis exigere: nam & si condemnentur à iudice ecclesiastico, nihilominus ex querela causa retinetur apud Regia prætoria. Siquidem & literæ Regiæ passim dantur à supremo senatu ad id, ut laici non cogantur decimas illas soluere, quæ solui legitima temporis præscriptione non consueverunt: quæ admodum ipse adnotavi lib. 1. variar. resolut. cap. 17. num. 8. vers. nono. & idem fieri apud Gallos testatur Carol. Degraff alius lib. 2. Regali. Franciæ iure. 7. col. 5.

Quintò

Quinto, non video congruam rationē, qua defendi iure valeat, laicum decimarum conductorem posse cōueniri absq; vlla fori p̄scriptione apud iudicem ecclesiasticum. in hac etenim specie non agitur de iure decimarū, nec de decimis soluendis ab his, qui tenētur eas soluere: sed de soluendo precio, quo conductę fuere decimę alicuius Parochię, & iam à Colonis, & à quibuscunque p̄rdiorum dominis solutę. Et ideo recte poterunt hi conductores apud iudicem secularem conueniri: imo iure ordinario debet ab eo causa tractari; poteritq; iudicium ecclesiasticum declinari. Quamuis iure regio expeditum sit, conductores istos posse apud ecclesiasticum iudicem conueniri, quoties in conductionis contractibus se conductores submiserint iurisdictioni ecclesiasticę, censuris, & alijs canonicis legibus, aut iuramentum p̄stiterint. Vt est tex. in l. 6. tit. 1. lib. 3. ord. idem sensit. l. 3. eiusdem tituli.

Sexto non negamus, posse iustissime iudices Regios, qui p̄torijs assident, & inibi iura partiū Regio & supremo nomine tutantur, extraordinarie tractare causam possessoria, in qua de possessione beneficij disputetur, ad effectum, vt quæta Res publica sit, nec fiat alicui iniuria, & violentia, aut indebite possessione, quā obtinet, expolietur. Hoc enim etiam in Neapolitano Regno sæpe fieri testatur Matthæus Afflict. decisione. 24. scribens in hoc iudicio poti⁹ agi de defensione extraiudiciali, quam de iudiciali ordinaria cognitione. Quia tantū id agitur, quod quis restituatur ad possessionē, qua iniq; & per violentiam fuerat expoliatus à iudice ecclesiastico.

Ceterum in hac Regia, & Castellana Republica illud obseruatissimū est, & diu obtinuit à tempore, quod memoriā hominum excedit, posse ab his, qui à iudicibus ecclesiasticis vi, & censuris opprimū

tur, Regios auditores, & consiliarios, qui apud Regia suprema p̄toria iura litigantibus reddunt, omnino adiri, vt vim auferant, & compellant iudices ecclesiasticos ab ea inferēda cessare. Extat inter huius Regni leges lex Regia. 3. tit. 1. lib. 2. ordinat. Expedietiorq; constat instructio, quā Regium decretum exhibuit anno Domini. M. D. xlvij. qua & modo vtimur, & olim item vsi fuere Regij consiliarij. Nam vbi lis agitur apud iudicem ecclesiasticum etiā inter ecclesiasticos: qui per sententiam condemnatus appellauit: iudexq; non vult deferre appellationi, & ideo pro executione multis afficitur censuris, & grauaminibus, conqueritur simplici querela coram regijs auditoribus ex eo, quod non deferatur appellatio, quam ad sedem Apostolicā proposuit: tunc sane statim ex sola simplici querela dantur litere regię, quibus p̄cipitur tabellioni sub certa pœna, q̄ intra breue tempus mittat ad curiam acta causę, & processum, & rogatur iudex ecclesiasticus, vt absoluat excommunicatum ad aliquot dies, qui sufficiant missioni, & examinationi processus: quod si contumax iudex sit dantur secundę litere, ac tandem tertię, & id agere cogitur pœnis quibusdam, quarum inferius mentionem agemus. Viso autem processu, & visis actis causę, tantum illud agitur, an iuste ille iudex d̄ferre noluerit appellationi. Et deniq; si cōpertum sit, appellationem esse friuolam, causa ad eundem remittitur: sin autem iusta visa fuerit appellatio, tollitur illa vis, & iniuria, quę aduersus sacros canones, & auctoritatem sedis Apostolicę fit appellanti ad eandem: & p̄cipitur illi iudici, quod appellationi deferat, & absoluat excommunicatum, omniaq; acta post appellationem retractet, ac reducat in eum statum, in quo erāt tempore appellationis, & sententię.

Practicarum Quæstionum

¶ At si laicus per iudicem ecclesiasticū grauetur, nec ipse iudex sit illius causæ cōpetēs; quia reus laicus est, & causa profana. tunc etiam si grauatus appellet, dantur literæ regiæ ad hoc vt iudex ecclesiasticus nō cognoscat de ea causa, & remittat eā ad iudicē secularē, vel mittat processum ad curiā, quo viso, si causa pertinet ad seculares iudices non agitur de deferenda appellatione, sed inhibetur ecclesiasticus iudex cognitione illius litis, & remittitur causa ad secularem iudicē: quemadmodum latius apparet ex regia instructione, quæ typis extat tradita inter Gratianensis curiæ ordinationes. folio. 160.

¶ Nec regij consiliarij cognoscunt de iustitia appellationis ad summū Pontificem deferendæ, ad hoc, vt ab ipsis sentētia confirmetur, vel reuocetur: sed tantū ad hoc vt tollatur vis illa, quæ à iudice ecclesiastico iniustissime fit appellanti, dum eū censuris iudex opprimit pro executione sententiæ, quæ nondum transierit in rem iudicatam pendēte appellatione ad summū Pontificem proposita: cui tenebatur iudex omnino deferre iuxta canonicarum sanctionum decreta.

¶ Hic autem forensis vsus, & praxis, quæ regij consiliarij vtuntur, multis rationibus iustificari potest, & primo propter maximam eius vtilitatem: quæ reipublicæ accedit: cum alioqui nisi remedium hoc, & auxilium aduersus iudices ecclesiasticos adhiberetur, grauissime opprimerentur innocētes à iudicibus ecclesiasticis, qui pcul à Romana curia passim iurisdictione, & potestate ecclesiastica abuterētur.

¶ Secundo probatur autoritate text. in ca. filijs vel nepotibus. 16. q. 7. vbi cōstat, episcopis, & Archiepiscopis negligentibus punitionem eorum rectorum, qui bonis ecclesiasticis abutūtur, posse regē adiri, vt illi malo medeatur, & licet Panor. in c. qualiter, & quando de iudic. aliter illi capitis verba interpretari velit, & dicat,

illum text. corrigi per iura noua. profectō nulla extat iuris noui correctio ad hunc effectum, vt princeps secularis oppressos violentia iudicum ecclesiasticorum inferiorum liberet interim donec à summo Pontifice præstetur iure debitū auxilium.

¶ Tertio ad idem conducit plurimū text. in cap. principes. 23. q. 5. quo in loco testimonium Isidori à Gratiano adducitur in hoc, vt sciamus, principes seculi intra ecclesiam eam potestatem habere, vt superiorum ceruices comprimāt, & quod fieri non potest per iudices ecclesiasticos, ab ipsis iuxta disciplinam reipublicæ vtilem executioni mandetur. Ergo vbi præsto non est, qui liberet oppressos à iudicibus ecclesiasticis, potestate quidem ecclesiæ, ipse princeps secularis poterit auxilium miseris ministrare.

¶ Quarto his accedit Hieronymus in cōmentarijs ad. c. 22. Hieremię. c. Regū. 23. q. 5. Regū inquit, officium est proprium facere iudiciū, atq; iustitiā, & liberare de manu calumniantium vi oppressos. Idē cōstat autoritate Ioannis Papæ Octauī, q̄ ab ipso Gratiano traditur in cap. administratores. 23. q. 5.

¶ Quinto iustitia huius praxis ex eo deduci videtur, quod cū omnes fere Christiani orbis principes seculares hac vtantur, & tot annis fuerint vsi potestate cōsilio prudentissimorū virorū, qui iustitiæ zelo & Christiana pietate id ipsis psuasent, credēdū omnino est, hoc in maximā fieri reipublicæ vtilitatem, commodū, & ad rectum vtriusq; spiritualis, & tēporalis iurisdictionis vsum, & cōpendiū. Quod si quis contendat à principibus secularibus hanc tollere potestatem, statim, non quidem sero comperiet experimento manifestissimo, quantum calamitatis reipublicæ inuexerit. Hic verò forēsis vsus non tantū in his Castellanis regnis Hispaniarū ditionibus, & principatibus, sed

sed & apud Gallos, aliosq; Christianæ Reipublicæ seculares principes est equidem receptissimus: ut commemorat omnium, quos ego legerim diligentissime Martinus Azpilcuera in cap. cum cōtingat. de rescript. remedio primo. pagina. 146. Carolus Degraffalius lib. 2. Regalium Franciæ iure. 7. Stephanus Aufrelius in Cle. 1. de officio ord. regula. 2. Fal-lentia. 30.

¶ Aduersus verò clericos, & ecclesiasticos iudices illa est frequentissima pœnæ cōminatio quæ fit ad amissionem rerū tēporalium, quas obtinent in his regnis, & deinde quod censēbūtur extranei ab eis-dem. Cuius comminationis mētio fit in l. 5. tit. 1. lib. 3. ordinat. eiusq; meminere Guiliel. Bene. in. c. Rainuntius de testa. verbo. & uxorem nomine Adelasiam. 2. decisione. num. 460. & Carolus Degraffalius lib. 2. Regalium Franciæ iure. 7. cōhpenult.

¶ Sed & ex multis alijs causis in his Hispaniarū Regnis itur ad supremos regis consiliarios, & ad eiusdem regis auditoria pro ecclesiasticorum negotiorum expeditione, quæ maximam affert reipublicæ utilitatem, si quæ diu obtinuerunt, & quæ nuper ab inuictissimo Carolo, eiusq; Catholicis, simul & prudentissimis cōsiliarijs his de rebus decreta fuere, ad vnguem seruata fuerint. Habent enim regia prætorialia formam, & modum à rege præscriptum, quo uti debēt in his cōnegocijs examinandis, & expediendis. Nos verò hac de re vltius agere prætermittimus, quod compertum sit, hoc onus, & munus alios suscepisse, qui præ sua egregia eruditione, praxi, & multatellectione præstantius potuerūt pro rei dignitate tractatum istum absolūere: & tamē obiter lectore admonēbimus duo, veltia in hac materia interim adnotari posse.

¶ Primum, quod paulo ante itidē dicebāmus

maximū extat, huius praxis fundamētū ad eius iustitiam comprobādam ex eo, quo idem fiat apud Gallos, & plerasque Christiani nominis gentes. Nā sicuti apud Hispanos potestas legatorū, seu Nūciorum Apostolicæ sedis examinatur, ut admoneri possint à summo Regis prætorio, quibus uti conueniat dispensationibus & cōmissionibus, ne quid fiat in reipublica dispēdiū cū plerūq; nūcij Apostolici exteri sint, nec satis nouerint, quæ sunt omnino p̄cauēda, nec falsis precibus, & suggestionibus decipantur: ita & idē fieri solet apud Gallos: teste Carolo Molinēo in reg. cācell. de infirmis resignantibus. nu. 139. ita enim inquit de Regno Fraciæ. In quo nec legatus quidem Papæ, siue lateralis, siue missus, quidquā auctoritate papali exequi potest in regno, nisi prius permissionē expressam à rege obtinuerit homologatā à supremo tribunali regio, in quo Legatus vult aliquid exequi: nec in terris regni, quæ nuper adhuc erant in possessione Regis Franciæ, sine consensu comitis Flandriæ, ut vidi per programma Caroli Quinti Imperatoris, qui ibi idem ius conseruat: cuius programmatiss exemplar habeo, sub data. xij. die Maij. anno M.D. xxxj. Hactenus Molinæus ex quo apparet, non tantū in Hispania, sed & in Flandria, & apud Gallos hoc ipsum frequentissime fieri.

¶ Sic etiam in his regnis multis in casibus, & negocijs literæ Apostolicæ ante executionem earū ad regia mittuntur auditoria, & tribunalia: idq; fit ex regio decreto, ut illic examinentur, ne quid fiat, & obtineatur falsis precibus, & importunis suggestionibus à summo Pōtifice aduersus regni regumq; Hispaniarū priuilegia, & Apostolicas cōcessionēs: deniq; ne literæ summi ecclesiæ præfulis contra publicam spiritualis, & ecclesiasticæ, & tēporalis huius prouinciæ utilitatē præter ipsius cōcedentis voluntatem, & consen-

X 2 sum

Practicarum Quaestionum

sum exequutioni mandetur. Etenim & alij Christiani orbis principes eodē iure vtuntur & haftenus vñ fuere: quēadmodum manifestū sit ex testimonio Ioānis Driedonij, viri & morib⁹, & sacrae Theologiae professione insignis. Is inquam in libro primo de libertate Christiana. pagina. 183. distinguens, aliud esse, potestatem secularē absolute mādare aut constituere, ne quisquā pareat literis Apostolicis iustitiam, aut gratiā concernētibus, aliud vero esse, potestatem secularē mādare, aut constituere, vt sine suo beneplacito, & examine nemo pareat huiusmodi literis, nec exequutioni mandet easdem: primū quidē improbat: secundū vero admittit his sanē verbis. Secundū autē videtur posse fieri absq; contēptu potestatis ecclesiasticae, & absq; iniuria, & edio, aut grauamine, seu pro iudicio ecclesiasticae libertatis, & sancte sedis Apostolicae vel literarum eiusdem. Potest enim contingere, quod princeps quispiā, aut ex priuilegio, seu commissione Papae hoc faciat: sicuti Carolus Imperator habuit ex priuilegio Synodi, ne sine suo cōsensu consecraretur, vel institueretur episcopus, aut ex causa rationabili secundum congruam loci, & tēporis ad sic statuendum atq; mandandū moueatur propter abusus tollendos, ne praeficiātur extranei, aut inidonei, qui vel per nimiam importunitatem, falsasq; suggestiones literas Apostolicas impetrarunt, vel imptatis abuti volunt ad oppressiones pauperem, qui alioqui sub praetextu literarum Apostolicarum longis litibus, grauib⁹q; sumptibus vexari possent: non q̃ potestas secularis velit sibi aut iudiciū ecclesiasticarū rerū vsurpare, aut viros idoneos autoritate Apostolica institutos impedire aut super illorū idoneitate iudicium sumere, sed quod velit ad aedificationē reipublicae statum ecclesiasticū promouere. Hæc Driedonius.

¶ Secundo adnotandū est, ius hoc, quod Castellanus hic principat⁹, & regia obtinet respublica, ne dētur ecclesiastica beneficia exteris, nō tantū procedere à concessione Romanorū Pontificū, praescriptione, & vsu immemoriali: vt cōstat. l. 18. & sequentibus. li. 1. ord. tit. 3. & multis alijs pragmaticis à Carolo Quinto, Hispaniarum Rege primo editis: sed & à maxima & euidenti regiminis spiritualis, & ecclesiastici vtilitate, ita quidē, vt ex cōtrario vsu, & praxi plures contingāt ecclesiarū ministerio calamitates, quarū si certā habuerit summus Christi vicarius cognitionem, dubio procul præ illius supreme dignitatis, q̃ summus totius ecclesiae pastor, & rector obtinet, integritate, iustitia, & diuini cultus zelo, tātis, & tot malis medelā adhibebit: cuius equidē rei iudiciū nec nostrū est, nec praesentis tractat⁹ iam coronidē exigētis examini pro eius dignitate cōmitti debet. Sed & iuri, quo vtimur, suffragatur tex. in. c. bonae. in. 2. col. vlti. de postul. prelator. itē tex. in. c. vlt. de cleri. peregrinis. tex. in. c. Aphros 98. dist. c. nullus inuitus. 61. dist. c. Neminem. 70. dist. ex iure ciuili. tex. in. l. in ecclesijs. C. de epis. & cler. l. vna. C. non licere habitat. Metroco. li. 11. l. 2. C. de anonis ciuili. eo. lib. cum multis alijs, quæ traduntur per Guili. Bened. in. c. Rainūcius. ver. & vxorē decisione. 2. nu. 1044. detesta. glo. Chosmæ in proœmio prag. sanctionis. §. nā ecclesiarū verb. exterorum. Ioannē Daima in proœmio eiusdē prag. sanctio. incipienti Frāciscus verb. vendicabant. folio. 60. Seluam de beneficio. 3. part. q. 26. Petrū Rebuffum in tracta. de beneficijs tit. de rescriptis mixtis. pagina. 576. Ludoui. Gome. in reg. Cancellariae de idoneitate. q. 1. Rursus Seluā de beneficio. 2. parte. q. vlt. Carolum De grassalium lib. 2. Regalium Francie iure octauo. Quibus accedere poterit glo. celebris in cap. si proponente. de rescript. cuius

cuius præter alios meminere Corset. in
singu. verb. subreptio. & Felin. in. c. frat.
tuis. de symonia. item & optimaglin. c.
si pater. de testa. in. 6. verb. pauperes. cuius
nos meminimus in. c. cum tibi. de testa.
nu. 14. glo. etiam in. c. hortamur. 71.
dist. cuius rationem expedit Rochus in
tract. de iure patro. verbo. honorificū. q.
18. & Laberti. de iure patro. 2. lib. parte.
1. q. 7. art. 24. ex quibus omnibus poterit
lector multa longius deducere ad iustifi-
cationem, & defensionē huius iuris &
privilegij, quo aduersus exteros in eccle-
siasticis beneficijs passim utimur.

¶ Vnde sanctissimū esset, & reipublicæ con-
sultissimū, quod summus ecclesiæ Pōti-
fex, aut OEcumenica Synodus sanciret
ut omnia cuiuscunq; Diæcesis beneficia
saltem curā animarum habentia, patri-
monialia efficerentur, ad quæ non reci-
perentur, nisi ciues, vel qui inde sunt o-
riundi. Quod in cōcilio Tridentino sum-
mo omnium consensu cōsultatum fuisse,
testis est Dominicus Soto li. 3. de iust.
& iure. q. 6. art. 2. pagina. 258.

¶ Ne verò quis existimet, quidquam apud
regia Hispaniarum prætoria in hisce re-
bus, & negocijs ecclesiasticis fieri, quod
vel minimum deroger summæ potestatis
potestati: absit enim hoc a Catholicis Hi-
spaniarum principibus, qui sacrosanctæ
Romanæ ecclesiæ, eiusq; summi, & toti
Christiani orbis Pōtificis decreta, & mā-
data maximo conatu exequuntur, & ve-
nerantur: is obsecro candido animo ex-
pendat, literarum Apostolicarum exe-
quutionem quandoq; differri ac suspen-
di regij prætorij decreto, & autoritate,
ut Maximus Christi vicarius interim cer-
tior fiat, quot, & quantis afficiatur incō-
modis, & grauaminibus respublica ista
propter multa, quæ ab ipso falsis preci-
bus, & suggestionibus impetrantur, quæ
minime sanctissimus Pontifex foret con-
cessurus, si per synceram, iustamque nar-

rationem certo sciret, quid spirituali, ec-
clesiastico, & temporali huius regni, &
principatus recto regimini sit conduci-
bilis: Quod non aliter percipi valet,
quàm per delationem omnibus nume-
ris absolutam, quæ a viris prudentissi-
mis, atq; in huius reipublicæ administra-
tione diu exercitatisimis ipsimet Ponti-
ci fiat. Interim igitur dum pontifex sum-
mus instructior hisce de rebus, publicæ
utilitati consulere decernit, aliquot lite-
rarum Apostolicarum exequutio differ-
tur eo quidem cōsilio, quod pontificia
& Cesarum responsa passim exhibent:
præsertim in capit. si quando. de rescrip.
& in. l. si vindicari. C. de poen. capitū.
cum apud Thessalonicam. 11. quæst. 3.
quorum nos longius meminimus in re-
gu. peccatum. in princip. de regu. iur. in
6. nume. 5. & in lib. 2. Variar. Resolutio-
num. capi. 8. num. 1. Quibus accedit tex.
in capitū. sunt quidam. 25. quæst. 1. & ca-
pitu. 1. 40. distinct. capitū. manet. 24. q.
1. & capitū. si quis non recto. 24. quæst.
3. ex Hieronymo, ut opinatur Gratianus
cum potius sit ex Origene homilia. 14. ad
caput. 24. Levitici. item glo. in auth. de
mandatis principum. §. deinde compe-
tens. verbo. nunciāns. cuius meminere
Bald. & Felin. in dict. capitū. si quando.
est illi similis glo. in auth. ut determina-
tus sit numerus clericorum. §. vlt. collat.
1. verbo. contradicere. extat & elegans
decisio Innocentij in inquisitioni. colum.
vltim. de senten. excommu. quem sequū-
tur illic Ioann. Andræ. Antoni. & Abb.
super concilio Basiliensi nume. 14. idem
in quæst. prima num. 22. vers. Tertius ca-
sus. incipit quæstio. episcopus quidam.
Felin. in dict. capitū. si quando nume. 4.
Deri. in consil. 151. nume. 5. Cardina. in
consil. 159. colum. vlti. & consil. 147. his
etiam congruit ratio text. in capitū. cum
teneatur. de prebend. & glo. in capitū. 2.
62. distinct. cum multis, quæ a Felino tra-

X 3 duntur

duntur in capit. nihil de præscriptionib. sed & præter alia sunt adnotanda verba cuiusdam Cardinalis, quæ Felin. refert in dict. capi. si quando. colum. 2. versicu. per istum text. Dominus noster. & quæ scribit S. Thomas. 2. 2. quæst. 69. arti. 4. versicu. respondeo. & Caieta. admonet. 2. 2. quæst. 39. articu. 1. versic. in respon- sione ad secundum. Et idem Caietanus in tracta. de authorita. Papæ, & concilij capitu. 27. versu. ad secundam rationem. quæ prius scripsere Cardin. a Turre Cre mata lib. 2. de ecclesia. capitu. 106. Card. Alexan. in summa. 15. distinct. num. 41. & Card. Jacobacius in tract. de concilijs lib. 8. arti. 3. versic. quantum remedium. quæ tamen omnia sunt cautissime legen da, ne quid temere fiat aduersus iuris di uini Pontificiam institutionem. Nec e nim nobis oportunum est, rem istam la tius in disputationem, & examen addu cere, quippe quibus maxima subit spes summum Christi vicarium, ecclesiæ Ca tholicæ caput, & rectorem his de rebus certiorum factum, ea adhibiturū reme dia, quæ sint saluti vtriusq; Reipublicæ spiritualis, & temporalis præsentissima, Deum verò optimū, maximum Iesum precamur supplices eos Reipublicæ spi rituali, ecclesiasticæ, & temporali digne tur prædicere principes: quibus scepra tenentibus contentiones omnes procul eliminantur, quod plane fiet diuino au xilio, si quisque princeps spiritualis, & temporalis publicam vtilitatem præ o culis semper habuerit.

Ex capite sequenti.

1. Iuri patronatus laicorum licet Papa derogare possit, non censetur derogatum, nisi expressa eius mentio fiat.
2. Ius patronatus laicorum, quo pacto ab ecclesia

3. Derogationes iuris patronatus laicorum in his Hispaniarum Regnis minime admittuntur.
4. Quid ubi beneficium iuris patronatus laicorum vel patrimoniale, & his simile in curia vacauerit?
5. Quid de iure patronatus ecclesiastico, quod ha buit a laicis, & eorum patrimonio originem? & de iuris patronatu clerici, & laici.
6. Quid de iure patronatus adquisito per præ scrip tionem, aut privilegium: & de patrono pos sidentes?
7. Derogatio iuris patronatus laicorum, an sit ad mittenda ubi beneficium erat in curia liti giosum?
8. De iure patronatus competenti alicui fraterni tati laicorum.
9. Agitur de permutatione beneficiorum, quorum præsentatio pertinet ad patronos laicos: & de simplici resignatione.
10. Pensio an possit constitui super beneficio iuris patronatus laicorum absq; eorum consensu?
11. De vnione beneficiorum iuris patronatus laico rum.
12. De dispensatione ad retinendum beneficium va catum.

De iure patronatus laicorum ad differentiam iuris patronatus ecclesiastici, & vtriusque derogationem.

Caput XXXVI.

AEterum præter mul ta, quæ in ecclesiasti cis controuersijs, & questionibus solent apud suprema huius re gni tribunaia tractari illud frequenter in litem incidit, & dis putatur, quæ nam ratione ius patronatus laicorum distingatur a iure patronatus ecclesiastico: cum vtranq; iure pontifi cio ad præsentationem, & ordinationem ac regimen

ac regimē ecclesiarum pertineat. Extat enim edictum Caroli Cæsaris, Primi Hispaniarum Regis, quo quidē prælatis iungitur, & Regijs magistratibus præcipitur, vt diligentissimē curent, ne auctoritate literarum Apostolicarum derogatio fiat iuri patronatus laicorum. Atq; inde ex ea pragmatica sanctione Regij consiliarij Apostolicas litteras, quibus iuri patronatus laicorum derogatur, examinare conantur: & deniq; earum executionē suspendunt interim, donec per supplicationis auxiliū summus ipse Pontifex certior fiat, quātum detrimēti hinc reipublicæ immineat, quam graue scandalum suboritur ex hisce frequentissimis derogationibus, vt tandē huic læsioni publicē occurrat, ne alioqui laici à pijs operibus, ecclesiarū dotatione, constructione q; magno religionis incōmodo abstineant.

Illud verò in primis iurē respondendum erit, posse summum pontificem derogare non tantū iuri patronatus ecclesiastico, sed & iuri patronatus laicorū. glo. cōmuniter recepta in Cle. 2. verb. Apostolicis de præb. Archid. in cap. Pizæ mentis. 16. q. 7. Inno. & omnes in. c. cū dilectus de iure patronat. Abb. in cap. 3. notab. 2. idem in cap. illud ad finem. eo. titu. & in disputatione incipienti. Augerio. col. 5. Ioanni. Andræ. Domi. & Franc. in cap. 2. de præb. in. 6. late Felin. in tract. quando littera Apostolicæ nocent patro. co. 2. Rob. chus in tract. de iure patronat. ver. honorificum. q. 3. post Archid. in dict. capi. 2. Cæsar. Lamberti. in tract. de iure patro. 1. lib. 3. part. q. 9. art. 2. quorū opinio dubioprocul communis est. Quæ tamē ita est intelligenda, vt minime iudicemus, summum pontificem derogare iuri patronatus laicorum, nisi id expressim ex literis constiterit. Sic etenim concordia omnium prope sententia diffinitur: quæ admodum apparet ex Lapo allegat. 96.

glo. in dict. Clem. 2. verbo. Apostolicis. Nec in hoc aliqua est controuersia: siquidem omnes iuris vtriusq; interpretes, quorum modo meminimus, & alij, qui ab his nominatim citantur, passim asseruerant, non aliter censi à summo pontifice derogatum iuri patronatus laicorum, quam si id fuerit in literis expressum. Quod non est longius inquirendū vellea ex causa, quia ab alijs fuerit satis rationibus, & iuribus probatū. Nam & hoc discrimen passim constituitur inter ius patronatus ecclesiasticum, & ius patronatus laicorum, vt priori derogatum censeatur per collationem à summo pontifice factam, etiam si nulla fiat eiusdem patronatus in literis mentio: posteriori verò necessaria sit ad eius derogationem mentio specialis, secundum omnes in dict. cap. 2. de præb. in. 6. tradit Cassador. decisione. 4. tit. de probat. præter Felin. in dict. tract. quando littera Apostoli. col. 2. Angel. in. 1. sed si hac. §. patronum. ff. de in ius vocand. Lamberti. in dict. quæst. 9. art. 3. Rota in nouis. 33. 1. col. penult. est ad hoc tex. optimus in ca. super eo. de officio delegat. Imo si ius patronatus pertineat ad regē aliquem, Ducem, aut Marchionem, nō sufficit, quod in literis mentio fiat iuris patronatus laicorum, nisi & illud fuerit adiectū, quod illud ius patronatus ad regem, ducē, vel Marchionem, spectat. Est enim ad hoc regula Cancell. 40. quæ multis alioqui rationibus poterat comprobari, quas nō temerē hac in parte missas facimus, tradidere tamen Felin. in tract. quando littere Apost. ampli. 8. & Lambertinus in di. q. 9. art. 1. Rebuffus in praxi beneficiorum. 3. parte signature. num. 62. & Ioan. Lupi in tract. de benef. vacanti. in curia §. 11. Quod autem diximus de derogatione iuris patronatus laicorum adeo verum est, vt quamuis in literis Apostolicis dictum fuerit: ad cuiusque colla-

Practicarum Quaestionum

tionem, seu presentationem beneficium pertineat: nihilominus non comprehenditur beneficium, quod spectat ad praesentationem laicorum: sicuti ex eadem ratione scripsere Lopus allegat. 84. num. 6. Domi. in capi. cum in illis. §. primo. de praebend. n. 6. colum. ult. Ioann. Andræ. in capitu. dilectus. de officio legat. Felin. in dict. tracta. quando literæ Apostolicæ. colum. 3. Barbat. consil. 23. colum. septima lib. primo. Ioann. Staphilæus de literis gratiæ, & iustitiæ. fol. 54. col. 2. Cęsar Lamberti. in dict. q. 9. art. 6. & 7. quorum opinio communis est: & tandem etiam constat autoritate eiusdem Lapi. alleg. 96. num. 3. Ancha. & Franc. in dict. cap. cum in illis. §. cum autem. His accedit, quod & reservatio iure communi statuta de beneficijs vacantibus in curia, licet comprehendat beneficia iuris patronatus ecclesiastici, & clericorum, non tamen afficit, nec includit beneficia iuris patronatus laicorum: quam distinctionem ex autoritate glo. ibi deduxerunt omnes unanimi consensu in dict. capi. 2. de praeb. in. 6. eandem sequuti sunt Lopus in dict. allegat. 96. Ioann. Andræ. in dict. capitu. dilectus. Card. in Clement. 2. q. 7. de praebend. & quamvis quibusdā visum fuerit. glo. in dict. capi. 2. verb. collatio. contrariam sententiam potius, quā istam probare: verius tamen est, hanc distinctionem ab ead. glo. deduci, si eius quaestiones distinxerimus. Sed & hæc distinctio itidem traditur à Rota decisione. 331. in nouis. à Felino in dict. tracta. quando literæ Apostolicæ. colū. prima. & penultim. & in capitu. in nostra. Corol. 78. de rescript. Rochus Curtius in tracta. de iure patronat. verbo. competens. q. 24. Ioanne Lupi. in tracta. de beneficijs vacantibus in curia. §. 11. eademque sequuntur asseuerantes, communem esse Guiliel. Cassador. decis. prima. de dilationi. Petrus Rebuffus in tract. de nomi-

natio. quęst. 8. num. 21. idem in praxi beneficiorum. tertia parte signaturæ. verbo. Nec non iure patronatus. nume. 20. multa faciunt ad huius opinionis probationem, quę tradunt Ioann. de Selua in tract. de beneficio. 3. parte. quęst. 11. colum. 8. & Card. conf. 69. Cęsar Lamberti. de iure patronat. 1. parte. 2. lib. 6. quę. articul. secundo. qui non semel itidem testatur, hanc esse communem opinionem. Cui suffragatur text. in capitu. dilectus. de officio legat. quo probatur, posse legatum à latere conferre beneficia iuris patronatus clericorum: idq; verum est, etiam in nuncio Apostolico habente potestatem legati de latere: quemadmodum responderunt Detius conf. 128. & Ioann. Crotus in. l. prima. ff. de legat. 1. nume. 13. Nametsi legatus, etiam à latere missus non possit conferre beneficia iuris patronatus laicorum, nec huic iuri derogare: sicuti distinxit glo. in dict. capitu. dilectus, & glo. in capitu. cum dilectus. de iure patronat. & illic omnes. Rochus Curti. in tracta. de iure patronat. verbo. honorificum. quęst. tertia. nume. 10. & sequentibus. Lambertinus. tertia parte. secundo lib. quęstione. 8. ex quibus & illud constat, beneficia iuris patronatus laicorum minime comprehendi sub Apostolicis reservationibus, etiam quę iure communi sunt statutę, quod idē Felin. repetit in dict. tract. quando literæ Aposto. secundę limitat. & Lambertinus de iure patronat. 2. lib. tertia parte. quęstio. nona articul. decimo sexto. Sunt & alia discrimina, ac plures differentię inter ius patronatus clericorum, & ius patronatus laicorum, quas poterit lector nominatim deducere ex his, quę diligentissime Rochus Curtius, & Lambertinus de iure patronatus scrip-

Distinguitur autem ius patronatus clericorum à iure patronatus laicorum in hoc,

hoc, quod illud adquiritur, quoties ex ecclesiæ bonis ecclesia construitur, vel dotatur: aut deniq; ratioe ecclesiæ, vel dignitatis ecclesiasticæ cōpetit alicui. Hoc verò à rebus proprij & secularis patrimonij originem ducit. gl. in Cle. 2. verbo. præsentrare. de iure patro. Panormit. in cap. eam te. col. vlt. & in cap. illud. de iure patronat. Feli. in tract. quando litteræ apostolicæ. col. 7. glo. in dict. cap. dilectus. de offic. legat. Rochus Curti. verbo. ius. q. 7. Cæsar Lamberti. de iure patro. li. 1. q. 1. arti. 5. & alibi sēpissime. Idē tradit Paulus Parisius in cons. 128. lib. 4. ubi explicat, quid in dubio sit præsūmēdum, ac iudicandum post Feli. in cap. ex litteris. 2. col. de constit. & Rochum verbo. ius num. 18. 4. q. accessoria. 7. q. principalis. Idem tradit Cæsar Lamber. 2. libro parte. 1. q. 6. arti. 6. num. 36. Nec refert, patronum esse clericum siquidem & is patronis laicis adnumerabitur, si ius hoc nactus fuerit ratioe proprij patrimonij. Quod omnium consensu receptum extat.

¶ Constat igitur ex prenotatis, Summum Pontificem posse derogare iuri patronatus laicorum, tametsi necessaria sit expressa derogatio, vt de ipsi⁹ pōtificis voluntate constet. Hæ verò derogationes an Reipublicæ Christianæ conueniant, præsertim ubi frequentissimæ contingant sollicitis nimium precibus, ne dicā ambitiosis, ac falsis expositis causis aduersus ipsam sanctorum pontificū voluntatem impetratæ: ipsi viderint, qui nihil aliud curant, quam hisce, vel alijs modis contra testatorum vltimas voluntates, & veterum canonum decreta nullum ecclesiæ ministerium exhibentes, pluribus sacerdotijs, & beneficijs iniquissime ditari. Apud Hispanos minime derogationes istæ admittuntur, nec admitti consuevere. Imo suprema Regi tribunalia & qui Regio nomine illic

iustitiæ ministerio præsunt, statim apostolicas litteras examinātes propter publicam vtilitatem earum executionem suspendunt, earumdem vsum grauissimis pœnis, & comminationibus interdicentes. Idem & apud Gallos fieri testantur Petrus Rebuffus in praxi beneficiorum. 3. parte signaturæ verbo. Nec non iure patronatus num. 12. & 36. Idē Rebuffus in tract. de nominationibus. quæst. 15. numero. 2. & Carolus Molinaeus in reg. cancellar. de infirmis resignantib. num. 32.

¶ Olim in his Hispaniarum regnis, multo ante Cæsar, qui nunc regnat, principatum, supremus Regis senatus id maxime curabat, vt his derogationibus obuiam iretur in his beneficijs, & dignitatibus, quæ pertinent ad ius patronatus ipsiusmet Regis. Quod late tractat Ioan. Lupinus in tract. de benefic. vacant. in curia §. 11. & 12. Ad id verò pertinet gl. in capi. dilectus de præb. verb. Regis. & alia multa, quæ nos explicuimus in reg. possessor. de regul. iuris in. 6. 2. parte relect. §. 10. num. 5. Sed & ipse Carolus Cæsar Hispaniarum Rex anno Domini. M. D. xxv. Toleti edictum pronunciauit, ac emisit in omnia Hispaniarum regna in hoc Decretum, vt nullus à summo pontifice impetraret apostolicas litteras ad dignitates, vel beneficia, quæ sunt Regij iuris patronatus aut impetratis vteretur in derogationem consensus, ac præsentationis, quæ à Rege ipso postulanda est ad eadem beneficia obtinenda: idque grauissimis pœnis stabilivit, eius consiliarijs, alijsq; huius regni magistratibus præcipient, vt diligenter obseruent, ne quid aduersus Regiū ius patronat⁹ fiat autoritate litterarū apostolicarum: quarum executio passim ea ratione suspenditur præmissa supplicatione ad ipsū summū ecclesiæ pōtificē vt & ipse Christi vicari⁹ auditis Hispano

Practicarum Quaestionum

rum querelis, quod vtilius christianæ reipublicæ sit consultissimo suffragio decernat, candido animo expēdens, quā tū inter sit, Regia iura illeſa ſeruari. Hoc ipſum fieri & idem regium edictum in iūxit in beneficijs patrimonialibus, quæ prævio examine incolis & indigenis ſe cundū cuiuſq; eruditionem, mores, & doctrinam conferenda ſunt in dioceſibus Palentina, Burgenſi: ac calagurritana: cum ex immemoriali conſuetudine, tū ex ſedis apoſtolicæ priuilegio: quod vtinam vbiq; locorum obtineret: fieret vtique, vt eccleſijs, & ſacerdotijs, ac diuino cultui ſanctius, & diligētius exhiberetur miniſterium: demum anno Domini. M. D. xliij. Madricij idem Carolus Rex decreuit, idem ſeruādum fore, quoties apoſtolicæ litteræ fuerint obtentæ in derogationem cuiuſcunq; iuris patronatus laicorum: aut in præiudiciū illius iuris, quod ex Romanæ eccleſiæ priuilegio, cathedralium eccleſiarum collegia & capitula obtinent ad electionem doctorum virorum in ſacra Theologia, & iure pontificio, vt quosdam canonicatus obtineat qua ratione Philippus Caroli primogenitus, Angliæ, Neapolis Rex Hiſpaniarum princeps, quo vtilius edicta parentis mandarentur executioni, ſumma cum ſedis apoſtolicæ veneratione, nulla in parte eius authoritate laſa, quis eſſet in his controuerſijs ordo ſeruandus apud Regia tribunalia præſcriptis anno Domini. M. D. xlvij. ac deniq; decreuit, præmittendam fore ſupplicationem ad ſummum ipſum pontificem vt interim apoſtolicarum litterarum executione iuſtius ſuſpendi poſſet.

¶ Nos verò hoc in capite aliquot lectoribus quaſtiones exponemus breui quodam compendio ad ea facilius intelligēda, quæ hac de re ſolent in praxim incidere apud Regia Hiſpaniarum prætoria illud præmittentes, Regia edicta in hoc

promulgata, & decreta fuiſſe, vt quoties derogatio iuris patronatus laicorum neceſſaria ſit, & fiat tacite, vel expreſſe: tunc ſuperſedendum ſit in executione litterarum apoſtolicarum: & ſupplicatione ad ſummū pontificem proponēda: ne derogatio iſta effectū habeat. Sic & ſuperſederi ſolet: atq; interim ſuſpenditur executione mandatorum, quæ dantur in derogationem aliorum iurū, quæ paulò ante commemorauimus.

¶ Primum etenim illud quaeritur, an & Regijs edictis vtamur vbi beneficia in curia vacauerint, & per ſummum pontificem fuerint alicui collata, cum expreſſa derogatione iuris patronatus laicorum? & ſane ſi vera ſunt quæ modò adnotaui mus, erit locus in hac ſpecie ſupplicationi ad pontificem proponēdæ, & Regijs edictis, quemadmodum & locus eſſet, ſi beneficium extra curiā vacaret. Nā beneficia iuris patronatus laicorum minime comprehenduntur ſub illa reſeruatione: quæ ſtatuta eſt iure communi in dict. cap. 2. de præbend. lib. 6. quamuis multa habeat illa reſeruatione priuilegia: quæ tradit poſt alios Ludou. Gomeſil. in reg. de triennali poſſeſſore. q. 3. i. nu. 19. & ideo neceſſaria eſt ſpecialis derogatio iuris patronatus laicorum, vt collatio beneficii vacantis in curia valeat: ſiquidem iure reſeruationis valere non poteſt: ergo ſicuti receptum eſt in his Hiſpaniarum regnis, non eſſe admittendam derogationem iuris patronatus laicorum, vbi beneficia extra curiam vacauerint: ita nec admittitur, nec admitti ſolet, quoties beneficia apud ſedē Apoſtolicam vacare contigerint: cum ad beneficia iuris patronatus laicorum nequaquam pertineat reſeruatione illa, quæ in dict. ca. 2. ſtatuitur. Sic Petrus Rebuffus in praxi beneficiorum. in tertia parte ſignaturæ verbo. & iure patronatus. numero. 64. refert quo ad ius patronatus regibus

de infra
9. h. ca.
m. ratione
p. non oad
m. regia
i. ratiabene
a non po.
ent penmu.
i. nec de.
m. h. ari.

regibus competens, statutum fuisse ab Alexandro sexto per regulas Cancell. titulo de derogatione iuris patronatus, quod ei nusquam derogetur, etiam expressim, etiam si beneficia vacauerint in Curia, Staphilæus item de literis gratiæ & iustitiæ folio. 54. col. 1. asserit, nusquam derogari iuri patronatus Regum, etiam si beneficia vacauerint apud sedem apostolicam. Idem scripsere Ioan. Monach. & alij in dict. cap. 2. Cardi. in cap. præterea. in. 1. de iure patro. & in conf. 57. Felinus in cap. nihil. 2. col. de præscrip. Ioan. Lupi. de beneficijs vacant. in curia. §. 11. quod non solum obtinet in beneficijs iuris patronatus Regij, sed etiam in his beneficijs, quorum collatio ex privilegio ad Reges pertinet, aut ex præscriptione. Quæ quidem beneficia regalia dicuntur: & ea non confert papa, etiam si incuria vacauerint: quemadmodum ipse Ioannes Monachus & doct. fatentur: ac Ioannes de Selua in tract. de beneficio. 2. parte. quæst. 23. Aeneas de Falconibus in tracta. de reservatio. 3. q. princip. nume. 13. & Rebuffus in tract. de nominationibus quæst. 15. num. 9. quod imo & idem erit si hæc beneficia pertineant ad præsentationem, vel collationem ducum, Marchionum, vel comitum ex ratione reg. 40. cancell. quod ipse Aeneas à Falconibus asseuerat. Sed si derogatio fiat iuri patronatus laicorum, quoruncunque, etiam si beneficia vacauerint apud sedem apostolicam, Idem passim seruatur cum idē iuris in hoc casu obtineat, quod denique obtineret, si beneficia extra curiam vacarent: sicuti superius explicuimus. tamen si Ioannes Staphilæus in dicto tract. de literis gratiæ, & iustitiæ. folio. 54. testetur, consueuisse Papam derogare iuri patronatus laicorum, quoties per obitum vacauerit beneficium apud sedem Apostolicam. Hæc tamen derogatio apud Hispanos non admitti-

omnes lib.

tur ex his rationibus, quibus nec admitti solet, quando beneficia extra curiam vacauerint.

¶ Similiter, si beneficia patrimonialia, vel canonicatus cathedralium ecclesiarum qui Theologis Magistris, & iuris pontificij doctoribus ex electione sunt conferendi, apud sedem apostolicam vacauerint, non facile admittitur derogatio huius privilegij, vel consuetudinis, nec recipitur summi pontificis collatio in præiudicium ecclesiarum, quibus maxima utilitas comparatur, si ad vnguem, & exacte iura ista seruentur. Hoc ipsum comprobari poterit ex glo. celebri in capit. cū in ecclesia. de præbend. lib. 6. quæ ad finem probat, hæc beneficia, quæ ex consuetudine Magistris, aut doctoribus sunt conferenda, nō comprehendī sub reservationibus, nec sub litteris apostolicis, quæ expectatiuæ dicuntur. cuius glo. opinionem præter doct. ibi sequuntur Ludou. Gomeci. in tract. de expectatiuis nu. 93. Gaspar Perusinus in tract. de reservationibus: & Aeneas à Falconibus in eo. tracta. q. 3. nu. 2. non tamen diffiteor, opinionem istam dubiam esse, quo ad hæc patrimonialia beneficia, & canonicatus propter verba illius reservationis, cuius mentio fit in dict. cap. 2. quæ adeo generalia sunt, vt & hæc beneficia comprehendere videantur. Propterea lectorem admoneo hac in controuersia, quod diligenter obseruet, quid praxi receptū fuerit, & quid sit Christianæ reipublicæ, ac ministerio diuino conducibilis: si quidem admodum cōducatur, hæc beneficia non cōprehendi vllis reservationibus. ¶ Cæterum ad hanc reservationem, quæ de beneficijs vacantibus in curia tractat, duo liber adnotare obiter, ne quis eius vim propriam ignoret. Nam gloss. in ca. statutum. de præbendis. in. 6. existimat, idem esse vacare beneficium in curia, & apud sedem apostolicam. Idem videntur

tur

tur & illuc pbare cõmuniter cū alio-
 qui maximum sit inter hæc duo discrimen.
 plura siquidem beneficia vacant in curia, quæ non dicuntur vacare apud sedem Apostolicam, idcirco erit obseruandum, quod beneficia vacantia apud sedem apostolicam dicuntur vacare in curia: non tamen vacant apud sedem omnia illa beneficia, quæ dicuntur vacare in curia. vacat enim apud sedem apostolicam, & in curia beneficia illa, quæ referuantur in dict. cap. 2. & in dict. cap. statutum, & in cap. præsent. eo. tit. nempe per obitum contingentem in ipsa curia Romana, vel intra duas diatas. vacant autem in curia, & non apud sedem beneficia, quorum resignatio fit in curia Romana, licet ille, cuius nomine resignatio fit, longe sit à curia remotus. Archidiaconus in dicto capitulo. 2. glo. optima in Clementina. 1. vt lite pendens. verb. collato. & illic Bonifacius conclus. 10. Parisi. consi. 10. libr. 4. Petrus Rebuffus in praxi beneficiorum. cap. de procuratore ad resignandum numero. 28. & omnes in dicta Clementina. 1. illius glo. autoritate, quam sequuntur Abbas in cap. cum incunctis. §. cum vero. de elect. Socius consi. 112. col. vlti. lib. 1. Felin. in cap. vlti. col. 5. de foro compet. & in hac specie idem notat Roma. consi. 342. cuius opinio, & responsum in illatione quadam licet placeat Ludoui. Gomecio in reg. de infirmis. quæst. 30. & quæst. 33. optime tamen refellitur à Carolo Molinæo in eadem regula de infirmis resignantib. numero. 103. Item beneficia familiarium, & officialium Romani Pontificis quocunque loco vacauerint dicuntur vacare in curia. Thomas Fastolus dubio Rotæ. 53. non tamen apud sedem Apostolicam. Sic beneficia referuata, si vacauerint tempore referuationis, & ea nondum finita, vacare dicuntur in curia: non tamen apud sedem: quod con-

stat ex Calde. consi. 9. titu. de præb. siue vacauerint in loco à curia remoto, siue propinquo. Hanc sane distinctionem probat late Ludouicus Gomecius in regul. cancell. de trienali possessore. quæstione. 31. col. 1.

¶ Sed quanuis hæc referuatio iuris communis non includat, nec comprehendat beneficia iuris patronatus laicorum, quoad tollendam patronorum præsentationem. bene tamen ea complectitur quoad institutionem, quæ prælatis competit. Nam illa petenda est à summo pontifice secundum glo. reg. cancell. 40. ad finem. Cuius opinionem probare ipse in episcopatus, Abbatibus, prioratibus, decanatus, & alijs dignitatibus, quæ summo pontifici referuantur per Reg. 2. & 3. cancell. in his etenim laici patroni videntur præsentatione, & eam exhibere tenentur Romano pontifici: non prælatis inferioribus. At in beneficijs minoribus, si pertineant ad ius patronatus laicorum, vel alia ratione minime comprehendantur referuationibus: præsentatio fieri potest apud episcopum ordinarium: cum hæc beneficia excepta sint & exempta omnino à referuationibus: & ideo nec quo ad institutionem, nec quo ad præsentationem sub eisdem continentur. Atque ita receptum est in beneficijs iuris patronatus laicorum, quæ vacant mensibus apostolicis, vel per obitum illorum, quorum beneficia sedi apostolice vel iure communi, vel regulis cancellariæ, vel extrauagantibus constitutionibus fuere referuata. fit etenim præsentatio per patronum laicum episcopo, & ab eo petitur, ac fit institutio iuris ordine seruato.

¶ Secundo illud erit obseruandum omnino, ac mentitenendum, quod licet ius patronatus originem habuerit ex patrimonio alicuius laici, fuerit tamen vel ab initio, vel postea donatione, testamento

testamen. aut alio quouis titulo in ecclesia translātū, aut in collegium ecclesiasticum canonicorum regularium, vel secularium, ita quod ad id collegium pertineat presentatio: dicitur plane hoc ius patronatus clericorum, & ecclesiasticū, non laicorum. tex. hoc probat satis aperte in cap. vnico. §. vlti. de iure patro. in 6. notant idem Maria. Soci. in ca. de monachis. de præben. vlti. col. Felin. in tract. quando litterę Apost. 6. limitatione. Cęsar Lambertinus in tract. de iure patro. li. 1. q. 1. art. 8. qui hoc ipsum expressim asseuerant non tantum quo ad priuilegia, sed etiam quo ad derogationē: quē admodum tenet gloss. verb. ecclesiasticus. illic communiter recepta indict. ca. vnico. §. vlti. idem responderunt in specie Paulus Parisi. consi. 128. num. 19. & sequentib. lib. 4. Cęsar Lambertinus in dict. tract. lib. 2. part. 3. q. 9. art. 20. quā ratione cum hoc ius patronatus etiā quo ad derogationem cēseri debeat clericorum, & ecclesiasticum: minime pertinet ad huius Regni edicta, nec sub illis continetur. Quo fit, vt reseruatō iuris communis, cuius mentio fit in dict. cap. 2. de præben. in 6. in his obtineat beneficijs, quę ad hoc ius patronatus pertinent.

¶ Tertiō oportune quæritur, quid respondendum sit, vbi ius patronatus pertineat ad clericum, simul & ad laicum. Nam & in hac specie quo ad derogationem hoc ius patronatus cēseri ecclesiasticum tenent Rota in antiquis. 266. Ioan Staphilæus de litteris grat. & iusti. folio. 54. col. 2. quibus suffragatur glo. in dict. cap. vnico. §. vlti. quæ cēset, hoc ius patronatus proprię, & vere dici ecclesiasticum, & vt tale iudicandum fore. quā opinionem sequuntur Abb. in cap. de quarta. col. 5. de præscrip. Felinus in dict. tract. Quando litterę Apost. col. 4. Rochus Curtius in tract. de iure patro. verb. ius.

q. 7. principali. & quæst. 1. accessoria. ac plerique alij. Nam & opinio glo. communis est: quæ tamen procedit quo ad priuilegia, & commoda iuris patronatus ecclesiastici. Hæc enim ratioē cōmunionis sortitur patronus laicus: non autem damna, & incōmoda. Et ideo quo

ad derogationem, & reseruaciones verius est, quod hoc ius patronatus sit cēsendū iure laicorum, nō autem iure patronatus ecclesiastici: quemadmodum tenuerunt Fredericus cons. 66. scribens hanc opinionem communem esse. *Attendit.* Pannonitanus in capitulo vltimo de iure patro. idem in capit. dilectus. de offic. legat. Felinus & Rochus Curtius in locis paulō antē citatis. Guilielmus Cassadorus decisione. 7. de iure patro. Hieronymus Gigas de pensionibus. quæst. 24. Barba. in dicto. cap. dilectus Domini. & Francus in dicto. capit. vnico ad finem. idem Felinus in cap. in nostra. Corol. 38 de rescriptis. Cęsar Lambertinus de iure patronat. 2. libro. 3. part. quæst. 9. arti. 9. Petrus Rebuffus in tracta. de nominationibus. quæst. 15. nume. 7. Sic sane in hac specie clericus gaudet priuilegio socij laici: aut potius laicus minime patitur præiudiciū, nec pati debet ex societate clerici. Hoc etenim æquum est, quod in re indiuidua non patiat̃ quis præiudiciū ratione societatis, quæ illi cum altero communis est. Et vt præsens quæstio alicuius sit ambiguitatis oportet constituere primitus, quod in hac cōmunionē clericus habet ius patronatus ecclesiasticum ratione ecclesiæ: non ratione patrimonij. Igitur cum & in hoc casu huius quæstionis quo ad derogationes ius hoc patronatus laicorum sit, non clericorum, omnia illa sunt caute obseruanda, quæ iure communi, & huius Regni consuetudine, forensi vsu, & Regijs edictis circa derogationem iuris patronatus laicorum sunt

Practicarum Quæstionum

*Sunt in ordi
re de hac*
sunt statuta. Quod si ius patronatus ad laicum vnum, & ad duos clericos ratione ecclesiarum pertineret, ita quidem quod maior pars ex duobus clericis, & potentius suffragium constaret quo ad præsentationem, posset admitti huius patronatus derogatio: quia maior pars, quæ in præsentatione iura potiora obtinet, huius conditionis est, ut derogationem admittere teneatur. Huius conclusionis exemplum constitui potest: quando ius patronatus pertinet ad decanum ecclesiæ alicuius, & ad priorem monasterij, & ad Petrum laicum. Quia in re oportet legere quæ notat Lambertinus lib. 1. de iure patro. 1. q. art. 7. num. 5. Nam ubi omnes patroni essent laici non solet admitti derogatio in totum, nec in parte: nisi sub ea clausula: cum maior patronorum pars consenserint. quo casu profecto non admodum necessaria est derogatio iuris patronatus: siquidem præsentatus ab ea maiori parte instituendus esset ab episcopo: ut in hac specie admonet Petrus Rebuffus in practica beneficiorum nu. 3. parte signaturæ. verb. & iure patronatus. n. 65. qui nu. 12. testatur, apud Gallos admitti derogationem, quæ a summo pontifice fit, iuri patronatus laicorum: quoties minori numero patronorum derogatur: tamen apud Romanam curiam passim derogetur iuri patronatus laicorum pro parte dimidia secundum Staphilæum in tract. de litteris gratiæ, & iusti. folio. 55. col. 2. quod nec apud Gallos, nec apud Hispanos admittitur. Igitur ubi maior pars patronorum ius patronatus ecclesiasticum obtinet, derogatio admitti poterit, quippe quæ minori numero patronorum laicorum fiat in effectu.

- ¶ Quarto frequentissime poterit dubitari quid dicendum sit, ubi laicus ius patronatus, aut ius præsentandi per privilegium aut præscriptionem adquisierit. Nam in hac specie posse conferri beneficium per

papam, & valere collationem, etiam absque speciali derogatione, etiam si nulla mentio facta fuerit iuris patronatus laicorum & comprehendi sub reservationibus: atque item a legato de latere sedis Apostolicæ per institutionem, & collationem alicui dari: probare conantur Fred. c. 65. Card. conf. 69. col. 2. Domini. conf. 45. col. 3. Calderi. conf. 19. tit. de iure patro. Alex. conf. 74. lib. 4. col. vlt. Nam licet illud responsum non fuerit Alexan. statim tamen subsequitur subscriptio Alexan. conf. 75. idem tenent Anto. Card. & Abb. in ca. dilectus. de offic. legat. De ri. in conf. 117. & 126. & c. 149. Aymō conf. 63. num. 6. Ioan. de Selua in tract. de beneficio. 2. parte. q. 3. col. 8. & 3. parte. q. 11. co. 18. Rochus Curti. de iure patronat. verb. Honorificum. q. 3. nu. 122. Hierony. Gigas de pensionib. q. 24. Felii in tract. quando litteræ Apostolicæ limitat. 11. Rursus idem Rochus Curti. verb. competens. q. 24. Guilielmus Cassador. decis. 4. de iure patro. & decisione vltima. eodem titu. & decisio. 4. de probat. Cæsar Lamberti. de iure patro. 2. lib. 3. parte. quæst. 9. arti. 25. & q. 8. articulo. 3. ubi asseuerat, hanc opinionem communem esse, & idem Rochus, & alij iuniores passim fatentur. Nec quisquam controuertit, hanc sententiam frequentiori doctorum suffragio receptam esse, vel ex eo, quod cesset ratio, qua iura pontificia prohibuerunt has derogationes: cum in hisce casibus nihil laici contulerint in ecclesias. Atque ita omnium consensu hæc opinio admittitur, siue ius præsentandi competat præscriptione, consuetudine, vel privilegio Papæ: tamen Anton. in dict. cap. dilectus. ab alijs dissentiat, ubi laicus habet ex privilegio Papæ ius patronatus. Eandem opinionem communem sequitur Ioan. Staphilæ. de litteris gratiæ, & iusti. folio. 55. col. 1. & licet Ioan. Imola in cap. dilectus. de officio

cio. leg. existimet, hanc opinionē communem non esse tutam, nec veram: quia laici adhuc ab ædificandis, ac construendis, & dotantis ecclesijs, si viderent, passim derogari iuri patronatus laicorum utcumq; quæsito. Hæc opinio Imolæ posset procedere, ubi laici al legarent, ius patronatus, & ius præsentandi sibi competere ex dotatione, constructione, vel fundatione, & ad hoc probandum vtuntur temporis cursu, eiusq; præscriptione, pluribusq; præsentationibus: ex quibus nulla probata fundatione, dotatione, vel constructione probatio sufficiens constet ipsius iuris patronatus legitime acquisiti iuxta iuris communis statuta nempe: dotatione, constructione, vel fundatione. Quemadmodū sensere Felinus Detius Lambertinus, & Cassador in præcitatis locis: alioqui opinio Imolæ omnium consensu refellitur, ipse tamen quantum praxim attinet duo, vel tria in hac quæstione adnotabo.

¶ Primum in his Hispaniarum regnis minime admittitur derogatio iuris patronatus laicorū, à quibus non allegatur, nec proponitur temporis vsus, vel præscriptio ad ipsius patronatus acquisitionē: sed ad eius probationem: qua si temporis vsu, plurimisq; præsentationibus probetur, ius patronatus acquisitum fuisse non præscriptione, sed vel dotatione, vel constructione. etenim in hoc casu non differt hoc ius patronatus quo ad derogationem ab illo quod vere constat constructione, vel dotatione acquisitum fuisse.

¶ Secundum, in iure patronatus Regio: nempe quod Regi competit, etiam quo ad præsentationem tantum, ex privilegio, aut legitima præscriptione, adhuc non admittitur derogatio, quamvis ea fiat autoritate sedis Apostolicæ, aut per ipsum summum pontificem expressim fa-

cta mentione Regiæ dignitatis. Imo nec consuevere summi pontifices his derogationibus uti propter Regiæ dignitatis cellitudinem. Idem erit in iure patronatus competenti alicui Duci, Marchioni, vel Comiti. Nā & hi quo ad derogationem Regibus pares censentur in reg. 40. Cancell.

¶ Tertiò in hac quæstione propter generalia verba edicti Regij, & generalem huius Regni consuetudinem, fortassis non admittetur derogatio, quæ sit iuri patronatus laicorum, consuetudine, præscriptione, aut privilegio adquisito: atque ita quandoque obtentum fuisse certo scio: tamen nusquam in hoc Granatensi prætorio hac de re, quod ego sciā, fuerit controuersum. Sic & in hac specie, has derogationes, etiam apostolicas non admitti apud Gallos, asseuerant Petrus Rebuffus in praxi beneficiorum. 3. parte signaturæ. verb. & iure patronatus. numero. 24. & Carolus Molinæus in reg. Cancell. de infirmis resignantibus numero. 34. & idem in Alexan. consilio. 74. lib. 4. col. vlti.

¶ Quartò est & in hac quæstione obseruandum, quod in dubio ius patronatus præsumitur à laicis acquisitum ex constructione, dotatione, vel fundatione. Nam his modis iure communi acquiritur capitul. 3. de iure patronatus capi. pia mentis. & ibi gloss. 16. quæstione. 7. capit. Abbatem in. 2. 18. quæstione. 2. & hi modi æquipollent inuicem: ut in eleganti casu tradit Guilielmus Cassadorus decisione. 6. de iure patronatus. atque ideo in hoc dubio, ubi de origine acquisitionis dubitatur, præsumptio iure constituta videtur, quod acquisitum fuerit ius patronatus dotatione, constructione, vel fundatione: sicuti explicat Panor. per tex. ibi in cap. querelam. col. 3. de electio. idem Panor. mitanus in consilio. 76. & 106. libr. 2. & Cassador.

Præcticarum Quæstionum

Cassador. decis. 7. de iure patro. num. 6. sensit Card. conf. 69. quem legito. Nam & eius responsum examinat optime Cassador in dict. decis. 7.

¶ Quinto principaliter quæritur, an Regia edicta, & communis Hispaniarum praxis sit admittenda in eo casu, quo patroni, qui possident ius patronatus, & quibus ratione possessionis incumbit, & competit ius præsentandi, veri patroni non sint, & alijs vere hoc ius quo ad proprietatem competat? Etenim, in hac specie posse admitti collationem Romani pontificis, & esse validam, etiam nulla facta mentione iuris patronatus laicorum: atque ideo non agi hoc in casu de vlla derogatione, asseuerat Ioan. Staphilæ. delictis gratiæ, & iustit. folio. 66. col. 1. auctoritate Card. in dict. conf. 69. in. 2. dubio. vers. sufficit enim. Sed dubio procul doctissim^o Staphilæus fallitur: nec quidquam eius sententiam coadiuuat ipsius Card. responsum. vtitur sane ipse Staphilæus ad probationem huius conclusionis hac argumentatione. De laicis, qui sunt in possessione iuris patronatus, & præsentandi, non est necessario facienda mentio ad derogationem: quia patroni non sunt, sed tantum ius habent præsentandi ex possessione: nec item de veris patronis, ex quo per literas Apostolicas eis non fit præiudicium quo ad præsentationem, quæ ipsis, licet sint veri patroni, non competit, sed possessoribus: igitur non est in derogatione huius iuris patronatus necessaria mentio alicuius patroni laici. Imo nec in hoc casu iuri patronatus laicorum derogatur, nec ali quod laicis patronis præiudicium fit. vnde omnia cessant, quæ iure communi, & edictis Regijs circa derogationem iuris patronatus laicorum fuere statuta. Hæc verò argumentatio palam deficit ex eo, quod licet non sit facienda mentio ad derogationem validam iuris patro-

natus laicorum de ipsis veris patronis, sicuti notat Feli. in dict. tract. quando litteræ apost. limitat. 9. ex responso Card. necessario tamen fieri debet, & sufficit, si fiat de ipsis possessoribus iuris patronatus, quibus ratione quasi possessionis competit ius præsentandi. Quod in specie tradit Card. in dict. conf. 69. ad finem quem sequitur Lambertinus de iure patronat. 2. lib. 3. parte. q. 9. art. 23. & Deti. in conf. 117. & idem multa in huius opinionis confirmationem adducit in conf. 153. ex cap. consultationibus, de iure patro. vbi. glo. elegans communiter recepta. late Rochus Curti. de iure patronat. verb. competens. q. 19. idem Deti. conf. 127. Imola, col. fi. & Ripa col. pe. in cap. cū ecclesia Sutrina. de caus. poss. latissime Cæsar Lamberti. 2. lib. de iure patronat. 1. parte. q. 3. apud quos plura tractatur hac de re, quæ nos obiter alio in loco adduximus, & hac in parte non temere omittimus. Ex quibus mihi satis constat, esse necessario faciendam mentionem in hac derogatione ipsorum laicorum, qui ius patronatus possident: licet alij veri patroni sint, de quibus non est facienda mentio interim, & dum possessores ius illud, quod ratione & causa possessionis sibi iure datur, conuicti & per sententiam condemnati nondum amiserint. Deinde semel constituto iure patronatus, vbi verus patronus alter sit à possessore, fieri nequit, quin vel vero patrono, vel possessori per derogationem præiudicium fiat. Nam si omnia quæ à doctoribus traduntur exactè, & ad admissim examinentur, cōperiet lector, vel possessori, vel verò patrono ius præsentandi competere. Si quidem vbi possessor vel causa malæ fidei, vel quia per sententiam conuictus est, non habet ius præsentandi, verus patronus admittendus est omnino ad præsentationem, nec priuari debet iure præsentandi: vt docet optime

optime Lambertinus in dict. q. 3. art. 7. quidquid alij absq; vlla ratione scripserint. Igitur quoties patroni laici possessoris mentio necessaria non est, erit profecto necessaria mentio veri patroni laici. & ideo in casu huius quintæ quæstionis nō est admittenda opinio Staphilei: nec differt hæc species ab alijs, in quibus patronis laicis non debet fieri præiudicium, & in quibus derogatio iuris patronatus laicorum praxi, & consuetudine minime admittitur.

- ¶ Sexto ad eandem rem itidem controuertitur an sit admittenda derogatio iuris patronatus laicorum, & collatio beneficij facta per summum pontificem absq; patroni laici præsentatione, vbi beneficium erat apud curiam Romanam litigiosum: & Guilielmus Cassador. decisione. 3. titulo vt lite pendente. probare conatur, posse summum pontificem absq; consensu patroni laici cōferre beneficium vacans in curia, si illic erat litigiosum eo tempore, nec requiri hoc in casu expressam derogationem iuris patronatus laicorum, nec aliquam eius rei mentionem: quia patronis laicis non habentibus in hac specie ius præsentandi, vt vere ipsi non habent, nullum præiudicium sit. Atq; ita scribit, in Rotæ prætorio pronunciatum fuisse. Hanc opinionem itidē tenet Ludouic. Gomeci. in regu. Cancell. de impetranti. per obit. famul. Card. q. 8. num. 7. Horum authorū ea est potissima ratio, quod lite pendente apud summum pontificē inter duos super aliquo beneficio, non est ab inferioribus habentibus alioqui ius conferēdi, vel eligendi procedēdum ad electionem, vel collationem, siue vterq; litigārium, siue alter tantum moriatur in Romana curia: iuxta distinctionem tex. in Cle. 1. vt lite pendente & in cap. 1. & 2. eo. tit. lib. 6. ergo si inter duos præsentatos a patronis discordibus lis tractetur

apud summum pontificem siue vterque moriatur in ipsa Romana curia, siue alter illic, vel alibi, patroni nō possunt præsentare, nec habent tunc ius præsentandi. Quæ ratione collatio à summo pontifice facta nihil eorū iuri derogat, & ideo non obstante cōsuetudine, & praxi Hispaniarum, atq; Regijs edictis admittenda videtur. Nihilominus vltius est hæc de re inquirendum, ne quem forsan decipiat generalis admodum, & indiffinita conclusio à præcitatis authoribus probata: oportet enim aliquot casus distinguere ad huius quæstionis apertiorē intellectum.

- ¶ Primus casus constituitur, quoties lis tractatur in curia Romana inter duos præsentatos a patronis discordibus super eadem præsentatione, nondum sequuta institutione. Et tunc, etiam si vterque moriatur Romæ, non est locus constitutioni Clement. 1. vt lite pendet. nec dicitur vacare beneficium in curia: nec est illius collatio summo pontifici reseruata: quia nondum erat per collationē ius illis adquisitum in beneficio, nec vlla vacatio beneficij datur. glo. ab omnibus recepta in dict. Clem. 1. verb. collato. in princip. vbi eleganter Bonifacius numero. 47. & collectari. in cap. accedens. de concess. præbendæ.

- ¶ Secundus casus contingit, vbi lis tractatur in curia Romana inter duos præsentatos, & institutos, ac lite pendente vterque moriatur Romæ, vel possessor beneficij Romæ, alter extra curiam: tunc sane in iure patronatus ecclesiastico obtinebit reseruatō, quæ fit in dict. Clem. 1. at in iure patronatus laicorum illa reseruatō locum non habet, sicut nec alia, quæ traditur in cap. 2. de præben. in. 6. & ideo quæ superius de illa diximus, erunt & in hac specie adhuc quo ad edicta Regia obseruanda. Nec quidquam vrget tex. in cap. 1. & 2. vt lite pend. in. 6. quia

Y iam

Practicarum Quaestionum

iam est lis finita per mortem vtriusq; litigantis, & ea ratione vacat omnino beneficium, ac poterit patronus libere presentare. vnde si conferatur beneficium à Romano pontifice ex hac vacatione, necessaria est derogatio iuris patronatus laicorum expressa: imò in his Hispaniarum regnis ex praxi & consuetudine, atque regijs edictis superfedebitur huius collationis executioni. Illud verò, quod diximus, litem esse finitam per mortem vtriusq;, ita quidem vt ex tunc collatio, vel presentatio fieri possit iure ordinario: probat tex. elegans in dict. Cle. 1. vt lite penden. in prima eius parte. vnde Guilhelm. Cassador. & Gomeci. non videtur quaestionem in hac specie tractasse.

Tertiò, quadoq; lis agitur in curia Romana inter duos presentatos à patronis discordibus, & alter tantum mortem obierit Romæ, vel alibi: nam hoc non refert quantum ad decisionem modo proponendam: & in hoc casu quidam existimant, pendente lite, non posse patronum etiam laicum alium presentare: quia impletur autoritate tex. in dict. cap. 1. & 2. vt lit. pend. lib. 6. Huius opinionis auctores sunt Lopus allegat. 22. Calderin. conf. 1. vt lite pendent. & conf. 18. de iure patro. Domi. & Francus in dict. cap. 1. Quorum opinionem asserit communem esse Rochus Curti. de iure patro. verb. Honorificum. q. 23. Ludo. Gomeci. in reg. de subrogandis collig. q. 13. quam & ipse probare videtur in dict. cap. it. 2. ibi presentetur. ac tandem eadem ratio persuadebit fortassis ad hoc, quæ datur ad prohibitionem electionis, & collationis, quæ plane prohibentur in dict. cap. 1. & 2. Sed ex aduerso alijs placet, patronum laicum, etiã pendente lite posse alium presentare vel accumulando, vel variando, quoties institutio sequuta non est presentationem ab eo factam, quia licita est laicis intra quatuor men-

ses variatio nec libertas ista lite pendente tollitur. & ideo non obtinet hoc in casu prohibitio, quæ fit in dict. cap. 1. cum illic tractetur de electionibus, & collationibus, in quibus non est variatio iure permissa: imò expectandus omnino est litis euentus. Sic sanè opinionem istam tenuerunt Card. in cap. pastoralis. q. vlt. de iure patro. Ioan. Andræ. in dict. cap. 1. vt lit. penden. in. 6. Idem alij sensere, quos sequitur scribens, hanc opinionem communem esse Cæsar Lamber-
tinus de iure patrona. 2. libr. 1. parti. 6. quest. articulo. 12. qui responder ad tex. in dicto cap. 2. esse intelligendum in presentationibus patronorum, etiam laicorum, quas sequuta fuerit institutio: aut saltem quoties ex duobus presentatis alter fuerit iam institutus: nam & possessionem adeptus est: vt illic expressim probatur. Quo casu non licet pendente lite variare, nec alium presentare, etiam patronis laicis. vt probatur in dicto capitulo. 2. His accedit, quod Bonifacius in dicta Clementina. 1. vers. Tertia conclusio. asseuerat, illud tex. non procedere in presentatione, quæ tribuit ius ad rem nondum sequuta institutione. Et idem tenet gloss. ibi. cuius paulò ante nos meminimus. Nam & idem Gomecius in dict. reg. de subrogandis. quest. 6. propter rationes Bonifacii, dubius est in hac controuersia. In qua ipse considero potissimam rationem, cui vere, ac proprie innititur posterior hæc sententia: nempe, quod licita sit patronis laicis variatio intra quatuor menses & ideo lite pendente non impediatur alium à litigantibus presentare. Quam rationem falsam esse probare conabor ex eo, quod sola ipsius litis pendens controuersia impediatur patronorum presentationem. Ergo siue presentatus fuerit institutus, siue nondum habuerit institutionem, non poterunt patroni

patroni pendente lite præsentare. Cõse-
quens euidentissime constar, si vereli-
tis pendens ratio impedimentum præ-
stet præsentationi. Antecedens verò pro-
batur ex decisione tex. in dict. capit. 2.
Nam si præsentato, & instituto lite pen-
dente mortuo non licet patrono, qui il-
lum præsentauerat, aliũ præsentare ces-
sante omnino per mortem præsentatio-
ne, & institutione: plane sola lis præsen-
tationem impedit: quia ea non penden-
te tunc libere patronus non tantum lai-
cus, sed & clericus potuisset præsentare
etiam absq; priuilegio variationis. Igi-
tur præsentatio ratione litis pendens
impeditur: atque ita fit, vt parum refe-
rat, quod patronis laicis sit variatio per-
missa: cum & alioqui vbi propter obi-
tum præsentati, & instituti, eis liceret
præsentare, propter litem pendentem
præsentatio sit prohibita: vt probatur in
dict. cap. 2. ex quibus opinor in hac quæ-
stione veriore esse, & magis commu-
nem sententiam Calde. cui non obstat
ratio illa, quæ deducitur à iure, & per-
missione variandi, quæ laicis patronis
conceditur: quia hæc variatio lite pen-
dente impeditur: ne litigia prorogari cõ-
tingat in dispendium ecclesiarum pro-
pter novos aduersarios, qui maliciose
interdum petitoribus subrogantur: sicut
Romanus pontifex assenerat in dict.
cap. 2. Hæc enim ratio vniuersalis est, &
vtrq; casu locum habet. Forsan adhuc
quispiam pro contraria opinione illud
conabitur adducere, quod in dict. ca. 1.
& 2. impediatur collatio, electio, & præ-
sentatio, quæ fiunt ratione mortis, vel
cessione lite pendente contingentis: nõ
tamen illic impediatur electio vel præ-
sentatio, quæ fieri possit ex iure ante li-
tem motam competentis: vt sensit Boni-
facius in dict. Clem. 1. vers. Tertia con-
clusio. & item vers. octaua conclusio. &
glo in reg. cancell. 27. in alia quæstione.

Sed si quis ad amussim expenderit ratio-
nem illam, quæ vtitur summus ponti-
fex in dict. cap. 2. vt lite pend. lib. 6. pla-
ne comperiet, illic prohibati pendente
lite collationes, electiones, & præsentati-
ones, quæ fieri alioqui poterant, etiam
vtrique superstiti litigante non tantum
illas, quæ fieri possunt propter mortem
alterius litigantis, vel eius cessionem, &
sic iure post litem motam competentis
Etenim si fiat adhuc electio ex iure cõ-
petenti ante litem, & ante mortem alte-
rius litigantis, superest iudicium cum su-
perstiti, quod vult pontifex summus fi-
niri absque eo, quod noua electione al-
ter constitutur illi aduersarius. & ideo
vtrique casu prohibita videretur electio,
vel præsentatio. siquidem ex illa nouus
datur superstiti colligator: id ipsum de-
ducitur ex procemio dict. reg. cancell.
27. de subrogandis collig. vbi Ludouic.
Gomeci. q. vltima hanc opinionem pro-
bare videtur, dum examinat Bonifacij
conclusionem. Præsertim quod, & si ve-
ra sit Bonifacij opinio & ideo lite pen-
dente, mortuo, vel cedente altero litigã-
te, possit quis acceptare beneficium ra-
tione, & titulo literarum apostolicarũ,
non vt vacans per obitum, vel cessione
litigantis, nec ex iure illius, nec ex cau-
sa mortis, vel cessionis, sed ex eo, quod
ante litem competebat acceptanti ius
ad illius beneficii consequutionẽ. Quod
& plures alij probant per ipsum Ludo-
Gomeci. citati: nihil hoc conducit con-
tra communem opinionem, nec ex hoc
sequitur, patrono laicũ posse præsentare
pẽdẽte lite inter præsentatos nõdum
institutos: quia etiã si illi liceat variare
intra quatuor menses nõ tamẽ licet pen-
dẽte lite inter præsentatos ius illud, qđ
iã alteri cõcesserat, vel variando, vel cu-
mulando, vel subrogando, alij dare, no-
uumque litigantem constituere: cum
hoc sit iure prohibitum in dicto capitu-
lo.

lo. 2. & cap. 1. etenim in acceptatione beneficij, quæ ante litem competebat, nõ tractatur de iure litigantis vel mortui, vel cedentis acceptanti tradendo. Vnde si pendente lite patronus siue clericus, siue laicus, qui nondum præsentauerat, velit præsentare, & præsentet alium a litigantibus, iuste hoc facit: nec fit vlla fraus canonibus: cum hic patronus utatur suo iure, quo nusquam fuerat usus, nec illud in aliquem ex litigantibus trāstulerat præsentando, vel eligendo, aut conferendo. Sic sane mortuo altero ex litigantibus, vel cedente, aut denique quouis casu, etiam vtroque litigante superstitite poterit patronus intra tempus, quo licet illi variare, aut cumulare colligantem præsentare, quem nondum præsentauerat. Quod Rochus Curtius faretur: nec negat Lambertinus. in dict. art. 12. ad finem.

¶ Non oberit glo. in dict. Clem. 1. vt lite pend. cum illa vera sit, & procedat vbi vterque litigator Romæ mortem obierit, & sic quo ad vacationem in curia quæ admodum superius explicuimus in hac quæst. vers. Primus casus.

¶ Quartus ad hanc quæstionem constitui poterit casus in decisione regulæ cancellariæ, quæ de subrogandis colligantibus statuta est: nempe, vbi lite pendente inter duos præsentatos a patronis discordibus, alter mortem obierit: an possit auctoritate summi pontificis absque consensu patroni laici, qui defunctum præsentauerat, colligator subrogari? & Ludou. Gomeci. in dict. reg. de subrogand. colligant. quæst. 6. & quæst. 13. ex cōclusionē communi proxime tradita probare conatur, posse subrogari colligantem, nec distinguit patronum laicum ab ecclesiastico: imo indistincte hoc asseuerat. Et profecto vbi cessaret omnino suspicio fraudis in patroni laici læsionem: & colligator fuerit præsentatus

à vero patrono, quamuis discordi præsentatione, admittenda erit subrogatio facta iuxta regulam cancellariæ. non enim edicta Regia, & Hispaniarum consuetudo videntur, hanc subrogationem impedire: quæ dubio procul in curia Romana æquissima, ac iustissima censebitur.

¶ Quinto ad idem fere subiicitur casus ille quo auctoritate summi pontificis mortuo altero litigante subrogatur exterius quidam, siue tertius à litigantibus: non denique ipse colligator, & ea subrogatio fit absque consensu patroni laici. Et in hac specie facillime admittetur subrogatio apud curiæ Romanæ prætorium propter auctoritatem summi pontificis & opinionem illam, quam in principio huius quæstionis adduximus. Atque ita Ludou. Gomeci. in præcitatis locis in ea est sententia, vt opinetur, summum pontificem liberam habere collationē beneficij litigiosi, quoties id vacauerit: quia & si sit iuris patronatus laicorum, ipsi laici pendente lite non possunt præsentare. Et idem prius responderat Guilielmus Cassador. in dict. decis. 3. vt lite pendente, à quibus libentissime ipse quæsierim, quānam ratione beneficium litigiosum in curia Romana fuerit ipsius Pontificis collationi reservatum, vbi alter litigantium mortem obierit nā vbi vterque mortuus fuerit, quid tunc sit dicendum superius scripsimus in huius sextæ quæstionis initio. Et sane non aliter mihi poterunt respondere, quam vel ratione litis pendentis in curia Romana, vel quia illic apud sedem apostolicam per obitum, ius alterius litigantis vacauerit. Prior equidem ratio nihil aliud iure probat quam patronos, etiam laicos, electores, collatoresue ordinarios non posse lite pendente apud sedem apostolicam beneficium conferre, aut ad id præsentare, vel eligere. tex. optimus

mus in dict. capitulo. 1. & 2. vt lite pendente. & in dicta Clementina. 1. eodem ritu. 2. parte. nec tamen ex hoc sequitur induci per ea iura reservationem aliquam summo pontifici: tametsi posset ipse hanc reservationem, sicut & alias, noua lege lata constituere, & inducere. Quod euidenter constat in dict. Clementina. 1. vbi probatur, mortuo altero litigante, siue is fuerit possessor, siue petitor, causam esse ad finem vsque prosequendam, vt tandem sententia lata pro iure mortui, collatio pertineat ad papam, si mors illi contigerit in curia: alioqui ad ordinarium, si extra curiam mortem obierit. Ergo manifestum fit, ratione litis pendente in curia non induci aliquam reservationem. Cum mortuo litigante altero extra curiam, causa sit ad finem vsque examinanda, vt episcopus ordinarius conferat beneficium illud: si pro iure defuncti contra superstitem fuerit pronunciatum. posterior autem ratio tunc obtinet, cum alter ex litigantibus, cui ex euentu litis apparet ius cōperijisse, mortuus fuerit in curia: & ideo hæc reservatio inducitur ex capitulo. 1. de præbend. in. 6. quod in beneficijs spectantibus ad ius patronatus laicorum non obtinet: quemadmodum hoc in capite probauimus. Igitur apparet pendente lite inter duos præsentatos à patronis discordibus, siue sequuta fuerit institutio, siue non iure ordinario, aut iure reservationis alicuius, cum hæc non afficiat beneficia iuris patronatus laicorum, non posse summum pontificem, nisi expressim iuri patronatus laicorum deroget, mortuo colliganti tertium quendam subrogare. Quod si dixeris, in hoc casu hanc derogationem iuris patronatus laicorum esse omnino admittendam, etiam sine mentione iuris patronatus laicorum: quia laici patroni pendente lite in Romana curia inter præsentatos

non habent ius presentandi: & ideo illis præiudicium non fit: profecto facilis est responsio ex dict. Clementina. 1. vt lite pendente: qua constat, pendente lite in Romana curia, mortuo altero litigante non posse beneficium interim conferri sed expectandum esse litis euentum, vt si pro mortuo lata fuerit sententia, & is extra curiam obierit, fiat collatio ab ordinario. Ergo Romanus pontifex præiudicaret ordinario, si interim loco defuncti alium substitueret, & subrogaret: sicuti apertissime illa constitutio exponit dum in vltima parte admonet, posse nihilominus papam, si ipse velit, hoc præiudicium ordinario irrogare, & eius collationem impedire.

¶ In his verò beneficijs, quæ pertinent ad ius patronatus laicorum, vel clericorum, etiam mortuo altero litigante, vel liti cedente: causæ, & controuersie diffinitio expectanda est omnino ad effectum vt si pronūciatum fuerit ad defunctum beneficium pertinuisse, vel ad neutrum tunc fiat præsentatio ad beneficium illud per patronos, vt omnino vacans. gl. insignis. & illic ab omnibus probata in dicto capitulo. 2. vt lite pendente libro. 6. verb. finita. Quod & tex. ille probat & deducitur ex dicta Clementina. 1. eodem ritu. vnde pendente lite inter præsentatos non currit patronis tempus ad præsentandum. atque ita inibi glossa præcitata satis in specie diffinire videtur: & post eam Ioannes Andreas. colum. penultima Cardina. in oppo. post. 9. q. in capitulo. 3. de iure patronat. Idem Ioannes Andreas. in capi. cum vos. de officio ordi. Caesar Lambertinus in tractatu de iure patronat. 2. libr. 2. parte questione. 1. arti. 9. num. 16. & num. 14. quorum opinio vera est, & æquitati potissimum accedit.

¶ Ex his ergo deducitur, collationem beneficij apud curiam Romanam litigiosi

Y 3 mortuo

Præcticarum Quæstionum

mortuo utroque litigatore, vel subrogationem altero mortuo, à summo Pontifice factam absq; vlla mentione iuris patronatus laicorum, ad quos id pertinebat, minime valere: atque ideo, vt collatio, vel subrogatio valida sit necessariã fore derogationem expressam iuris patronatus laicorum. Quæ quidem derogatio apud Hispanos admitti non solet: vt non semel admonuimus: idcirco hac in re oportet diligentissime cauere, atque expendere ne vlla fraus fiat. Nam summus ecclesiæ pontifex hisce de rebus consultus non permittet ita falsim patronorum laicorum iura tolli, & quandoque prorsus abrogari.

- ¶ Septimò quæritur de beneficijs pertinentibus ad ius patronatus, & præsentationem alicuius fraternitatis laicorum, qui solent causa pietatis collegia quædam constituere, quæ Hispani *cofradías* appellamus, de quibus ipse tractaui quæstionem quandam in cap. officij. nume. 12. de testament. Nam & horum laicorum ius patronatus ecclesiasticum esse, & cõferri, quoties fraternitas, seu collegium adhæret alicui ecclesiæ, à qua nomen accipit, & titulum: vt Fraternitas sancti Petri: & sancti Michaelis in vrbe Toletana probare conatur Casar Lambertinus de iure patrona. libr. 1. quæstione. 1. art. 10 num. 4. idem ante ipsum tenuerat Hieronymus Paulus in pract. cancell. folio mihi. 41. vers. in causa mea maioricensi. Qui loquitur in specie de iure patronatus competenti laicis magistris Fabricæ alicuius ecclesiæ. Ego verò cenfeo, hoc ius patronatus, & ei simile non esse ecclesiasticum, sed laicorum. Nam etiam si hoc collegium causa pietatis constitutum adhæreat, & sit affixum alicui ecclesiæ: ipsi tamen, ex quibus collegium, & vniuersitas constat, & ad quorum voces, ac suffragia præsentatio fit, laici sunt omnino, & ad hanc vniuersitatem laico

rum præsentatio pertinet, non ad ecclesiam, nec ad aliquam ecclesiasticam dignitatem. Sic sane aliquot alijs rationibus adductis hanc opinionem veram esse cõfset Felin. in tract. quando litteræ Apostoli. limitatione. 4. & Rochus Curtius de iure patronat. verb. ius. quæst. 7. quæst. 3. accessoria. nume. 17. vnde omnia, quæ conueniunt iuri patronatus laicorum erunt plane applicanda, & aptanda huic iuri patronatus competenti fraternitatibus laicorum, etiam si hæc collegia adhæreant alicui speciali ecclesiæ. Atq; ideo apud Hispanos nõ admittunt derogationes, quæ sũt in præiudiciũ præsentationis, q̃ ad hæc collegia pertinet.

- ¶ Octauo ad eandem controuersiam alia suboritur dubitatio, an vbi apud sedem apostolicam fuerit facta permutatio beneficiorum, & eius causa sequuta sit collatio à Romano Pontifice obtenta, sine consensu patroni laici, possit patronus laicus conqueri ratione huius tacite, vel expressæ derogationis? qua in quæstione posset examinari difficilis illa disputatio, qua solet expendi, an permutatio absque consensu patroni facta, vel eo nõ vocato, sit nulla ipso iure, vel eo contradicente per sententiam rescindenda. Quam equidem quæstionẽ tractauere Frederi. in tracta. de rerum permut. quæstio. 30. & illic Lopus in additionibus. Panormit. in cap. cum dilectus. de iure patro. idem in cap. significatum. de præben. Imola. in cap. vlt. col. 8. de rerum permuta. Felin. in c. cū Bertol. col. 5. de re iudi. idẽ in cap. quoniam. col. 4. in princip. vt lite non contest. Rota in nouis. 307. Ioan. Andræ. & Francus in cap. vno. de rerum permuta. in. 6. Abbas colum. 4. & Felinus nume. 19. capit. cum accessissent. de constituto. Detius conf. 224. Ioannes Lupinus in rub. de donat. int. vir, & vxor. §. 22. col. 3. Domi. conf. 50. Chassa. conf. 17. Aymon conf. 82. Ioan. Staphi. delitteris

de litteris grat. & iustit. folio. 56. col. 2. Rochus Curti. in tract. de iure patrona. verb. Honorificum. quæst. 3. omnium la-
tissime Cæsar Lambertinus de iure pa-
tronat. 2. lib. parte. 1. q. 6. art. 6. Panor. in
quæst. 5. nume. 7. vers. item apertius. Pe-
trus Rebuffus in praxi beneficiorum. 3.
parte signaturæ verb. & iuri patronatus
numero. 40. & in cap. de permutatione
numero. 21. Nos tamen eam modo mis-
sam facimus, cum solum sit hoc in loco
agendum de derogatione, quæ sit iuri
patronatus laicorum. Omnes etenim
conueniunt in hoc, quod ubi permuta-
tio fuerit facta sine consensu patroni lai-
ci, vel ecclesiastici: vel ipso iure, vel per
sententiam rescindenda est, si patronus
intra tempus datum ad præsentandum
iustam contradicendi causam exposue-
rit: iustitia verò huius causæ ad hunc ef-
fectum ex eo tantum constat, quod per-
mutatio non fuerit facta propter virgen-
tem ecclesiæ utilitatem. Hæc siquidem
iustificat permutationem absque patro-
ni consensu factam: quod si hæc utilitas
maxima ecclesiæ deficiat, non erit satis
permutationem factam absque patroni
consensu non esse in ecclesiæ damnum
neque ex ea nullum ecclesiæ præiudi-
cium imminere: quia euidentis utilitas ad
hoc exigitur ipsius quidem ecclesiæ
sicuti late deducit ex pluribus autori-
bus Lambertinus in dict. art. 6. numero.
30. & nume. 38. ubi maiorem utilitatem
exigit ad hoc, ubi ecclesia habeat patro-
nos laicos, quam ubi patroni sint eccle-
siastici. Cui distinctioni non admodum
refragabor, nec ita stricte causæ necessi-
tatem, aut utilitatem exigam: modo il-
lud constet, non aliter hanc permutatio-
nem inuitis, & contradicentibus patro-
nis validam fore, quam si ea facta sit in
ecclesiæ magnam utilitatem. id etenim
videntur Docto. concedere præsertim
Panormita. in dict. capitulo cum dile-

ctus. Cardina. in Clementina vnica. quæ-
stione. 4. de rerum permutatio. & idem
in rep. cap. quæsitum. de rerum permu-
tat. quæstione. 36. & 37. Aegidius Bel-
lamera decis. 181. & alij plerique ex mo-
do citatis, quorum opinio ex eo potissi-
me admitti debet, quod & multi constā-
ter asseuerauerint, permutationem fa-
ctam a bsque patronorum consensu nul-
lam esse ipso iure: & id indistincte, atq;
indiffinitè probant Calde. consi. 2. de re-
rum permut. Aegidius à Bellamera de-
cisi. 179. & Paulus de Citadinis. in tract.
de iure patronat. 6. part. arti. 9. quæstio-
ne. 52. Stepha. Caietan. in rep. cap. vlti-
mi. de electio in. 6. col. 20. tamen si fre-
quentiori consensu, & communiori sen-
tentia receptum sit ex autoritate Ro-
mæ & Frederi. permutationem factam
absque consensu Patroni ecclesiastici,
vel laici non esse nullam ipso iure, sed
per sententiam posse rescindi, patrono
ex iusta causa contradicente intra tem-
pus datum ad præsentandum, secundū
Rochum Curtium in dict. verb. Honori-
ficum. quæstione. 3. & Feli. in tract. qua-
do littere aposto. noceant patro. amplia-
tione. 9. quo in loco minus diligenter af-
seuerat, ex hac opinione communi pos-
se deduci, quod valeat permutatio bene-
ficii iuris patronatus laicorum facta Ro-
mani Pōtificis autoritate, etiam si nullo
fiat mentio ipsius iuris patronatus lai-
corum, nec specialis derogatio. Nam
permutatio beneficii iuris patronatus
laicorum facta in curia Romana summi
Pontificis autoritate, non præmissa
mentionē iuris patronatus laicorum est
nulla ipso iure in casibus, quibus apud
episcopum, & ordinarium esset nullas
& deinde per sententiam erit rescinden-
da, quobis foret iudicis sententia infrin-
genda, si facta fuisset apud ordinarium
inferiorem: quemadmodum iure pro-
batur, & explicat optime Cæsar Lam-

Practicarum Quaestionum

bertinus de iure patro. 2. lib. 3. part. q. 9. art. 12. & Franciscus Pauinus in tract. de potest. capit. Sede vacante. 2. q. 2. q. principi. versi. adde etiam quod non valet. idem probat Lopus allegat. 96. num. 4. scribens, permutationem beneficii iuris patronatus laicorum factam in curia absque expressa mentione, & derogatione iuris patronatus non valere, & esse surreptitiam atque ita pronunciatum fuisse à Gregorio vndecimo: à quo nunquā potuit quidā cardinalis obtinere quod ex causa permutationis fieret derogatio iuri patronatus laicorum.

¶ His denique premis, quod attinet ad beneficia, quę pertinet ad ius patronatus Regium, expeditissimum est in his Hispaniarum regnis, nō admitti permutationem, etiam auctoritate summi pontificis factam, etiam si in specie derogetur iuri patronatus Regio, nisi Regis cōsensus huic derogationi, ac permutationi accesserit. Idem practici ex edicto Regio, & consuetudine respondebūt in alijs beneficijs pertinentibus ad ius patronatus laicorum quoruncunque in hisca sibus, quibus non potest permutatio fieri eis contradicētibz, & ideo vel sit nulla, vel per sententiam rescindenda. Nā derogatio, quę in hoc casu fit iuri patronatus laicorum, minime admittitur: ne fiat præiudicium præsentationi, quę patroni iure competit, & facillime tolleretur per varias, ac frequentes permutationes absque eorum consensu alioqui permittendas. Sic sane Carolus Molinæus in regu. cancella. de infirmis. nume. 32. scribit apud Gallos non admitti has permutationes, quę fiunt, etiam auctoritate apostolica de beneficijs pertinentibus ad ius patronatus laicorum. tamen si multa ipse Carolus hac in quaestione addiderit, quę vera iure non sunt, nec tuta quidem: cum nimis derogent summi pontificis potestati. Vnde cautissimè

me sunt examinanda, quę modò ad huius quaestionis examen, & decisionem adduximus: siquidem ex his satis constat, quando necessaria sit derogatio iuris patronatus laicorum ad eorum consensum, alioqui necessarium, omnino excludendum: & an sit admittenda in his Hispaniarum regnis. Quod si post scientiam huius permutationis patronus laicus intra tempus datum à iure ad præsentandum, non cōtradixerit, receptum est frequentissimo doctorum iudicio, permutationem validam fieri. Patrono autem contradicente, an possit ipse præsentare, vel clericus, qui ex causa permutationis renunciauerat beneficio, in id beneficium restitui, tradit Lambertinus de iure patronatus libro. 2. parte. 1. quaestione. 6. articulo. 6. numero. 49. post Dominum in capitulo nemo deinceps. de electio. in. 6. colum. 4.

¶ Eadem ratione non admittuntur apud Hispanos permutationes, quę fiunt ab his, qui obtinent Canonicatus. & præbendas illas cathedralium ecclesiarum quę ex litteris Romanorum Pontificum, & Tridentini concilij Decreto, Magistris, aut Doctoribus sacram Theologiam, aut ius Pontificium profitentibus per electionem sunt conferendæ. Nam etiam si auctoritate Romani Pontificis permutatio fiat, supplicatio ad pontificem proponitur, & superseditur executioni litterarum Apostolicarum propter publicam, & evidentem utilitatem. Sic sane permutationes istæ minime admittuntur in beneficijs, quę patrimonialia dicuntur in Diocesis Palentina, Burgenfi, & Callaguritana. Quod expressim Regio Caroli Caesaris edicto cautum fuit anno. M.D.xliij.

¶ Nono ad eadem regia edicta, & derogationem iuris patronatus laicorum illud palam

palā pertinet, quod nec per simplicē re-
signationem, nec item illam, quæ in fa-
uorem alterius stricte, & praua cōditio-
ne fit, admittēda est, nec iure admitti de-
bet collatio beneficii iuris patronatus lai-
corum absque eorundem consensu, quē
admodum satis iure cōstat, & adnotauit
Deti. cons. 224. col. 2. post Inno. in cap.
vlti. de renunciat. Abb. in cap. significat-
um de præbend. vbi Imola. col. 1. idem
Abb. in cap. de multa. colum. 4. de præb.
Rochus de iure patro. verb. honorificū.
quæst. 3. Lamber. 3. lib. quæst. 5. arti. 5. &
nos alibi tractauimus. Quod si ex causa
simplicis renunciationis fiat absque pa-
troni laici consensu per summum ponti-
ficem beneficii collatio cum speciali de-
rogatione iuris patronatus laicorū, præ-
missa supplicatione ad pontificem, que-
rela deferatur ad regia prætoriam, & illic li-
terarum Apostolicarum executioni su-
perfedetur: siue sit ius patronatus regiū,
siue alicuius laici priuari. Et idem fit in
beneficijs patrimonialibus, & canonica-
tibus, quæ per electionem sunt, theolo-
giam, & ius pontificium profitētibus cō-
ferendi. Alioqui facillime præsentationi-
bus patronorum laicorum, & veteribus
pontificum decretis, ac quarundam dīe-
cesum circa beneficia patrimonialia pri-
uilegijs, & æquissimis consuetudinibus
fieret præiudicium.

¶ Decimo præter ea, quæ iam explicuimus
suboritur & de pensionibus quæstio. Ete-
nim ex beneficio iuris patronatus laico-
rum pensio iure constitui potest a sum-
mo pontifice, absque ipsius patroni con-
sensu: quia per hanc pensionis constitu-
tionem nulla læsio datur, nec contingit
patrono quo ad ius præsentationis: vt
expressim tradit in hac quæstione Pe-
Rebuffus in praxi beneficiorū. in tertia
parte signaturæ verbo. & iuri patrona-
tus numer. 28. & 48. Latius Hiero-
nymus Gigas in tractat. de pensionibus

quæstione. 23. cuius rationes in hoc ten-
dunt, vt constet, posse constitui pensio-
nem ex beneficio iuris patronatus lai-
corum absque patroni consensu in omni-
bus casibus, quibus ex alijs beneficijs iu-
re constitui potest. Sed & potissimum
adducit ipse Hieronymus Gigas textū
in capitu. penultim. de iure patronat.
quo probatur, posse rectorem alicuius,
ecclesiæ præsentare aliquem clericum
absque patroni consensu, vt sacris ordi-
nibus donetur ad titulum illius benefi-
cij: nempe ad hoc, quod ex redditibus
percipiat alimenta, & sibi victum neces-
sarium. Hæc vero inductio minime suf-
ficiens est, si exacte consideremus ve-
rum intellectum textus in dict. capitu.
penultim. Nam vbi rector beneficii abs-
que patroni consensu clericum aliquem
præsentauerit ordinandum ad titulum
illius beneficii, mortuo rectore, eiusdem
successor à patrono præsentatus, & ab
episcopo institutus non tenetur ex red-
ditibus beneficii clerico à rectore præ-
mortuo præsentato aliquid dare. Effer-
enim tunc grauis læsio ipsi patrono, cui
competit ius præsentandi, si ab eo ad be-
neficium vacans præsentatus onus hoc
subire teneretur. Sic sane Panormitanus
colum. penultim. post. glo. & alios ibi-
dem intellexit text. in dict. capitu. pe-
nultim. cui equidem interpretationi &
illud accedit, quod licet rector ecclesiæ
possit absque patroni consensu vicariū
temporalem, vel ad vitam ipsius recto-
ris constituere. glo. in capitu. ad hæc. de
officio. vicar. & ibi docto. Henric. Abb.
& alij in dict. capitu. penultim. Cardina-
lis in Clementina unica. quæstione de
officio. vicar. Rochus de iure patronat.
verbo. honorificum. quæstione. tertia.
Cesar Lamberti. de iure patronat. libr.
tertio quæstione quinta. artic. 7. tamen
non poterit idem rector absque consen-
su patroni, etiam autoritate episcopi

Y 5 perpetuum

Practicarum Quæstionum

perpetuum vicarium ad ecclesiæ ministerium eligere: quemadmodum sentiunt præcitati Doctores; & in specie tenent Cardin. in dict. quæst. 12. Panormi. in dict. capitu. penultim. colum. ultim. & Lambertinus. in dict. artic. septimo. Ergo ex his deducitur, non esse levis momenti læsionem istam, quæ patrono infertur ex eo quod beneficiū, ad quod ipse ius habet præsentandi, efficiatur obnoxium solutioni pensionis annuæ: & ideo necessarius erit patroni consensus, nec sufficiet rectoris voluntas, ut pensio perpetua, scilicet ad vitam pensionarij soluenda, constituatur super eodem beneficio. Derogatur etenim iuri præsentandi, si redditus beneficij, ad quod præsentatio competit, fuerint diminuti. Vnde in hac quæstione tria, vel quatuor erunt ad notanda.

¶ Primum, quod sit necessaria mentio specialis iuris patronatus laicorum in literis Apostolicis, in quibus pensio constituitur ex redditibus beneficij iuris patronatus laicorum. Quod probat Hierony. Gigas in dict. tracta. de pensionib. quæst. 24. quo in loco sentit, in his pensionibus constituendis aliquantulum derogari iuri patronatus laicorum: cum alio qui non esset necessaria mentio, quam ipse Gigas in hisce literis Apostolicis requirit.

¶ Secundo est obseruandum, non admitti apud Hispanos constitutionem pensionis in his beneficijs, & dignitatibus, quæ pertinent ad ius patronatus regium, nisi ipsiusmet regis cōsensu accesserit summi pontificis concessioni, & pensionis constitutioni. Idem & apud Gallos exacta diligentia seruari tradit Carolus Molinæ in reg. Cancellar. de publicand. rescriptis. num. 226.

¶ Tertium, quod in hac controuersia tractari potest, pertinet ad alia beneficia, quæ censentur, & sunt iuris patronatus laico-

rum priuatorum. Nam ubi pensio constituitur à summo pōtifice causa dirimēde litis, quæ Romæ tractabatur inter duos præsentatos à patronis discordibus, iusta videri potest pensionis constitutio, etiā sine consensu laici patroni: ex his, quæ diximus superius hoc in capite. quæst. 6. vers. quartus, in alijs verò casibus non solet summus pontifex pensionem constituere, nisi ex causa permutationis, renūciationis, vel similis actus in quibus derogatio non admittitur in his regnis Hispaniarum in damnum, & læsionem iuris patronatus laicorum.

¶ Quarto: quoties pensio in titulum beneficij datur, & constituitur, etiam per Romanum pontificem, ex redditibus beneficij pertinentis ad ius patronatus laicorum: tunc omnia sunt examinanda & cēfenda: ut cēferi, & iudicari debet ipsum met principale beneficium, tam quo ad derogationem, quam quo ad alia, quæ solent in quæstionem incidere. Quod notat Hierony. Gigas in dict. quæst. 23. ad finem. text. optimus in dict. capitu. penul. de iure patro. Nam licet pensio, ut frequentissime constituitur loco beneficij in stipendium pauperum clericorum secundum Gomec. in regul. de annali possessore. quæst. 21. non sit proprie beneficium: tamē ubi constituitur in titulum beneficij cum onere alicuius ministerij ecclesiastici: tunc beneficium proprie dicitur: & leges consequitur beneficij ecclesiastici: ut notant Cardin. in Clem. 1. § eadem. de suppl. neglig. prælatorum. tradit Hierony. Gigas de pension. quæst. 1. quibus accedit optima glo. in Clemen. ultim. verb. quodcunque. de vita, & honest. cleri. cuius meminit Ioann. Staphilaus de literis gratiæ, & iustit. folio. 107. col. 2. & sensit idem folio. 22. text. optimus, ubi Panor. in c. conquerente. de cleri non residentib. Agitur in constitutione huius pensionis, quæ in titulum beneficij

ficij dantur, absque patroni laici consensu, palam derogatur iuri præsentandi: & ideo quæ vel iure communivel consuetudine, aut regijs edictis sunt inducta circa derogationem iuris patronatus laicorū, itidem erunt obseruanda & in hac pensionis constitutione.

¶ Quinto illud est satis expeditū, quod in beneficijs patrimonialibus nulla pensio nis constitutio apud Hispanos admittitur: cum ea tendat in maximum grauamen clericorum patrimonialium, quibus beneficia illa sunt secundum dignitatem doctrine, & morum libere absque villo onere conferenda. Idem erit in canonicatibus, qui cōferri debēt ex veteri instituto Magistris, & Doctoribus. Atque ita passim receptum est, idque deducitur ex regio edicto, quod de patrimonialibus beneficijs decretum fuit Anno Domini M. D. XLIII. Nec vidi vnquam à summo pontifice pensionem ex his beneficijs constitui, nisi causa litis dirimendæ, quæ absque vlla fraude inter electos, aut institutos tractabatur. Quæ in re oportet diligenter inquirere, & examinare, ne fraus vlla fiat veteribus huius regni priuilegijs, antiquis institutis, & iure legitimo inductis consuetudinibus.

¶ Vndecima quæstione ad vniones pertinet, quæ quandoque fieri solent auctoritate Apostolica, vel ordinaria. Nam
11 per episcopum vniri non potest beneficium aliquod alteri absque consensu illius, qui habet ius conferendi, eligendi, vel præsentandi, siue sit patronus ecclesiasticus, siue laicus: quemadmodum probatur ex glos. verbo. rector & illic Abb. Cardinalis opposit. tertia. & quæstione. 14. in Clement. vltima de rebus eccles. Abb. colum. secunda & alijs in capitu. cum accessissent. de constitut. Socino consil. primo colum. secunda. lib. 3. Rocho de iure patron. verbo. ho-

norificum. quæst. tertia Detio in consil. 174. colum. vltima. Lamberti. de iure patronat. lib. tertio quæst. 6. articul. secundo. qui tamen fatetur post alios, posse hanc vnionem fieri auctoritate summi pontificis, modo fiat expressa mentio iuris patronatus laicorum, quoties per vnionem tollitur ius præsentandi, aut eidem derogatur. Et hæc est communis opinio Quo fit, vt in literis Apostolicis, quibus ecclesia iuris patronatus laicorum ita vnitur alteri: quod iuri præsentandi derogatio fiat, eadem sint omnino obseruanda, quæ iure pontificio, praxi, & consuetudine, atq; regijs edictis obseruanda sunt, & obseruari solent in derogationibus, quæ fiunt iuri patronatus laicorū: sic etenim vel ratione surreptionis, aut supplicationis ad summum pontificem proponendæ obuiā iri poterit damno, & læsioni, quæ patronis laicis ex vnione ecclesiarū, quo ad ius præsentandi contingere possunt.

¶ Duodecimo adnotandum est diligenter nullum fieri patronis laicis grauamen, nec vllum damnum dari, etiam quo ad
12 præsentationem, vbi summus ecclesiæ pontifex electum episcopum instituerit aut confirmauerit cum retentione beneficij alicuius, quod is obtinet, & alioqui proxime vacaturum erat per consecrationem iuxta capit. cum in cunctis. de electio. Nam, etiam si hoc beneficium pertineat ad ius patronatus laicorum, cum nondum vacauerit, poterit Papa etiam absque speciali derogatione & expressa mentione dispensare, vt electus illud obtineat simul cum episcopatu: nec per hoc derogatur iuri patronatus laicorum. Quia patronus non habet præsentandi ius quo ad effectum donec beneficium vacauerit. Papa verò impediatur per dispensationem vacationem illam: & ideo nullam læsionē patronis infert, nec iuri præsentandi derogatur: quemadmodum probant Rota.

Practicarum Quæstionum

331. in nouis. Felin. in tract. quando lite-
re Apof. noceant patro. limitat. 5. Ioann.
Sraphilæ. de literis gratiæ, & iustit. folio
56. vers. quartus, & vltimus. Rochus Cur-
ti. verbo. honorificum. 4. quæst. principa-
li. Cæsar Lamberri. de iure patronat. 2.
lib. 3. parte. q. 9. articul. 19. & licet Areti.
& quidam alij ab eis citati contrarium
scripserint asserentes, hanc dispensatio-
nem non esse validam, nisi expressa fiat
mentio iuris patronatus laicorum: præ-
dicta opinio verior est, & magis commu-
nis: ex qua constat, hanc dispensationem
validam esse, etiã si generaliter fiat nul-
la adhibita, nec adscripta mentione iu-
ris patronatus laicorum. Quibus quidẽ
laicis nulla in hac specie læsio ex hoc cõ-
tingit, nec eorum iuri patronatus dero-
gatur: atq; ideo multa cessant, quæ sunt
de derogatione iuris patronatus laico-
rum alioqui statuta.

Hæc vero scripsimus, vt facilius, & com-
modius percipere quis valeat quæ in hi-
sce controuersijs regij consiliarij passim
in praxi hætenus obseruauerint, & ob-
seruent: non quo arbitremur, vel in mini-
mis exequutionem literarum Apostoli-
carum impediendam fore. Hoc etenim
& Catholica regia Maiestas animo Chri-
stianissimo exhorret, multisq; legibus,
& edictis præcauendum esse omnino cõ-
fuit, pœnisq; decretis puniendos esse fre-
quentissime constituens mandatorum
Apostolicorum trãsgressores: idemq; so-
llicite, ac diligenter apud Regia Hispania
rum prætorium ipsum Regis zelum
exequentes quotidie conamur efficere:
in aliquot tamen casibus, quibus hæc re-
spública existimat, & experimento co-
gnouit, maxime lædi, & multorum ho-
minum suggestionibus, falsisq; precibus
grauari, per supplicationem multis no-
minibus obsequentissimam ab ipso san-
ctissimo pontifice remedium sperantes.

Ex capite sequenti.

1. *Habens in aliquot oppidis iurisdictionem: an ha-
beat aliquod ius in pascuis publicis ratione ip-
sius iurisdictionis?*
2. *Agri priuati dominus: an possit eundem agrum
pratum efficere, & constituere?*
3. *Quidquid nascitur in agro priuato, etiam absq;
labore, & industria domini, ad ipsum omnino
pertinet.*
4. *An liceat priuatis in agro proprio nouellare?*
5. *Dominus agri priuati libere potest mutare eius-
dem agriculturam.*
6. *Agri communes duabus ciuitatibus: an possint
ab altera earum coli, si per hanc culturam im-
pediatur communis pastus, altera minime con-
sentiente?*
7. *Vicus exemptus à ciuitate: an retineat ius pas-
cendi, quod ante exemptionem habebat in ter-
ritorio?*
8. *Quid in agris communibus, cultis tamen, præ-
scriptio temporis efficere valeat?*

De Pascuis, & de iure pascendi,
tam lege iuris communis,
quàm ratione seruitu-
tis constitutæ. Cap.
XXXVII.

Memoria teneo, me in
his, quæ hætenus scri-
pserim aliqua de iure
pascendi, & de pascuis
publicis, ac priuatis ad-
notasse, obiter quidẽ
& præsertim lib. 1. Variar. Resolut. capi-
17. num. 11. & in Reg. possessor. de reg.
iur. in. 6. 2. relect. parte. 5. 3. nu. 2. quibus
etiam si multa addi possent, quædã hoc
in capite adijcere cõstitui, vt facilius tra-
tatur

tatus iste de iure pascendi examinari valeat: nō ignarus quam late pateat hac de re disputatio. Illud sane præ ceteris est obseruandum, quod dominus alicuius ciuitatis, villæ, vel castri habens in his locis iurisdictionem ciuilem, etiam & criminalem, nullam habet ex hoc iure dominium in pascuis publicis illius territorij, intra quod iurisdictione utitur, & uti potest. Hæc enim pascua ad vniuersitatem pertinet, & sub eiusdem vniuersitatis dominio censentur. l. in tantū. §. vniuersitatis de rerū diuis. l. omnes in. 2. C. de operib. publ. l. duumuirū. C. de decurionib. l. omne territorium. C. de celsib. Regia. l. 4. titu. 28. Par. 3. & in hac specie tradidere optime Stephanus Berradus conf. primo lib. 3. colum. 2. & 3. & idem con. 37. lib. primo. & rursus conf. 75. lib. 2. num. 15. ex Hostien. & Ioanne Andreg. in capitu. nimis. de iureiuran. Matthæ. Afflict. in constitut. Neapolita. rubr. 85. num. 8. Petrus Auendanius in tracta. de exequend. mandat. capitu. 4. nume. 20. tamen si dominus habens iurisdictionem possit uti pascuis publicis ut habitator, & incola illius loci, si illic habitat, secundum Bertrandum, eo tamen numero pecudum, qui sit arbitrio boni viri moderatus iuxta territorij, & pascuorū qualitatem ita quidem, quod maxime sit attendenda vicinorum aliorū, & ciuium hac in re læsio: sicuti præcitati auctores latius explicat. post Alberic. in. l. Imperatores. ff. de seruitut. rustico. præd. & in. l. si testatrix. §. primo. ff. si seruit. vendicet. Quis vero dicatur propriè incola idem Bertrandus docet confil. 75. lib. secundo alios ad hoc adducens, & Auendanius in dict. capitu. quarto nume. 20. text. optimus in dict. l. quarta & in. l. ciues. C. de incolis lib. 11. l. Labeo. ff. ad municipal. l. secunda. C. vbi senator. vel clariss. l. cum scimus. C. de agrico. & cens. lib. 11. l. mulieri. ff. quib. mod. ususfruct. admit.

notat Bald. in. l. prima colum. prima. ff. de statu homi. Felin. in capitu. quoniam de offic. ordin. nume. tertio Capola in l. secunda. ff. de verbo. significat. nume. 21. vbi Barto. & alij. est tamen omnino cauendum, ne incolarum nomen late in hac specie adsumatur propter præiudicium, & damnum, quod alioqui veris immineret habitatoribus. Sed & iuriconsultus incolæ diffinitionem tradit in l. pupillus. §. incola. ff. de ver. signifi. vbi Alciatus. Deti. consil. 283. Abb. in cap. vltimo. de parochijs. & Socinus late in consil. 129. lib. 1. col. 4.

¶ Est denique apud Hispaniarum auditoria ex forensi usu receptum, posse dominum alicuius oppidi ratione iurisdictionis, quam illic habet tot propria animalia in pascua publica mittere, quod possunt duo incolæ, & habitatores, quibus lege, vel moribus plura immittere licebit. ad hoc verò adducunt practici auctoritatem Collectarij in capitu. ad quæstiones. de rerum permut. nume. quinto qui scribit, militem habitantem in aliquo loco debere consequi ex communi usu ciuium duplam utilitatem. l. Imperatores ff. de seruit. rust. prædiorum. & ut videas, lector candide, quæ portenta praxis ex prauo, ac difficili quorundam iudicio induxerit, expende obsecro iuriconsulti locum in dict. l. Imperatores. nihil omnino ad hanc rem pertinere: ut tandem Collectarius absq; vlla auctoritate propriam sententiam scripserit. Nam & text. in. l. secunda. C. de pascuis publ. lib. 11. id tantum probat, quod militibus. qui actu militiæ operam dant, permittatur pascuis publicis uti ad alendos proprios equos militares, & quod ad hoc deputeretur locus ex pascuis publicis congruus, & sufficiens. Quæ ratione palam fit, militibus, etiam actu militantibus nō licuisse præter equos militares, propria pecora in pascua publica mittere, nisi

Practicarum Quæstionum

re, nisi & in eo loco sint veri habitatores: & nunc ea lege, qua cæteri habitatores utuntur. Vnde omnino falsa est opinio Collectarij. Sed & si ea vera foret plane obtineret in militibus, qui actu reipublicæ feruiunt, cuius ministerij causa plura consequuntur milites privilegia: quæ non sunt extendenda ad alios, qui & si nobiles sint, non tamen militare ministerium reipublicæ præstant: præsertim, quod & possunt multi dominium, & iurisdictionem alicuius oppidi habere, qui tamē nobiles non sint. Et ideo euidenter constat, perperam à practicis Collectarij opinionem probatam, receptam, & in vsum forensem deductam fuisse. Nam quod Bald. scribit in l. precibus. C. de impuber. nū. 30. & Alex. in l. centurio. §. col. & illic Soci. & alij. ff. de vulgari. tenēres, privilegium datu iure militibus quo ad testamenta, & substitutiones, etiam competere dominis oppidorum, & urbium habentibus iurisdictionem: vel est falsum prorsus, vel intelligendum in principe, aut in eo, qui iurisdictionem habet, ac simul potestate derogandi legibus, & iuri communi: quemadmodum apparet ex ratione per Bald. tradita: & ex l. penult. C. de donat. inter vir. & vxor. quam ipse Bald. adducit, atque ita explicat Lancelot. Gallia in dict. l. centurio. col. 9.

¶ Sed & in hoc tractatu de pascuis publicis oportune illud erit inquirendum: quid iure respondendum sit de his, qui proprios habent agros, & in eis dominium speciale distinctum à dominio publico, & vniuersali: an collectis frugibus, & fructibus possint prohibere conciuēs, & alios habitatores, & incolas, ne propria animalia in eos agros mittant ad pascendum herbā illic sua sponte nascentē. Et sane herbā istam cōmunem esse, nec posse hac pascua prohiberi à priuato domino fundi post collectos fructus, interim dum agri vacant à semine, ac frugibus af-

serunt Chassanę. in cōsuetud. Burgund. rub. 13. §. 2. vers. quæro quid operentur. num. 2. & §. seq. numero. 5. & Auendanius in tract. de mandat. exeq. capitu. 4. numer. 24. ex decisione, & autoritate Ioann. Fabri. in principio. Instit. de lege Fusia canina. Quorum ea est potissima ratio, quod possit quis facere in alieno fundo quod ei prodest, & domino fundi non nocet. l. 2. §. 1. ff. de aqua pluuiæ arcend. Sensit idem Roder. Xuarez in allegat. 15. vers. item quia. Imo ipse doctissimus Auendanius scribit ex eadem ratione, non posse quem in proprijs, ac priuatis agris, & fundis prata constituere: quæ Hispani *dehesas* dicimus. Citat huius opinionis authorem etiam Matthæ. Afflict. in constitutionibus Neapolit. rub. 85. num. 8. qui tamen non tractat quæstionem istam, sed aliam longe ab ea differentem: nempe an dominus habens in aliquot oppidis iurisdictionem, possit saltus, & prata ad sui cōmodum efficere non equidem in agris proprijs, & in quibus dominium priuatum habet, sed in agris totius territorij ciuibus, & incolis quo ad vsum publicum communibus, quos *baldios* dicimus. Alioqui non magis hoc tractaret Afflict. de domino volente hoc facere iure iurisdictionis, quàm de quolibet priuato. Maxime quia domini habentes iurisdictionem, & vassallos solent constanter sibi hoc ius, & hanc potestatem asserere, incolis subditis contrarium vendicantibus: & asserentibus, ipsius territorij vsum quo ad pascua, nemora, arborelque cedendos communem esse ipsis: non proprium domini, nisi quo ad iurisdictionem: quod tradit Bertrandus in dict. cons. 1. & cons. 37. & legibus Partitarum probatur.

¶ Iure denique cōmuni multis rationibus probari poterit, quod in proprijs, ac priuatis agris dominus possit constituere prata, & *dehesas*, eosdemque agros redu-

Asteride Slet. n. de hoc sp. public. cerei.

le para
re. his q. exp. p.
sestan ulicito
am para
quandis de

cere ad pascua, omiſſis alijs fructibus, quos ex iſſis agris, eorundemq; cultura ſolebat percipere.

¶ Primo, quia hoc nullibi fuerit iure prohibi-
bitum. Nec enim locus aliquis adduci-
tur à præcitatis authoribus ad contrariæ
conclusionis probationē. Nam quod Fa-
ber ſcribit, & refertur à Chaffanæo, pro-
fecto nihil ad rem iſtam pertinet. Atq; i-
deo lectorē admoneo, ut penſitet matu-
re quæ ab alijs traduntur priuſquā ex his
obſcura, & dubia quæq; deducat. Sit e-
nim verum quod Faber adnotauit, nec
enim modo refellam eius opinionem,
non inde ſequitur quidquā contra eam
ſententiam, quam hac in diſputatione
cōſtituimus examinare. Quia dominus
priuari agri vult eius culturam prætermi-
tere, & illum reducere ad pascua, & fru-
ctum ex herbis percipiendum, tradito iu-
re paſcendi annuatim in conductionem.
Quo quidem caſu, ſi vicinus eo inuito,
& gratis nullo dato precio herbæ, quæ
pecunia eſtimari ſolet, velit animalia p-
pria immittere in eum agrum ad paſcen-
dum: dubio procul damnū infert domi-
no iſſius fundi. Quod, authore ipſo Fa-
bro, non licet, & ideo iſ pro nobis eſt: cū
ex eius ratione conſtet, non poſſe vici-
num mittere propria animalia in agrum
alienum ad paſtum, quoties fit hæc miſ-
ſio cum iactura, & damno domini, qui a-
grum poſſidet: poſſe verò hoc fieri, cum
nullum præiudiciū ex hoc fit agri do-
mino. Vnde ſiquis proprium agrum co-
lit ad fruges, & meſſes percipiendas: tūc
collectis frugibus, nullum ei damnum
fit, ſi mittantur in fundum animalia ad
paſcendum herbam natura ipſa illic na-
ſcentem, quam nec ipſe agri dominus
venditurus eſt, nec vendere conſueuit.
Atque hæc eſt Fabri mens in hoc tātum
referenda, quia nullum domino agri fit
præiudiciū: & ideo vbi aliquod præiu-
diciū agri domino fieret, non poſſent

animalia mitti ad paſcendum, ex ſenten-
tia Fabri.

¶ Secundò: quia iure communi abſq; vllō
priuilegio poteſt quis habere dominiū
prati, in quod nemini licet domino inui-
to animalia mittere ad paſtum. l. pratum
& ibi glo. ff. de verbo. ſignificat. Qua ra-
tione dominus huius agri poteſt herbā
falce ſecare: cū & in hoc conſtet illius a-
gri fructus ad eius dominum pertinens.
text. optimus ad hanc rationem in l. pri-
ma. 2. 3. C. de paſcuis pub. & priuatis. v-
bi probatur, poſſe priuatos iure commu-
ni habere prata, quorum herbam con-
ductoribus vendere liceat. Idem dedu-
citur ex glo. in dict. l. prima verbo. priuā-
tæ. Igitur herba priuati agri ad eum per-
tinet, qui dominium eiufdem habet. Ea
ſiquidem eſt in fructu: arque ideo legari
vêdi, & donari poterit tex. & ibi omnes
in dict. l. pratum.

¶ Tertia conſtat ratio ex eo, quod ius paſ-
cendi in alieno agro, & priuato adquiri
poteſt iure ſeruitutis per vicinos. l. pri-
ma & l. 3. l. 4. & 5. ff. de ſeruitut. ruſt. præ-
dio. l. 6. titu. 3. 1. part. tertia. ſaten tur om-
nes, qui de ſeruitutibus ſcripſere. Ergo
nemini licet propria pecora in alieno a-
gro paſcere: alioqui fruſtra de ea re im-
poneretur ſeruitus. Qua quidem argu-
mentatione vtitur Ioannes Coraſius in
l. prima. ff. de ſeruitutib. numer. 137. fa-
cit ad hoc ratio iuriſconſulti in l. quin-
tus. ff. ad legem aquiliam. vbi permitti-
tur domino agri expellere ab agro ani-
malia, quæ ibi paſcantur eo inuito.

¶ Quarto conſtat: quia herba naturaliter
producta, & ſponte nata in agro meo,
mea eſt, ex ratione text. in l. qua ratio-
ne. & in l. adeo. §. vltim. ff. de acquirend.
rer. dominio. l. ſolum. §. primo. ff. de rei
vindicat. ergo nullus poterit eam de
paſcere me inuito. Quam rationem ex-
preſſim tradit Stephan. Bertrandus in
conſil. 1. nume. 6. lib. 3.

Quinto

Practicarum Quæstionum

¶ Quinto, si iure seruitutis potest competere alicui ius pascendi in agro alieno: ergo & precio, ac pecunia constitui poterit illa seruitus. Quod nemo negabit qui seruitutum materiam tractauerit: cum & conuentione constitui possit seruitus data pecunia. l. quoties. in. 2. ff. de seruitu. vnde non debetur gratis pastus ipse & ideo herba vendi potest, atq; item prohiberi domino fundi pastus animalium, etiam si fructus pendentes non sint.

¶ Sexto ad rem istam amplius aperiendam expendere conabor rationes, quibus aucthores contrariæ opinionis vtuntur, vel vti possunt. Nam illa opinio probatur vel ex eo, quod pastus domino agri non noceat, utilis verò sit pascenti propria animalia. Et profecto hæc ratio cessat, quia domino agri volenti herbam illic nascentem vendere, locare, falce secare, aut proprijs animalibus pascendis illam seruare, damnum, & præiudicium fit si eo inuito herbam illam alter depascere tentauerit. Vel eadem sententia stabilitur ea ratione, quia herba, vt fructus naturalis nulla industria, nec labore proueniens sit omnibus vicinis communis, vt quidam opinantur: & hæc ratio deficit auctoritate iurisconsulti in dict. l. præru. est etenim pratum ager ad pascendum natura ipsa paratus, vel ad herbam falce secandam oportunus: qui iure absque villo priuilegio potest esse priuatus. Ergo herba est illius domini, cuius est ille ager. Cōducūt & ad hoc omnes leges probantes omnes fructus non tantum industriales, & ciuiles, sed & naturales ad dominum agri pertinere de quibus alias tractauimus nepe li. 1. Variar. Resolut. cap. 3. nu. 6. & præterea sequeretur ex ratione contraria, quod glandes, & alij similes fructus prouenientes absq; vlla industria hominis non pertineret ad dominum agri, ex quo proueniunt, & in quo nascuntur: quod falsum est ex. l. vnica. ff. de glande legen.

Sic sane nulli dubium esse poterit, aquam, & aquam fontem sponte sua, & natura ipsa in meo agro scaturientem, meam ac propriam quidem esse. l. aquam. C. de seruitut. l. in concedendo. & l. seq. ff. de aqua pluuiæ arcend. cum & a me constitui possit gratis, vel precio seruitus hauriendi eandem aquam in fauorem prædij vicini; atq; ita non tantum constituitur seruitus ductus aquæ, sed & haustus. l. 1. §. vlt. ff. de seruitut. rusti. prædij. l. si prius. §. via publica. & §. vlt. ff. de aqua pluuiæ arcend. l. 3. cum sequentibus tit. 31. part. 3. tradit Cæpola in tract. de seruitutib. cap. de seruitute haustus aquæ. & seq. quod si fons aquæ in meo fundo scaturiens absq; mea industria, & labore, iure seruitutis quo ad haustum aquæ vicino dari, & vendi potest: constat, non esse illam aquam communem omnibus ciuibus, & vicinis: quod dubio procul verum est, etiam si ex aquæ haustu nullum ego damnum patiar: quia ipsa fontis aqua mihi, & alijs sit sufficiens. Hoc ipsum comprobatur ex constitutione seruitutis cretæ, & arenæ fodiendæ. l. 1. §. vlt. l. ergo. ff. de seruitut. rusti. prædij. l. 7. tit. 3. part. 3. etenim in omnibus his, quæ absque villo hominum labore, & industria proueniunt, & nascuntur in agris priuatis, etiam dominus ipsius agri dominium priuatum habet, & speciale: ergo nullus ex vicinis, & conciuibus poterit his vti domino inuito: vnde plane consequitur, posse dominum prohibere harum rerum omnium communem usum. Alioqui sequeretur, quod dominus agri, in quo natura ipsa, & sponte nascuntur arbores ad odorem, medicinam & alia multa admodum vtilis, & ea ex causa magni precij, & æstimationis, non posset prohibere conciuibus earum arborum communem usum. Et idem respondendum foret de herbis odoriferis, vel preciosis, quæ absque vlla cultura nascuntur in agris priuatorum. Quod eundem

dem falsum est. His accedit quod de lapidicinis in l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. solut. matri. l. ita si fundi. & in l. nouissimum. §. proinde. ff. de usufruct. regia. l. 37. tit. 11. part. 4. nam lapidicina in meo agro, etiam nullo labore inuenta, mea quidem est: nec potest quis me inuito lapides ex ea, etiam suis expensis cedere, & extrahere. Constat enim huius agri fructus ex hac lapidicina: & ideo ius cedendi lapidem vendi, ac legari poterit. Idem Iulianus. §. si quis alicui. ff. de leg. 1. regia. l. 27. titu. 9. part. 7. Nec refert, quod ager priuatus ad nihil aliud utile sit, quam ad lapidinarum usum: quia nihilominus eius sunt lapidicinas, & in eis dominium habet, etiam si cedentes lapides minime impediunt aliorum fructuum præceptionem, nec domino fundi noceant quo ad culturam agri. Satis siquidem est, ut iuste agri dominus conqueri possit, quod eo inuito cedantur lapides, & utatur vicinus iure cedendi lapides, quod ipsi tantum domino competit. text. celebris in l. venditor. §. si constat. ff. communia prædior. si vero dominus agrum alioqui pingue, & fructiferum re duxerit ad lapidicinas: quod in dict. §. si vir. adnotatum est: hoc magis probat, posse quempiam agrum proprium eius cultura omissa, ad herbarum fructum, & pastum mutare, ac reducere. Et ideo cessat omnino ratio illa, qua utantur qui Fabrum sequuti sunt. Sed & ipse Faber est intelligendus, quoties dominus fundi non percipit fructum ex herbis, nec vult, nec consuevit herbam vendere, nec falce secare. Præsertim hæc interpretatio admittenda est, quia & si verum sit me non posse in agro meo, aut solo illud facere, quod mihi non prodest, & alteri nocet: quemadmodum probant iura per Fabrum citata: tamen quod possit quis me inuito uti re mea, etiam si ex ipso usu mihi non noceat dubium est, &

fortassis plane falsum, & ideo nec poterit quis me inuito ingredi domum meam vel fundum meum, possum enim iure prohibere. l. diuus. ff. de ser. rust. prædio. maxime ad usum rei meæ. nec. l. 2. §. 1. ff. de aqua pluuiæ arcend. probat Fabri opinionem: ut palam esse poterit lectori. Fossa etenim illa erat vetus & iure vetustatis fundus ille tenebatur seruitute, eiusque dominus ad purgandam fossam. tex. vero in. l. 1. §. ij. dē aiunt. vers. Marcellus. ff. eo. de aqua plu. arcend. nihil aliud probat, quam quod quis non possit in suo agro, & solo id agere, vel ædificare, quod sibi non prodest, & alteri nocet. Constat igitur ex his, non probari contrariam opinionem ea ratione, quod herba natura ipsa in agris priuatis nata, sit omnibus communis.

¶ Septimo ad probationem eiusdem conclusionis, quam hactenus probare conati sumus, accedit text. in l. vlti. C. ad leg. Aquil. quo in loco apparet, teneri quem lege Aquilia, si propria animalia in alienum agrum miserit ad pastum domino inuito. Idem statutum est legibus Iustiniani, quas ipse de rebus rusticis, & agricolis tulit, quasque tradit Constantinus Harmenopulus epitomes lib. 6. capitu. 5. de damno. optimus text. in l. qui seruandarum. §. vlt. ff. de præscript. verbis. Extat & de pastu pecoris inter leges duodecim tabularum. l. 14.

¶ Octauo probatur hoc ipsum ex loco, & argumento ab speciali per text. vbi Bal. in capitu. 1. §. vltimo. de pace tenend. & eius violat. vbi permittitur viatori equum suum pabulare in agro alieno utriusque ad refectiorem equi ex herba. Ergo regulariter id non potest fieri domino inuito, quia eius est herba illius agri, cuius dominium habet. Sed & speciale istud viatoris privilegium tradidit Albericus in dict. l. vltim. C. ad legem Aquilianam & Capola de seruitutibus iuris pa-

Z scendi.

Practicarum Quæstionum

scendi. nume. 7. & 8. sic & lege Mosaica Deutero. capitu. 23. licebat ipsi viatori ex vineis, & frugibus alienis accipere, vt præfenti necessitati subueniret. Ex legibus item Iustiniani paulò ante citatis adnotari poterit paragraphus tit. de furto. Qui secundus est his verbis, Qui vineas, aut hortos ingrediuntur tantum, vt vuas, aut fructus edant, indemnes sunt. Ad idem de discipulis domini colligentibus spicas traditur Marci cap. 12. & in cap. discipulos. de cōsecrat. dist. 5. glo in ca. omnes leges. 1. distinct. Imo quod Iustinianus permisit est intelligendum etiam extra casum necessitatis, vt liceat viatori comedere vuas in vinea alterius,

non tamen inde exportare: vt notat Ripa in l. damnum. ff. de damno infect. co. 2. tendit & ad idem quod Plato scribit lib. de legibus octauo.

¶ Quidquid sit iure communi, regia lege, Hispaniarum forensi receptissimum est, & denique diffinitum, non posse priuatos agrorum dominos absque speciali priuilegio Regis, vel legitima præscriptione, prata, quæ *dehesas* vocamus, ex eisdem agris efficere, ac constituere, ad hoc vt herba naturali vi absque vlla industria nata, vendi, vel locari possit. est si quidem herba ista omnibus conciuibus, & incolis communis collectis iam frugibus, & fructibus. Atque ideo agri priuati dominus non poterit vsum istum communem prohibere. Hoc probatur ex pragmaticis huius regni constitutionibus. l. 73. & in ea pragmatica sanctione, qua reuocatur Abulensis ordinatio. folio 170. Nam & in his publicis edictis regia authoritate promulgatis expressim asseueratur, esse contra huius regni leges, quod quis proprios fundos, & agros absque regis permissione prata, & pascua ciuibus, & incolis interdicta efficiat: quamuis possit libere quilibet proprios fundos, & agros colere qua ei libuerit

cultura: ita tamen vt fructibus collectis, & agris vacantibus à semine, pascua sint omnibus habitatoribus communia, quæ equidem legem multis experimentis compertum est satis reipublicæ conuenire, iustissimamque, ac æquissimam esse.

¶ Hinc sane fit, vt possit agri priuati dominus nihilominus vites & oliuas in eo plantare, etiam si per hanc plantationem pastus hic communis omnium conciuum animalibus impediatur: cum in oliuetis, & vineis nullo anni tempore permitti possit absque arborum læsione animalium pastus, quippe qui vitibus, & oliuis nocet. Huius illationis ratio est: quia habitatores, incolæ & vicini nullum habent pascendi ius in agris priuatorum, nisi postquam fruges, & fructus fuerint collecti, donec alij seminentur. Igitur eo tempore, quo priuatus ager pendentes habet fructus, vel vites, aliasue arbores, quibus nocet animalium pastus, non licet cuiquam in eum agrum animalia mittere ad pascendum. Hoc enim est, quod eleganter sensit Cæpola de seruit. rust. præd. capitu. de seruitute iuris pascendi. nume. 26. quo in loco scribit distinguendum esse agrum, in quo quis habeat ius pascendi seruitute, vel alio titulo absolute, ab illo agro, in quo quis habet ius pascendi vt incola, ciuis, vel habitator: nempe collectis frugibus, & eo tempore, quo ager à cultura vacat, nec ei nocet pastus. Priori enim casu asserit Cæpola, non posse dominum reducere illum agrum ad culturam, quæ impediatur vllò tempore pastum, & ingressum animalium ad pascendum: imo tenetur illum agrum semper ad pascendum liberum habere. Posteriori verò casu potest dominus agrum illum colere, seminare, plantare vites, & alias arbores, etiam si pastum impediatur, modo permittat illum pastum eo tempore, quo fructus sunt collecti, nec

nec damnum aliquod ager ille ad fructus ferendos patiatur.

¶ Subinfertur ex his, quod dominus agri, in quo vicini, & cohabitatores ius habent pascendi collectis fructibus: licet haftenus eum coluerit, & seminauerit ad fruges colligendas, vel ad alium fructum his similem: poterit nihilominus in eodem agro nouellare, vites, & oliueta plantare: quod Capola sensim probare videtur. Tamen si non ita expressim diffiniat hanc dubitationem. Tradit enim casum, in quo seruitus iuris pascendi eo tempore, quo fruges collectae sunt, particulariter est constituta: & inquit, quod collectis fructibus manet melior ager ad pastum: deinde permittit plantationem vinearum, & vitium, quae toto anno pastum omnino impedire videtur.

¶ Sic denique ciuitas, aut municipium, cuius agri, etiam si priuatos dominos habeant, sunt collectis fructibus, omnibus ciuibus ad pastum communes: non potest iure ordinario, nisi aliud lege regia cautum sit, prohibere dominos agrorum vites in eis plantare, ac nouellare: tamen si haftenus agros ad fruges, & his similes fructus colligendos coluerint. Vidi tamen semel regium decretum, quo priuati agrorum domini prohibiti sunt nouellare prope istam urbem Granatensem in eo pago, qui vulgo *vega* nuncupatur. Quae de re lispendet in hoc regio praetorio ex causa, quod multi non obstante regio edicto nouellauerint. Causa vero huius prohibitionis ea traditur, ut sit vberior, ac facilius pastus animalibus, quae adhuc urbem ducuntur pro publico victu carniuum. & deinde ut frumenti sit maior copia. Sic olim Domitianus Imperator ad summam libertatem vini, frumenti vero inopiam existimans, nimio vinearum studio negligens: edixit, ne quis in Italia nouellaret: utque in provinciis vineae succiderentur, relicta v-

bi plurimum dimidia parte: nec exequi rem perseverauit. Quemadmodum meminere Suetonius in Domitiano: Eusebius in chronicis. Philostratus in Apollonii Tiansi vita, & Ludouici. Caelius lib. antiq. lectio. 11. cap. 11.

¶ Sed & hoc adeo verum est pro libertate colendi proprium agrum, quod si dominus agri haftenus eum coluerit ad fruges colligendas: nunc autem velit mutare culturam, ut ex eo agro percipiat alium fructum nulla lege prohibitum: mutare poterit agri cultum: imo defendendus est in quasi possessione colendi agrum ad eos fructus colligendos, quos plantare, & seminare voluerit. Nec poterit aduersus eum allegari, quod non est in ea possessione: quia mutat speciem fructuum, & agri culturam. Est ad hoc text. celebris in capit. cum in tua. de decimis. Vbi probatur, quod possidens, & ratione possessionis praescribens ius percipiendi decimas ex certis agris: censetur praescripsisse illud ius non tantum quo ad fructus consuetos colligi, & percipi: sed & quo ad nouiter plantatos, & seminatos. Etenim illicita notant Anto. Panormita. & alij communiter: & Francisc. Balbus de praescript. 2. parte principal. 3. effectu. Ecce igitur quod possessio in vna specie fructuum, quae procedit ab vna radice, nempe a iure decimandi, prodest, ac censetur obtineri, quo ad alias quascunque fructuum species, quae eodem iure possunt peti, & vendicari. Quod & in praesentiarum satis nostram sententiam probat: cum ius colendi agrum, & percipiendi quoscunque fructus ex eo, procedat a dominio, & iure domini.

¶ Superest ergo ex his tractare, quid respondendum sit, ubi duarum urbium, vel oppidorum agri sunt compascui, & quo ad pastum communes: licet quo ad iurisdictionem, & alia sint omnino distincti: an possit altera ex his ciuitatibus

Z 2 agros

agros hætenus incultos colere, ac in eis nouellare inuitis socijs: aut sane culturâ mutare in præiudicium, & læsionem iuris pascendi? Quæ in re obseruanda est distinctio illa, quam paulò ante ex mente Cæpolæ tractabamus. Nam si expressim cõstet, quid præscriptum, aut actum sit iure constitutionis seruitutis, pacti, societatis, vel alio quocunque: illud erit obseruandum. At in dubio deueniendû est ad coniecturas: quibus cessantibus videtur, quod non possit agrorum cultura pactus cõmunis impediri: vt scribit Cæpola in dict. capitu. de seruitute iuris pascendi. num. 25. quia nihil potest fieri in præiudicium seruitutis, quæ debetur ad pascendum, nec societatis, quæ ex iure pascendi constat. Sicuti multis auctoritatibus illic probat Cæpola & Rodericus Xuares in hac specie allegatio. 15. nos item idem tradidimus libr. primo. Variarum Resolutio. capitu. 17. nume. 10. impeditur autem communis vsus, ad quem agri illi sunt destinati, per ipsorû culturam. Quia iuri communionis, ac societatis, agri hætenus inculti, quos baldios dicimus, ad pastum communem, & ad alios communes vsus fuere destinati. Quod plane ita verum est in dubio, & in his agris, qui hætenus inculti nullum priuatim dominum habuere. Non enim potest alia præsumi, nec deduci causa cõmunionis, & societatis, quæ ius pascendi restringat. Vnde ad perfectam huius quæstionis diffinitionem considerandi sunt aliquot casus, vt possimus ex coniecturis expendere, quam conditionem, & legem seruitus ista, vel communio iuris pascendi omnino habeat.

¶ Primus equidem casus proponitur in agris priuatis, in quibus priuati dominû habent speciale: & in his respondendum erit, posse dominum eos colere veteri, vel nouo cultu, etiam si pactus communis ex hoc impediatur. Quia in his

agris priuatorum, & qui ad dominû particulare alicuius pertinent: eommunio ipsis vniuersitatibus, & oppidis competens quo ad ius pascendi, est intelligenda collectis fructibus ita quidem, vt non impediatur ipsorum agrorum cultura: nisi aliud ex vsu, lege, vel pacto constiterit. Quemadmodû paulò ante notauimus.

¶ Secundo potest contingere, quod vicus quidam eximitur à ciuitate quo adiurisdictionem intra limites quosdam speciatim designatos: & tandem contendit, vt sæpissime in hoc regio prætorio fuit diffinitum, adhuc post exemptione manere inter ipsam ciuitatem, & vicum cõmunionem quo ad pascua, & alios communes vsus, in hoc sane casu: cum ista cõmunio sit illa, quæ ante exemptione aderat, vt sublatis fructibus permixtus esset omnibus communis pastus, etiam in agris priuatorum: profecto poterit quilibet ciuitatis incola agros colere, & in eis nouellare, veteremq; cultum omnino mutare: quemadmodum poterat ante exemptionem prædictam. Quod palâ probatur ex præmissa distinctione.

¶ Hæc vero conclusio, quæ proponit, vicum exemptum à ciuitate retinere adhuc post exemptionem communionem quo ad pastus, & alios communes vsus: probari solet auctoritate Bartoli. qui in l. hostes. col. 2. ff. de captiuis. non semel fatetur, vicanos, & incolas vici exempti quo ad iurisdictionem, manere quo ad priuilegia, & omnia alia ciues Romanos: id est ciues illius ciuitatis, à qua fuerit exempti, & eius legibus communibus subditos esse quo ad cõmoda, & priuilegia. notat optime Paulus Castrensis in conf. 307. lib. 2. idem & quo ad statuta ciuitatis, & alias leges in vniuersum probare conatur Curti. Iunior conf. 10. num. 12. quoties ita vicus eximitur, quod nõ adiciatur alteri ciuitati, nec constituitur sub protectione principis eximentis.

Sic

Sic denique visum est Curcio. post Alex. consil. 151. lib. 2. nume. 5. qui idem scribit. Sed hanc opinionem ipse admitterem quo ad consuetudines & priuilegia non tamen quo ad statuta ciuitatis, quæ vim habet à iurisdictione ipsius vrbs, à qua castrum fuit, & est exemptum. argum. capitu. 2. de constitut. lib. 6. ex quo constat, statuta vim accipere à iurisdictione statuentium. Præsertim hoc obtinet quando castrum exemptum à ciuitate adijcitur coronæ regiæ, & ipsi regi quo ad iurisdictionem, quam statim ipse princeps tradit ipsimet vniuersitati castri exempti, quo ad primam instantiam, seu primam causarum cognitionem. Quod in specie notat Curti. Iunior ex ratione tradita per Alexandrum: licet castrum, vel vicus exemptus non adijciatur alteri ciuitati.

¶ Sed & Paulus Castrensis in dict. consil. 307. col. vlt. scribit castrum istud exemptum à ciuitate, non retinere priuilegia illa, & iura ciuitatis quæ non potest exercere. & quibus non potest vti absque præiudicio illius ciuitatis, à qua fuit exemptum, & cuius onera non subit, quæ admodum antea subire solebat. Exemplum huic conclusioni aptat ipse Paulus in officijs, & magistratibus, quorum electio pertinet ad ciuitatem, comitatum, & territorium: vel sunt ad eorum munera eligendi ciues, & incolæ ciuitatis, ac territorij. Quod equidem exemplum ipse admitto: quia hæc officia pertinent ad vsum iurisdictionis, & ei sunt omnino accessoria: atque ita cum vicus sit exemptus à ciuitate quo ad iurisdictionem non est admittendus ad communionem magistratuum, nec ad electionem eorū, à quibus est iurisdictione exercenda. Sed quo ad communem vsum pascuorum, qui non potest competere castro absq; præiudicio ciuitatis, videamus an sit admittenda ratio Pauli Castrensis, & an sit ex

ea sumenda probatio aduersus opinionem hætenus receptam.

¶ Primum enim vbi exemptio castri fit motu proprio principis, non ad petitionem ipsiusmet castri: vt vel princeps sibi retineat, vel alicui nobili det iurisdictionem: opinor, non obstante ratione Pauli Castrensis veram esse opinionem, quam praxis admittit: vt adhuc remaneat communio inter castrum, & ciuitatem quo ad vsum pascuorum, aliosque communes, ac publicos vsus. Etenim castrum istud habebat hoc ius priusquam eximeretur nec eo iuste priuari potuit absq; consensu. Idcirco cū ab initio vicus exemptus non cōsenserit exemptioni, nec eam petierit: non est vlla ratione dicendum, per exemptionem amisisse ius pascendi, quod erat sibi, & alijs eiusdem ciuitatis oppidis commune. Nam & hoc ius, licet quo ad administrationem ad ciuitatis decuriones pertinuerit, tamen quo ad cōmodum, vsum, & vtilitatem vere pertinet ad ciuitatem, & omnes eius vicos titulo vniuersalis domini. l. in tatum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diuisione.

¶ Nec huic opinioni quidquā oberit, quod incolæ oppidi exempti non subeant onera ciuitatis, quæ subire tenentur ipsius ciues, nam onera, quæ ratione communium pascuorum subire ciues & incolæ tenentur, etiam castri, & oppidi exempti habitatores subire tenebuntur: cætera vero minimè cum illa indicantur, & imineant ciuibus ratione aliarum rerum, quibus castri exempti incolæ non vtuntur. Et præterea incolæ oppidi exempti onera illa subeunt, & ad ea tenentur, quæ ratione ipsius oppidi & rerum illic existentium iure subeunda sunt, & habitatoribus incumbant: à quibus ciuitatis incolæ omnino liberi dubio procul censeantur: cum & onera totius territorij pro parte congruam inter ipsam urbem, & vicum exemptum sint plane diuisa, nec

Practicarum Quaestionum

ex ipsa exemptione damnum vllū quo ad onera publica ciuitas patiatur.

¶ Secundo, maior est dubitatio, quoties ipsum castrum petit a rege exemptionem quo ad iurisdictionem: & ea sibi conceditur vel gratis, vel pecunia: & adhuc, licet res sit dubia, probarem ipse practicam opinionem ex eo, quod princeps tantū exemerit vicum a iurisdictione: non a cōmuniōe pascuorum. Quod princeps facere potest: cum eius sit iurdictio. Et ideo manet adhuc cōmuniō pascuorū inter vicum, & ciuitatem: quemadmodum & ante exemptionem aderat, & erat in vsu. Hæc vero cōmuniō etiam est utilis ciuitati: quia possunt incolæ ciuitatis vti pascendi iure intra agros, & limites agrorū ipsius castri, vel vici exempti. Vnde sicut vicus exemptus quo ad iurisdictionem, non posset impedire habitatores, & incolas ciuitatis, quin vterentur pascuis ipsius castri exempti: ita nec ciuitas potest impedire incolas castri, ne vrantur pascuis cōmunibus ipsius ciuitatis.

¶ Igitur quoties cōmuniō pascuorum oritur ab hoc capite: quia duo castra erant olim sub eadem vrbe, & eius limitibus: vel quia castrum, & ciuitas erant olim vnitæ: & sic quoties cōmuniō pascuorū & ius pascendi competit collectis fructibus, & sublatis frugib: licet omnino priuatis dominis agrorum eosdē agros colere, etiam hætenus incultos, & item nouellare in eisdem. Hæc autem vera sunt in his agris, qui dominum priuatum habent: nam in cōmunibus, & publicis ius pascendi absolute competit omnibus incolis, & habitatoribus territorij: & ideo nō poterit hoc ius vlla cultura impediri absque consensu eorum, qui iure illo vti possunt: sed & an princeps possit hos agros publicos, & cōmunes donare, vel vendere, modo non vacat examinare: nec id pertinet ad nostrum institutū.

¶ Tertio principaliter accidere potest: quæ cōmunitas, vel societas agrorum sit inter duas vrbes, vel vicos quo ad proprietatem ipsorum agrorum: non tantū quo ad ius pascendi: & tunc non potest altera ciuitas absque alterius consensu colere agros illos cōmunes, nec in eis nouellare, nec illis vti ad alium vsum, quā illum, quo hætenus vsa fuerit. Ille siquidem vsus censetur cōmuni vtriusque populi consensu permissus in illis agris vtrique populo publicis, & cōmunibus, etiā quo ad proprietatē: atque ideo qui aliter his agris vtitur impedit præsertim per plantationem illum vsum, ad quem fuere agri cōmunes destinati. Maxime ex eo, quod qui ex socijs plantat agrum, eo in solidum vtitur, & percipit eius utilitatem, impeditque socium eodem vti quo ad pastum, & ius pascendi. Quod est contra legem societatis: argum. notatorum per glo. & Doctor. in l. Sabinus. ff. cōmuni diuidendo. & in l. parietē. ff. de seruit. vrb. prædio. per Soc. in l. serui electione. §. i. ff. de leg. i. fortassis poterit socius ad annuū fructum agrū cōmunē colere, si nolit alter ea cultura vti, modo non fiat societati præiudiciū: tamen si circa hoc fieri soleāt peculiæ inter vicos, & ciuitates cōuentiones, ac statuta: aut deniq; vsus horum agrorum cōmuniū quibusdam legibus ac moribus receptis distinguatur. Nam & in hac specie per me proposita, iuris rigor plane dictat, nihil posse fieri inuito socio in læsionem, & præiudiciū cōmuniōis, & societatis, quæ competit quo ad pastum, qui cōmunis est, & esse debet qualibet parte anni: cum agri videantur ad vsum pascendi, aliasque similes utilitates iure cōmuniōis hætenus destinati.

¶ Quarto est & in hac controuersia considerandum, quod potest dari cōmuniō inter duas vrbes, vel duos vicos ad pascendum

dam in certo agro ad eum usum ab antiquo destinato ita quidem, ut is ager prae communis nomen habeat, & fuerit habitus dehesa nuncupatus. In hac sane specie dubio procul respondendum est, ciuitate habentem huius agri dominium, & proprietatem non posse illum colere, nec arare nec seminare, absque consensu illius ciuitatis, quae illic habet communionem quoque ad pascendum titulo seruitutis, alioque quocunque. Impeditur etenim per hanc agriculturam pastus ipse communis. Et praeterea ex nomine, ac destinatione agrus pascendi competit utrique, ciuitati absolute, non autem sub ea limitatione, quae pastum permittit collectis frugibus & eo tempore, quo vacat ager a cultura quod est maxime notandum.

Quinto exceptis hisce casibus in dubio ubi nullus est locus coniecturis, sed sit quaestio ista diffinienda absque ullo praesumptionis adminiculo, ipse arbitror, non posse agrum communem quo ad pastum, proscindi, nec coli noua cultura, nec vitium plantatione: cum per hoc impediantur pascendi, quod impediri non potest ex his, quae tradit Cypola in dicta de seruitute iuris pascendi maxime. num. 26. & 28. quo in loco explicat, quid agendum sit si ager hic communis plantatus fuerit.

Quod si in hoc agro communi ad pastum nouellatam fuerit, vel fuerint plantatae olivae: aut denique in praedictum iuris pascendi ager sit ad culturam redactus: poterit ius plantatis, & colentis agrum defendi ea praescriptione, quae alioquin iure ordinatio est omnino sufficiens. Ita sane si plantatio sit contra vniuersitatem, erit necessarium, & sufficiens tempus quadraginta annorum. l. omnes. C. de praescript. l. 6. §. 1. par. 3. cum alijs, quae ipse latius tradidit in reg. possessor. de reg. iur. in. 6. 2. par. 3. §. 1. num. 9. Nec oberit, quod eadem regia lex prohibet praescriptionem con-

tra vniuersitatem in rebus ad rem publicam pertinentibus: quia illud obtinet in via publica, & his locis, quae specialiter sunt constituta ad liberum omnium hominum usum, eandemque necessarium, ut via publica: platea: pratum item ad area publicam, pastum publicum nomine hoc speciali designatum: nempe: dehesa, o exidd. Aliud vero est respondendum in his agris, qui & si communes sint alicuius vniuersitatis, non tamen sunt ad aliquem specialem usum, & publicum, ac liberum, constituti, quemadmodum eleganter docet Rodericus. Xuanes allegat. 5. ad cuius distinctionem sunt notanda ea, quae ipse scripsi in reg. peccatum. de reg. iur. in. 6. 2. relect. parte. §. 9. num. 8. atque omnino erit obseruandum quod in his regnis decisi sunt extat lege, ac pragmatica sanctione. 7. 1. & l. 3. tit. 3. lib. 7. ordinat.

Ex capite sequenti.

1. Idei commissam familiae, vel agnationi relictum, ut proximiores admittantur: an proximiori testatoris primi, vel ultimi possessoris deferatur?
2. Frater utrinque coniunctus: an praefertur in iure acrosecundus ex pupillari substitutione?
3. Expenditur res in aliam iura. §. in fideicommissis. ff. de leg. 2. l. 1. §. 1. num. 27. §. 1. num. 31.
4. Filius fratris praemortui: an admittatur in patrio ad fideicommissam familiae relictam? & inibi intell. glo. in dict. §. in fideicommissis.
5. In successione descendentiū erga ipsos ascendentes: an filius representet patris personam & in eius locum admittatur, etiam ultra pronepos?
6. Primogenitura eius defertur omnino nepoti patrio excluso? & ibi regia Tauri lex traditur.
7. Nepos etiam etate minor praefertur in primogenitura? & maiorati patrio etate maiori.
8. Neptis in maiori patrio etiam praefenda est?
9. Filius secundo geniti mortui primogenito absque liberis praefertur patrio filio tertio genito ultimi possessoris.

10. Filius in maioratibus patre representat & ideo nepos patruo praefertur, etiam si omnino agatur de succedendo transuersalibus.

11. Nepos praefertur patruo in maioratibus, etiam si post primogenitum expressim vocatus fuerit secundo genitus.

12. Intellectus. l. cum anus. ff. de condit. et de mōstrat.

13. Renda emphyteusis, & eius patronatus non admittant representationem istam: de filius locum patris premortui obtineat cum patruo, vel de eum excludat.

Quo ordine agnatio, vel familia fit admittenda ad ea bona, quæ vel ex fideicommissio, vel primogenio, familiae, vel agnationi deferuntur.

Cap. XXXVIII.

Vanis testatores, & hi, qui agnationis familiae, nominisque gentilitij causa, maioratus & primogenia institueredecreuerint: multis eisdemque cautiſſimis clauſulis utatur quo vllō vsquā tempore inter eorū posterōs de ea re minimē controuerti possit: id tamen negocij vel morbo grauati, vel peritorum consilio destituti, aut tandem præ nimia festinatione impediti, & quia humana iudicia non omnibus futuris casibus consulere valent, non ita cauere possunt expedire, quin super primogenitorum eorundem successione, non raro mille pateat locus questionibus, & his frequentissime maxima ex parte difficilibus. Idcirco præter alia multa, quæ hac in re ab alijs hætenus fuere adnotata, & passim adnotari solent interpretari conabor, pro publica iuris vtriusque professorum utilitate, iurisconsulti respon-

sum in. l. cum ita legatur. §. in fideicommissio. ff. de legat. secundo. is etenim ita scribit.

In fideicommissio, quod familiae relinquitur, hi ad petitionem eius admitti possunt, qui nominati sunt, aut post eos omnes extinctos, quæ eo nomine fuerint eo tempore, quo testator moreretur, & qui ex his primo gradu percreati sunt: nisi specialiter defunctus ad vltiores voluntatē suā extenderit. Hæc Modestinus ex lectione pandectarum Florentinarum, & Gregorij Haloandri. Nam vulgaris lectio habet loco: primo gradu: proximo gradu: quod non admodum refert.

Maiores est ad huius loci interpretationē dubitatio, & practica vtilior: quia sæpe tractatur de primogenijs, aut fideicommissis ita familiae, agnationi, vel genti relictis, vt primo quidam nominati vocentur, & his extinctis proximior agnatus, aut de familia: quæritur etenim, an censetur vocatus proximior vltimi possessoris, & nominati, an proximior ipsemet testatori? Et sane videtur hac de re text. elegans in dict. l. cum ita legatur. §. in fideicommissio. dum iurisconsultus respondet. Et qui ex his primo gradu. Nā hinc probatur, vocatum censeri ad fideicommissam proximiorē ipsi grauato, & vltimo possessori, licet sit alius proximior testatori, vel maioratus institutori. Atque ita eius loci autoritate hæc opinio primus omnium palam asseuerauit verā esse Barthol. Soci. in. l. si cognatis. nu. 40. ff. de reb. dub. idem in. l. hæredes mei §. cum ita. col. 6. ff. ad Trebel. & idem Soci. in. conf. 73. lib. 4. num. 14. & vers. 86. col. 6. ver. aliquando, & quarto. & conf. 43. col. 2. lib. 3. & conf. 51. num. 31. lib. 4. & conf. 249. lib. 2. col. 13. ver. circa secundam difficultatem. Corneus conf. 22. lib. 2. col. 3. idem Corne. conf. 96. lib. 1. col. 6. Curti. Iunior conf. 135. num. 4. Antoni. Rubens confilio. 36 & 37. & confil. 38. omnium

omnium latissime Sodi. Junior cons. 126 lib. primo. Vbi scribit, hanc opinionem communem esse. idem fatetur eam sequutus Ludouic. Gozadinus cons. 4. num.

31. Qui & num. 17. eandem tradiderat.

Huic opinioni suffragatur, vt quibusdā placer, tex. in ca. r. de natura succes. Feudi. vbi iuxta communem intellectū in Feudi successionē consideratur persona vltimi possessoris, non primi eiusdē feudi authoris, quo ad proximitatē. Sed ille tex. procedit in feudo hereditario; non autem in eo feudo, quod hereditarium nō est: in quo primus eius author, a quo ius oritur, attendendus est. tex. in cap. i. §. vlt. tit. de success. fratrum, vel de gradib. success. & ibi Bald. idem Bald. in cap. i. col. 1. & illic Laudensis col. 2. de eo, qui sibi, & suis heredib. tradunt hanc distinctionem Calderi. cons. 13. tit. de feudis. Angelus cons. 110. Cardi. cons. 124. Rubens cons. 85. ad finem. Andrej. Tiraquelus de vtroq. retract. lib. 1. §. 11. gl. prima nu. 19. qui hac in controuersia, & opinio ne per Socinum, & sequaces probata nō audet certam sententiam eligere.

¶ Sed & pro Socini opinioe adducitur sententia Bartoli in l. re coniuncti. col. penult. versi. Tertio quæro. ff. de legat. 3. vbi examinat quæstionem quandā Dini & eius opinionem, qua asseuerat, repudiante vno ex fratribus hereditatem patris, ad eius partem admittendos esse fratres vtrinq. coniunctos, & preferendos esse fratribus nō ita coniunctis: eandem ad eius intellectum scribit Barto. hanc opinionem falsam esse in substitutione vulgarī, & in iure accrescendi, & deinde quorū succeditur testatori: quia in hisce casibus omnes admittuntur quippe qui pari gradu, & nexu eidem testatori coniungantur: veram autem esse opinionē Dini vbi agatur de substitutione pupillari ex qua succeditur pupillo ex testamento patris non autem patri testatori. Etc.

nim tunc preferendus est frater vtrinq. coniunctus. Priorem autem Bartoli opinionem contra Dini teneant, & sequitur idem Bar. Imola, Alexā. Areti. Iason, & omnes in l. Lucius. ff. de vulgari. Alberi. in rep. Rub. ff. eo. tit. q. 16. Bald. q. 57. Angel. Salycer. & Romanus in l. intestamento. C. de testamen. milit. tex. optimus in l. vnica. §. si autē. C. de caducis toll. idē adnotarunt Detti. cons. 304. Ioan. Crotus in d. l. re coniuncti. ad finem super. q. Bartoli. quorum opinio communis est, vt fatentur eam sequuti Alexan. cons. 38. lib. 2. col. 2. Imola in cap. Rainuēus de testamen. in materia reciproca substit. Ripa in dict. l. Lucius. col. vltim. Aymō Sauielli. cons. 43. Curti. Junior cons. 23. col. 1. vbi diligenter expendit tex. in l. vltima. ff. ad Trebellianum. pro huius probatione conclusionis: quam & Corne. tradit in cons. 248. lib. 2. & hæc mihi videtur verior opinio: licet multis rationibus conetur eam euertere Ludouicus Villalonga Hispanus in dict. l. re coniuncti folio 57. in notis in fine.

¶ Posteriorem verò Bartoli opinionem, quæ admittit sententiam Dini in substitutione pupillari, a plerisque video receptā fuisse. Nam & eam sequuntur Bart. Soci. in dict. l. si cognatis nu. 38. versi. quarta conclusio & Curti. Junior in dict. cons. 125. nume. 3. quibus suffragatur quod notant Bald. 2. notab. & ibi Paulus in l. vlt. C. de verbo. significat. Sed & Iason in dict. l. Lucius. non audet discedere a Bartolo propter eius magnā auctoritatem. Imo & Antonius Rubens in l. Gallus. §. quidam recte col. 15. ff. de liberis & post. licet dubitet de opinioe Bartoli. asserit tamen ipsam esse tenendam & non semel, sed ter asseuerat communem esse. verum Franciscus Aretinus in dict. l. Lucius. & illic Ripa col. vlt. Ioan. Crotus in dict. l. re coniuncti. eo. 57. Aymō in dict. cons. 43. hanc posteriorem Bartoli

Z 5 sententiam

sententiam improbant existimantes, etiā in substitutione pupillari admittendos esse ad successionem pupillari omnes fratres, nō tantum vtriusq; coniunctos. Quod procedit propter voluntatem ipsius patris testantis, quae consideranda est, non voluntas pupilli praesumpta. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoff. testam. idem in specie tenent Bald. conf. 424. lib. 5. & Antoni. Rubeus conf. 126. col. ult. qui scribit, hanc opinionē cōmunem esse. Idem Antoni. Rubeus in dict. §. quidā recte. folio 10. cō. 1. minime dubius huius opinionī Aretini accedit contra Bart. quē aliquot rationibus expugnat, ex quibus ipse opinior, nō satis diligenter cōmunem censerī opinionē Bartoli. Sed & duabus rationibus nō recte adducitur Bart. opinio ad intellectū iuris consulti in dict. §. in fideicommissio. Primo, quia eius opinio falsa videtur. Secundo, quia etiā si vera esset, agitur illud de pupillari substitutione, ex qua succeditur pupillo, non testatori. *¶ Regula III.*

Idcirco pro Socini sententia solet adducialia & tertia ratio, quae ita quidem cōcipienda est, in fideicommissio familie, vel agnationi nomine collectivo relicto, successio ex praesumpta testatoris voluntate secundum ius cōmune, & eius regulas deducta, observanda est eo modo, quo inter comprehēsos sub nomine collectivo ab intestato iure servari, & admitti debet, quemadmodū probat text. celebris in dict. l. ult. C. de verb. signific. cū ius auctoritate fere omnes videntur, quī Socinū sequuntur, & praeterea Paulus Paris. late conf. 30. conf. 36. & conf. 37. & sequenti lib. 2. sensere Bartol. nu. 4. Ange. Imola. Cuman. & Paulus Castren. per text. ibi in dict. l. heredes mei. §. cum ita. unde patet, quod ad fideicommissum post ultimum possessorem admittatur, qui eadem proximior est, & ea ex causa successor a lege constituitur ipsi ab intestato.

ostato decedenti licet is nō sit proximior ex omnibus agnatis testatori. Hec tamen ratio non omnino cōvincit: quia & si sit servandus modus successionis ab intestato iure cōmuni cōstitutus: poterit quispiam dicere, hanc successionem ab intestato censendam esse, & cōsiderandam respectu testatoris, cui succeditur ex fide cōmissaria. l. coheredi. §. cum filie. ff. de vulgari. & ideo admittendus erit proximior ipsi testatori, nō proximior ultimo possessori. Hoc deniq; id ipsum est, quod manifeste cōstat in dict. l. ult. C. de verb. signif. iuxta ea, quae ibi notantur a Paulo Castrensi: & a Derio. conf. retemini ipse libenter deduxerim ab eiusdem decisionis responso, servandū esse in his fideicommissis ordinem a iure datum successioni ab intestato: respectu tamen ipsius testatoris: non respectu graduati. Quia si succeditur primo testatori, illius persona est consideranda, & successio erit secundū illā deferenda: quāvis & huic rationi quidā contentur satisfacere ea quidē ratione, quod & si successio datur, & deferatur ex ordine, ac voluntate, & institutione primi testatoris ad ipsius patrimonium: quod in dict. §. cū filia. probatur: nō tamē ita proprie ipsi testatori succeditur, sicuti ultimo possessori & graduato, cui immediate subrogatio fit & succeditur vere. Hinc tamen responsioni voluntas obuiat primi testatoris, quā observare tēnemur omnino: & hec potius proximiori sibi agnato, quam remotiori suffragari, etiam si ultimo possessori sit proximior hic agnatus, qui a primo testatori remotior est.

¶ Deinde quia text. in d. §. in fideicommissio. adducitur pro Socini sententia, & censetur expressus: oportet expendere quid illic iuriconsultus responderit. Nam mihi potius probat iuriscōsultus opinione contraria: tantū abest, ut eadem adstipuletur. Si quidē illic relicto fideicommissio

fo familia: primo admittuntur nomina
ti expressim à testatore, qui grauati sunt
& post eos omnes extinctos, non admit
tuntur proximiores his grauatis, & no
minatis: sed proximiores ipsi testatori:
vt ibidem constat. Igitur apparet, iuriscō
sultum non admittere cōmunem inter
pretationē, imo contrariā probare. Nō
obstat, quod illic dicitur: & qui ex his
primo gradu. est etenim aduertendū, ne
quem decipiat iuriconsulti locus. Mor
tuo enim testatore nominati admittun
tur, & his omnibus extinctis: qui tēpore
mortis testatoris erant de nomine, & fa
milia ipsi testatori proximiores. Ecce
quod tūc proximiores testatori, & non
proximiores grauato, admittuntur. Dein
de post hos inquit iuriconsultus, qui ex
his primo gradu. ex his scilicet proxi
mioribus testatori, non ipsis nominatis:
secundū intellectum gl. ibi. verb. & qui.
in vltima eius interpretatione, quæ ma
gis communiter recepta videtur, & ve
rior est. Hi verò proximiores sunt testa
tori: quia si secundo loco admissi erant
proximiores testatori: his deficientibus
& extinctis, qui primum gradū obtinēt
etiam respectu illorū, iam sunt testatori
proximiores Proximior etenim gradus
testatori admissus fuit: & eo deficiente
subintrat sequens gradus, & primus
post proximiorē, vel secundus ab illo
respectu testatoris. Ergo deficiente gra
du proximiorē, & primo, secundus gra
du subintrat, & est proximior ipsi testa
tori. Fit igitur ex his manifestū, semper
attēdi personam testatoris: non autem
ipsum vltimi possessoris, vel grauati.

¶ Sic lane aduersus opinionē Socini, Cor
nei, & aliorū cōtrarium probare conan
tur Ias. in conf. 213. li. 2. & cōf. 159. li. 4.
Deti. conf. 546. col. vlt. Ioā. Crotus in l.
filius familias. §. diui. folio penulti. vers.
quarto quæritur. ff. de legat. i. & ibi Fer

dināus Loazes nu. 545. & Ripa nu. 31.
idem Ripa in l. lucius. ff. de vulgari col.
vlt. magis in specie idē in l. ex facto. in
princi. nu. 6. ff. ad Trebell. Anto. Rubeus
conf. 126. idem Rubeus cōf. 38. col. vlti.
licet illic asseueret, nō esse recedendum
in colulendo, aut iudicādo ab opinione
Socini. quā & ipse Rubeus rursus repro
bat in dict. l. Callus. §. quidā recte fol. 9.
co. 4. vers. sexta, & vlti. cōclusio. Quo in
loco propositis duabus cōclusionibus.
quarū prior falsa est, nō satis recte vide
tur intellexisse iuriscōsultum in dict. §.
in fideicommissio. licet eandē distinctio
nem repetat in conf. 82. col. vltima.

¶ Prior enim est secūdū eum cōclusio, quo
ties testator fideicōmissum Titio, & Pe
tro specialiter nominatis, ac familiæ reli
querit: proximiores ipsis nominatis ad
mittēdi sunt, ac præferendi ipsis proxi
mioribus primo testatori: atq; in hac spe
cie loquitur iuriconsultus in dicto. §. in
fideicōmissio, vt ipse censet. quod falsis
simum est ex ipsius iuriconsulti verbis
& contextu.

¶ Secūda cōclusio. vbi testator familiæ nul
tis nominatis fideicōmissum reliquerit,
successio ita est obseruāda, vt proximio
res ipsi testatori præferantur proximio
ribus ipsi grauato, & vltimo possessori.
ego vero hāc vltimā cōclusionē verā ef
se opinor, etiam in primo casu aduersus
Soci. Corne. & alios: nisi ex voluntate te
statoris vel expressa, vel tacita cōtrariū
deduci valeat: est etenim maxime obser
uandū in vltimis volūtatibus, quid testa
tor ipse voluerit, præsertim in hac quæ
stione adnotanda erit, ac mittenti tenē
da decisio, & responsio iuriconsulti in
l. cum auus. ff. de condit. & demonstrat.
& in l. generaliter. §. cum autem. C. de
institut. & subtit. Nam ex ea poterit ob
tinere frequenter opinio Socini: quam
alioqui falsam esse cēseo extra casū. ibi
iuris

Ad inter
L. Cuj
7. §. si
comps. ff.
L. 20.

Al

Alinde

95

Admodum
sp. in p. h. c.
casu. Socini
L. 20. §. 1. in p.

Practicarum Quæstionum

à iuriscōsulto, & Cæsare decisum: ac rursus in l. cum acutissimi. C. de fideicom. Nam & cōtra Socinam optime condecit quod Bart. scribit in l. peto. §. fratre. in princ. ff. de leg. 2. & in l. si cognatis. col. vlt. ff. de reb. dub. versu. quæro hic dicitur, quod legauit. asseuerans, in dubio censeret à testatore vocare agnatos post aliquem nominatum, vocatos fuisse potius agnatos ipsiusmet testatoris, quam illius grauati, & nominati.

¶ Ex his poterit perpendi veritas glo. in dicto. §. in fideicommissio. quæ in verb. primo. asserit, in fideicommissio. relicto familiæ sub nomine collectiuo, filios fratris præmortui admitti simul cum fratribus, eisdemq; patruis. Quam sententiam sequuntur ibidem Imola. Paul. Castren. & Angel. de Periglis col. vlt. Alexan. cōf. 88. lib. 1. Bal. cōf. 488. lib. 3. Paul. de Castro. & Corne. in l. vlt. C. de verb. signific. ac plures alij, quorum diligenter meminuit Andræ. Tiraquel. in tract. de primogenijs. quæstione. 40. num. 184. & sequentibus maxime num. 188. vbi num. 189. eandem opinionem sequitur, quæ asserunt magis communem esse Alexā. cōf. 26. lib. 3. num. 13. & illic Caro. Molina. in additionibus. Ludou. Gozadinus cōf. 4. num. 3. Antoni. Rubeus in dict. §. quidam recte. Folio. 10. col. 3. eandem opinionem seruandam esse in praxi scribit Corne. in dict. l. vlt. & æquorem esse profiteretur Angelus de Periglis in dict. §. in fideicommissio. Huic verò sententiæ suffragatur potissimum eadem ratio, qua cōstat, testatorem fideicommissum relinquentem familiæ, vel agnationi, tacite ad huiusmodi fideicommissum vocare agnatos, & alios de familia eo ordine succedendi, qui à lege datus est, & constitutus ab intestato. Sed à iure filius fratris admittitur simul cum patruo ad successionem, & hæreditatem patru in testati Auth. cessante. C. de legitimis hæ-

redib. l. 5. tit. 13. part. 6. l. 8. Tauri ergo conclusio gl. vera est: cum id, quod præmissus probetur in dict. l. vlt. C. de verb. significat. Sed hæc ratio tantum obtinet in casibus, quibus iure cōmuni, & lege filius fratris admittitur simul cū patruis & subintrat locu patris. vnde illis casibus exceptis nō esset admittēda, etiā in fideicommissio opinio glo. in dict. §. in fideicommissio.

¶ Sic sane conclusionem ab eadem glo. deductam reprobant Bal. & Cuma. ibi Deci. cōf. 1. & cōf. 217. Iason & Deti. in l. si auix. col. 2. C. de success. edict. idem Deti. in l. 1. num. 14. C. de secūdis nupt. Alex. cōf. 204. num. 6. lib. 2. & cōf. 4. num. 10. lib. 4. idem cōf. 129. num. 4. lib. 5. Angelus Areti. in §. cum filius Inst. de hæreditat. quæ ab intestat. deferū. cōf. 1. Curti. Junior in tract. de Feudis. 2. parte. col. penul. idē latius in cōf. 22. num. 9 & pleriq; alij nominatim ab Andræa Tiraquello citati in dict. q. 40. nu. 185. Antoni. Rubeus cōf. 36. & Iason inter eiusdem Rubei responsa. cōf. 37. rursus ipse Rubeus cōf. 38. & ibidem statim Ioan. Crotus cōf. 39. & illic Carolus Ruinus cōf. 40. Paulus Parisi. cōf. 30. num. 61 & cōf. 37. nu. 70. Rursus idem cōf. 39. & cōf. 40. num. 37. lib. 2. Cumanus cōf. 106. quorū opinio communis est, vt fatentur Iason in dict. cōf. 27. nu. 5. Ioan. Crotus in dict. cōf. 39. num. 4. Paulus Parisi. in dict. cōf. 37. num. 74. Deti. cōf. si. primo col. penult. Curti. Junior in l. 2. num. 11. C. de succe. edict. vbi Deti. nu. 6. & cōf. 408. col. 2. inquit, Romæ in pretorio Rotæ secundum hanc opinionem iudicatum fuisse.

¶ Huic opinioni aduersus conclusionem à gl. deductā accedit iuris ciuilis regula, q̄ probat, regulariter filiū quo ad successionem nō representare patris personā: nisi vbi agitur de successione ascendentiū §. cū filius Inst. de success. quæ ab intestat. defer.

defer. aut de successiōe patruī. §. reliquū in auth. de hāredit. quæ ab intest. indict. auth. cessante. in alijs siquidem casibus manet ius vetus illæsum, secundū quod filius nō subintrat locum patris. §. si plures. Insti. de legit. agnat. success. notant Bar. in auth. post fratres. C. de suis & legit. hāredi. Ang. in dict. §. reliquū. Hęc tamen ratio non omnino sufficiens est ad impugnationem gl. in dict. §. in fidei cōmissio. imo eius opinio saltem erit vera, quoties hīdeicōmissum sit relictū ab aliquo ascendente, vel à patruo: quia tunc obtinebit sententia glo. ex præmissa ratione: licet & plures opinantur ex his, qui à glo. discessere.

¶ Secundō cōtra gl. est & alia ratio. Nam in fideicommissis succeditur testatori. l. co hāredi. §. cū filiæ. ff. de vulgari. testator autem maiore dilectionē, & affectionē præsumitur habere erga proximiorē, quā erga remotiorē. §. si plures. Insti. de legit. agnat. success. l. 3. §. si duo. ff. de legi. tur. l. hāredes mei. §. vlt. ff. ad Trebell. Igitur frater tanquā proximior testatori excludit filiū fratris ex volūtate præsumpta testatoris. Quod confirmatur ex eo, quod ubi vocatur ad aliquā rem proximior, nusquā præfertur nepos ex fratre ipsi patruo: imo patruus erit præferendus nepoti: quemadmodū tradit eleganter Paulus Castrensis. conf. 164. co. 7. li. 2. versi. ad secundum respondetur. Sed & hęc ratio facillime tollitur. Nam doctores, etiā reprobantes gl. passim fatentur fideicommissum relictū familiæ sub nomine collectiuo, esse interpretandum secundum ordinem succedendi intestatis qui à iure datus est: vt superius probauimus. Hic autē ordo filios fratris præmortui admittit cum fratre. Igitur & in fideicommissis erit idem ordo admittendus. Sic licet iure cōmuni, aut lege vocetur ad hāreditatē proximior ipsi defuncto intestato: nihilominus admittūtur filij

fratris cū fratre. Quod manifestū sit ex legibus: & autoritatibus paulō antea nominatim adductis. Nec dubitari poterit, ab intestato præferri proximiorē remotiori. l. vlt. C. de verb. sig. auth. post fratres. C. de legit. hāred. §. reliquum. in auth. de hāredit. quæ ab intest. defer. & ideo licet ab intestato vocetur à lege proximior, adhuc filius ad hāc successiōē subintrat locū patris, & filius fratris præmortui admittitur cū fratribus, eisdēq; sibi patruis. Quam ob rē Pauli Castrensis cōsiderationem reprobatur Tiraquell. in dict. q. 40. nu. 157. post Soci. conf. 252. li. br. 2. col. 14. vers. ego respondeo.

¶ Ex quibus, infertur, ac deducitur, quanti sit estimanda sententia Bal. & Cuma. in dict. §. in fideicommissio. distinguētium inter dispositionem hominis, & dispositionem legis. Nā ipsi opinantur, filiū fratris nō esse admittēdum cū patruo, quoties agitur de successiōe ex dispositione hominis: pene tamē admitti quoties agitur ex dispositione iuris, & legis: quā opinionem fere omnes sequuntur, qui gl. in dict. §. in fideicommissio. reprobāt præsertim Alex. conf. 129. col. 2. lib. 5. & Deti. conf. primo. etenim hęc differentia nō subsistit, nec defendi potest. ex eo siquidem tollitur, quod dispositio hominis, quæ tractat de successiōe, vel de vocatione proximiorū, aut cognatorū ad fideicōmissum, est intelligenda secundum ius commune: vt fatentur omnes: iure autem communi admittitur filius fratris. Ergo & ex dispositione hominis idem erit, quod ex lege: cum dispositio hominis sit iuxta legem, & ius commune interpretanda. & præterea, si fideicōmissum familiæ nomine collectiuo relictum, ita est intelligēdum secundū omnes, vt proximiores admittantur. l. vlti. C. de verbo. significa. l. si cognatis. ff. de rebus dub. l. pēto. §. fratre. ff. de legat. 2. l. prima. C. de secundis nupt. cur obse-

cro

Attende
192 no 3

75

Practicarum Quaestionum

cro eadem hominis dispositio non erit iuxta iuris regulas interpretanda in eo modo, & ordine, qui à iure datur circa proximiores admittendos. qui ita admittuntur, vt filius subintret locum patris proximioris iam defuncti. Qua ratione differentiam Baldi, Cuma. & aliorum reprobatur, & in hoc optime Andræ. Tiraquellus in dict. q. 40. num. 187.

¶ Verum ad huius quaestionis resolutione plura erunt adnotanda, & diffinienda in specie, quam hactenus cōfuse nimis fuerint ab alijs tradita. varie siquidem & olim, & nunc hac in re fuit, & est controuersum.

¶ Primū, in dict. §. in fideicommissio. & vniuersaliter quoties fideicommissum est relictum familiæ sub nomine quidem collectiuo: non admittuntur simul omnes de familia: nec cessat fideicommissum proximioribus admissis. Imo adhuc integrum ius eius permanet, vt ex fideicommissaria substitutione gradatim ceteri de familia admittantur: & vocentur successiue. Hoc notat expressim Paulus Castrensis in dict. §. in fideicommissio. Cuius opinio communis est sicuti nos tradidimus in cap. Rainuncius. de testament. §. 2. num. 7. Nec est necessaria alia prohibitio alienationis ad hoc fideicommissum: quod mihi satis probatur in dict. §. in fideicommissio. & in l. peto. §. fratre. ff. eo. titu. in l. vlt. C. de verbo. significat. quidquid alij dixerint.

¶ Secundò adnotandum est, quod Bald. in dict. §. in fideicommissio. scribit, quoties fideicommissum relinquitur familiæ, qui busdā tamen nominatis, vt prædilectis, nominatos esse præferendos, & primo admittendos: non tamen omnes simul, sed ex eis primò proximiores ipsi testatori. & hoc placet Baldo ex verisimili testatoris voluntate. Quam opinione sequitur Barthol. Soci. in l. si cognatis nu. 40. ff. de reb. dub. quibus accedere

videtur opinio Bar. in l. Gallus. §. quidā recte. ff. de liber. & posthu. cuius ipse memini in dict. §. 2. in principio. Illic tamē ex frequentiori doctor. sentētia hāc opinionem improbaui: & ideo nūc cenſeo Baldi opinionē falsam esse sequutus Arret. & Soci. col. 3. in dict. §. quidā recte & ibi Lancelot. Deti. col. 2. Galiaulā nu. 65. Quorū opinio magis cōmunis ex eo mihi videtur, quod & aduersus Bartolū, cuius autoritate sentētia Baldi plurimū instruebatur, & defendi poterat, omnes fere, saltem frequentiori suffragio scripserint. tamen si quod Bal. adnotauit procedere valeat in duobus casibus à me in d. §. Secūdo. traditis. 2. & 3. cōclusionibus.

¶ Tertiò ad intellectu. glo. est obseruandū quod vbi ad fideicommissum relictū familiæ vocantur à testatore expressim proximiores, filius fratris, vt quidā opinatur, nō admittitur cū fratre, & patruo nec filius representat personā patris prædefuncti. Hanc cōclusionē facillime admittent Bal. & alij. qui glo. reprobauerunt cōstituentes differentia inter dispositionem legis, & hominis: quæ in hac specie obtinere videtur: nempe cum ab homine vocantur proximiores: nō autem, vbi tantū apponitur nomen collectiuū: tūc enim ordo datus à lege omnino seruandus est. Nā etiam si à lege vocentur proximiores, & eadem vocatione præmissa filius admittendus sit in locum patris per representationem simul cum patruo: id mirum nō erit: quia & tunc agitur de interpretatione legis: nō de interpretatione hominis, qui expressim vocauerit proximiores: quo casu aperta est eius voluntas in hoc, quod vere proximior admittatur nō is, qui per fictionē proximior cēsetur, Siquidē per fictionē & representationē filius fratris in locū patris admittitur ad successionem cum patruo: vt explicat Baldus in Authent. cessante. C. de iuis, & legit. heredib. col. vlt.

ult. qui scribit, hanc vocationem, & amissionem fieri per fictionem iuris. Hæc vero nō est admittenda in fideicommissō ab homine relicto: quia in fideicommissis veritas, non fictio attendenda est. l. si fideicommissum. ff. de condit. & demonstra. l. Stat. Florus. §. Cornelio felici. ff. de iure fisci. Huic opinioni accedit qđ paulō ante ex Paulo Castrensi. adnotauimus. versi. Secūdo contra gloss. item quod notat Bald. in l. iubemus. §. ult. iūcto principio. C. ad Trebelli. scribens, quod licet alias quandoque sequens in gradu repræsentet proximiorē: tamē ubi in dispositione hominis sit mentio de gradu: non comprehenditur sequens in gradu, quamuis, vt dixi, talis sit, qui iure repræsentet proximiorē. Ad idem optime conducit tex. in l. si libertus præterito. §. si libertus. ff. de bonis libert. Igitur quamuis ex legis interpretatione, vbi fideicommissum familiæ relinquitur admittendi sint proximiores: & quoties lege proximior admittitur, filius quibuscumque casibus repræsentet patrem præmortuum: hoc ita verum est, quia in hac specie verba legis loquētis de proximiorē interpretamur. Non tamē idem erit quoties dispositionem hominis proximiorē vocantis interpretabimur: cū ea sit proprie, ac iuxta veritatem seclusa fictione interpretanda. Ex quo poterit etiā dissolui ratio quædam, quæ adduci solet contra conclusionem istam, quam hoc in loco probare conamur. Nam statuto vocante proximiorē, filius patrē repræsentat, & in eius locum admittitur secundum Alex. conf. 88. lib. 1. Iaso. cōf. 159. col. 4. lib. 4. Deti. conf. 484. col. 2. & in l. 1. notab. decimo quarto. C. de secundis nupt. Tiraquell. in tract. de primogeniis. q. 40. num. 20. etenim licet statuta sint stricte interpretanda: nihilominus recipiunt interpretationem passiuā ex regulis iuris communis. l. 1. §. 1. ff. ad leg.

falcid. Bar. & alij in l. si quis seruo. C. de furtis. Sed & principalis conclusio ex eo maxime deducitur, quod cum alioqui, vbi testator grauauerit filiū onere fideicommissi, legis interpretatione id fideicommissum cesset, si filius decesserit relictis liberis. l. cū auus. ff. de condit. & demonstra. l. cum acutissimi. C. de fideicommissi. & hæc legis interpretatio sit intelligenda de liberis legitimis, & naturalibus. l. generaliter. §. cum autem. C. de institut. & substitut. Attamen fideicommissum ita expressim à testatore cōceptum: si si ne liberis institutus decesserit: intelligitur de liberis naturalibus tantū: licet nō sint legitimi. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebelli. & illic glo. cōmuniter recepta. Vnde non immerito constitui potest ad intellectum glo. in dict. §. in fideicommissō. distinctio ista, ex qua palam deducitur hæc tertia conclusio, quā in hac specie adnotarunt; & tenuerunt hi docto. quorum ad probationem quartę & statim sequentis conclusionis mentio fiet: ac præterea Paulus Parisius conf. 30. nume. 58. & sequentibus & cōf. 37. numero. 57. & 70. atque iterum conf. 40. numero. 23. libr. 2. His accedit tex. optimus in authenti. post fratres. C. de legitimi. hæred. vbi post fratres, & fratrum filios qui proximior est admittitur: & tamen post fratrum filios, non repræsentat filius personam patris: vt receptum est. Ergo non alia ratione quā, quod tūc proprie, & vere sit proximior admittendus. idcirco hæc tertia interpretatio gl. in dict. §. in fideicommissō videtur iure congrua & vera: eō præsertim, quod opinio gl. propter multa difficilis sit, ac multis displiceat: tamen si Ias. in cōf. 159. lib. 4. eandē gl. sentētiā etiā in casu huius tertię conclusionis probet, & admittat, post Bald. in conf. 488. libr. 3.

¶ Quartò: vbi fideicommissum relinquitur à quocūq; testatore sub nomine familię hac

Practicarum Quaestionum

hac apposita conditione, & clausula: ut ad id admittantur qui sint de familia, salua gradus prerogatiua: tunc filius non obtinet locum patris, nec eius personam repraesentat: quemadmodum probatur in Auth. defuncto. C. ad Tertull. ex propria illius decisionis ratione: ubi Paulus de Castro hoc sensit: & expressim asserit Deti. in dict. consi. 1. col. 3. Paulus Paris. in dict. responsis praesertim in consi. 37. num. 57. lib. 2. Corne. in dict. Auth. defuncto col. 2. post Fulgosi. ibi. Curti. Iunior in l. 2. C. de success. edict. nume. 15. & Deti. iterum consi. 408. num. 12. licet & in hac specie opinionem gloss. sequatur Soci. Iunior in consi. 128. libr. 1. nume. 11.

¶ Quinto idem erit fere eadem ratione, quoties testator ad fideicommissum relictum familiae certum gradum nominatim vocauerit. Nam eo casu sequens in gradu id est qui sequentem gradum obtinet, non admittitur per representationem in locum patris praemortui, qui fuerat ex gradu priori. Quod videntur notare, qui duas proximas conclusiones tenuerunt: & in specie Curtius Iunior. consi. 22. num. 7. 8. & 11. Idem in l. 2. num. 14. C. de succe. edicto. Paulus Paris. consi. 37. num. 53. & 57. lib. 2. Carolus Molina. in Alex. consi. 204. lib. 2. & in consi. 26. lib. 3.

¶ Sexto constat ex his, & ex dictis in vers. secundo. Quod in specie, & casu dict. §. in fidei commissio. ex duobus nominatis & praedilectis a testatore, altero mortuo non obtinere eius filium locum patris ad obtinendum fideicommissum. Alter etenim solus nominatus illud obtinebit siquidem illi nominati grauati censentur ut unus alteri post mortem restituat: secundum Paul. Castren. & communem ibi. Quod deduci poterit ex eodem §. in fidei commissio. ubi est tex. optimus ibi: & post eos omnes. notat late Paris. in di-

cto consi. 37. numero. 49. & sequentibus: quam opinionem ipse censeo communem esse.

¶ Septimo hinc constat, quod si testator ad fideicommissum vocauerit filios, & nepotes: denique vocauerit filios, ut constituentes vnicum tantum gradum a sequenti, & nepotibus distinctum: ita quidem, quod appellatione filiorum non comprehendatur nepotes mortuo vno ex filiis, eius filius non obtinebit per representationem locum patris, nec admittetur simul cum patruis. & hoc sane duplici ratione. Prima ex eo, quod tradidimus superius. vers. quinto. Secunda ex eo, quod notauimus proximo vers. sexto. etenim quoties filij vocantur ita ut gradum vnum constituent, nec contineant nepotes: nominati censentur vocati, & ideo filius in hoc casu non subintrat locum patris. Atque ita tenent Cuma. & Alexand. in l. haeredes mei. §. ult. ff. ad Trebelli. iuncta. glo. Curti. Iunior in dict. l. 2. num. 14. & idem in dict. consi. 22. Paulus Paris. & alij modo citati.

¶ Octauo est aduertendum, quod etiam si fideicommissum instituitur a testatore, qui expressim vocauit plures sub nomine collectiuo, salua tamen gradus prerogatiua admittendos seruato ordine successionis ab intestato, vel a iure tradito: tunc filius repraesentabit personam patris, & in locum eius admittetur ad fideicommissum, quod reliquerit ascendentium aliquis, patruus, amita, vel matertera. Quemadmodum in specie Deti. probat, & respondet in consi. 79. col. 2.

¶ Nono, seclusis hisce casibus erit admitenda opinio glo. in fidei commissis, & filius personam patris repraesentabit, ut cum patro illud obtineat fideicommissum, quod familiae delatum fuerit, quoties fideicommissum est relictum ab auo, vel ascendente, aut a patre, amita, vel matertera, etiam si simpliciter vo-

cara

cata fuerit familia sub nomine collecti-
uo. Hæc etenim est propria intentio gl.
in dict. §. in fideicommissio. quam in hoc
sensu intelligit, & sequitur Deti. conf.
1. co. 2. & conf. 79. optime, atq; in specie
idem Deti. conf. 217. Carolus Ruinus in
ter conf. Rubei conf. 40. nume. 4. & ipse
Rubeus conf. 82. col. vlti. Curti. Iunior
in l. 2. num. 11. C. de success. edict. Caro.
Molina. in additionibus ad Alex. conf.
26. lib. 3. vbi sensit ita esse intelligendum
responsum Alex. ibi qui dixit, commu-
niter approbati glo. in dict. §. in fideicom-
missio. Quin & in hoc sensu descripsit,
hanc esse communem opinionem Pari-
si. conf. 36. col. 2. lib. 2. eandem tenent in
specie ita glo. interpretati. Barthol. So-
ci. conf. 51. lib. 4. nu. 19. Areti. conf. 164.
col. penult. Imola in dict. §. in fideicom-
missio. Denique omnes, qui glo. sequun-
tur ita eam intellexere, & præterea Cur-
tius Iunior conf. 128. nume. 11. pulchre
Iason conf. 215. lib. 2. & conf. 259. lib. 4.
Sed & Soci. Iunior conf. 126. num. 10. li-
bro. 1. asseuerat, hoc sine dubitatione ve-
rum esse. Si verò authores non satis ape-
riunt, an in successione ascendentium des-
cendentes omnes, etiam ultra pronepo-
tes admittantur per representationem.
Id etenim est hæcenus satis controuer-
sum. Nam tex. in §. cum filius. Instit. de
hæredit. quæ ab intestat. defer. tantum de
pronepotibus tractat. & statuit, hos esse
per representationem admittendos ad
successionem proavi. Et ideo sunt qui te-
neant, ultra pronepotes non esse admit-
tendam representationem, ut filius lo-
cum patris præmortui omnino teneat.
Hoc sane, etiam si locus mendosus appa-
reat, tenet Faber in dict. §. cum filius. &
illic Angelus Are. col. 1. idem Angelus
in §. multis. Instit. de success. libert. col.
1. latissime omnium Sigismundus Löffre-
dus in Paraphrasibus Feudalibus tit. de
natura success. Feudi. fol. 51. citatur pro

hac parte Barto. in l. 1. §. sed si quis. ff. de
suis & legit. hæred. qui de pronepoti-
bus fatetur non tamen negat de ulterio-
ribus. Idem Bar. in dict. auth. post fratres
scribit, representationem tantum esse ad-
mittendam, vbi agimus de successione pa-
trui, vel aui. non tamen excludit succes-
sionem abavi, sicut nec posset excludere
successionem pavi. Ego quidem & si videam
non posse hanc controuerfiam deduci in
proxim: quia raro pronepotes agunt de
pavi successionem: eam vero esse omnino
necessariam ad interpretationem fideicom-
missi ab abauo, & alijs ulterioribus relictis
& instituti, quo ad præsentem questionem
opinor: & deinde censeo contrariam sente-
ntiam veriorē esse. Idcirco mihi potius pla-
cet, ultra pronepotes esse locum represen-
tationi, etiam in decimo gradu. Quod ex-
pressim tenet gl. & illic Ioan. Faber in di-
cto. §. multis. verb. ad quintum. Rolā. in tra-
cta. de success. ab intestat. 11. co. vers. Sed
sic filijs. Cinus in tract. de success. ab in-
test. licet. Sigismundus neget, illud opus
esse Cini. eandem opinionem repetit ipse
Faber in §. cæterum. Instit. de legit. agna.
success. nume. 3. Saly. in auth. in succes-
sione in fine. C. de suis, & legit. liberis.
Eguinarius Baro in dict. §. cum filius. Quo-
rum opinio probatur in §. item vetustas
versu. ita tamen. Instit. de hæredita.
quæ ab intestato deferunt. vbi in suc-
cessionem hæreditatis ascendentiū succe-
dunt nepotes, pronepotes, & aliæ perso-
næ descendentes ex masculo, vel foemina,
in stirpes, & non in capita. Idē fere tra-
ditur in dict. auth. in successionem. Quod
si ultiores personæ post pronepotes suc-
cedunt ascendentibus in stirpes ut constat:
plane sequitur, filios admitti in locum pa-
rentum præmortuorum per representationem.
Alioqui non datur successio in stirpes.
Atq; ita est hæc conclusio diffinienda, ut
appareat quid referat intellexisse opi-
nionem gl. in fideicommissio. post Deti.

AA & alios

& alios eo modo, quo in hoc ver. nono. intelligimus. Tamen si, etiã iuxta hũc intellectũ reprobet gloj. Antoni. Rubeus con. 36. col. vlt. & conf. 38. col. 2. atq; in hoc Bal. & alij inclinent dum constitue re conantur discrimen, ac differentiã in ter dispositionẽ hominis, & legis: quæ nõ satis congruit huic disputationi, vt su perius probauimus, vbi fideicommissum sub nomine tãtũ collectiuo familiæ sim pliciter relinquitur: & ideo ipse opinor gl. admittendam esse in prædicto sensu.

¶ Decimo apparet fere ex consensu omniũ qui & gl. improbant, & sequuntur, ad fi deicommissum relictũ familię, etiã simpli citer nomine collectiuo, ab eo testatore qui nõ fuerit ex ascendentibus, nec ex pa truis, materteris, aut amitis, non esse ad mittendos filios fratris præmortui cũ pa truis superstitibus. & hæc est procul du bio cõmunis opinio. Sed & in hoc casu, & deniq; in hac cõtrouersia ad præsentẽ dubitationẽ admonendus est lector, vt diligentissime obseruet voluntatẽ, etiã præsumptã testatoris, & disponẽtis: atq; itẽ an illud sit verum, quod in initio hu ius capituli tractauimus: nempe atten dendam esse quo ad fideicommissa, & alia vincula, personam vltimi posses soris, & sic grauati, vt eius respectu suc cessio deriuetur, & debitum ordinem habeat.

¶ Undecimo illud est obseruandum adhuc in fideicommissis, quod vbi ad fideicommis sum relictum agnationi, vel familię sub nomine collectiuo vocatur agnati, vel cognati iure primogeniturę, & maiora tus, filius primogeniti præmortui præ fertur patruo, & filio vltimi possessoris, subintratq; filius in locũ patris iure pri mogenij. probat hoc in successione Re gia lex partitarum. 2. tit. 15. part. 2. & in omnibus maioratib' Regia lex. 40. Tau ri quæ hoc ipsum statuit non tantũ vbi tractatur de successione in primogenio

ascendentibus, Sed & si tractetur de suc cedendo transversali, vt ipse intelligo, etiam vltimo possessori, non solum ma ioratus institutori. Sed & iure commu ni hanc eandem opinionem probant, & sequuntur plures: præsertim Oldrad. cõ fi. 224. Alberi. in proœmio Pandecta rum. §. discipuli. col. antep. Bald. in. l. li berti, libertæque. C. de oper. liber. num. 18. Paulus de Castro in. l. maximum vi tium. nume. 3. C. de lib. præ. idem in. l. is potest. nume. 2. ff. de acquirenda. hæ re. & ibi Iason. num. 32. idem Paulus cõ fi. 164. lib. 2. Abb. conf. 85. lib. 1. idem Abb. nume. 8. Ancha. num. 18. & Cardi. quæst. vltima. in capi. licet de voto. Præ posit. in capi. 1. de Feudi Marchiæ. ducatus & cõmitatus. Quam sententiam & plerique alij tenuerunt, quos sequitur, & omnium latissime refert Andreas Ti raquel. in tract. de primogenijs. quæst. 40. Ioan. Cirier de primogenitura libr. 1. quæst. 25. & 26. quæ quidẽ opinio ser uatur consuetudine tanquam verior, se cundum Carol. Moli. in Alexã. conf. 4. libr. 4. eandẽ sequuntur Thomas Gram maticus decisione. 1. Alciatus lib. 8. pa rerg. cap. 15. vbi scribit hanc esse magis cõmunem sententiã. Idem fatentur & plures alij, quorum meminit Tiraquel lus in dict. quæstione. 40. num. 11. qui la tissime tradit, apud quas gentes fuerit, & sit hæc opinio recepta.

¶ Nec tamen olim defuere qui pro patruo aduersus nepotem responderint: idem que & iuniores quidam fecere. Huius etenim partis authores, & deffensores sunt Oldradus sibi contrarius consilio. 94. Ricardus Malubrius, Cinus, Baldus, Salycetus & Paulus Castrensis in. l. Si vi ua matre. per illum tex. C. de bonis ma ter. Dominicus & Francus in capitulo Grandi. de supplenda. negligẽ. præ latorum. Fulgosius in. l. vt intestato. C. de suis & legitimis hæredi. Chassanæ. in consi.

95. in conf. 53. Antoni. Rubeus conf. 149. & plerique alij per Tiraquellum citati. q. 40. nu. 13. quorū opinio magis cōmunis est secundū Alex. conf. 4. li. 4. Deti. conf. 443. & Matthæ. Afflict. in rub. de succes. feud. nu. 88. lib. feudorum. sed quia res ista, & controuersia iam est diffinita per regiam constitutionem, non est cur toties hæc repetatur disputatio: præsertim quod Andræ. Tiraquellus. Matthæ. Afflict. Ioan. Cirier, & Thomas Grammaticus latissime hanc quæstionem disputauerint.

¶ Ipse vero etiam seclusa lege regia arbitrator opinionem, quæ nepoti fauet aduersus patrū, veriorē esse. Et ideo omiſſis rationibus, & authoritatib⁹ q̃ optime ab alijs tradūtur, rationē quādā ex cōiectura & præsumptamētē testatoris deducā: ac deinde legē ipsam Regiam, & Taurinam constitutionem interpretari conabor ad praxim, & vsum: quandoquidem possunt plura contingere dubia ad eius intellectum.

¶ Etenim qui primogeniū cōstituit, & maioratum, hoc plane in fatiorem agnationis vult, quod primogenium illud deferatur gradatim primogenitis per lineā rectā ita quidem, vt vni detur, & competat, qui ex lineā rectā primogenitus sit, & primum gradū obtineat in eadem lineā post vltimū possessorem, eiusdenque gradus primum locū habeat. Nam quod iure traditur de patruis admittendis cū nepotibus obtinet. vbi res ad plures deuenire potest. At quoties vni tantum, & primogenito deferatur fideicommissum: primogenitus vnus gradus semel admissus reliquos de illo gradu excludit interim dum gradatim potest primogeniū in posteros deferri: cū gradus descendantiū ordinē efficiant, & constituat. nec distinguī aut mutari possint, nec numerari ex pluribus in eodē gradu existentibus. quod est satis manifestum.

Vult & præterea primus maioratus author, quod si primogenium in transuersam lineā transferit, aut locum obtineat idem in ea seruetur ita, vt semper descendat ab illo, qui vel vltimus possessor est vel post illum primum locū obtinet ad primogeniū. Igitur si gradatim primogeniū deferatur primogenitis per lineā rectā: cōsequitur necessario, quod mortuo possessore ille primogenitus ad maioratū vocatur qui eādē in lineā rectā sequentē gradū constituit: & efficit iure primogenituræ: vnde mortuo filio primogenito viuente patre possessore maioratus, eius filius maior, & primogenitus gradatim subintrat, & primū locū obtinet in lineā rectā deficiente patre, & gradu primo, quem ipse pater constituebat atq; ideo primogenium habere debet. Hæc etenim lineā rectā semper est cōsideranda, nec est diuertendum ad transuersales. cum ea sit natura primogenij constituti ad deferendum aliquod patrimonium vni eidemq; maiori, & primogenito vt gradatim lineā rectā semper sit obseruanda, neq; digressio fiat ad transuersales qui à maiori, & primogenito eiusdē gradus fuere exclusi. si quidem loco omnium eiusdem gradus primogenij iura obtinuit. Quod etiam constat, quia mortuo possessore maioratus relictis fratribus, & filiis: deferatur dubio procul primogenium filio maiori, & primogenito, nō fratribus. Nempe ex eo, quod gradatim in deferendis primogenijs sit successio distribuenda per lineam rectam, dum fieri poterit descendendo ab vno in aliū, nullo pacto transuersales admittēdos. Summa ergo totius rationis est, in maioratibus, & primogenituris ex mente testatoris, aut primi institutoris, successionem gradatim deferri ad descendētes primogenitos per lineā omnino rectā, si fieri possit, ita vt vni, & primogenito, ac maiori patrimonium detur.

AA 2 Quæ

Quæ quidem ratio deducitur à mente testantium obseruata ratione tex. in l. ult. C. de verb. significat. & in l. 2. tit. 15. part. 2. quæ lineam rectam obseruat. Ad hæc accedit. quod per institutionem maioratus videatur maior, & primogenitus in singula linea vocari, & ita quidē inuitari, vt durante linea primogeniti non fiat transitus ad secundogenitum. *In e. in f. a. Success.* tex. in c. 1. in fine de natura & success. feudi. quem tex. ad hoc induxit Alciat. inter responsa Grati. conf. 8. & Soci. conf. 252 lib. 2. col. 8. idem probare conatur ex capi. 1. de success. feudi. tex. tamen aptior est in dict. c. 1. de natura & success. feudi cuius & ipse Soci. meminit. Sed & ratio ista deduci poterit ex Paulo Castren. in dict. conf. 164. & Præpo. in dict. capi. 1. fundamento. 19. pro nepote.

Prima Taurinæ legis pars.

¶ *En la successiõ del Mayorazgo, aunque el hijo mayor muera en vida del tenedor del mayorazgo, o de aquel, a quien pertenesce: si el tal hijo mayor dexare hijo, o nieto, o descendiente legitimo: estos tales descendientes del hijo mayor por su orden, prefieran al hijo segundo, del dicho tenedor, o de aquel a quien el dicho mayorazgo pertenesca.*

¶ Hactenus prima legis Regiæ pars, ex qua deducuntur plura.

¶ Primum ex hac Regia decisione apparet non tantum præferendum esse nepotē patruo, quoties primogenitus post patris obitum maioratum obtinuit & tandem moritur relictis filio, & fratre. In hoc etenim casu nulla videtur apud aucthores controuersia: quia conueniunt, omnes etiam qui partes patruī conati sunt defendere, nepotē esse admittendum, & filium fratri præferendum in successione. tex. optimus in cap. licet de voto & ibi Cardi. & Abb. ultimo notabi.

tex. etiam in capi. Grandi. de suppl. neglig. prela. in. 6. & illie Ancha. & Fracus. Martinus Laudens. in tract. de primogenitura colū. penulti. & Corsetus de potestate Regis. q. 115. Deti. conf. 443. vers. si quinto non obstat. Bald. in l. tutela. §. si duo. ff. de legit. tutel. ac plures alij, quos sequitur Andræ. Tiraquel. in dict. q. 40. statim in principio dicens, hoc à ne mine fere negari; idq; ex historijs probat. sic & in regno Castellæ Ioānes Rex secundus huius nominis regnū obtinuit mortuo Henrico Tertio eius patre, qui regnum possederat, etiam si Henricus Fratrem reliquerit Ferdinandū, qui dictus est infans Antequeræ, & postea Regnum Aragoniæ legitima successione fuit consequutus: & ipsum alias factum est sepissime: vt ex Chronicis apparet, & idē Tiraquellus cōmemorat. Sed & nepos patruo præfertur lege Regia, etiā patre primogenito vltimi possessoris mortuo in vita ipsius patris, & aui. Quod palam probatur in dicta lege: & ita est hæc constitutio pro his, qui partes nepotis iure defendunt aduersus illos, qui hoc in casu patruī ius tutantur. Atq; in hoc conuenit Taurina cōstitutio cū lege partitarū, quæ in successiōe regni idē statuerat.

¶ Secundò ex eadem Regia decisione, si ad amulsim expendatur, constat nepotē patruo esse præferendum, etiā si ipse sit ætate minor patruo. quod satis dictat regia lex: & probat ratio paulò ante à me adducta: idemq; iure communi tenuerunt omnes, qui pro nepote scripsere aduersus patruum, saltem magis communiter eorumq; rationes in hoc tendunt. Nam vbi nepos ex filio primogenito esset maior ætate patruo, & ad primogenium vocatus esset simpliciter primogenitus vt frequenter fieri solet, profectò etiam seclusa lege Regia, etiā ex sententia defendentiū iura patruī esset nepos præferendus: quemadmodum ipse Mathæus

thæus Afflict. tradit, & tenet indict. rub. de success. feudi num. 91. Bald. & Fulgo. in l. vt intestato. C. de suis & legit. Alex. in l. is potest. col. 2. & ibi Iason col. 7. ff. de acquir. hæred. Alex. conf. 4. lib. 4. co. 2. Deri. conf. 443. co. 3. Tiraquel. in dict. q. 40. num. 5.

¶ Tertiò ex eadem ratione, & lege Regia deducitur, nepotem esse præferendum patruo, etiam si fideicommissum, & primogeniū ab ipso testatore fuerit delatum primogenitis, & maioribus natu. Nā etiam in hac specie nepos locū patris primogeniti obtinet, & præfertur patruo in maiori ætate. Hoc ipsum in specie notat Paulus Castrensis in dict. cōf. 164. lib. 2. & late Soci. cōf. 252. libr. 2. Quorum opinio verior est perpēsa hac lege Taurina, & ratione, quam superius cōstitui: & deinde perpenſis his, quæ tradit Tiraquellus in dict. q. 40. nu. 102. & sequentibus. Quamvis Alciat. contrariū responderit inter Grati responsa cōf. 8. & lib. 8. paterg. cap. 15.

¶ Quartò: licet in maioratus, & primogeniorum successione mares fæminis præferantur in eodem gradu, & linea, etiam si mares sint ætate minores fæminis primogenitis. quod notauimus li. 3. Varia. Reſolut. cap. 5. num. 5. Attamē filia primogeniti iam præmortui viuente patre excludit patruum masculum secūdo genitum, vbi ex conditionibus, & legibus, primogenij nō excludit fæmina. Hoc enim eadem ratione, & lege Regia probatur: & tenent expressim Sebastianus Neapodanus in consuetudinibus Neapolitanis tit. de success. ab intestato super verbo ex masculis. Thomas Grammat. decis. primā num. 28. qui refert, ita pronunciatum fuisse in regno Neapolitano per ipsum Regem Fernandum primum anno M. cccc. lxxx. quod etiā cōmemorat Matthæ. Afflict. in tit. de natura success. feudi. num. 54. qui ab hac opi-

nione non audet discedere: tamen si maxime dubitet, quippe qui semper in hac controuersia magis declinauerit infauorem patris contra nepotem. Sed opinionem istam, quam hoc in versiculo, quarto intellectu probamus, tenent Andræ. Ifernia in cap. primo in principio nu. 2. de eo, qui sibi, & hæredi. suis masculis. Præposit. in cap. 1. de feudo Marchie, ducatus, & comitatus. 15. fundamento pro nepote. & Sigismundus Lofredus in cōf. 39. num. 28. optime Tiraquellus de primogenijs. q. 14. quem legito. Nā plerumque hæc quæstione erratur, dum opinionem istam falso etiam sequuntur quidam in eo casu, quo expressim à primogenio fæmina excluditur. Quia in re non satis se ipsum explicat Lofredus. sicuti nec Ioan. Lupi. in rub. de donatio. 69. num. 26.

¶ Quintò ex præmissis illud est obseruandum, Regiam legem, & opinionē, quæ pro nepote aduersus patruum probata est, admittendam esse, siue ex dispositione, ac institutione maioratus vocetur filius primogenitus, siue primogenitus, simpliciter. Nam utroque casu idem erit ex illa ratione, quam constituimus pro hac parte & ex lege Regia, quæ satis generaliter hoc explicare videtur. Atque in hoc tēdunt fere omnes rationes, quæ à doctoribus pro hac opinione traduntur: tamen si in priori casu, quando filius primogenitus expressim vocatur, patruum esse præferendum nepoti etiam maiori & prius nato asseuerent Bal. & Fulgoſi. in dict. l. vt intestato. C. de suis & legit. liber. Alex. in l. is potest col. 2. & ibi Iason col. 7. ff. de acquir. hæred. idē Alex. conf. 4. lib. 4. col. 2. ad finem.

¶ Sextò, Regia lex & opinio quæ nepoti fauet etiam obtinet non tantum in filio primogeniti mortui viuente patre, sed & in filio secundo geniti, qui mortuus est viuente patre, ac superſtite primogeni-

AA 3 to

Practicarum Quaestionum

to, qui tamen postea mortem obierit ab
sue liberis viuentem patre. Nā hic filius
secundo geniti subintrat locum patris
aduersus tertio genitum, & in maioratu
mortuo auctore praefertur tertio. Quod eis-
dem rationibus probatur, & notant latif-
sime Socin. cons. 2. § 2. libr. 2. & Thomas
Grammati. decisione prima nu. 30. sen-
sit Aretin. in cons. 164. si obseruetur factū
super quo consultus respondit.

¶ Septimo ex his ipse infero, quod ubi cō-
staret aliquod patrimonium esse maio-
ratum, nec tamen cōstaret de clausulis si
de commissis: esset omnino seruanda le-
gis Regiae responsio: quia in dubio ea vi-
detur fuisse mens testatoris, & illius, qui
maioratum instituit. Hoc ipse adnotaui
lib. 3. Variar. Resolut. cap. 5. num. 8.

¶ Octauo huius legis Regiae, & Taurinae ver-
ba ibi. *En vida del tenedor del mayorazgo, o
de aqua quien pertenesce, possunt habere du-
plicem sensum. Primo enim intelligen-
da sunt de illo, ad quem primogenium
iure nunc pertinet, quamuis id aliis pos-
sedeat inique, & iniuste. Etenim si huius
filius primogenitus moriatur patre su-
perstitite, nepos, filiusq; primogeniti sub-
rogat patri, vt ad maioratū omnino ad-
mittatur, vel adprosequendum ius illud
euincendi primogenium ab iniquo pos-
sessore. Secundo potest constitui exem-
plum de filio primogenito, qui filiū ha-
bet nepotem possessoris, & hic nepos
moriatur viuentibus auctore possessore, &
patre primogenito, relicto tamen filio
pronepote possessoris: is enim prone-
pos erit admittendus ad maioratum om-
nino post mortem proauis, si & auis iam
mortem obierit ante proauum, exclu-
ditque patruos, & item fratres aui pri-
mogeniti.*

Sequitur secunda legis pars.

¶ Lo qual no solamente mandamos, que se guarde

y platique en la successión del mayorazgo a los
ascendientes: Pero aun en la successión de los
mayorazgos a los transuersales de manera, que
siempre el hijo, y sus descendientes legitimos por
su orden representen la persona de sus padres.
Aunque sus padres no ayan succedido en los di-
chos mayorazgos.

¶ Hæc legis pars quo ad exempla varie po-
test intelligi. Etenim primo eū sensum
habet, quod hic ordo sit seruandus quo
ad successionem per representationem
vbi maioratus fuerit ab initio consti-
tutus ab ascendenti, & demum successio
delata fuerit in eum, qui non habuit, nec
habet descendentes, sed transuersales, ad
quorum vnum primogenium deuenit:
tandem vltimi possessoris filius primo-
genitus mortem obierit in vita possesso-
ris eiusdem relicto filio, & fratre. Nā in
hoc casu nepos praefertur patruo per re-
presentationem, licet semel in transuer-
sam lineam transferit primogenium.
Hoc autē exemplum fere nullā dubitatio-
nē habet, sicut nec illud, quod constitui-
tur: vbi per lineam rectā deriuatur succes-
sio in primogenitos absq; vlla interrup-
tione, ita vt nusquā ex transuersa linea
quisquā fuerit admissus. Sēper enim in
his duobus casibus agitur de successione
ascendentiū, vel ascendētis, qui maioratū
cōstituit: Quemadmodū in initio huius
capitis explicuim⁹. Hic siquidē vltimus
possessor ex linea transuersa, omnino de-
cēdit a testatore: & ideo representatio-
nis ius in eius successione locū obtinet:
vt superius premisimus. qua ratioe quo-
ties maioratus author, & institutor est
de ascendētibus, & ab eo descendit vlti-
mus possessor, Regia lex palā procedit,
& iure cōmuni, siue iam linea directa in
transuersā mutata fuerit siue permāserit.
omnes enim a primo testatore decēdūt.

¶ Secūdo potest hæc Regia respōsio intelli-
gi in maioratu, & primogenio cōstituto

ab aliquo transuersali: nempe à fratre in fratrem, & fratris filios, ac descendentes. Etenim quanuis iure communi non sit locus repræsentationi in successione lineæ transuersæ, nisi cum agitur de successione patruī: tamē in primogenio, & maioratu regia lex hoc statuit, ut semper sit locus repræsentationi ita quidem, quod nepos patruo præferatur. Quæ sane decisio admitti iure poterit propter rationē quam superius tradidimus hoc in capite vers. etenim qui primogenium. Et hoc exemplum planē obtinet, ubi ultimus possessor maioratus est item de ascendētibz, ab eoq; patruus, & nepos, q; modo contendunt, proximam originē ducūt.

¶ Terriò ad intellēctum huius regię constitutionis illud erit obseruandum, eam equidem obtinere, & admittendam fore non solum ubi contenditur inter patruū & nepotem ultimi possessoris descendētes: quod modo adnotabam: erat enim patruus filius secundogenitus ultimi possessoris: & ipse nepos primogeniti præmortui filius: sed etiam quando ultimus possessor moritur absque liberis relicto fratre minori, & filio fratris secundogeniti maioris iam præmortui. Etenim & in hoc casu sicut frater secundogenitus iam præmortuus, si viueret, obtineret primogenium excluso fratre tertio genito: ita & filius eiusdem fratris secundogeniti præmortui est admittendus excluso patruo, fratre tertio genito ipsius ultimi possessoris, etiam si maioratus fuerit institutus ab aliquo ex transuersa linea. Nec me latet, contrarium quibusdā placuisse, qui existimant, non esse locum regię decisioni, quoties primus author maioratus, quique illum in fauorem agnationis instituit: & eiusdem primogenij ultimi possessor sunt ex linea transuersa familiæ, & agnationis, non de ascendētibz: imo tandem uterq; fuerit transuersalis. Vnde consequenter opinantur, nepo-

tem excludi à patruo quo ad maioratū institutū ab aliquo transuersali, ubi patruus & nepos non descendunt ab ultimo possessore: imo uterq; cū attingit lineam transuersam agnationis, vel agnationis. Quasi post filios fratrum locus non sit iure communi repræsentationi quo ad successionē transuersalium: & ideo iuxta iuris communis regulas, & legē ordinariæ successionis secundum hanc opinionē non est ad primogeniū transuersali constitutū admittendus per repræsentationē filius præmortui fratris qui post ultimū possessorē eius fratrem primogenitū foret admittendus, si viueret, excluso fratre minori: potiusq; tertius hic frater, & minor ultimi possessoris, excludet omnino nepotē, eiusdēq; filiū fratris secundogeniti: qui viuentē fratre primogenito, & ultimo possessore mortuū obierat. Cui opinioni iure communi adstipulatur autoritas Antonij de Butrio in con. 47. qui asserit, in successione transuersaliū non esse admittendā prærogatiuā proximioris, & primogenituræ per repræsentationem. Et tractat in eo responso factum illud, in quo ultimus possessor transuersalis est, & à transuersali successio habuit originē. Sic & Andreæ Ifernia in constit. Neapolit. tit. 24. lib. 3. adnotauit, quod primogenitura non habet locū quando succeditur fratri: sed cū patri succedendū est. Itē & Matth. Afflict. in c. omnes filij, si de feudo fuerit cōtro. inuestit. nu. 12. palā asserit, in successione primogeniorū nō esse admittendā repræsentationē quoties ultim⁹ possessor transuersalis est. idē tñ Matth. Afflict. in cōstitut. Neapol. lib. 3. d. tit. 24. nu. 23. dubitat de cōclusionē Antonij, quo ad repræsentationem: & profectò, ni fallor ipse, merito. Nam quod ipse in dict. capit. omnes. nume. 12. scripsit, falsum est, & iure regio manifeste sublatum. Id vero quod Ifernia tractat parum facit: quia vel falsum itidem est: vel minime conueni-

ens legibus primogeniorum: cum ipse non
vnum fratrem, sed omnes fratres admittat
post fratrem vltimum possessorem. Quã
obrem ipse sub cuiusq; doctioris censura
veriorum esse opinor eam conclusionem
quam in initio huius tertiæ interpreta-
tionis exponere conabar: eandemq; a theo-
ricis, & practicis iure admittendam fore.
Nam & mortuo fratre vltimo possessore,
admittendum esse ad primogenium fi-
lium fratris secundogeniti, & præmor-
tui excludo fratre tertio genito, eodẽq;
patruo: responderunt Andr. Tiraquel.
in tract. de primogenitura. q. 41. & Soci.
con. 252. lib. 2. per totum præsertim col. 8.
vers. præsuppono etiam, & Aretin. cons.
164. ipseq; Afflict. in dict. titu. 24. nu. 33.
refert, ita respondisse plures iuris viri-
usq; Doctores. Nec quidquam refert dicere
quod hi Doctores hanc opinionem pro-
bauerint ubi maioratus habuit originem
ab ascendente. Nam eorum rationes non
ita restringuntur: sed in hoc tendunt, quod
primogenito deferatur iure, consuetudi-
ne, vel testamento successio. Et deinde
considerant Aretii. & alij personam vlti-
mi possessoris ad coadiuvandam eorum
opinionem, probantes in successione trans-
uersalium admitti, etiam iure communi
representationem.

¶ Hanc verò sententiam, & interpreta-
tionem ex eo probare mihi videor, quod
ratio regie legis, & quæ superius à me
tradita fuit ad successionem primogenio-
rum, omnes has species, & casus comple-
ctitur: nec restringitur successio ista, quæ
ad primogenia competit, legibus ordina-
riæ successionis, & legitimæ, quæ ab inte-
statis defertur: nec item legibus fideicom-
missi, quod familiæ, aut agnationi ex te-
stamento relinquitur. Quæ ratione in vni-
uersum regia lex quo ad successionem pri-
mogeniorum, & maioratum representationem
admittit: nisi contrarium fue-
rit à primo testatore cautum, & decretum.

¶ Quis enim non videt, ex lege regia: etiã si
alioqui vera foret opinio, quod in succe-
ssione ascendentium ultra pronepotes non
sit locus representationi: nihilominus
in maioratibus, & primogenijs admitten-
dum esse representationem istam in quibus-
cunq; descenditibus, testatoris ascendens
successoribus? Perpetua enim est, nec hoc
negat, representationis vis, & potestas
non tantum in maioratibus, sed & in fidei-
commissis, quoties successio, de qua tracta-
tur, contingit erga testatorem ascenden-
tem. Et licet dubia esset hæc opinio in fidei-
commissis: in maioratibus, & primogenijs
nec dubia iure regio videri potest: nec i-
dem iure communi rationibus & autho-
ritatibus destituta est: imò hætenus fre-
quentiori doctorum calculo, & fere omni-
um gentium praxi, & usu recepta videtur.

¶ Sed & ubi primus testator, & maioratus
author ex transversa linea vocaverit ad
primogenium agnatos, vel ab initio vel
post eius liberos: & tandem ad transver-
salem ipsius primi testatoris deuenierit pri-
mogenium: dubio procul ex lege regia
respondendum erit, ut passim concedi-
tur, filium primogeniti præmortui viuẽ-
te patre vltimo possessore, patrem ipsum
representare, & præferendum esse patruo
filioq; secundogenito vltimi possessoris.
Et tamen secundum regulas iuris commu-
nis, & ordinariæ successionis ab intesta-
to, in linea transversa non erat admitten-
da representatio ultra filios fratrum. Er-
go regia lex, atq; item lex primogenio-
rum non sequitur regulas ordinarias, quæ
iure communi constitutæ sunt de repræ-
sentatione ad successionem, quæ defer-
tur ab intestato, vel iure fideicommissi.
Quod si dixeris, ideo in hac specie admit-
ti representationem: quia & si primus
maioratus author fuerit transversalis,
vltimus tamen possessor est de ascenden-
tibus: & in his grauaminibus consideratur
persona vltimi possessoris, & sic grauati

VI in

ut in initio huius capitis disputabamus ex dict. §. in fideicommissio. Hoc non admodum urget aduersus hanc interpretationem quam ipse probare conatus sum, quia vel illa Socini opinio est falsa, vel potius pro nobis est; retorquetur ita prædicta argumentatio. Quia si persona ultimi possessoris, est attendenda: cur obsecro filius fratris non repræsentabit personam patris ad succedendum patruo ultimo maioratus possessori? Cum secundum regulas iuris communis in successione patruus admittendus sit filius in locum patris per repræsentationem.

¶ Dices forsan, utriusque personam primi testatoris, & ultimi possessoris considerandam esse. Primi inquam à quo patrimonium primogenij capitur: ultimi possessoris: quia ei gradatim immediate succeditur. Sed tunc cum uterque in huiusce nostre quæstionis specie proposita fuerit transuersalis, & ex agnationis transuersa linea, vere succeditur in maioratu transuersali. Quod lex Taurina præmittit in 2. parte: ergo & locus est repræsentationi: cum eadem constitutio statuerit, in successione primogeniorum, etiã quando succeditur transuersali, locum esse repræsentationi. In hac etenim specie, quæ proponimus: siue consideremus personam primi testatoris, siue ultimi possessoris, siue utriusque, semper transuersali succeditur. Nec quidquã oberit, quod prima huius legis pars tractet de filio possessoris: quia tunc non tractabatur de successione transuersalium, sed de successione descendentium.

Tertia legis Pars

¶ *Salvo, si otra cosa est tuuere dispuesta por el que primeramente constituyo, y ordeno el Maiorazgo: que en tal caso mandamos, que se guarde la voluntad del que lo instituyo.*

¶ Hæc autem voluntas expressim constare debet aut sane ita tacite, qd in dubiū re-

uocari non valeat. Quid igitur, si primus author & institutor maioratus voluerit expressim primo admitti ad maioratum ex suis descendētibz, vel agnatis primo genitum maiore, & post illum secundo genitū: an & tunc nepos patruus secundo genitum excludat. Cum ipse sit filius primogeniti præmortui viuēte ultimo possessore? Et sane quod in hoc casu voluntas testatoris ea sit, ut minime excludatur secundo genitus à filio primogeniti præmortui, responderunt Bartholo. Chassanez. in con. 53. qui late, ac longe opinionē istā defendit, & Anto. Rube^o cōs. 149. uterque tamē sententiam istā non tam iure ordinario, & regulis iuris cōmunis: quæ ex verbis præscriptis, & adiectis à donatore, & primo maiorat^o authore pter præmissā vocationē secundogeniti, conatur deducere, pbare. Atque ideo ipse cēseo, etiã in hoc casu admittendā esse huius legis decisionē. Cui opinioni in maioratu cōstituto ab ascendenti satis ad stipulat^o iuriscōsultum respōsum in l. cū auus. ff. decōdi. & demōstr. & Iustiniani in l. cū acutissimi. C. de fideicōmiss. & l. generaliter. §. cū autē. C. de instit. & substit. l. 10. tit. 4. part. 6. ex quibus apparet, cōditionē illā si sine liberis decesserit: semper subintelligi, quoties aliquis de descendantibus grauāt alteri restituere fideicōmissum. Nam ea dispositio est intelligēda, si grauāt ille decesserit absq; liberis. Etenim quēadmodū testator p̄dilexit primo nominatum, & honoratū, ita & eius liberos prædilexisse videtur. Sic deniq; ubi secundogenitus vocatur ad primogenitū post primogenitū: ea vocatio est intelligēda post primogenitū, & eius liberos, & quoties primogenitus absq; liberis mortem obierit. ex dict. l. cum auus & similibus. Quæ etiam obtinent, ubi restitutio faciēda est descendenti à testatore, vel eius filio: quemadmodum ex eadem l. cum auus. adnotauit illic Cuma. & Bald.

col.

eo. i. in dict. l. cum acutissimi atque illic
Saly. & Paulus Castrensis. deniq; plures
quorum meminit Andra. Tiraquel. in. l.
si unquam. C. de reuocand. donat. verb.
donatione largitus. nu. 140. idem in tract.
de primogenijs. q. 40. nu. 91. Deti. consi.
568. Iason in dict. §. cum autem. col. 2. &
ibi Deti. col. 4. & Guiliel. Benedict. in ca.
Ramuncius de testam. verb. si absq; libe-
ris. in primo.

¶ Quin & iridem iurisconsulti responsum
adhuc obtinet in contractibus; & dona-
tionibus inter viuos: sicuti optime pro-
bat Barthol. Soci. in dict. l. cum auus. nu.
97. ver. quo autem ad secundū. text. opti-
mus in dict. §. cum autem. ibi reliquerit,
vel dederit. Idem etiam erit in donatio-
nibus causa mortis. glo. ibidem a Baldo.
Saly. & alijs recepta. in. l. 1. C. de donat.
caus. mort. Imola. in. l. si cui. ff. eo. tit. So-
cin. in dict. l. cum auus. num. 98.

¶ Quod si dixeris, hæc vera esse iuxta ratio-
nem iuriscōsulti in dict. l. cum auus. quæ
secundum communem non obtinet in
ter alios, quàm descendentes à testatore:
nam in alijs nō subintelligitur prædicta
conditio: tunc respondeo, primogenio
cōstituto ab extraneo, q. nō sit d. ascende-
tibus, esse cōsiderandā testatoris mentē,
q. ex materia subiecta & natura rei hæc
est, vt primogeniū in primogenitos, &
eius liberos per lineā rectā deferat: nec
unquam secundogenitus admittatur, do-
neclinea primogeniti, quem prædilexe-
rit, defecerit. Hæc etenim est vera, ac pro-
pria regula interpretandi testatium, &
aliorum dispositiones: nempe iuxta na-
turam rei, materiam subiectam, & iuris
regulas. Quod præsertim apparet ex illa
ratione, quam superius ad legem regiā
constituimus. Idcirco siue primogeniū
fuerit institutum ab ascendente, siue ab
alio transversali, siue in testamento. siue
in contractu, donatione inter viuos, vel
ultima voluntate, etiam si post primoge-

nium vocetur secundogenitus, erit ob-
seruanda huius legis regiæ decisio. Nam
secundò genitus censetur vocatus post
primogenitū, & eius liberos: vel primo-
genito mortuo absque liberis.

¶ Quid verò dicemus de hac representatiōe
quo ad feuda? Nam & hæc solent a qui-
busdam similia primogenijs censerī. Et
quod in successione feudi filius personā
patris repræsenter, & eius locū obtineat
probat tex. in cap. 1. & ibi glo. verb. solus

13 Bal. & alij. tit. de natura successio. feudi
& in cap. 1. & ibi Docto. de success. feudi
cap. 1. ver. his vero desinentibus. & illic
Isernia. Bald. & alij. titu. de success. fratr.
vel graduū success. capi. 1. de feudo Mar-
chiz. §. si capitanei. Alber. in auth. cessan-
te. C. de legit. hæred. Fulgo. in auth. post
fratres eo. tit. Curti. de feudo. 3. parte. q.
12. & pleriq; & alij, quorū meminit An-
dra. Tiraque. in tract. de primogenijs. q.
40. num. 18. quæ quidē opinio procedit
in feudo hereditario, non in alijs feudis
q. potius cōcessio principis, quā iure he-
reditario deferuntur. Bart. in dict. auth.
post fratres. in. 2. Cuma. in dict. l. cū ita.
§. in fideicommissio. Bal. in. l. ex hoc iure
ff. de iustit. & iure. q. 6. Rubeus in consi.
82. nume. 4. Alex. cons. 204. col. 2. lib. 2.
Idem Rubeus cons. 85. Curti. in tract. de
feudis parte. 2. col. penult. & tamen cum
feudum frequentissime sit hereditariū
& in dubio tale censerī debeat, nisi aliud
cōstet: intelligitur enim dari pro succes-
soribus, & hæredibus. Vt notant Docto.
in cap. 1. tit. an agnat. vel filij repudi. hæ-
redit. cap. filius. tit. de capit. qui curi. ven-
di. & cap. 1. de gradib. succes. tradit Lu-
doui. Gozadi. cons. 4. num. 11. & pleriq;
alij. Sed diligenter Alex. in cons. 19. lib.
5. refert; alios Andra. Tiraquel. in tra-
cta. de primogenijs. q. 35. nume. 11. idē
ipse quibusdam distinctionibus explicui
lib. 2. Varia. Resolutio. capi. 18. vbi & de
emphyteusi priuata, & ecclesiastica: re-
pondendum

spondendum erit, hanc repræsentationē eodem modo frequentissime admittendā esse: sicuti in successioneibus hæreditarijs iure communi statuta est.

¶ Sic & in emphyteusi scribit Corne. in cōf. 24. co. vlt. lib. 2. filiū obtinere locū patris per repræsentationē, & patruū excludi à nepote, vel nepotem admitti simul cum patruo. Idē notat Tiraq. in. d. q. 40. nu. 19. respōditq; Corne. hoc ipsum à pluribus ex consultatione probatū fuisse. idē sentiunt Angel. & Alex. in. l. Gallus. §. quidā recte. col. vlti. ff. de liber. & post. & licet contrariū responderint, ac tenuerint plures, quorū meminit ipse Tiraquel. in. d. quæst. 4. nu. 185. ex eo quod hæc repræsentatio tantū sit admittēda in successione legali, non in successione quæ defertur ex hominis dispositione: vt superius diximus ad intellectū. gl. in. d. §. in fi de icōmissio. tamē in emphyteusi priuata q̄ ecclesiastica nō sit, opinio Cornei & aliorū dubio pcul vera videtur Alexādro in con. 129. lib. 5. col. vlt. quia priuata emphyteusis hæreditaria est, non ita ecclesiastica: quod & nos tradidimus in dict. ca. 18. lib. 2. Variar. resolut.

¶ Sed & in iure patronatus ecclesiastici, admittendū esse filiū fratris præmortui cū patruis per repræsentationē: vt in successione legali: tenent Ioan. Faber. & Angel. Areti. in. §. cum filius. Inst. de hæredi quæ ab intest. defer. Guili. Benedict. in. d. ca. Rainūcius. ver. & vxorē. nomine Adelfiā. num. 618. Tiraq. in. d. q. 20. nu. 19. & ni fallor, deducitur ex notatis per Doct. in Clem. 2. de iure patro. per Rochum in tract. de iure patrona. ver. ipse vel is. col. 2. Lamberti. eo. tract. 2. parte. 1. q. art. 25. & 26. ac deinde arti. 33. q. 2. principalis. Nam & ius patronatus ecclesiasticū hæreditarium est, vt satis iure constat: & i-

deo hæc opinio verior videt: modo cautē, & diligēter seruetur responsio pontificia, quæ traditur in dict. Cle. 2.

¶ Ego verò ad huius regis legis intellectū opinor, quoties feudū, emphyteusis priuata, vel ecclesiastica, aut ius patronatus agnationi, genti, vel familiæ iure primogenij, aut maioratus defertur, ita quidē quod ad vnum tantum deueniat, eundēque maiorem, & primogenitum, obseruandā esse regiam istam constitutionem & conclusionem ab ea deductam, etiam si ex concessione principis, vel alterius hominis hæc vocatio primo genitorum fiat. Nā hæc est vera, & p̄pria primi authoris, testatoris vel principis cōcedētis voluntas: quæ admodū deducitur ex superius traditis, si diligenter fuerint examinata.

¶ Alioqui vbi non iure maioratus, sed aliter alicui familiæ, genti, vel alicuius successoribus feudū, emphyteusis ecclesiastica, vel priuata, aut ius patronatus defertur ita sane, vt plures simul admitti possint: si nō alia sit controuersia in successione, quā illa, an filius fratris sit cū patruis admittendus & an filius per repræsentationē locū patris obtineat: cū & per successionem deferantur prædicta iura, vel à testatore: vel à principe, vel ab alio primo authore tunc censeo obseruandas esse conclusiones illas, quas hoc in capite late tradidimus tā de successione, legali, q̄ de successione q̄ defertur p̄ hominis ordinationē, vel dispositionē, in ea q̄stione, q̄ examinam⁹ an filius p̄ repræsentationē in locum patris admittatur, vt patruū excludat, vel cum eo simul succedat: existimo etenim præscriptas conclusiones, & decisiones plurimū conducere ad huius quæstionis diffinitionē, si earū rationes exacte, & ad amussim obseruauerimus.

FINIS

Excudebatur Salmanticæ in officina Andreæ à Portona
rijs Typographi. C. M. anno ab orbe
dempto. 1556. sexto idus Iulij.

[illegible]

ego vero ad maius regis iugis intellectus
 optimo pueri testibus, cum pueri pueri
 uari, vel scholasticis, aut in pueris
 agant, et bene, vel in pueris
 bene, aut in pueris, aut in pueris
 quod ad vultu tantum pueri, aut
 de maiorem, & pueri, aut pueri

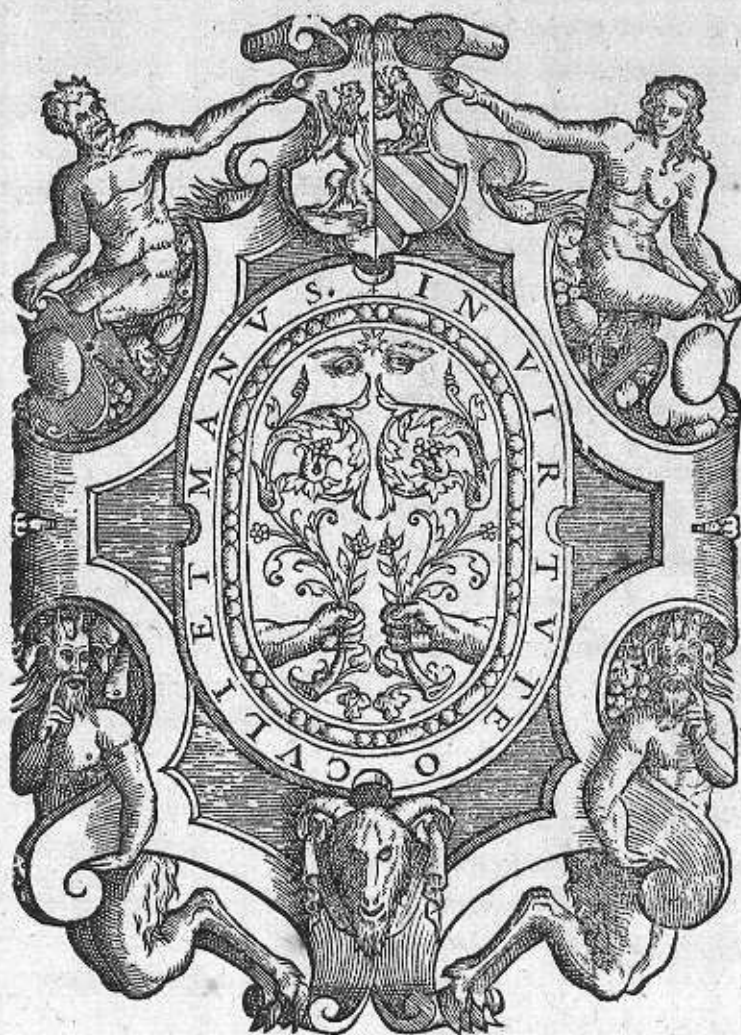

1. *Phragmites communis* Pers.
 2. *Phragmites communis* Pers.
 3. *Phragmites communis* Pers.
 4. *Phragmites communis* Pers.
 5. *Phragmites communis* Pers.
 6. *Phragmites communis* Pers.
 7. *Phragmites communis* Pers.
 8. *Phragmites communis* Pers.
 9. *Phragmites communis* Pers.
 10. *Phragmites communis* Pers.

[Faint, illegible handwritten text]

...the ... of ...

INDEX COPIOSISSI-
mus materiarum omnium, Rerúmque ma-
ximè notabilium, quæ in hoc Practica-
rum quæstionũ volumine conti-
nentur, ordine alphabe-
tico digestus.

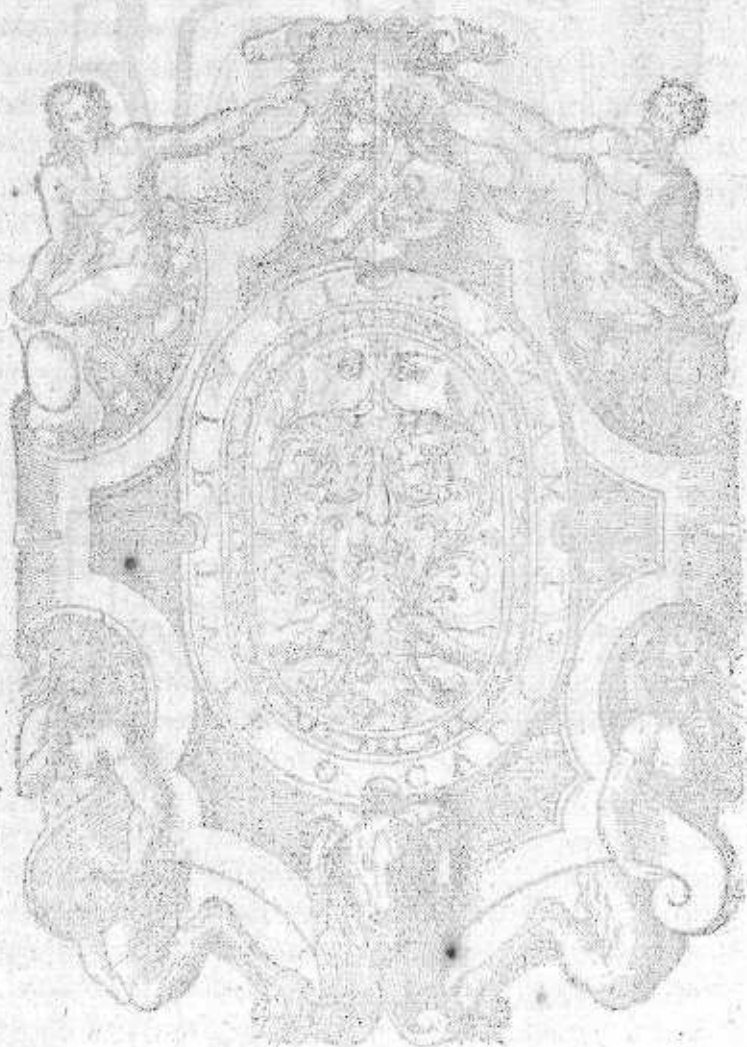

SALMATICÆ.

Excudebat Andræas à Portonarijs. S. C. C. M.
Typographus. M. D. LVI.

INDEX COPIOSISSI-

mus materiarum omnium, Rerumque ma-
ximè notabilium, quæ in hoc Practica-
rum quæstionum volumine conti-
nentur, ordine alphabe-
tico digestus.

2 A L M A T I C A E

Excusbat Andreas à Portocarrero S. C. C. M.
Typographus M. D. C. L. VI.

Intellectus notabiles variorum locorum

Iuris Canonici, Ciuilis, & Regij.

Ex iure Ciuili.

- L**. Cum fundus. ff. de lega. 2. fol. 9. col. 2. & 3.
L. Serui electione. §. vlt. ff. de lega. ibid. col. 3. b. & eius glos. acerrime defenditur. fol. 10. col. 4. b.
L. Si ita. ff. de auro & argen. legato. fol. 10. colum. 4. a.
L. Quod sepe. §. in his. ff. de contrahen. empt. fol. 14. col. 2. b.
L. Venditor. ff. de actio. empti. l. 2. C. de rescind. vend. glos. in. c. Per tuas. de donat. fol. 15. col. 2. a.
L. Iulianus. §. Si Titius. ff. de acti. empti. 14. col. 3. b.
L. Si in venditionem. §. 1. ff. de pericul. & commo. rei vend. 16. col. 1. b.
L. 2. ff. de fide instru. 90. col. 3. a.
L. Si instituta. §. de inofficioso. ff. de inoffic. testam. 26. col. 3. b.
L. Vnica. C. quando Imperator inter pupil. & vid. 31. col. 1. & 2.
L. Cum ita. §. in fideicommisso. ff. de lega. 2. fol. 181. col. 4. b. cum duab. seq.
L. Si communem. ff. quemadmo. seru. amit. fol. 156. col. 2. a. b.
L. Cum auus. ff. de condit. & demonstra. fol. 189. col. 3. a.
L. Quidam. §. 2. ff. de lega. 1. fol. 134. col. 4.

- L**. Vir uxori. ff. de de dote prælegat. fol. 135. col. 1. a.
L. Venditor. ff. de iudic. fol. 32. col. 4. b.
L. Fundi venditor. §. vlti. ff. de acquit. pos. l. 4. ff. de petitio. hæredi. 56. col. 3. a.
L. Si suspecta. ff. de inofficio. testam. n. fol. 58. col. 1. a.
L. Sæpe. ff. de re iudi. ibid. col. 4. b.
L. Ingenuum. ff. de statu homi. fol. 60. col. prima. b.
L. Scientibus. in. l. Sæpe. ff. de re iudicat. fol. 62. col. 2. b.
L. Nam & si libertus. d. l. Sæpe. fol. 64. colum. 4. b.
L. Is à quo. ff. de rei vendicat. fol. 79. colli. secunda. b.
L. à diuopio. §. Si super rebus. ff. de re iudicat. atque vbi latè examinantur dicta Bart. fol. 80. col. 1. & 2.
L. Si per lusorio. & l. à sentetia. ff. de appellat. 77. col. 3. b.
L. Ab exequutore. §. alio. ff. de appellat. l. Parentes. C. de euictio. fol. 72. co. 1. a.
L. Auth. de litigis. §. ab hoc autem. fol. 76. col. 4. b.
L. Nullum. C. de testi. fol. 89. col. 1. & 2.
L. Etus. §. vlti. & l. à latronibus. ff. de testam. 110. col. 3. a.
L. penult. §. Mancipia. ff. solut. matri. fol. 132. col. 4. b.
L. Si æstimatis. ff. solut. matrimo. fo. 133. colum. 2. a. b.

Ex iure Regio.

*V*adalajara Regia lex
examinatur. fol. 19. col. 3. b.
L. 57. titu. 6. partit. 1. fol.
32. col. 4. b.
L. 4. titu. 23. partit. 3. fol.

72. col. 1. a.

L. 15. titu. 1. partit. 6. folio. 110. col. 3. a.

L. 19. titu. 11. partit. 4. fol. 133. col. 4. a.

L. 16. titu. 11. part. 4. fol. 136. col. 2. a.

L. 22. titu. 8. parti. 5. fol. 139. col. 4. b.

Ex iure Pontificio.

*C*lement. unica. de renun-
ciat. fol. 40. col. 1. b.

Cap. Romana. §. Contra
bentes. de foro compet.
lib. 6. fol. 42. col. 4. b.

Capit. 1. de privilegiis in. 6. folio. 48. co-
lum. 2. a.

Cap. Cum capella. de privilegiis in. 6. ibi-
dem. col. 4. a. b.

Cap. penulti. de re iudica. fol. 64. columna
tertia. a.

Cap. Cum olim. de causa posses. & pro-
priet. fol. 67. col. 1. a.

Cap. Super eo. de offic. delega. fol. 72. co-
lum. 4. b.

Clement. 1. de re iudica. folio. 77. colum.
4. a. & fol. 122. col. 3. & 4.

Cap. 1. de fide instrum. fol. 90. col. 3. a.

Cap. Si contra unum. de offic. deleg. in. 6.
fol. 128. col. 3. a.

Cap. Futuram. 12. q. 1. fol. 142. col. 2. a.

Cap. Aliud. 11. q. 1. fol. 157. columna pri-
ma. b. cum sequent.

Cap. Ut commissi. §. nec non faciendi. de hæ-
ret. in. 6. fol. 58. col. 4. a.

Index rerum maximè notabilium, quæ in hoc Practicarum quæstionum volumine continentur or- dine digestus, Per Iacobum Boffæum.

A superiorem columnæ partem. *B.* verò
inferiorem denotat.

De Litera. A.

Actus venditionis, legati, vel donatio-
nis plurimum interest, an fiat ad
rationem mensuræ vel corporis cer-
ti & limitati Fol. n. col. 4. a.

Actus venditionis ad rationem men-
suræ constituitur, cum tot iugera ex certo fun-
do venduntur. fol. 12. col. 2. b.

Aegyptiorum regnum omnium vetustissimum
fuit. 5. col. 1. a.

Aestimatio rerum dotalium facit emptionem in
dubio, etiam si precium in arbitrium alterius co-
feratur. 131. col. 4. b.

Aestimatio an faciat emptionem quoties apponi-
tur clausula quod dos restituatur eodem modo
quo data fuit. 132. col. 2. b.

Aestimatio rerum dotalium an efficiat emptionem
ubi adijcitur, quod soluto matrimonio restituan-
tur uxori pro eodem precio quo fuere aestima-
ta. ibid. col. 3. b.

Aestimatio non facit emptionem quoties adijci-
tur pactum quod res aestimata soluto matrimo-
nio restituatur uxori si tunc extiterint habita-
tamen ratione augmenti & diminutionis boni
viri arbitratur. 133. col. 2. a.

Nec similiter facit emptionem si pactum sit quod
res ipsæ matrimonio soluto restituatur. ibid. b.

Aestimatio rerum dotalium tunc manifeste facit
emptionem cum pactum fuerit soluto matrimo-
nio res ipsas vel earum aestimationem arbitrio &
electione mariti restituendas esse. ibid. col. 4. b.

Aestimatio rerum dotalium tacite absq; pacto à lege
constituitur, quo ties res in dotē datae consistunt
in pondere num cro vel mensura: nā maritus so-
luto matrimonio tenetur ad earum aestimatio-
nem licet fuerint absque eius culpa consumptæ.
fol. 134. col. 2. b.

Aestimatio absque certa quantitate an faciat em-
ptionem. fol. 134. col. 3. b.

Aestimatio rerum dotalium in dubio. an efficiat
emptionem quoties eo tempore, quo fit aestima-
tio, maritus dotem recipiens, non est soluendo,
nec habet bona ex quibus estimationem rerum

dotalium soluere possit. 135. col. 2. a.

Aestimatio ubi emptionem fecerit, etiam tunc in
subsidiū vxor agere poterit vtili rei vendica-
tione ad rem aestimatam quæ per tertium possi-
detur titulo lucratiuo, vel oneroso. ibid. col. 3. b.

Aestimatio rerum dotalium tunc facit emptionem
cum aestimatio sit ad quantitatem dignam pro
ipsarum rerum precio iusto. 136. col. 2. a.

Aestimatio rerum dotalium in tribus casibus non
facit emptionem. scilicet ubi res dotalis alicuius mino-
ris traduntur marito aestimatae autoritate tuto-
ris, decreto iudicis ac ea forma quæ requiritur
in alienandis rebus minorum. &c. ibidem. co-
lum. 2. b.

Aestimatio rerum dotalium facit emptionem quan-
do fit statim tempore traditionis, aut tempore
quo dos constituitur vel paulo post. 137. col. 2. a.
Nec facit ad rem, quod res aestimatae sint præsen-
tes. ibidem.

Adiectio quando accedat legato, vide in dictio. le-
gato fundo.

Adiectio à testatore facta post testamentum regu-
lariter non cedit legatario quoties fit in diuersis
rebus ab ipsis legatis. folio. 10. columna tertia. cir-
ca finem.

Adiectio cedit legatario quoties accessorie accedit
rei legata. 10. col. 4. b.

Aduocati à iudicibus coguntur patrocinari gratis
pauperibus, quando deficit aduocatus publico
stipendio suffragaturus. 26. col. 2. a.

Agri communes duabus ciuitatibus an possint
ab altera earum coli si per hanc culturam impe-
diatur communis pastus altera minime consen-
tiente. 178. col. 3. a. b.

Agri dominus. vide dominus.

Annorum domini mentio necessario debet fieri in
quacunque scriptura publica. 95. col. 1.

Appellandum est à legato ad delegantem & ibi-
dem expenditur Bart. opinio in l. 1. §. vltim. ff.
quis & à quo app. 19. col. 4. b.

Non tamen esse appellandum à legato ad dele-
gantem tenet Ioannes Faber in princip. institu-
de vulg. 20. col. 3. b.

Appellari potest iure regio ad regem omisso me-
dio, &

Index

- dio, & vnde huius rei praxis originem habuerit. fol. 21. col. 1. b.
 Item & ad summum pontificem, iure pontificio. ibid. col. 2.
 Appellare tertio non potest cui sententia lata inter alios etiam ignoranti nocet. fol. 71. columna tertia. b.
 Appellare quando possit venditor à sententia lata contra emptorem. 72. col. 1. b.
 Appellari an possit à iudicibus ordinarijs ad ipsos nobiles iurisdictionem merum & mistum imperium habentes. 19. col. 1. b.
 Appellatio prohibita est à tribus sententijs conformibus. 19. col. 4. b.
 Appellatio admittenda non est nisi ex iusta & expressa causa. 70. col. 1. b.
 Appellatio quando proponitur contra regulam iuris, propter presumptionem doli non aliter admittenda est, quam si expressa causa iustificetur. fol. 70. col. 1. b.
 Appellatio non aliter legatarijs permessa est quam ipsimet heredi scripto. 71. col. 3. b.
 Appellatio suspendit iurisdictionem iudicis, qui sententiam pronunciauit. 10. col. 1. a.
 Appellatio in quibus casibus iure prohibetur. fol. 12. col. 3. a.
 Appellandi ius an possit tolli per principem vel à lege humana? 114. col. 3. b.
 Appellandi vsus sancte ac religiose in religionibus monachorum sublatus est. folio. 115. columna tertia. a.
 Appellatio an admittatur à sententia lata in iudicio possessorio. ibidem. columna. 4. cum tribus sequent.
 Appellatio à diffinitiva & appellatio ab interlocutoria in quo distinguantur. fol. 118. col. 1. b.
 Appellatione deserta an censetur deserta nullitatis causa. 120. col. 3. 4. & sequent.
 Appellans eligendo viam super iustificatione, vel reuocatione sententiae latae, renunciare videtur reuocationi attentatorum. folio. 111. columna secunda. b.
 Appellatio à praelatis & episcopis temporalem iurisdictionem exercentibus, ad regem deferenda est. 17. col. 7. a.
 Appellatio ad regem deferenda est etiam à iudice per dominum alicuius oppidi constituto ad audiendas appellationum causas, non autem ad ipsum dominum. 19. col. 4. a.
 Appellatio omisso medio proposita causae cognitionem deuoluit etiam vbi appellari omisso medio non potest. 21. col. 2. b.
 Clausula (appellatione remota) an noceat tertio. fol. 75. col. 1. a. b.
 Et quos effectus habeat. 15. col. 3. b.
 Appellationum primarum ius an videatur translatum concessa iurisdictione,mero & misto imperio in aliquo oppido & territorio. 17. col. 3. b.
 Appellationes quae ad regem deferuntur vt & aliae causae quae eius diffinitionem exigunt in ipsa curia regia examinantur & diffiniuntur. folio. 21. columna. 3. b.
 Appellans tertio, vide Tertius.
 Attentata pendente appellatione sunt reuocanda per iudicem appellationis & possunt reuocari per iudicem à quo. 10. col. 1. & 2.
 Attentata intra tempus datum ad appellandum, & post appellationem ante omnia sunt reuocanda. ibid. col. 3. a.
 Attentatorum reuocatio tunc demum locum habet, & fieri debet, cum petita fuerit priusquam in causa appellationis litis contestatio fiat apud iudicem superiorem. 11. col. 1. a.
 Attentatorum reuocatio cautè petenda est: ita vt non petatur simul cum reuocatione sententiae. ibid. circa finem.
 Attentatorum reuocationem an impediatur notorius iuris defectus. 11. col. 4. a.
 Attentata non sunt ante omnia reuocanda in hisce casibus in quibus appellatio iure non est admittenda. 12. col. 3. a.
 Attentata reuocantur quoties appellatio non habet effectum suspensionis. 15. col. 3. b.
 Attentata non reuocantur vbi appellatum est à sententia lata super agris comunibus iuxta legem Toletanā vel super executione publici intrusamenti. 17. col. 2. a. b.
 Attentata pendente appellatione ab interlocutoria, non reuocantur ante omnia etiam si articulus appellationis sis connexus principali. fol. 118. columna. 1. & 2.
 Attentata post appellationem ab Interlocutoria, quo ad legem ipsam etiam ante inhibitionem nulla sunt, & irrita censentur. 118. col. 3. b.
 Attentata per tertium non sunt ante omnia reuocanda. 19. col. 1. a.
 Attentata post appellationem extraiudicialem an sint ante omnia reuocanda. folio. 119. columna. 2. a.
 Attentata pendente lite super nullitate ante omnia sunt reuocanda. ibid. col. 2. b.
 Sitamen nouatio facta fuerit ante inhibitionem iudicis superioris, qui de nullitate cognoscit, non erunt attentata ante omnia reuocanda. ibidem. col. 4. a.
 Auditorium quid. folio. 22. columna prima. circa finem.
 Auditores Regij. vide consiliarij.

Authentic

Alphabeticus.

Authenticum quid proprie dicatur. folio. 90. columna. 2. b.

Auocatio causarum quid sit, & cui iure competat. fol. 35. col. 3. b.

Auocatio causarum quotuplex sit, & quot modis ea fieri recte possit. fol. 37. col. 1. a. & 38. columna quarta. a.

Auocatio causæ cum decreto irritanti hanc vim obtinet, ut acta iudicis inferioris post illam etiam ignorantis sint omnino nulla. 38. column. 4. b. & quid si fiat motu proprio? fol. 39. columna. 2. b.

Auocatio causæ ad alterius petitionem quomodo sit intelligenda. 40. col. 2. b.

Auocatio mandati habet vim omnino etiam si non habuerit eius scientiam ille cui datum erat mandatum & ibi intellectus clem. vnica. de renunciat. ibid. col. 1. b.

Auocatio causæ licet tacite fiat per literas posteriores facientes mentionem priorum literarum tamen valet quicquid à iudicibus actum fuerit donec fuerint posteriores literæ ab ipso impetrante iudicibus exhibite. ibid. col. 3. b.

Auocare causas ab inferioribus iudicibus non possunt auditores Regij nec legatus Romani Pontificis. fol. 36. col. 3. a.

Nec item duces & Marchiones à iudicibus ordinarijs. ibid. col. 4. a.

Auocare causam à suffraganeo non potest metropolitanus nec de ea cognoscere absque appellatione. fol. 35. col. 4. b.

De Litera. B.

Baldi opinio declaratur in l. cum fundus. de legat. secundo. fol. 9. col. 1. a.

Bardulia dicta est Castella. fol. 1. col. 4. b.

Beneficium vacare in curia & apud sedem Apostolicam idem esse censet glo. in c. statutum. de præbend. in. 6. folio. 166. column. secunda. b.

Beneficia ecclesiastica non possunt conferri in his regnis exteris & alienigenis. folio. 162. column. 4. a.

Beneficia omnia cuiusunque diocesis saltem eorum animarum habentia si patrimonialia efficerentur consultissimum esset Reipublice. folio. 163. column. 1. a.

Atque id consultatum fuisse in concilio Tridentino testatur Domin. Soto. ibidem.

Beneficia pertinentia ad ius patronatus. vide ius

patronatus.

Beneficia ubi in curia vacauerint & per summum Pontificem fuerint alicui collata cum expressa derogatione iuris patronatus laicorum, an sit locus Regio edicto de non impetrandis literis derogatorijs. folio. 185. col. 4. a.

Beneficia patrimonialia vel canonicatus cathedralium ecclesiarum, qui theologis, & magistris, ex electione sunt conferendi, si apud sedem Apostolicam vacauerint non facile admittitur derogatio. fol. 166. col. 2. a.

De Litera. C.

Cancelarius quis dicatur. folio. 22. col. 2. a.

Cancellarij apud veteres dicuntur iidem qui hodie notarij dicuntur. ibidem. columna tertia. a.

Cancellarij potestas & dignitas quanta fuerit ab hinc mille annis apud Gallos, Hispanos, & Anglos. ibidem. col. 2. b.

Carolus Molinæus in libello ad edictum Henrici secundi Gallorum Regis cautissime est legendus: quia tradit multa aduersus ecclesiasticam iurisdictionem. fol. 142. col. 4. a.

Castella olim Bardulia dicta est. folio. 1. columna quarta. b.

Castro concesso territorium & iurisdicção quæ Castro annexa sunt, concessa videntur. folio. 7. column. 1. b.

Castro concesso cui nulla adhaeret iurisdicção nec mistum nec merum imperium, non censetur vlla translata iurisdicção etiam si princeps quid Castum concedit eam specialiter habeat. folio 7. column. 3. a.

Castro concesso cum iurisdictione an veniat merum an mistum Imperium. folio. 7. columna quarta. b.

Cautio idonea præstanda est de restituendis alimentis & expensis litis, quoties reus diues cogitur pauperi actori alimenta ministrare. folio 27. col. 4. a.

Causa possessoria rei spiritualis quoties mixtam habet proprietatis rationem non potest per iudicem secularem expediri: sed est omnino per ecclesiasticum examinanda. folio. 159. columna quarta. a.

Causæ remissio vide Remissio.

Causa possessoria rei spiritualis an sit temporalis & an possit per iudicem secularem tractari. folio 159. col. 3. a. b. cum duab. col. seq.

- Causa** semel ad iudicem delata non redit ad iudicis inferioris cognitionem, & quid ubi appellatio non est iustificata. fol. 37. columna. 1. b. & column. 3. & 4.
- Causa** principalis cognitio retineri non potest in curia principis ex appellatione quacunque. fol. 38. col. 3. a.
- Chirographum** plene probat quoties constat scriptum fuisse ab eo aut mandato eius contra quod producitur. folio. 106. columna secunda. per totum
- Citatio** à principe à possit tolli cum sit. naturalis defensio an iure naturali instituta. folio. 114. columna. 3. b.
- Clerici** exempti. vide exemptio.
- Clericus** laici hæres litem coram seculari iudice ceptam cum defuncto apud eundem iudicem prosequi tenetur. fol. 32. col. 4. a. & fol. 33. columna. 3. a.
- Clericus** non est admittendus coram iudice seculari etiam si renunciaret privilegio fori ad defensionem eius qui ab eo rem habet in feudum vel emphyteusim. fol. 33. col. 1. b.
- Clericus** hæres laici nondum cepta lite apud secularem cum defuncto vocandus est pro actione hæreditaria ad iudicem ecclesiasticum, & quid iure Regio partitarum. folio. 34. columna prima. circa finem.
- Clericus** non potest consentire in alterius iudicis iurisdictionem absque episcopi consensu. folio. 44. col. 1. a.
- Aliud** tamen dicendum est ubi clericus in locum aliquem destinaret solutionem, & in eodem postea inueniretur: tunc enim posset conveniri apud illius loci tribunal. ibidem. b.
- Clericus** in sacris constitutus etiam beneficium ecclesiasticum habens poterit apud Curiam Romanam tribunalia ecclesiastica tabellionis officium exercere. fol. 96. col. 1. b.
- Clericus** sacris ordinibus insignitus, quavis beneficium ecclesiasticum non habeat non poterit officium tabellionis exercere etiam apud ecclesiastica tribunalia. fol. 96. col. 2. a.
- Clericus** in minoribus constitutus habens beneficium ecclesiasticum non poterit uti tabellionis officio. ibidem.
- Si** vero non habeat beneficium ecclesiasticum poterit esse tabellio apud secularia tribunalia publice. fol. 96. col. 3. a.
- Clerici** ante omnem humanam legem iure divino sunt exempti à iurisdictione seculari. folio. 141. col. 2. a.
- Contrariam** tamen opinionem multi probare conantur. 142. col. 3. a.
- Clerici** in his quæ verè & propriè spiritualia & ecclesiastica sunt à potestate principis secularis exempti sunt. 143. col. 3. a.
- Clerici** & eorum res non sunt iure divino à iurisdictione principum secularium exempti in rebus temporalibus, & criminibus, quæ spiritualia non attingunt. ibidem. b.
- Clerici** primæ tonsuræ, qui solo nomine clerici sunt nulli ecclesiastico ministerio servientes non videntur à seculari iurisdictione exempti. fol. 145. col. 3. b.
- Clerici** primæ tonsuræ coniugati tunc privilegio fori & canonis gaudent: cum unicam & virginem uxorem acceperint. fol. 146. col. 1. b.
- Contrarium** tamen tenet Iacobus à Bello visu. ibidem. column. 2. a.
- Clerici** coniugati quo ad civiles causas subditi sunt iudicibus secularibus. folio. 146. col. 2. b.
- Clerici** primæ tonsuræ quicunque etiam si liberi sint à matrimonio non sunt exempti in criminalibus causis à iudicibus secularibus, nisi tempore commissi criminis, & quatuor proximis ante mensibus, tonsura & vestibus clericalibus videri fuerint. 148. col. 4. b.
- Clericus** primæ tonsuræ, qui post monitionem non fuerit usus tonsuræ & vestibus clericalibus quocunque in crimine puniri potest per iudicem secularem absque vlla degradatione & traditione solennifacit ab ipso iudice ecclesiastico. fol. 149. column. 2. a.
- Clericus** in sacris constitutus, qui gravissimum commiserit crimen, an sit à iudice ecclesiastico degradandus & tradendus iudici seculari. ibid. b.
- Clericus** in sacris constitutus, qui tamen sit vere incorrigibilis potest absque vlla degradatione puniri per iudicem secularem. folio. 149. columna tertia. a.
- Clericus** primæ tonsuræ quando puniri possit per iudicem ecclesiasticum absque vlla degradatione. fol. 150. col. 1. a.
- Clerici** arma portantes an possint per iudicem secularem puniri. folio. 154. columna. 3. & 4.
- Clericatus** qualiter probari possit. folio. 153. columna. 2. a.
- Clerici** primæ tonsuræ, qui semel & regiam & secularem iurisdictionem declinauerint, quæ patiantur iure regio incommoda. fol. 154. columna. secunda. b. & col. seq.
- Clerici** coniugati non ex hoc amittunt fori privilegium, quod semel aut aliquando tonsuram & vestes clericales dimiserint, modò tempore delicti tonsi fuerint & vestibus clericalibus induti. fol. 147. col. 2. b.
- Clerici** coniugati an sint cogendi solvere gabellas censum

Alphabeticus.

- census & alia munera indicta per secularē prin-
 cipem. *ibid.* col. 4. cum seq.
- Clerici facti post commissum delictum, quando ef-
 fugiant forum secularis iudicis. fol. 150. column. 3. &
 4. cum sequent.
- Clericales vestes quæ dicantur, & quæ in hoc pos-
 sit consuetudo efficere. fol. 147. col. 1. a.
- Clericus an sit remittendus ad forum ecclesiasti-
 cum, iudex ecclesiasticus decernit non secularis
 fol. 152. col. 1. b.
- Clericus condemnatus ad emendam honorabilē à
 iudice seculari an non possit opponere primæ
 tonsuræ exceptionem. folio. 152. columna. 4. cir-
 ca finem.
- Clericus qui apud iudicem secularem accusatus o-
 misit vsque ad sententiam opponere declinato-
 riam fori exceptionem merito est in expensis cō-
 demnandus. *ibidem.*
- Clericus retineri debet reclusus in carceribus, lite
 pendente apud iudicem ecclesiasticum. fol. 154.
 col. 1. a.
- Clerici remissio cuius expensis fieri debeat. *ibidem*
 col. 2. a.
- Clerici possunt apud iudicem secularem petere lai-
 cum solutionem decimarum recusantem com-
 pelli ad eas soluendas. fol. 160. col. 3. b.
- Collatio beneficii facta præsentē & tacente, illo qui
 ius habet in beneficio, vel potuit illam impedi-
 re, valet omnino fol. 74. col. 4. a.
- Colonus, vide Sterilitas.
- Condemnatus, vide Victus, & condemnatio ex-
 pensarum, vide expensas.
- Confessus & conuictus non auditur appellans tam
 in criminalibus quam in ciuilibus. fol. 112. colu-
 mna. 4. b.
- Confessus & conuictus an possit tormentis subij-
 ci. fol. 113. col. 1. a.
- Confessus tantum etiam si testibus conuictus non
 sit, nec in ciuilibus, nec in criminalibus regulari
 ter ad appellandum admittitur. folio. 114. col.
 prima. b.
- Confiteri potest quis peccatum quo ad absolutio-
 nem interiorem illi sacerdoti, in cuius parochia
 deliquerit. fol. 47. col. 4. b.
- Consensus vt præsumatur quot requirantur. fol.
 74. col. 1. 2. 3. & 4.
- Consiliarij regij non cognoscunt de iustitia appel-
 lationis ad summum Pontificem deferendi ad
 hoc vt ab ipsis sententia confirmetur vel reuoce-
 tur. fol. 161. col. 3. a.
- Consiliarij Regij ius habent in Regnis Hispania-
 rum tollendi vim & violentiam quæ à iudicibus
 ecclesiasticis appellanti bus fieri solet. *ibidem.* co-
 lum. 2. a.
- Consuetudo an possit exemptionem clericorum
 restringere. fol. 145. col. 1. b.
- Consuetudo Anglorū apud quos clerici quicunq;
 etiam coniugati in sacris constituti coram iudi-
 ce seculari litigare coguntur super actionibus rea-
 libus mixtis & personalibus merito à iuris pon-
 tificij professoribus reprobatur. fol. 145. colum-
 na secunda. b.
- Et quid de Gallorum consuetudine apud quos cle-
 rici in realibus actionibus apud iudices seculares
 conueniuntur. *ibid.* col. 3. a.
- Contractus ratione quando quis possit vbi contra-
 xerit conueniri. fol. 42. & sequenti.
- Contractus si paratam habet executionem, ea e-
 xequutio peti poterit apud iudicem loci contra-
 ctus ad quem causæ remissio fieri debet. fol. 44.
 colum. 4. b.
- Contractus ratione nemo potest conueniri nisi ibi
 dem inueniatur. fol. 42. col. 3. b.
- Contrahens tamen si habeat bona in loco contra-
 ctus, poterit iudex loci contractus præmissa legi-
 tima citatione, & ipso contrahente contumace,
 mittere actorem in possessionem bonorum, que
 reus in loco contractus habet. fol. 43. col. 1. a.
- Conuictus legitime vbi torquetur & negat crimen
 quid dicendum. fol. 113. col. 3. b.
- Et an possit condemnari ad mortem *ibid.* col. 4. b.
- Contradictor legitimus quis dicatur. fol. 59. colum-
 na tertia. b.
- Contradictor vide tertius.
- Correctores ciuitatum an inuitis populis, & non
 petentibus dari possint. fol. decimoquinto. co-
 lum. 3. & 4.
- Quid etiam in ciuitatibus quæ alicui duci aut Mar-
 chioni subditæ sunt, an dñi, inuitis populis pos-
 sint rectorem mittere *ibidem.* colum. 4. b.
- Correctores ciuitatum non debent mitti populo-
 rum expensis. fol. 18. colum. 2. b.
- Si verò mittuntur ad petitionem populorum stipē-
 dium habere debent ab ipsis populis. *ibid.* co-
 lumna. 3. b.
- Correctores cur in Castellana repub. semper ex-
 teri solent mitti. *ibid.* colum. 4.
- Creditor licet non possit tractare litem super pro-
 prietate pignoris inuito debitore bene tamen
 eo nolente & refragante potest agere hypothe-
 caria. fol. 62. colum. 4. a.
- Creditor priorem hypothecam & priuilegium præ-
 lationis habens potest agere contra posteriorem
 creditorem cui fuit soluta pecunia etiam si ea sit
 bona fide consumpta. fol. 157. columna tertia, &
 quarta.
- Creditor habens hypothecam absque priuilegio vel
 priuilegiū absq; hypotheca in actione personali

an eodem iure uti possit. fol. 18. col. b.
 Et quid ubi posterior creditor habet causam onero
 fam. ibid. column. 2. b.
 Curia principis hoc privilegium habet quod quili
 bet dum in ea est in civilibus apud curiam iudi
 ces possit conveniri, etiam si ibi non contraxe
 rit. fol. 22. col. 4. a.
 Curia Regis proprie quæ dicatur. fol. vigesimopri
 mo. column. 3. b.
 Curia apud Romanos quæ dicebatur. fol. 21. column
 na quarta. b.
 Curie dicebantur in quibus uniuscuiusq; populi
 Romani quid gerebatur, quales sunt hæ triginta
 numero in quas Romulus populum Romanum
 distribuit. ibid. column. 4. a.
 Curia comitia quæ dicebantur. ibid.

De litera. D.

D Annatus ad mortem ubi testamentum
 fecerit & mortem obierit, eo tempo
 re quo poterat appellare valer ip
 sum testamentum. fol. 10. column
 na tertia. b.
 Decimarum causa apud iudicem laicum expediri
 potest. fol. 160. column. 3. b. & columna sequenti.
 Derogare vide ius patronatus.
 Dispensatio ad retinendum beneficium vacaturum
 fol. 174. column. 2. b. cum sequent.
 Dominus habens in aliquot oppidis iurisdictionem
 an habeat aliquot ius in pascuis publicis ratione
 ipsius iurisdictionis. fol. 175. columna prima, &
 secunda.
 Dominus agri privati an possit eundem agrum
 pratum efficere & constituere. ibidem. columna
 quarta. b.
 Ad dominum pertinet quidquid nascitur in agro
 privato etiam absq; labore & industria domini.
 fol. 176. column. 3. b.
 Dominus non potest absq; speciali privilegio re
 gis vel legitima prescriptione prata quæ de heredis
 dicimus ex suis agris efficere. fol. 177. columna
 tertia. b.
 Poterit nihilominus vites & oliuas in eo plantare.
 fol. ibid. column. 4. a.
 Domum reuocandi privilegium vide privilegium.
 Dotales res in quibus casibus alienari possunt a
 marito consentiente uxore. fol. 133. columna
 tertia. a.
 Duces & Marchiones non possunt causam ceptam
 coram iudicibus ordinarijs auocare. fol. 36. colu
 na 4. a.

De litera. E.

Celestia an habeat privilegium vocan
 di quæcunq; ad curiam regis quo
 ad primam causarum cognitionem.
 fol. 29. column. 3. a.
 Episcopus potest auocare causam pe
 dentem coram eius vicario. fol. 35. col. 4. a.
 Non tamen a suffraganeo episcopi absq; appella
 tione metropolitanus poterit ibid. b.
 Episcopi lata significatione Regis vassalli dicuntur
 fol. 17. column. 3. a.
 Epistola recognita per scribentem probat contra
 ipsum. fol. 108. col. 3. b.
 Quid autem de libro rationum? fol. 109. column
 na prima.
 Estimatio vide aestimatio.
 Excommunicatio lata post appellationem, licet sit
 nulla, illata tamen post sententiam intra tempus
 ad appellandum, valet mero iure ac ligat. fol. 10.
 column. 4. a.
 Exequutio sententiæ vide in verb. Tertius.
 Executio contractus & instrumenti publici quo lai
 cus obligatur, an petenda sit coram iudice eccle
 siastico, aduersus clericum huius laici hæredem.
 fol. 34. column. 3. b.
 Exequutio sententiæ facta intra decem dies datos
 ad appellandum, reuocanda non est, si postea non
 appelletur. fol. 10. col. 4. b.
 Exequutio an impediatur nullitate opposita per
 exceptionem. fol. 119. col. 3. b.
 Exequutio fieri non debet pendente lite super nul
 litate sententiæ, nisi trium sententiarum confor
 mium. fol. 121. col. 3. & 4.
 Exequutio apud Gallos sententiæ latæ in parlamen
 to principis etiã in prima instantia per exceptio
 nem nullitatis impedi non potest. ibi. col. 4. b.
 Exequutio trium sententiarum conformium an
 impediatur nullitate opposita procedente a de
 fectu iurisdictionis. fol. 123. col. 1. & 2.
 Exequutio trium sententiarum conformium an
 habeat locum, restitutionis in integrum lite pen
 dente. fol. 125. col. 2. b. & sequen.
 Exceptio utique dilatoria si oriatur post litis
 contestationem admittenda tunc est, & opponi
 poterit. fol. 127. col. 1. a.
 Exceptio ubi ante conclusionem orta erat, & post
 conclusionem venit in cognitionem ipsius exer
 centis, communiter receptum est non posse pro
 poni, ut probatio eius admittatur post conclu
 sionem in causis ibid. col. 2. a.
 Exceptio declinatoria fori proponi poterit a cleri
 co apud iudicem secularem, etiam post senten
 tiam, quæ transierit in rem iudicatam. fol. 152.

Alphabeticus.

fol. 152. colum. 3. b.
Exemplum & exemplar quo nam modo differat fol. 92. colum. 3. a. b.
Exemplum, vt probet qua ratione & forma sit transcribendum ex originali. fol. 102. columna. 3. & 4.
Exemplum solemniter traductum ex originali quibus praiudicet. fol. 103. col. 1. & 2.
Exemplis regulariter fides non est adhibenda etiā ab ipso principe. fol. 101. col. 2. b.
Exemplo creditur & datur fides quoties reperitur inter acta iudicij. fol. 103. col. 2. a.
Exemplum traductum ex originali propter antiquitatem exemplationis fidem quandoq; facit, etiam si de solennitate traductionis non appareat. ibid. colum. 4.
Sed quantum temporis requiratur ad constituendam hanc antiquitatem, decem cōstituuntur casus. fol. 104. & 105.
Exemplar deductum ex originali priuilegio auctoritate solius iudicis, & notarij, fidem integrā habet. vbi ex eo nullum preiudiciū alicui sit in specie. fol. 105. col. 3. b.
Exemplatio priuilegij ibid.
Exēptio clericorum à potestate iudicis secularis an sit iure diuino vel humano instituta. 141. co. 3. & 4.
Exemptio clericorum potuit à Romano Pontifice iure humano induci etiam si nō fuerit iure diuino statuta. 134. col. 4. b.
Exemptio clericorum à iurisdictione, quanuis iure tantum seculari humano sit inducta princeps tamen secularis, vtcūq; summus sit nō poterit huic immunitati aut exemptioni proprijs legibus derogare. fol. 144. colum. 2. a.
Exemptio clericorum, & eorum priuilegia quo ad forum & canonē an possint tolli vel limitari per Romanum Pontificem.
Exemptio clericorū an possit consuetudine restringi. fol. 145. col. 1. b.
Exemptio clericorum à foro seculari etiam si secundum communē opinionē iure diuino foret induta, id obtineret quo ad sacerdotes diaconos & subdiaconos, atq; itidem clericos primæ tonsurę qui tamen actu ministerio diuino vacarent. ibi. colum. 3. b.
Expenfarum condemnatio fieri potest etiam vbi quis fuerit victus per interloquutoriam sententiam. fol. 129. col. 4. a.
Si tamen iudex condemnationem istam velit differre ad diffinitiuam poterit hoc facere ibidem.
Expenfarum condemnatio tunc iure omittenda est cū quis habuit iustā litigandi causam. ibid. b.
Expenfarum cōdemnatio tunc fieri debet cum fuerint petite. fol. 130. col. 4. b.

Expenfarum taxatio quo pacto fieri debeat, fol. 131. colum. 3.
Expenfarum condemnatio quæ fieri debet aduersus temere litigantes, an sit facienda etiam propter iustā litigandi causam si cum iuris communis regula conueniat statutū alicuius vrbs & municipalis, lex quæ dicet victum victori condemnandum in expensis. fol. 130. colum. 2. a.
Expenfarum cōdemnationem si quis petierit etq; fuerit à iudice omissa non poterit appellare victor ab omissa condemnatione expenfarum. fol. 131. colum. 1. b.
Expoliatus licet ante omnia sit restituendus: tamē si super petitorio & principali litem contestetur non poterit postea petere se restitui interdicto vndi vi. fol. 111. colum. 2. a.
Euocatio litium & causarum vide auocatio.

De litera. F.

Idei commissum familiæ vel agnationi relictum, vt proximiores admittantur an proximiori testatoris primi vel vltimi possessoris deferatur fol. 180. colum. 4. a. b.

Filius secundo geniti mortuo primogenito absque liberis præfertur patruo filio tertio genito vltimi possessoris. fol. 187. col. 2. b. vers. sexto.
Filius in maioratibus patrem representat & ideo succedendo transuersalibus. ibid. col. 4. a.
Filius fratris premortui an admittatur cum patruo ad fideicommissum familiæ relictum. fol. 182. colum. 3. a.
Filius an representet patris personam & in eius locum admittatur etiam vltra pronepotes. fol. 185. colum. 1. & 2.
Filius pendente filiationis causa ex summaria cognitione percipit mandato iudicis à patre alimenta. fol. 128. colum. 1. b.
Feuda emphiteusis & ius patronatus an admittant representationem vt filius locum patris premortui obtineat cum patruo vel vt cum excludat. fol. 189. col. 4. a. cum sequen.
Forum sortitur quis & habet in eo loco vbi delictū commiserit tametsi alias ibidem ex ea causa nō posset in iudicium vocari nec forum sortiretur. fol. 47. colum. 2. a.
In foro autem conscientie nemo sortitur forum ratione delicti. ibid. col. 4. a.
Forum conscientie & tribunal exterius, quantum differant. fol. 48. colum. 1. b.
Fratr vtrinq; coniunctus an præferatur in iure accrescendi & ex pupillari substitutione. fol. 181. colum. 1. b.

Fructus

Fructus omnes non tantum industriales & civiles
sed & naturales ad dominum agri pertinent.
fol. 176. colum. 3. b.

Fur qui cum re furtiua in alium locum fugerit an
sit remittendus ad locum delicti. fol. 51. col. 2. b.

Fundi venditio ad mensuram vide in dictione actus
mensura, & venditio

De litera. G.

Enitius casus ubi potest extare re-
strictiue & demonstratiue, est intelli-
gendus potius ut restringat, quam
ut demonstret. fol. 48. col. 4. b.

Germanie principes, quibus scul-
tas data est Christiani orbis Imperatorem eligē-
di populum ipsum, & Christianam communi-
tatem omnino representant. fol. 3. col. 3. b.

Gothi quo tempore & qua ratione Hispaniarum
regnum obtinuerint. fol. 1. col. 3. b.

Granata anno Domini. MCCCCXCII. in di-
tionem Christianorū redacta fuit. fol. 1. col. 4. a.

Gregorius Lopez vir diligentissimus in eliminandis
et expurgandis legibus Regni. fol. 33. col. 4. a.

De litera. H.

Æreticus an sit remittendus ad locū
delicti. fol. 53. col. 1. b.

Hæretici ecclesie reconciliati, qui ha-
bitum gessant publice poenitentiu,
an sint sub iurisdictione inquisitorū ut
pro alijs criminibus quæ ab hæresi distincta cen-
sentur ab ipsis tantum inquisitoribus puniri de-
beant non ab alijs iudicibus ecclesiasticis. fol.
158. colum. 4. a.

Hæreditatis petitio est iudicium vniuersale. folio.
53. colum. 4. a.

Hæreditatis petitio quomodo proponenda sit ibi. b.

Hæreditatis petitio cur non detur contra titulo pos-
sidentem. fol. 54. col. 1. a.

Hæreditatis petitio datur contra possidentem titu-
lo acquisito post mortem testatoris. fol. 54. co. 4. a.

Hæreditatis petitio an detur contra possidentem
titulo putatiuo. fol. 55. colum. 2. b.

Hæreditatis petitio non datur contra possidentem
titulo acquisito ab eo qui poterat petitione hæ-
reditatis conueniri. fol. 56. col. 1. a.

Hæreditatis petitione agens non tenetur ad proba-
tionem dominij rei petite. fol. 54. col. 3. a.

Vnde maxime refert agatur rei vëdicatione an pe-
titione hæreditatis. ibid.

Hæreditatis petitio qua ratione detur contra possi-
dentem pro possessore, & sic contra prædentem.

54. colum. 3. b.

Petitionis hæreditatis iudicium impeditur si reus
possideat titulo singulari qui propter iustum
errorem sufficiat ad vscapionem rei petite. fo-
55. colum. 3. a.

Hæreditatis petitio ne proposita si in libello sit cer-
ta res expressim & nominatim petita, an pote-
rit alia res in id iudicium deduci. fol. 56. col. 3. a.

Hæreditatis petitio sufficiens cū actor petit se pro-
nunciari hæredem, & huic petitioni accedit
omniū rerum restitutio, se actor obtinuerit. ibi.
colum. 4. b.

Hidalgus vide nobilis.

Hispania ab hinc ferè mille annis monarchia & Re-
gū imperio subdita fuit. fol. 1. colum. 4. a.

Hispaniarum Regnum vide in dict. Regnum.

Homo ceteris animantibus longè ciuilius. folio. 2.
colum. 1. a. b.

Hypotheca generalis etiam tacita futura bona de-
bitoris complectitur. fo. 138. col. 4. a.

De litera. I.

Nicola quis propriè dicatur. fol. 175.
colum. 1. b.

Infamis infamia iuris non potest ef-
se amanuensis scriba seu notarius
principis. fol. 93. col. 4. a.

Infamis non potest esse tabellio in ipsa principia-
curia nec in ipsius principis summis tribunali-
bus & pratorijs ibid.

Infamis non potest esse tabellio publicus. fol. 94.
colum. 1. a.

Infamis non potest esse tabellio etiam ex his qui
non sunt à republica constituti, ut hoc officium
publice exerceat. ibid.

Infamis creatus a rege tabellio non est verus nec
legitimus tabellio, nec adhibenda est fides eius
instrumentis, nisi Rex principis potestate infamiam illam tolleret. fol. 94. colum. 2. a.

Infamis infamia facti quæ ex criminibus oritur,
non debet à principe, nec à Republica tabellio
constitui. fol. 95. col. 1. a.

Infamia facti licet aliqua ex parte detrahat instru-
mentis non tamen infamis infamia facti priva-
tur exercitio tabellionatus, quanuis sit publicus.
fol. 94. colum. 4. b.

Inhibitio non aliter operatur effectum, quā se fue-
rit canonicè facta, & quæ dicatur canonica. fol.
118. colum. 4. b.

Inimicitia quando excuset ab onere tutela. fol.
88. col. 2. b.

Inquilino alicuius domus, qui eam habitare pro-
pter pestem non potuit, an sit pensio remitten-
d

Alphabeticus.

- da. fol. 140. colum. 4. a.
- T**enetur tamen pensionem soluere ad eum usque diem quo abierit ibid.
- I**nstitutio facta ab episcopo patrono presente, non tamen presentante, valida est nec potest rescindi, ex eo quod fuerit facta patrono non presentante. fol. 73. col. 2. b.
- I**nstrumenta publica paratam habent executionem aduersus clericos regia lege. fol. 35. columna prima. b.
- I**nstrumentum confectum à tabellione postquam affectus est infamia iuris, & si ea careat tempore creationis nullam habet fidem publicam. fol. 94. colum. secunda. b.
- N**on tamen derogatur fides instrumentis illius tabellionis, qui cum infamis esset creatus fuerit à rege tabellio, eius autem infamia occulta est. ibi. colum. 4. a.
- I**nstrumentum confectum à sacerdote tabellione validum est, licet male faciat sacerdos tali se immiscens officio. fol. 96. col. 3. b.
- I**nstrumentum publicum non necessario requirit in initio præponi nomen domini, ac nomen imperatoris. fol. 97. col. 1. & 2.
- A**nnorū verò domini mentio fieri debet item diei, & mensis in quo confectum fuerit instrumentum. ibid. colum. 2. b.
- I**n instrumentis publicis locus expressim est commemorandus. fol. 98. col. 2. b.
- A**d publici instrumenti solemnitatem testes sunt necessarii. ibid. col. 3. a.
- I**tem tabellionis subscriptio. fol. 98. col. 4. a.
- I**nstrumentum publicum quot testibus reprobari possit ibid. b. & fol. 99. colum. 1.
- I**nstrumentum semel in iudicium ab vno prolatū etiam aduersario suffragabitur. fol. 99. col. 3. a.
- I**nstrumentum publicum quot tempore litis proferri debet. ibid. b. cum tribus pag. sequen.
- I**nstrumentum publicum quam fidem faciat inter extraneos à quibus confectum non est. fol. 100. colum. 4. b.
- I**nstrumentum quod plures habet partes & varia rerum capita distinctos actus continentia, omnino & integre iudici est exhibendum. fol. 99. colum. 2. a.
- I**nstrumentum originale dicitur ipsa prima scriptura quasi origo sit ipsius actus & omnium exemplarium, quæ inde deduci possunt. fol. 90. colum. 2. a.
- T**ertullianus verò originalia instrumenta appellat ea testimonia quæ probant Christi originē ibidem.
- I**nstrumentum authenticum quod dicatur, & in quo differat ab originali. ibid. b.
- I**nstrumenti publici fides an ex eo periclitatur quod protocolū non inueniatur. foli. nonagesimo primo. columna tertia, & quarta cum sequenti.
- I**nstrumenti falsitas maxima presumitur quoties reperiuntur protocola ipsiusmet tabellionis eiusdem anni & mensis, qui conscripti sunt in instrumento, & tamen nulla in his huius instrumenti reperitur mentio. fol. 92. columna secunda. a.
- I**nstrumenti prima autoritas ab ipsomet tabellione constat, nempe à publica persona quæ reipubli. delegatione habeat munus istud publica conscribendi instrumenta. ibidem. colum. 4. a. & latius. fol. 96. columna quarta cum sequentibus.
- I**nstrumentum publicum qua forma, & qua solemnitate conficiendum sit ex protocollo tabellionis mortui. fol. 101. columna quarta & sequentibus.
- I**nterdictum hoc, quod prædici interim appellant unde originem duxerit, & in quo differat ab interdico vti possidetis. fol. 81. col. 4.
- I**nterdictum autem huiusmodi requirit possessionem. fol. 82. col. 4. b.
- S**ed quæ possessio requiratur. fol. 84. col. 1. & 2.
- A**d hoc interdictum summaria tantum cognitio necessaria est. fol. 83. col. 2. a.
- I**nterdictum hoc an sit cōcedendum possessori cui resistit iuris communis præsumptio. 84. col. 2. b.
- E**t an sufficiat ad obtinendum hoc interdictum possessio civilis. fol. 84. col. 1. b.
- Q**uid autem agendum est vbi vterq; probauerit se possidere tempore motæ litis, & possedisse. fol. 83. colum. 1. a.
- I**nterdicto unde vi agens, si consentiat rerum excipere de dominio & offerre probationem eius statim agendam, videtur itidem consentire quod discutiatur domini ac proprietatis causa. fol. m. colum. 2. b.
- I**nterdictum vti possidetis, quandoq; principaliter proponitur, quandoq; lite pendente, super proprietate in iudicium deducitur, ac verè possessio nem respicit. fol. 81. col. 4. b.
- I**nterdicta omnia aut prohibitoria aut restitutoria dicuntur fol. 82. col. 3. a.
- I**nterdictum propriè dicitur, quo prætor aliquid iubet, vel vetat, non perpetuo sed ad tempus. ibid.
- I**nterdicere apud. M. T. Cicero. quid propriè sit ibidem.
- I**n interdicto admittenda non est in integrum restitutio, nec defectus aduersus testes. fol. 83. colum. tertia. a. b.
- I**udex secularis & ecclesiasticus mutuo sibi præstāt & præsta-

- & prestare tenentur auxilium in exequendis mā datis & sententijs. fol. 41. col. 1. a.
- Sed quid in iudice delegato, an poterit auxilium secularis iudicis implorare? ibid. b.
- Iudex ecclesiasticus an possit mittere in carcerē laicos propria autoritate? fol. 41. col. 2. b.
- Iudex ecclesiasticus licet iuste condemnauerit laicum ad solutionem alicuius pecunie, non tamen poterit laici bona propria autoritate capere. fol. 42. colum. 1. a.
- Iudex ecclesiasticus cognoscit super ea questione an clericus sit remittendus ad forum ecclesiasticum. fol. 152. colum. 1. b.
- Iudex secularis potest alterius sententiam exequi: si pro eius executione fuerit requisitus. fol. 42. colum. 2. a.
- Et si recusauerit compellendus est per superiores iudices ibid. b. & fol. 45. col. 1. a. & b.
- Et frequenter talis iudex qui recusauit condemnatur in expensis. ibid. col. 3. a.
- Iudex requisitus quando teneatur auxilium exhibere. ibid. b.
- Iudices nō possunt in Castellana republica à populo eligi. fol. 17. col. 3. b.
- Iudices curiæ an possint causas & lites coram iudicibus inferioribus pendentes ad suum tribunal euocare. fol. 35. colum. 3. a.
- Iudex loci contractus potest requirere iudicem eius loci ubi habitat qui contraxit: ut contrahentem citet, & iubeat ad iudicem contractus accedere actori responsurum. fol. 42. col. 4. a.
- Iudex an possit verbalem citationem intra territorium alterius propria exequi autoritate. fol. 44. colum. 4. a.
- Iudex qui alteri in officio successit tenetur exequi literas requisitorias ad eius antecessorem destinatas. fol. 45. colum. 3. a.
- Iudex quicumque requisitus tamen, tenetur remittere reum ad locum delicti. fol. 49. col. 2. b.
- Quid autem si ipse preuenierit requirentem in causa cognitione? ibid. col. 4. a.
- Iudex etiam delegatus an possit punire testem etiā exemptum, etiam clericum, propter crimē quod in ferendo testimonio commiserit. fol. 89. col. 1. & 2.
- Iudex domicilij potest punire subditum, qui extra eius territorium deliquerit. fol. 49. col. 4. b.
- Sed an poterit cognoscere per inquisitionem de crimine extra territorium commissio? fol. 50. col. 1. a.
- Iudex diuersi principatus an teneatur vel remittere, vel parti ius petenti, iustitiam ministrare? fol. 52. colum. 1. & 2.
- Iudex maior tenetur remissionem facere ad iudicē sibi subditum vel minorem. ibid. col. 3. b.
- Iudex nihil potest pendente appellatione nouare fol. no. col. 1. a.
- Iudex vnus ex pluribus iudicibus delegatis si recusatur quid agendum. fol. 128. col. 3. & 4.
- Iudex ecclesiasticus potest clericos repetere à secularibus iudicibus, etiam si ipsi clerici confessi fuerint se esse laicos. fol. 152. col. 4. b.
- Iudex laicus secundum rigorem iuris non potest cognoscere de causa possessoria beneficii ecclesiastici. fol. 159. col. 4. b.
- Iudicum recusatio vide recusatio.
- Iuramentum quid efficiat in contractu quo ad renunciationem domicilij. fol. 44. col. 2. a.
- Iuramentum ut prestetur nomine alterius requiritur necessario speciale mandatum. fol. 100. col. 2. a.
- Iurisdicō a principe concessa in aliquo Castro, an extendi debeat ad ipsius castri augmentū. fol. 8. col. 4. b. & fol. 11. col. 2. b.
- Iurisdicō ac mistum imperium ciuitati vel castro adhæret non tātum cum ea exercenda sunt à populo: sed & cum iurisdicō merum ac mistum imperium saltem materialiter, & passiuē ciuitati accessoria sunt. fol. 7. col. 2. b.
- Iurisdicō supremæ regis, quam maiorem dicimus quamque nomine regio exercet suprema auditoria, non censetur vllō casu à rege in aliū translata. fol. 16. col. 4. a.
- Iurisdicō acquiri potest vsucapione & prescriptione. fol. 6. colum. 4. b.
- Iurisdicō: merum ac mistum imperium potest alicui à rege concedi speciali iure in aliqua ciuitate. fol. 7. colum. 1. a.
- Iurisdicō ut transferatur necesse est eam specialiter concessione transferri. ibid.
- Iurisdicō tota reip. Castellane penes Regem est ab eoq; deriuatur in alios. fol. 6. col. 3. a.
- Iurisdicō & territorij concessa videntur concessa alicui simpliciter castro. fol. 7. col. 1. b.
- Iurisdictione expressim alicui concessa in castro, vel villa, ac censetur etiam concessum merum ac mistum Imperium. fol. 7. col. 4. b.
- Iuri patronatus laicorum licet Papa derogare possit, non tamen censetur derogatum nisi eius expressa mentio fiat. fol. 154. col. 1. b.
- Iuris patronatus laicorum derogatio an sit admitenda ubi beneficium erat in curia litigiosum. fol. 169. colum. 1. a.
- Ius pascendi vidi pascere.
- Ius patronatus laicorum qua nam ratione distingatur à iure patronatus ecclesiastico. fol. 163. col. 4. b. & fol. 165. col. 1. a.
- Ius patronatus ubi pertinet simul & ad clericum & ad laicum, an censetur ecclesiasticum, quoad derogationem. fol. 167. col. 1. a.
- Ius patronatus per prescriptionem aut privilegio à la-

Alphabeticus.

a laico acquisitum an possit conferri per papam
etiam absq; speciali derogatione. fol. 167. col. 4. a. & b.
Ius patronatus in dubio præsuntur a laicis acqui-
situm ex constitutione, dotatione vel fundatio-
ne. fol. 168. col. 2. b.
Ius patronatus competens alicui fraternitati laico-
rum. fol. 171. col. 3. b.
Iuris patronatus laicorum beneficia minimè com-
prehenduntur sub apostolicis reservationibus.
fol. 164. col. 4. b.
Iuris patronatus laicorum derogationes in Hispani-
arum regnis minime admittuntur. fol. 165.
column. 1. b.
Iuris patronatus laicorum derogatio non est admit-
tenda ubi beneficia extra curiam vacauerint. fo.
165. column. 4. b.

De Litera. L.

Laicus qui simul cum clerico deli-
ctum commiserit an possit secu-
lare iudicium declinare. fol. 155.
column. 2. b.
Laicus ratione societatis potest
arbitrari esse de causa spirituali
simul cum clerico. ibidem. col. 3. b.
Legatus Romani Pontificis non potest causam pe-
dentem coram iudicibus ordinarijs auocare. fo.
163. col. 3. b.
Legato toto fundo expressim etiam adiecto pro-
nomine meum, venit in legatum quod tempore
mortis per testatorem fuerit adiectum. fol. 10.
column. 1. a.
Quod verum est etiam si legetur simpliciter pars
fundi communis pro indiviso non adscripto pro-
nomine meum. ibid. b.
Non tamen venit altera dimidia pars post testa-
mentum a socio redempta etiam si legata fue-
rit adiecto pronomine meum. ibid. column. 2. b.
& column. 3. b.
Legato fundo, certis constitutis limitibus se testator,
post testamentum eidem fundo partem aliquam
adiecerit, non venit hæc adiectio in legatum. fol.
9. column. 2. a. & fol. 11. col. 1. b.
Legata taberna pannorum non ipse merces que in
taberna sunt, sed ipsa tantum taberna legata vi-
detur. fol. 49. column. 1. a.
Legatum mancipiorum vivo testatore, qui pro eis
estimationem legauerat, valet post mortem eo-
rum si testator voluntatem non reuocauerit. fo.
135. column. 1. a.
Legatarij si velint assistere hæredi scripto & eidem
in defensione causæ auxilium impertiri tenen-
tur causam & litem adsumere in eo statu in quo

est tempore oppositionis. fol. 38. col. 1. b.
Legatarij quando possint appellare a sententia lata
contra heredem. fol. 72. col. 3. & 4.
Lex Salica apud Gallos quæ sit, & unde dicta, & q-
sit eius origo. fol. 6. column. 1. & 2.
Lex Regia, quæ & unde dicta. fol. 3. col. 1. a. & b.
Leges curiatae & populares quæ. fol. 3. col. 1. b.
Liber rationum an faciat probationem. fol. 109.
column. 1. a.
Litigioso Res efficitur per solam citationem quoties
ea petitur actione reali agiturq; de dominio di-
recto vel utili. fol. 75. col. 2. a.
Litigiosa res tamen multis placuit nusquam effici
etiam liti contestatione si ad eam actum sit actio
ne personalis. ibid.
Litigiosa vitium in actione hypothecaria non est ne-
cessarium: nec quidquam nocet actori qui pecuniâ
debitam exigere poterit ab eo qui lite mota rem
emerit. ibid. col. 3. a.
Litere apostolicæ in multis casibus & negotiis an-
te executionem earum ad regia mittuntur au-
ditoria, ut illic examinentur. fol. 162. column. 2. b.
Literis apostolicis, quæ falsis precibus in publicum
dispendium impetrantur an liceat quandoque
non obedire. fol. 163. col. 1. b. cum col. sequen.
Literas Apostolicas ad dignitates & beneficia quæ
sunt regij iuris, sancit gravissimis penis Caro-
lus Caesar, ne quis impetraret in derogationem
consensus ac presentationis. fol. 165. col. 2. b.
Hoc ipsum etiam prohibuit in beneficijs patimo-
nialibus. ibid. column. 3. a.

De litera. M.

Mortuus successorem videt to-
to cap. 38.
Mandatum ex causa necessaria
an expiret morte mandatis rei in-
tegra. fol. 45. col. 1. b. & col. 4. b.
Maritus in quibus casibus potest
alienare res dotales consentiente vxore. fol. 133.
column. 3. a.
Maritus quando eligit restitutionem rerum dota-
lium, augmentum & diminutio pertinet ad vx-
orem. ibid. column. 4. b.
Maritus quando teneatur ad estimationem etiam
re dotali penitus extincta absq; vlla culpa sua.
fol. 134. column. 1. b.
Maritus liberè ac tuto merces, & alias res venales
vendere potest, licet mulier habeat hypothecam
ad bona mariti. fol. 138. col. 1. a.
Matrix & matricula unde dicantur & quotuplici
significatione a latinis accipiantur. fol. 91. column.
1. prima & secunda.

Menſu

Index

- Mensurę** modus quando non rei principali sed accessorie ascribitur. quid statuendum. fol. 13. col. prima. b.
- Mensura** ubi ponitur causa taxationis ultra mensuram minime locus est contractui ubi vero ponitur causa demonstrationis, mensura minor vel maior nihil facit ad dispositionis ius. fol. 11. col. quarta. b.
- Metropolitanum falso a mēsurā dici** arbitratur Isidorus libro. 7. etimologiarum. fol. 91. col. 1. b.
- Metropolitanus non potest auocare causam a suffraganeo episcopi.** fol. 35. col. 4. b.
- Metropolitanus non potest dare ordines intra diocēsim ipsorum suffraganeorum.** fol. 36. col. 1. a.
- Metropolitanus an possit tractare inter subditos suffraganeorum de nullitatis causa.** ibid. b.
- Meum,** pronomen adiectum rei legata nō videtur ei apponi causa restrictionis: sed causa demonstrationis. fol. 9. colum. 4. a.
- Militibus actu militantibus non licet præter equos proprios militares, pecora in pascua publica mittere,** nisi sint habitatores illius loci. 175. col. 2. b.
- Minor qui se liti opponit ad coadiuuandū an possit restitui in integrum ad probandum.** fol. 68. colum. 2. a.
- Minor vel ecclesia an sint in integrum restituendi ad proponendam causam recusationis.** fol. 127. colum. 4. a.
- Minor non est restituendus ad opponendum crimina vel defectus contra electum.** fol. 128. col. 1. a.
- Nec etiam restituitur ad opponendum defectus contra testes.** ibid.
- Nec ad retrahendum post tempus a lege datū nec ad opponendas exceptiones dilatorias post diē a lege datum.** ibid.
- Monachus omnino prohibetur tabellionis officium exercere nec instrumentum ab eo conscriptum valet sine abbatis licentia.** fol. 96. col. 4. a.
- Mutare potest dominus a griliberē eiusdē agriculturam.** fol. 178. col. 2.
- tractatur super ecclesiastico beneficio.** ibid.
- Nouata appellatione pendente, vide attentata.**
- Novellare an liceat priuatis in agro proprio.** fol. 177. colum. 4. a.
- Nuncius cui est mandatum missionis in possessionem iniunctum & decretum potest mortuo mā mandāte eandem possessionem tradere, & illud mandatum exequi.** fol. 46. col. 4. a.
- Nuntiorum apostolicorum potestas a summis Regis consiliarijs examinari potest.** fol. 162. col. 2. a.
- Nullitas quories in pratorio principis opponitur contra processum ipsum in prima vel in secunda instantia ex eo quod ordo iuris non fuerit seruatus, etiam si iam sit conclusum in causa admittitur opponens nullitatem.** fol. 121. col. 4. b.
- Nullitas quando dicatur tractari principaliter, quādo incidenter.** fol. 119. col. 4. b. & col. sequent.
- Nullitatis quæstione pendente an sit aliquid nouū, & an attentata sunt omnia reuocanda?** fol. 119. colum. 3. a. b.
- Nullitatis causam an possit prosequi, qui in causa appellationis succubuit, vel eam deseruit.** fol. 120. colum. 2. a.
- Nullitate opposita per exceptionem ad impediendam executionem, an executio impediatur.** fol. 119. colum. 3. b.
- Nullitas an deserta videatur deserta causa appellationis.** fol. 120. col. 3. 4. & sequent.
- Nullitas proponi nec tractari potest in regno Franciæ absq; appellatione.** fol. 121. col. 3. a.
- Et an in eodem regno: admittatur nullitatis allegatio contra sententiam principis eiusve supremi senatus ibidem.**
- Nullitas euidenter ex actis constans impedit executionem trium sententiarum conformium.** fol. 122. colum. 1. & 2.
- In criminalibus tamen tres sententiæ conformes mandantur executioni non admissa nullitatis exceptione.** ibid. col. 3. a. & b.
- Nullitas procedens a defectu iurisdictionis impedit executionem trium sententiarum conformium.** fol. 123. colum. 1. & 2.

De litera. N.

- Nobilis quem hidalgum dicimus etiam mechanico fungēs officio non tenetur contribuere subdijs regalibus.** fol. 95. col. 3. & 4.
- Nobiles habentes iurisdictionem an habeant ius hoc, vt ad eisdem possit a iudicibus ordinarijs appellari.** fol. 19. colum. 1. b.
- Notorius defectus iuris an impediatur attentatorum reuocationem.** fol. 11. col. 4. a.
- Notorius defectus iuris an impediatur in causa quæ**

De litera. O.

- Propositor vide tertius.**
- Ordo ecclesiasticus post delictū assumptus quādo liberet quē a iurisdictione iudicis secularis** fol. 150. colum. 2. b.
- Ordinatio serui, vt etiam is liber sit & ingenuus, si facta fuerit sciente domino & non reclamante, valet.** fol. 73. col. 1. b.
- Originale quod proprie dicatur.** fol. 90. col. 2. a.
- Orpha.

Alphabeticus.

Orphanus in quo distinguatur à pupillo. fol. 25. column. a. b.

De litera. P.

Pascuis publicis uti potest dominus loci ut incola in eis autē nullū dominium habet quāuis in eis iurisdictionem civilem & criminalem. fol. 175. column. a. a. b.

Tamen hodie apud Hispaniarum auditoria foren si vsu receptum est posse dominum alicuius oppidatione iurisdictionis, quam illic habet tot propria animalia in pascua publica immittere, quot duo incolæ & habitatores. fol. 175. columna secunda. a. a.

Pascere animalia an possit prohibere dominus a gri post collectas fruges. ibid. col. 3. b.

Patruo ætate maiori præfertur nepos ætate minor in primogenio & maioratu. fol. 186. columna. 4. circa finem.

Patruo itidem præfertur neptis. fol. 187. columna prima. a. b.

Patruo in maioratibus præfertur nepos etiā si post primogenitum expressim vocatus fuerit secundo genitus. fol. 189. col. 1. & 2.

Partus ancillarum dotalem ad maritum pertinet quoties periculum in se suscepit. fol. 133. columna. a. b.

Pauper quis propriè dicatur. fol. vigesimo quinto. column. 4. b.

Pauper & miserabilis persona quæ dici debeat relinquatur arbitrio iudicis. ibid.

Pauperes & miserabiles personæ possunt vocare quoslibet ad curiam regis in prima causæ instantia, & an possunt apud iudicem ecclesiasticum eos conuenire. fol. 24. col. 3. a. & 25. col. 2. b.

Sed quid si in paupertatem & miserum statum inciderint culpa sua luxu nempe, ludo, gula aut denique ob crimen? Iternia, Mattheus Afflict. Rebut. & Felinus censent non gaudere hoc privilegio, author verò contra. ibidem. columna tertia circa finem.

Pauperibus litigantibus publico stipendio dandi sunt aduocati. Atque etiam gratis eis patrocinari tenentur. ibid. column. 4. b.

Quin & si Rex cum paupere litigat tenetur ei expensas litis soluere. fol. 26. col. 1. a.

Pauperes litiganti an cogatur aduersarius diues litis expensas exhibere. ibidem. columna secunda circa principium.

Pauperes non possunt uti privilegio ad curiam vocandi in causa q̄ est minor sex mille maravedinis æreis. fol. 30. col. 1. a.

Pauperū causæ ex decreto cæsaris die Sabbati cuiuslibet ebdomadæ examinari debent. fol. trigesimo columna. 1. a.

Pauperes an possunt uti privilegio ad curiam vocandi cum qui par privilegium habet. ibid. b.

Pensio an possit constitui super beneficio iuris patronatus laicorum. fol. 173. column. 1. a. b. & sequē.

Pensio non potest constitui in his beneficijs quæ pertinent ad ius patronatus regium, sine expresso regis consensu. ibid. column. 3. b.

Pensio quoties in titulum beneficij datur etiam per Romanum Pōtificem ex redditibus beneficij pertinentis ad ius patronatus laicorum, tunc omnia examināda sunt & iudicanda ut ipsummet principale beneficium. ibidem. col. 4. a.

Pensio nulla cōstitui potest apud Hispanos in beneficijs patrimonialibus. fol. 174. col. 1. a.

Permutatio beneficiorum ubi fuerit facta apud sedem apostolicam, & eius causa, sequuta sit collatio à Romano Pontifice obtenta, sine consensu patroni laici, an possit laicus patronus conqueri ratione huius tacitæ vel expresse derogationis. fol. 171. col. 4. b.

Permutatio in Hispaniarum regnis non admittitur etiam auctoritate summi pontificis facta, nisi si Regias consensus huic permutationi accesserit. fol. 172. column. 3. b.

Permutationes admittuntur apud Hispanos quæ sunt ab ijs qui obtinent canonicatus & præbendas illas cathedralium ecclesiarum quæ theologi professoribus per electionem sunt conferendæ. ibidem. column. 4. b.

Periculum rei an sit emptoris, vel venditoris ante mensuram adhibitam. fol. 13. column. 4. b.

Petitio hæreditatis vide hæreditas.

Pignus quid propriè dicatur. fol. 63. columna quarta circa finem.

Pœnitentes ex iudicis ecclesiastici sententia, non sunt quo ad alia crimina iudici ecclesiastico subiecti, ut necessario sunt apud eundem accusandi. fol. 156. column. 2. b.

Pœnitentium fœminarum ordo ubi & quando exordium habuit. fol. 157. col. 3. a.

Pōtiffex summus iuste potuit privilegium fori quo ad clericos coniungatos temperare in capit. vni. de cleri. coniug. in sexto. fol. 145. column. 4. a.

Populus non potest in Castellana republica sibi iudices eligere, nisi fortè rex negligeret mittere. fol. 17. columna. 3. b.

Quidam tamen ex privilegio principis, vel ex consuetudine aut præscriptione habent ius eligendi iudices ordinarios, quos alcaldes vulgo dicimus. fol. 18. column. 2. a.

Possessio vide interdictum.

B Possi-

Possidere pro possessore quis dicatur. folio. 35. col. tertia. b.
Possidere aliud est, quam in possessione esse. folio 8. col. 4. a.
Possidens & ratione possessionis prescribens ius percipiendi decimas ex certis agris censetur prescripisse non solum ius percipiendi fructus consuetos: sed & nouiter plantatos & seminatos. folio. 178. col. 2. b.
Possessio civilis an sufficiat ad obtinendum interdictum, quod interim appellant. folio. 84. columna. 1. b.
Potestas temporalis civilis que iurisdictionis penes ipsam Rempublicam est, & apud eos quibus ipsa id munus commiserit. folio. 1. col. 4. b.
Potestas ecclesiastica in quo a civili, & seculari differat. folio. 2. col. 3. b.
Praelati ecclesiastici non possunt aliunde temporalem iurisdictionem habere, quam ex Regia cessione eiusque titulo & causa. folio. 17. columna. 1. b.
Praelati ecclesiastici quando titulo feudi temporalem obtinent iurisdictionem, ab eorum vicariis, ad feudi dominum, directo appellandum est. ibidem. columna. 2. a.
Praelati lata significatione, inspecta suprema regia iurisdictione, dicuntur vassalli. ibidem. columna. 3. a.
Presentatus ab eo patrono qui est quasi in possessione preferendus est presentato a vero patrono interim dum nondum est sententia lata in in proprietate iurispatronatus. folio. 67. columna. 3. a.
Prescriptio temporis quid efficere valeat in agris communibus cultis tamen. folio. 180. columna prima. b.
Precium vnicum vel pro mensura modo distributum an constituat discrimen aliquod. folio. 13. columna. 2. b.
Primogenitura ius deferitur omnino nepoti patruo excluso. & ibi Regia lex traditur. folio. 186. column. 2. cum seq.
Priuate scriptura. vide scriptura. 185. columna. 3. b. & sequent.
Priuilegium reuocandi domum quibus competit cum apud curiam iudices conueniuntur. folio. 22. column. 4. b.
Priuilegium reuocandi domum non competit legatis pro contractibus tempore legationis factis. folio. 23. columna. 1. b.
Quid autem si legatus vel alij simile ius habentes contraxerint, ut aduenæ, an habeant ius reuocandi domum. ibidem. column. 4. a.
Priuilegium reuocandi domum non competit his

qui in curia alios ad iudicium vocauerint. folio. 24. col. 1. a.

Priuilegium viduarum, vide vidua.

Priuilegium viduarum an pro sit litis consortibus & ijs qui commune ius cum viduis & pupillis habere contendunt. folio. 32. columna secunda, circa principium.

Procurator, qui expressam mandati reuocationem ignorans bona fide rem tradidit transfert possessionem dominium verò nusquam transfertur. fol. 46. col. 3. a.

Procuratoris officium vile est, nec excusat a contributione vestigialium. fol. 95. col. 3. b.

Protocolum tabellionis si non inueniatur instrumento fidem non derogatur. folio. 91. columna tertia. b.

Protocola tabellionum quæ dicantur & unde originem habuerint. folio. 90. column. 4. a. b.

Pupillus apud iurisconsultum dicitur is qui simul sit patre orbatus & minor pupillaris quidem ætatis. fol. 25. col. 1. b.

Pupillus & orphanus hoc priuilegium habent ut possint reos ad curiam trahere quo ad primam cognitionem. ibidem.

Sed an poterit eum qui par priuilegium obtinet? fol. 30. col. 1. a.

De litera. Q.

Quærela quid proprie dicatur. folio. 36. columna. 2. a.

De Litera. R.

Rectores civitatum, vide correctores.
De iudicium recusationibus quid iura civilia statuerint. 126. col. 1.

Recusatio proponenda est ante litis contestationem omnium siquidem dilatoriarum prima censetur. ibidem. columna. 2. b.

Quod si causa recusationis post litis contestationem cognita fuerit ipsi recusanti, is verò nō habuerit prius eius cause scientiam, poterit post litis contestationem prestito huius ignorantie iuramento iudicem recusare. fo. 126. columna tertia, circa finem.

Recusatio admittitur etiam post conclusum in causa modo ea causa sit orta, & habuerit originem post ipsius litis contestationem. ibidem. columna. 4. b.

Recusatio iudicum & auditorum summi prætorij regij

Alphabeticus.

Regij quo tempore opponi debeat. fol. 17. columna secunda. b.

Recusationi iudicis an sit locus quoties sententia ab eo est scripta & subscripta traditaque tabellioni vel actuario, ut pronuncietur: ibid. col. 3. b.

Si recusatur vnus ex pluribus iudicibus delegatis, quid agendum. fol. 28. col. 3. & 4.

Recusare an possit minor vel ecclesia iudicem regium vel auditorem, ex ea causa quæ orta fuit ante conclusionem litis, & tamen eam proponit post ipsam conclusionem petitque admitti ad probationem causæ per testes petita ad hoc restitutione in integrum. ibid. col. 4. a.

Remissio ad iudicem loci contractus quando sit faciendâ. fol. 43. col. 1. & 2. & 44. col. 3. & 4.

Remissio in causis criminalibus faciendâ est ad locum delicti, vbi variæ rationes huius conclusionis traduntur. fol. 47. column. 2. a.

Et hoc an etiam procedat in eo, qui exemptionis priuilegium habet. fol. 48. column. 2. a.

Remissio in delictis à quo iudice fieri debeat. fol. 49. column. secunda. b.

Remissio faciendâ nõ est necessario, etiam petente iudice loci, vbi delictum commissum est, quoties iudice domicilij ipsum delinquentem eius criminis causa propria sententia condemnauit. fol. 49. column. quarta. a.

Remissioni ad locum delicti an sit locus in vagabundo, & in criminibus leuibus. fol. 50. columna 3. b. & column. 4. per tot.

Remissio vt fiat necessaria est quædam criminis summaria cognitio & probatio, ne alioqui quis innocens infamia notetur. fol. 51. col. 1. a.

Sed à quo iudice hæc summaria cognitio fieri debeat. ibidem. b.

Remissio an habeat locum in iure qui cum re furto ablata in alium locum fugerit. ibid. columna secunda. circa principium.

Remissio an fieri debeat ex diuerso principatu, & à maiori ad minus tribunal. fol. 51. column. quarta. & fol. 52. column. 1. & 2.

Remissio cuius expensis fieri debeat. ibid. columna. quarta. b.

In crimine hæresis an sit remissioni locus. 53. column. prima. a.

Renunciatio proprii domicilij quid in contractibus operetur, & deinde solutio in aliquem locum destinata. fol. 43. col. 3. a. & b.

Renunciare non potest clericus proprio domicilio absque proprii iudicis & episcopi consensu. fol. 44. columna prima. a.

Rescriptum principis non porrigit vim & effectum nisi in hos cum quibus datum est & quorum in eo mentio sit. fol. 73. col. 1. a.

Restrictio in legatis quomodo sit faciendâ. fol. 48. column. quarta. cum sequenti.

Restitutio in integrum concedenda non est in iudicio summario seu sententia interlocutoria. fol. 83. column. 3. a.

Restitutio in integrum non potest peti ad probandum post quindecim dies à die publicationis restitutum. fol. 68. col. 2. b.

Res inter alios acta in iudicio alijs præiudicat & prodest quoad quandam præsumptionem. fol. 59. columna. 1. a.

Res datæ in dotem estimatæ vide æstimatorio.

Reservatio iure communi statuta de beneficijs vacantibus in curia licet comprehendat beneficia iuris patronatus ecclesiastici & clericorum: non tamen afficit nec includit beneficia iuris patronatus laicorum. fol. 164. col. 3. b.

Reus quibus casibus teneatur dare actori expensas litis & alimenta pendente lite. fol. 16. col. 3. b.

Sed hæc in re diligentissime obseruare oportet vtriusque litigatoris iura, vt vrgentior sit pro ipso actoris præsumptio, quam pro ipso reo. fol. 27. col. 3. b.

In hac autem re danda est cautio idonea de restituendis alimentis & expensis, si actor in causa succubuerit. ibid. col. 4. a.

Quæ autem quantitas definienda sit ad hæc alimenta planè relinquitur in arbitrio iudicis. fol. 28. columna. 1. a.

Reus legitime conuictus, sub mortalis culpæ reatu, si à iudice interrogetur etiam in tormentis, tenetur respondere an crimen commiserit. fol. 13. columna. tertia. a.

Reus legitime conuictus si torqueatur & crimine negauerit quid dicendum. fol. 13. column. b.

Renocatio vide attentata.

Renocandi Domum priuilegium vide priuilegium.

Rex nullus immediatè à Deo constitutus est preter Saullem Dauidem. &c. fol. 2. col. 2. b.

Rex ab alio non potest constitui quam à reipublica. ibidem. & fol. 3. col. 4. a.

Rex non poterit aliquem regni locum, vel aliquos homines ita alteri domino subijcere, quod ius appellationum & supremæ potestatis apud se non remaneat. fol. 16. col. 4. b.

Regna & principatus iure sanguinis statim ab initio mundi delata fuisse falso existimat Ioa. Ciri. fol. 3. column. 4. b.

Regum principatum (vt scribit Plinius) primogenium habuerunt Aegipij. fol. 5. col. 1. a.

Regia potestas ex dei & naturæ ordinatione stabilitur. ibidem column. 2. a.

Regius principatus vel libera electione populorum vel hereditaria gentilibus primogenij successione, moribus aut lege probata iustus omnino censetur.

tur. fol. 3. colum. tertia. a.
 Regnum Hispaniarum quo tempore & qua ratio-
 ne ad Gothos deuenerit fol. 1. colum. 2. a.
 Regnum Hispaniarum anno dominij. DCCIII.
 ex prodicione comitis iuliani in ditionem Sar-
 racenorum venit ibid. col. 3. b.
 Regnum longe utilius est successione deferti pri-
 mogenitis, quam electione contra Aristotelem.
 fol. 4. colum. secunda. b.
 Regnum prestantius est aristocratia ac democratia
 ibidem. colum. 4. a.
 Regnum Castellani post recuperatam Hispani-
 am iure gentiliæ successione primogenitis de-
 fectum. fol. 5. colum. 3. b.
 Roma quæ dicatur. fol. 21. colum. quarta. circa prin-
 cipium.
 Roma olim fuit communis patria. fol. vigesimo se-
 cundo. colum. quarta. a.
 Romana respub. omne imperiū in Cæsarem Augu-
 stum, & eius successores transtulit. fol. secundo.
 colum. quarta. b.

De litera. S.

Alica lex apud Gallos quæ sit am-
 plissime discutitur. fol. 6. columna
 prima & secunda.
 Scientia illius, cui nocere debet sen-
 tentia quid requirit. fol. 63. col. 4. b.
 Scientia & taciturnitas in his quæ sunt grauis præ-
 iudicij non sufficiunt ad consensum. fol. 34.
 columna quarta. b.
 Scriptura priuata, non aliter probat, quam si duo
 deposuerint de tenore illius, ac de contentis in
 ea, eamque rem contingisse eo pacto quo scriptu-
 ra narrat. fol. 106. col. 1. a.
 Quandoque tamen testes non deponunt de conten-
 tis in scriptura: sed quod viderunt illam scriptam
 vel subscriptam à partibus, & hæc est propria te-
 stium recognitio. ibid. b.
 Scriptura priuata facit probationem quoties scrip-
 ta sit ab extraneo, mandatamen illius, qui per
 illam obligatur, licet ipse non subscripserit. fol.
 106. colum. 2. a.
 Scriptura priuata quot testibus indigeat ad probā-
 dum. ibid. colum. 3.
 Scriptura priuata an probetur testium infra scrip-
 torum recognitione. fol. 106. col. 4. cum sequent.
 Scriptura priuata quo ad hypothecariā an sit pu-
 blico instrumento posteriori præferenda. fol. 107.
 Scriptura priuata quādo semiplene probet. fol. 108.
 colum. secunda. b.
 Scriptura priuata an faciat probationem munita
 sigilli authentici auctoritate. fol. 109. columna se-

cunda. circa principium.
 Sententia lata contra vassallum an præiudicet do-
 mino. fol. 65. colum. 2. b.
 Sententia lata contra creditorem agentem Hypo-
 thecaria etiam præmissa quæstione dominij nō
 nocet debitori scienti. fol. 63. columna secunda.
 circa principium.
 Sententia lata contra debitorem super dominio
 rei creditori data in pignus, nocet ipsi creditori
 scienti item ea de re tractari. ibid. columna ter-
 tia. circa finem.
 Sententia lata contra libertum an noceat patrono.
 fol. 65. col. 3. & 4.
 Sententia omnibus nocet & prodest, quos nego-
 tium tangit etiam non citatis, & ignorantibus.
 fol. 62. colum. 2. circa principium. & fol. 70. colu-
 mna tertia. b.
 Sententia lata contra emptorem in re vendita no-
 cet venditori ignorant, qui de euictione teneba-
 tur. fol. 58. col. 2. a.
 Sententia lata contra heredem scriptum in testa-
 mento præiudicat legatarijs etiam ignorantibus
 quod non poterunt legata consequi à victore,
 quippe qui non fuerit grauatus soluere legata.
 58. columna tertia. a.
 Sed quid si contra heredem contumacem & collu-
 dentem? nihil omnino nocet legatarijs. fol. 71. colu-
 m. 1. circa principium.
 Sententia inter alios lata sepe alijs prodest alijs no-
 cet propria vi & natura absque aliqua scientia
 accidenti. fol. 59. colum. 2. a.
 Sententia lata contra institutum nocet substituto.
 fol. 61. colum. 3. a.
 Sententia lata cum legimo contradicere an præiud-
 icet alijs qui post eum vocantur? fol. 62. colum.
 prima. circa principium.
 Sententia lata contra præsentatum, & electum vel
 institutum an præiudicet præsentanti, electori,
 vel conferepti? fol. 66. colum. 3. a.
 Sententia inter alios lata cui ignorant nocet is nō
 potest tertio prouocare. fol. 71. colum. 3. b.
 Sententia lata inter alios an sit exequenda directio
 contra illum in quem fit translatio rerum lite pē-
 dente. fol. 76. colum. 1. a.
 Sententia lata super interdicto quod vulgo interim
 appellatur, verè ac proprie interloquutoria, est.
 fol. 82. colum. 4. a.
 Sententia omnino habet effectum rei iudicatæ si ab
 ea non fuerit appellata. fol. 70. col. 2. b.
 Sententia lata contra emptorem, venditori etiam
 ignorant nocet, quo ad exceptionem rei iudicatæ
 ut is non possit cum victore iterum examen cau-
 sa repetere. fol. 72. colum. 2. a.
 Sententia inter alios lata, an præiudicet omnino illi
 qui